

Stanislai Orichouij Rutheni, De lege coelibatus, contra Syricism in concilio habita oratio ;

<https://hdl.handle.net/1874/424240>

Stanislai Ori-

CHOVII RVTHENI, DE LEGE
Cœlibatus, contra Syricium
in Concilio habita
Oratio.

EIVSDEM STANISLAI AD
Iulium Tertium Pont. Max. Supplicatio,
de approbando matrimonio
à se inito.

ITEM,

De bello aduersus Turcas suscipiendo, ad Equi-
tes Polonos, Turcica prima.

Ad Sigismundum Poloniae Regem, Tur-
cica Secunda.

B A S I L E Æ.

STANLEY OIL

FOR THE PURCHASE OF
COPPER, SILVER, GOLD
IN THE MOUNTAINS
OF

THE MOUNTAINS
OF THE MOUNTAINS
OF THE MOUNTAINS
OF THE MOUNTAINS

THE MOUNTAINS
OF THE MOUNTAINS
OF THE MOUNTAINS
OF THE MOUNTAINS

THE MOUNTAINS
OF THE MOUNTAINS
OF THE MOUNTAINS
OF THE MOUNTAINS

THE MOUNTAINS
OF THE MOUNTAINS
OF THE MOUNTAINS
OF THE MOUNTAINS

THE MOUNTAINS
OF THE MOUNTAINS
OF THE MOUNTAINS
OF THE MOUNTAINS

STANISLAVS ORICHONIVS RV
thenus, ad quendam amicum suum.

Q uelibatum ad te mitto,
opus à me promissum, &
à uobis olim expectatū.
Quod si expectationi nō

respōdet, cogitare debetis, hęc ab ho-
mine Sarmata, edēq; Rutheno, con-
scripta esse: cuius barbarum nomē fa-
cile à uobis impetrabit ueniam, si ali-
cubi fuerit à me in opere titubatum.
Occurrent enim pleraq; fateor, quæ
à seueris hominibus reprehendi pos-
sint. Sic enim scortationem interdum
ipsam pepuli, ut rem turpem non mul-
tò sepe honestiori uerbo exequarem.

Verum tu nos isthic defendes. Et
quoniam bonorum uirorum hortatu
ista scripsimus, da operam, ne absque
patrono isthic condemnemur. Leges
itaq; tu hæc cū Cromero nostro, & cū
cæteris: cum ijs uerò præsertim, apud
quos non cognoscendi solum, sed eti-
am ignoscēdi sit locus. Intelligo, quan-
to cum periculo hæc ad uos mittam.

Nam tantum potest nunc coelibatus
 hic noster apud multos, ut in ipso eti-
 am stupro reprehendi nequeat absq̃
 periculo. At ego qui ueritatem men-
 dacio à me detineri nolo, hæc ita edo,
 ut paratus sim hæc capite tueri, si argu-
 mento non potero. Sed non prius ta-
 men producef hoc opus à me, quàm
 à uobis fuero factus certior, quid de il-
 lo sentiatis uos. Nã me huius sanè nõ
 poenitet. Et quoniã parètes ipsi fauēt
 postremis magis foetibus, q̃ primis, il-
 losq̃ etsi secus sint, laudāt magis: sic
 ego quoq̃ magis nescio q̃ modo dele-
 ctor hoc opere, quod post alia opuscu-
 la nostra nũc sum enixus. Nã trifariã
 oratione partita, illa officia oratoris
 summa, quæ sunt, docere, delectare,
 mouere, retinere studuimus, quodli-
 bet in qualibet orationis parte. Nã in
 prima parte pressius disputamus de le-
 gib. ipsis, in secunda delectare uolui-
 mus, in tertia mouere. In qua omni ge-
 nere amplificationis exarsimus, at nõ
 assequimur fortasse: fateor, conamur
 tamen

5
iamē certē quidē. Quare tu perfer pri-
orū in legēdo molestiā: et cū media et
postrema legeris, tum demum statue
de oratione ipsa tota. Ego iam hāc de-
spondi hisce tribus: Tarnouio, Cmi-
tā, atq; Gorca. Opus etiam ut Craco-
uia excudatur, non multum laboro.
Nam si isthic obsessæ sunt à Mona-
chis chalcographicę officinæ, certē ex-
cudet alibi, si uobis labor noster pro-
babitur. Petrū Roysiū Hispanū iube-
bis saluere meis uerbis: & cū hoc uel
in primis cōmunicabis opus nostrū.
nā is bonus autor suorū, non pessimē
aliena iudicat. Osij uerò suffragia, ta-
met si, ut tu scis, plurimī facio: quia ta-
mē sentētiā ipsius à nostra dissidet, ue-
reor ne huic nostrę causæ sit iudex pa-
rū propitius, et nos quoq; scortatores
citius q̄ cōiugatos p̄ferat in Ecclesia.
Vale, et si hereseos ob matrimoniū à
scortatorib. condēnabimur, significa-
nam scio de capite meo fore comitia,
quòd laruam detraxerim spur-
cissimæ pudicitia.

AD ROMANVM PONT. COE-
libatus autorem.

Da plantã mihi, des animal Papa stulte uel unum,
Quod premat, & nolit semel habere suum:
Iure tuo castus uiuam, & sine coniuge cœlebs:
Te castum credam, sacrificosq; tuos.
Quod si tu spurios habeas, habeantq; sequaces
Scorta fututores, stirps docet esse patres:
Ah fugiam properè à Sodomæ mortisq; ministro:
Naturæ atq; Dci iura uerenda sequar.

IN ORATIONEM STANISLAI
Orichouij, contra cœlibatus impuri
pertinaces defensores.

Non ita, cum toto densantur nubila cœlo,
Turbidus ætherico Iuppiter axe tonat:
Qualiter accensus cœlesti Orichouius ira,
Sacrilegi in Papæ turpia monstra tonat:
Nulla Gomorritas quæ celet, restat imago,
Omnia multiplici picta colore uides.
Perlege succinctum modo lector amice libellum,
Cunctaq; iudicio candidiore proba.

DE LE-

DE LEGE COELIBA
TVS CONTRA SYRICIVM RO-
manum in Concilio oratio habi-
ta, à Stanislao Orichouio
Rutheno.

NEMO uestrum, Iudices, aut eo-
rum qui adsunt, arbitretur, me
priuatis inimicitijs adductum,
ad accusandum Syricium Roma-
num descendere. Neq; etiã illud
suspicietur, me leui de causa ipsius potentie nunc
demum uelle obsistere: de qua ille ne unquam peri-
clitaretur, quæ præsidia circum forum, quæ in tem-
plis collocarit, uidetis. Verum cum omnia Syricij
consilia eò spectent, ut exterminato ex Ecclesia
matrimonio, sublato etiam uxoris usu casto, atq; le-
gitimo, pecudũ ritu in foeda scortatione uiuamus,
hominem in uestrum iudicium adduxi, ut me accu-
sante, uobis legibusq; quas omneis diuinis atq; hu-
manas uiolauit, iustas poenas, debitasq; persoluat.

De cuius quidem lege, quam is de coelibatu tu-
lit, antequam dicere incipio, illud à uobis petam,
ut in hac causa retineatis id, quod in minoribus
causis obseruare soletis: ut non tantum quid factũ
à quoquam, scriptum ue contra leges sit, uideatis,

sed etiam quid inde consequatur, iudicetis. Idem
 nos in hoc iudicio adhibere æquum est, ut in hac
 Syricij lege, quam is contra omnes leges tulit, nõ
 solum uerba ipsius audiatis: sed multo etiam ma-
 gis ea quæ inde manant, cogitetis. Si enim is cū ip-
 sa lege simul scripsisset, quæ probra atq; dedecora
 illa sua lege in hominum uitam inferret (quod ille
 perspicuum fore, et inuidiosum, arbitratus est) nõ
 tam facile nos decepisset, neq; tot notas nomini or-
 diniq; nostro inuississet. Verum cum is aliud sua lege
 ostēderet, aliud uerò cōpararet, omnia nobis frau-
 de legis surripuit, quibus antea ornabatur uita no-
 stra. Itaq; cum is uxores à nobis segregaret, specio-
 so ipsius continentie atq; castitatis nomine, quid
 quæso aliud egit, quid uerò perfecit, quàm ne quid
 sinceri inter nos, ne quid sancti in ordine nostro
 esset: quod ille cum fraude atq; mendacio in sua le-
 ge contexisset, legemq; ipsam non ratione, sed ar-
 mis suassisset, in hanc infamiam, ceu quandam per-
 niciosissimam flammam, ordinem nostrum conie-
 cit: quã utiq; uos omni ratione extinguere uelle de-
 betis, Iudices, ut hæc submota, erepta nobis, ordi-
 niq; uestro, per Syricium ornamenta recuperetis.

Ad me quantum attinet, facile intelligo, quan-
 to cum periculo hunc accusem. Nam non solum me
 potentia Syricij terret, sed etiam illa suspicio: ne uide-
 licet id quod ego facio, non officio accusationis
 adductus,

adductus. sed animi causa facere uidear, cum uxo-
 res sacerdotum, homo adolescens, aduersus Syri-
 cium defendam. Cui quidem ego suspitioni, Iudi-
 ces, fretus uestra sapientia, facile concedam. causam
 enim ago communem: & ea praesidia nunc à Syri-
 cio requiro, quibus adolescentiam nostram contra
 dominatum carnis, Deus & natura munierant.
 Hæc ego ab Syricio in hoc iudicio repeto, hæc mi-
 hi ab illo erepta esse conqueror, ut hæc uos statua-
 tis, omnem hanc meam accusationem non solum si
 dei, sed etiam necessitati cuidam esse tribuendam:
 ut mihi eo maiorem fidem in ea causa adhibeatis,
 quanto perspicitis magis, communem mihi iniuriã
 uobiscum hanc esse. Nam ne mihi potentia Syri-
 cij obsit, primum religio uestra praesidium mihi cer-
 tum contra illum pollicetur, qua iurati in hoc cœ-
 tu ideo consedistis, ut ægrotae, ac propè desperatae
 Ecclesiae opem feratis. Deinde in me uno statuen-
 dum uobis est, liceat ne aliquando bonis ac forti-
 bus uiris, amoto metu, uocem liberã in hoc uestro
 confesso pro Ecclesia mittere: ut falsum esse id ui-
 deatur, quod de uobis circumfertur, id quod etiam
 magno cum incommodo percrebuit: Vos liberum
 & Christianũ Concilium in Germania esse nolle.
 Quam utiq; opinionem perniciosam Ecclesiae. uo-
 bis etiã periculosam, ut falsam esse doceatis, addu-
 xi hunc hominem, Dei aduersarium, hostem natu-

re, prædonem iuris humani atq; diuini: pestē atq;
 perniciem omnis honestæ inter homines, tranquill-
 leq; uitæ. Quem si uos scuerè, religioseq; iudica-
 ueritis, recuperabitis existimationem ordinis ue-
 stri amissam: motus etiam hos, quos istius lege con-
 citari uidetis, facile compescetis. Quòd si istius in-
 gens improbitas tantū apud uos ualebit, ut non mo-
 do nolentibus, sed etiam approbantibus uobis im-
 punè Syricius in Ecclesia scortetur, nobisq; eas le-
 ges uobis autoribus præscribat, ut repudiatis legiti-
 mis uxoribus, cū scortis impudicè uiuamus, quid
 restat aliud, quàm ut honesta atq; consentanea na-
 turæ ipse per se quisq; sequatur. Syricio lenone uo-
 bis relicto? Equidem quod ad me attinet, nunquam
 huic homini diem dixissem, nisi rei ipsius turpitu-
 do, Sodomæ atq; Gomorræ tristē exitum me per-
 horrescere coegisset. Quod si istius aduocati ueri-
 tatem iudicij uestri persregerint, ego tamē hoc asse-
 quar, ut optimus quisq; intelligat, non accusatorē,
 sed iudicium huic causæ defuisse: quam ego susce-
 pisse me scio, omnibus Græcis, Latinis, atq; barba-
 ris nationibus gratissimam. Quid est enim quod à
 uobis tantopere expectetur, quàm ut scortatione
 ex Ecclesia eiecta, castè, pudicèq; cum uxoribus, li-
 berisq; nostris uiuamus?

Neq; uerò illud me cōmouet, quòd Syricio ad-
 esse uideam complures patronos, non minus poten-
 tes

tes quàm disertos, qui illi student, illum defendunt: qui illum ereptum ex uestro iudicio esse uolunt, qui nobis pertimescendi ideo non sunt, uel quòd oratione turpem tueantur uitam: uel quòd, quanto uita illorum ab oratione dissentit magis, tanto facilius à nobis possunt refelli. Quod ego facile assequar, Iudices, si ea quæ sunt in hac causa, & quæ mente concepi, dicendo explicare poterò: ostendamq; Syricij legem non modo uitilem Ecclesie nõ esse, sed omnino perniciosam esse, repugnantẽ ipsi Deo, aborrentem à legibus institutisq; naturæ: postremò, omnis humanitatis, honestatisq; expertẽ. Cum enim duabus rebus potissimũ omnis honesta, tranquillaq; hominum contineatur uita, pudicitia nempe, atq; iustitia. quòd his remotis neq; cœtus ulli, neq; domus stare possunt: habita à Syricio ratio est diligenter, ne utrumlibet horum in Ecclesia esset. nam utrunq; sustulit planissimè, dũ adempta sacerdotibus uxore, ex alieno matrimonio coniugij pellit fidem: dum permiscuo concubitu incertam facit suam cuiq; sobolem, dum nullum hominibus ipsis reliquit remedium, contra carnis impunitatem atq; licentiam: quæ caro inquam, ut in uitium fluat, quamq; sit præceps, nisi coniugij sustentetur fulcris, cum sensus ipse, tum quotidiana stupra nos docent. Et profectò ita res est, Iudices: nisi habeas qua cum uiuas, in illa omnia necesse est te prolabi

prolabi uitia, quātumuis tu uirtutem iactes tuam; que ex contraria oriuntur parte. Cuiusmodi sunt, scortationes, adulteria, incestus, fœdi deniq; ac ne dicendi quidem concubitus: quibus obnoxia Sodomā, cum Gomorra interijt: quorum uitiorum aculei atq; faces pro pœna sunt his, legitimas qui spernunt nuptias, & qui legem ipsius naturæ, in membris nostris inscriptam, transgressi, castos se iactāt esse stupro in medio. Hæc igitur, Iudices, mala atq; incommoda cum in Ecclesiam inferret Syricius, legem tulit huiusmodi: Ne quis nostrū sit cū uxore, neue quis sacerdotum in matrimonio etatē degat: ita homo iustus atq; sanctus pœnam capitis continentiam nobis præscribit, quam totidem legis suæ uerbis in eodem edicto tollit, ut audietis. Ita ille dissensit non modo à re ipsa, sed ipse à sese. Atq; ut hoc ex ipsius edicto cognoscatis, cedo mihi ipsius legem, quam is impudicissimè, insidiosissimeq; cōtra pudicitiam, continentiamq; conscripsit. Recita.

LEX SYRICII.

Ministri altaris, presbyteri, siue diaconi, ad Dominica taleis eligantur officia, qui continentiam seruent. Si uerò post ordinationē suam, ministros contigerit propriæ uxoris inuadere cubile, sacrarij non intrent limina, neque

que sacrarij portitores fiant, neq; altā
 re contingant, neq; ab offerētibus ho
 locausti oblationem suscipiant: neq;
 ad dominici corporis portionē acce
 dant, neq; propinent: neq; sine maio
 ri autoritate minora gerant officia. ur
 ceum sanē ad altare, uel calicem, non
 suggerant, &c.

Hæc lex est Syricij, Iudices: cuius improbitatē
 facile uestra sponte perspicitis, cum quidem matri
 monium una res ex omnibus sanctissima, tanta affi
 ciatur ab hoc homine contumelia, ut eos qui illo
 sunt præditi, neq; sacrarij limine, nec portitura,
 nec ara ipsa, quæ seruis semper patuit, dignos pu
 tet. Sed ita illos sacris arcet. ut neq; oblationis, nec
 corporis Seruatoris sinat eos esse cū cæteris par
 ticipes: deniq; ita illos despicacissimè spernit, ut ne
 urceolum quidem, id quod uidebatur esse postre
 mum, ab illis contingi uelit. Atqui in hac istius
 lege, non facile statuetis Iudices, matrimonij ne, an
 uerò ipsorum sacrorum hostis maior uideatur esse
 Syricius. Tangi à sacerdotibus maritis sacra non
 uult, quæ à dissolutis impunè tangi uidet. Exclu
 dit sacrarij limine maritos sacerdotes: quod tamē
 scortatoribus, atq; ipsi Syricio semper patuit. Re
 mouet ab ara uxorū uiros, cuius tamē aditu scor
 tatores,

tatores, atq; ipsos adulteros nunquam prohibet. Itaq; hac ista lege, quod sibi ipse probare nunquam potest, id nobis persuadere conatur, ut uidelicet meliores, probabiliores, ac sanctiores ministros Ecclesie putemus eos esse, qui autore Syricio uxores abiecerunt: quam eos, qui sua freti sunt coniuge. Quae sane in re mihi ridicule uisus est esse inconstans. Cum enim matrimonium sacerdotum, quod incontinentiam ad putet, ex Ecclesia tollat, amens atq; caecus huc fertur, ut pro matrimonio scortationem ipsam palam in Ecclesia introducat: cum eos pro castis atq; sanctis coniugibus. aris admoueat, quos leges ipsae diuinae non solum sacris, sed etiam ipsorum sacrorum conspectu priuauerunt. Contra quam legem, etsi quod clara sit turpitudine ipsa per sese, diutius dicere non debebam: tum quod multi sunt, quos Syricius in hanc fraudem, non ratione aliqua (quis est enim ita caecus, qui huius legis infamiam non uideat?) sed uis armis, honorumq; publicatione impulit, dicendum mihi necessario apud uos est, ut in hoc uestro iudicio Syricius damnatus, qui tot probris Ecclesiam affecit, tot in ea concubitus peperit, tot scortatores, adulteros, ac cynædos sua lege Orco demisit, aliquando concidat: et illas scelerum faces, quas hac ista lege incendit, seueritate ac religione uestri iudicij extinguat atq; deleat.

Hæc mea ratio est, Iudices, hic cursus orationis

me: huc etiam huius accusationis ratio spectat, ut
 abrogata per uos Syricij lege, redire in gratiam
 cum populo Romano possimus. Qui cum nobis cæ
 tera concedat, pudorem tamen, atq; uerecundiam
 non concedit: uxores suas, nisi nos habeamus no-
 stras, tot edoctus periculis atq; stupris, tuto se ha-
 bere non putat: tum etiam pudicitie liberorū suo-
 rum metuit, quoties nos intuetur uagari caterua-
 tim absq; uxoribus per orbem, insidiantes somno
 maritorum, atq; parentum. Deniq; ipsam urbem
 Romam, quæ domicilium summi imperij atq; reli-
 gionis olim fuit, docet opera nostra ita flagitiosam
 esse factam, ut in ea non Petri Galilæi, sed Priapi
 Lampsaceni sedes iam uideatur esse. Nā neq; scor-
 tis alendis locus alter in orbe terrarum uberior ul-
 lus est, neq; scortatoribus honos usquā habetur ma-
 ior. Quare causam esse uidetis, cur hanc legē fundi-
 tus tollatis. Et ne id oratione mea potius, quā
 re ipsa perfectum esse apud uos uideatur, princi-
 piō dico legem hanc tollendam esse quod iniusta:
 deinde, quod grauis: postremò, quod turpis sit. In
 hac causa, Iudices, tametsi hæc tria quæ proposui,
 sua spē sint perspicua, tamen de omnibus dicam:
 & de eo prius, quod apud uos plurimum debet ua-
 lere: hoc est, de legibus ipsis à Syricio uiolatis,
 quibuscum iustitia omnis ab eo ex Ecclesia sublata
 est. Peto autem à uobis, quorum iudiciū Eccl
 sia

fia de rebus suis grauiſſimum eſſe uoluit, ne ipſius
 continentie blanda appellatio, quæ a iſis ſic nobis
 ſua lege facit, aliquid mihi apud uos obſit, quo mi-
 nus iuris ueſtri iurandi memores, liberè ſententi-
 am ſecundum leges feratis. Me etiam ita audietis,
 ut cum edictum Syricij aduerſus omnes leges ſcri-
 ptum eſſe dixerò, ne quid tamen ualeat Syricij no-
 men in cauſa: ſed illud ſolum à uobis conſideretur,
 quantum ipſius edictum conſentiat cum re ipſa,
 nec præterea quicquã in hac parte cogitetis. Quã-
 do uerò docere cepero, quantæ calamitates Eccle-
 ſiæ ſint hac iſta lege à Syricio importatæ, tum res
 ipſas uidere debetis, hæreant ne in noſtra uita, nec
 ne hæreant. Cum autem illas ignominie maculas,
 quæ nomini ordiniq; noſtro hac iſta lege ab hoc
 aſperguntur, demonſtrauero, tum uos ipſi de no-
 bis, ac de nobis cogitetis, in quantis probris ac fla-
 gitijs Syricio autore uoludemur. Quod ſi hoc ani-
 mo in me audiendo fueritis, facile ſingula intellige-
 tis: ego etiam quæ ſuſcepi in hac cauſa, breuiter et
 dilucidè perorabo. Cape autem mihi ipſas leges,
 quæ apud Moſen ſanctæ de matrimonio habentur,
 quibus hic uim nefariam intulit: atq; eam primò,
 quæ cum ipſo homine, atq; adeò cum ipſa rerum
 natura ſimul nata eſt. Recita.

LEX DEI.

Dixit quoq; dominus Deus, Non
eſt

est bonum, hominem esse solum. Faciamus ei adiutorium, simile sibi.

Hæc lex est, Iudices, non ab homine lata, sed ab ipso omnium rerum autore, atq; Deo, ante hominum genus natū, qua in lege auditis, dixisse Deū: quo quid grauius dici, aut mirabilius audiri potest, quam hanc legem de matrimonio, ore ipsius Dei Opt. Max. ferri? atq; illam hominis naturæ convenientē sanciri, ut id quod in ea sit dictum, non solum mente agitatum, sed etiam ore; & penè lingua Dei nostri decretum, sancitumq; in perpetuum esse uideatur. Quam qui tollit, aut mutat, nō apertè uobis aduersari Deo uidetur? At quid nam in hac ista lege Deus dicat, attendite, ut inde improbitatem Syriacæ legis agnoscatis, in qua ille totidem uerbis atq; literis huic legi sceleratè aduersatur. Malum est hominem esse solum. Non dico qua mente, sed qua fronte mutare hoc istud Dei edictum tanta auctoritate latū ausus es, ut id quod Deus malum esse dixit, tu contrā bonum esse diceres? solitariamq; uitam nobis pœna capitis, bonorumq; publicatione præscriberes? Quomodo tu hanc manum plenam perfidiæ, & hos digitos tuos impellere potuisti, ut tantum nephas præscriberes? Verbum mihi deest, Iudices, cum ego hoc scelus, nephas appello. Sed profectò maius est quiddā.

b nullum

nullum enim scelus humanum unquam fuit, quod non, si minus hominibus, diuino tamē numini parceret: hoc uerò infinitum est, omnia simul complectitur, omnia euertit uno & eodem scelere. Dei enim uerbum, Dei edictum, Dei iussum tollit, cum omni ui, potestateq; diuina.

Neq; id occultè ille facit, ut lateat, sed palàm cōtrarijs uerbis: ut Dei dictum, non dictum: malum, non malum, hominem solum esse dicat: idq; ita tenendum omnibus execrationibus publicis sancit, ut qui ab hoc dissentiat, aut qui hanc legem Dei ipsius edicto anteponat, cum sacrarij excludat limine: ab ara etiam, quæ asyllum sceleratis semper fuit, abripiat ad supplicium. Si in te nullus sensus humanitatis, nulla ratio unquam fuit religionis, tamen cogitare debebas, id quod fuit postremum, te hominem mortalem, omnibus rebus inferiorē esse Deo: ut in Deum ipsum in mortalem, quem muta quoq; atq; inanima horrent, impius, sceleratus, ac nepharius esse nolles. Huic ne tu legi tam antiquæ, tam sanctæ, tam religiosæ, manus impias ac sacrilegas afferre conatus es? Si nos his artibus ac disciplinis institutus eras, quibus hoc passim traditur, procreandi causa uxorem à natura esse datam uiro, sine qua uita nobis (quod dicitur) uitalis non esset: tamen si te ipse respexisses, si tua supra atq; dedecora cogitasses, potuisses statuere, ea tibi delere nephas

re nephās esse, quæ Deus digito suo scripserat: ne-
 que bonum, hominem esse solum, dixisses, quem ma-
 lum Deus solum esse dixerat. At cur dixerat? atten-
 de Syrici, & aliquādo cognosce, cur id sit malum,
 quod tu bonum esse aduersus Deū contendis. Fa-
 ciamus, inquit, ei adiutorium simile sibi. Audi Syri-
 ci, cur malum sit homini solum esse: quia sine adiu-
 tore, & quasi consorte huius uitæ, malum est illi
 esse, absq; quo hominis ætatem uix, aut ne uix qui-
 dem ille durabit: tum etiam, quòd hoc ipso adiuto-
 re amoto, necesse est illum impudicè, hoc est, mo-
 re tuo uiuere: nihil habebit quo se consoletur, cui
 imitatur, nil differet à uictu cultuq; ferarum, ibit
 in amplexus obuios: non sexus huic, non thorus, nō
 domus ulla clausa erit: perfringet ac prostrabit o-
 mnia, si nil habuerit, quò sese uertat, & quo intra
 fines pudoris ac uerecundiæ se contineat: abibit in
 præceps, furore deniq; ipse ruet suo. Plena exem-
 plorū huiusmodi Roma est tua Syrici, quæ quòd
 dicto tuo, contra dictum Dei paret, à qua tandem
 turpitudine illam abhorreere cernis? quòd scelus,
 quòd flagitium illi non hæret? cum repudiato hoc
 isto adiutore, solitaria, tanquam lutulenta sus, in
 omni libidine tecū uolutatur? Sed de hoc ipso erit
 fortasse alter nobis conquerendi locus, ut hoc Syri-
 cius intelligat, nil tam ad uestram religionem, ue-
 strumq; iusiurandum pertinere, quàm ut abrogat-

ta eius lege, Dei legem nobis restituatis. Nunc uos reliquas leges audite, quibus matrimonium in hominum uita est à Deo constitutum: quas omnecis hic at olcuit, dum scortationi ad Ecclesiam uiam munit. Tu quæ deinceps consequuntur, recita.

L E X.

Et creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam, ad imaginem Dei creauit illum, masculum & foeminam creauit eos.

In hac lege uidetis Iudices, cur præ cæteris animantibus omnibus dignior habeatur hoc isto adiutore, siue coniuge, homo. nam cum homo imago ac similitudo ipsius sit Dei, quanto is melioris naturæ præstantiorisq; factus est particeps, tãto quoq; dignior habitus est melioris uitæ modo. Cũ enim reliqua animantia solo sensu agitentur ac moueantur, cunctaq; ad corpus referant, matrimonio carent: nec applicantur ad unam certam coniugem, sed ex cuncto ipsorum pecudum grege, fructum uoluptatis, propagationisq; querunt. At homo diuinitatis particeps, quod ad maiora natura sit factus, ut libidinem uoluptatis coniugio certo moderaretur, prouisum illi ab ipso Deo est. At quomodo prouisum, cognoscite Iudices: ut aliquando intelligatis, quanto bono hoc autore simus priuati. Masculum, inquit,

inquit, & foeminam creauit eos. Iis uerbis intelli-
gi datur, ut ego quidem puto, tanta coniunctione,
tantaq; societate constrictum esse masculum cum
foemina, ut neq; masculus absq; foemina, neq; foemi-
na absq; masculo rectè dici possint: ut horu altero
quauis ratione segregato ab altero, illud sit perpe-
tuò uerum, quod in superiore lege est dictum, nem-
pe hominem solum malum esse. Cum enim hæc na-
turali copulentur lege, dubium non est, hæc ad sese
mutuò ita referri, ut nisi simul sint, ipsa per se ne-
queant subsistere. Quorum quidem coniunctio at-
que necessitudo quàm arcta sit, quàmq; (ut ita di-
cam) inter se compacta, ex sequenti lege intellige-
tis, quam tu recita.

L E X.

Quamobrem relinquet homo pa-
trem suum, & matrem suam, & adhæ-
rebit uxori suæ, & erunt duo in carne
una.

His uerbis cognoscitis, quanta necessitudine cõ-
iuncta sit foemina cum masculo, ut ipsorum necessi-
tudo omnibus anteponatur ab ipso Deo necessitu-
dinibus. Quid enim amantiùs est, quid indulgenti-
us, nomine ipso materno atq; paterno? quid uerò
cuiquã est charius, quàm sunt sui cuiq; liberi? Tan-
ta tamè necessitudo huic uni cõiunctioni cedit, qua
applicatur uxor uiro, ut præ hac minor uideatur

esse liberis mater atq; pater: quo quid mirabilius dici, aut fingi potest: ut uterq; parēs, quo maius post Deum liberis ante ipsum coniugium nil est, in ipso coniugio liberorum modis omnibus sit minor: in quo patris, matris, uir locum occupat: & in quo uxor etiam ipsa focrus suæ atq; nurus numero sit uiro, ita ut hæc istorum coniunctio omnium coniunctiones complectatur. At quomodo complectatur? Audi Syrici, & aliquando te collige, atq; cogita quantum facinus sis ausus, dum inter hos dissidium ponis, dum eos tua lege disiungis, quos Deus non animorum consensione tantum, sed etiam ipsorum corporum conspiratione coniunxit: dū quidē ore suo diuino, tanta autoritate, hoc quod sequitur pronunciat:

Et erunt duo in carne una. Id autem est, ut neq; corpora illis seorsim sint libera, sed ut alter alterius corporis habeat potestatem: ut uidelicet nil inter hos sit uagum, nil solitarium, neq; proprium, sed ut animis et corporibus ita coalescāt, ut è duobus unus planè uideatur factus homo. Quo quid sanctius? quid coniunctius potest uideri, quàm est hæc diuinitus constabilita maris atq; fœminæ coniunctio? Vnde uos facile perspicitis Iudices, nil tam hominis naturæ proprium esse, quàm cū hoc tali adiutore congregari, ac uiuere: nil uerò tam alienum ab hoc eodem uideri, quàm absq; hoc isto socio

socio mortalem ac solitariã uitam illũ degere. Igitur hæc duo natura consuta atque coniuncta, si quis diffuere atq; disiungere audeat. qua poena tandem is, quo etiam supplicio dignus uobis esse uidebitur? Si enim iudicia summæ existimationis, & penè dicam capitis, tria inter homines censentur esse, fiducia, tutela, societatis: paria enim hæc sunt, fidem frangere, pupillum fraudare, ac in negotio socium fallere, in cæteris rebus potest quis in aliquo horum seorsim offendere: at in hoc isto coniugij uinculo atq; pacto, omnia hæc simul tollat necesse est, qui in uno horum aliquo offenderit. Quæ enim fiducia maior, quæ tutela cautior, quæ societas sanctior cogitari potest, quàm est in his, in quibus non animus tantum est unus, sed etiam corpus, atq; idem est sensus? Nec iniuria. Cum enim Deus ex hac ista maris & foeminæ coniunctione edi genus humanum uellet, nil hac solidius, nil etiam copulatus nobis uoluit uideri: quàm non solum legibus à se latis contra omnem uim humanam munuit, sed etiam ipsum matrimonium, quod inde sequitur, omnibus laudibus cumulatam nobis æqualiter commendauit: quem ad finem etiam omnia quæ in superioribus legibus audistis, referri, ex sequenti lege intelligetis, quam recita.

L E X.

Benedixit illis Deus, & ait: Cresci-

b 4 te,

te, & multiplicamini, & replete terrā,
& subijcite eam.

Hæc lex ex libro Mosis est, unde sunt & aliæ
quas recitavi, quam breuiter consideretis. Benedi-
xit mari & fœminæ Deus, id autem est, omnia læ-
ta, pudica, tranquilla, casta, atq; legitima, mariq;
fœminæq; in coniugio Deus promisit: ut illis meri-
tò maledixerit, infœustaq; omnia promiserit, qui
extra coniugium degunt, ac solitarij scortantur.
Si enim benedixit coniugio Deus, maledixit certè
quidem scortationi: quam fœdam, impudicam, tur-
bulentam, tristem, atq; inquietam, uolebat ex con-
traria parte matrimonio respondere: quæ scorta-
tio inquam, necessariò consequitur eos, qui extra
hoc præsidium coniugij uiuunt: quorum turpitu-
do atq; infamia nulla ratione corrigi, neq; emenda-
ri potest: ut meritò quicquid inde oritur, duci-
turq; id fœdum obscœnumq; habeatur. Neq; ue-
rò scortationem leuat hoc probro, illa Syricij lex,
qua is primus excogitauit, quo pacto spurij legiti-
mi possint reddi. Nam hoc quoque ille ad cætera
uulnera Ecclesiæ addidit, penè de industria, ne qua
fortè ex parte cum lege Dei uideatur congruere:
de quo quidem ipsius non iam furore, sed amentia
dicam alio loco iudices, ut hoc uos intelligatis, nil
tam sancti in omnibus legibus diuinis haberi, quod
suo edicto non uiolauerit Syricius. Nunc ad id
quod

quod coepi, reuertar. Dico Deum matrimonio benedixisse. Hanc autem benedictionē uideo ad duo referri: nempe ut legitime multiplicentur mas cum foemina, deinde ut hi repleant terram: quæ duo si quis ex matrimonio sustulerit, nul restabit tertiu, quo illud stare possit. Quare hoc ipsum satis indicat, matrimonium inter homines ideo esse tam sanctis legibus constitutum, ut caste integrèq; uiuendo, certam ex certo thori socio habeamus sobolē, quæ uiuat, nobisq; succedat, & quæ ipsam terram legitime occupet, in eaq; sancto prædita matrimonio degat: in quo posita, omnia illa expectaret, quæ hominum generi legitimo promisit Deus: tum etiam, ut his ipsis præsijs tutam se sciret esse contra carnis illecebras, fac esq; illas libidinum, quibus incensa Sodomæ cū Gomorra conflagrauit. Et profectò aut hoc remedium est ægrotae ac propè desperatae uitæ nostræ, carnisq; corruptæ ac cõtaminatæ parentū uitio, ac turpitudine, homines in matrimonio, cõiugijq; custodia honestissime integerrimeq; uiuere: aut si ne hoc quidē Syricio uidetur, profectò nulla unquã medicina his tot incõmodis nostris reperietur. Nulla salus hominib. maior est, quàm ex præscripto Dei, naturæq; uiuere. Itaque semper hi cõtinentissime honestissimeq; uixerunt, qui cõtra libidines matrimonio erāt tuti. Cõtra uerò, qui hoc spernebāt, quæ peccata ac maleficia nō

sunt experti? Quamobrem ut matrimonium contra omnem imbecillitatem ac infirmitatem nostrā pro presidio sciremus nobis diuinitus esse datum, ideo Christus Deus & dominus noster, hanc legē de matrimonio ita ratam nobis uult uideri, ut nulla ui neq; ratione patiamur nos diuelli, hac ista freti lege, ab eo uitæ socio, sine quo malum esse homini semel Deus edixit. Tu autē replica mihi paulisper hunc librum, & hoc ex Matthæo lege.

L E X.

Itaq; iam non sunt duo, sed una caro. quos ergo Deus coniunxit, homo non separet.

Hæc lex est quasi quidam superiorum legū Epilogus: in qua hoc præcipitur, ne quis hominum audeat hanc tantam necessitudinem animorum atq; rerum in matrimonio uiolare. Et cum tot sint leges diuinæ, quas iste transgressus est: tamen nulli apertius uim fecit. Cum enim cæteræ omneis leges coniunctio maris ac foeminæ quanta sit indicent, hæc non solum ipsius coniunctionis meminit, sed etiam interdictum addit, ne uidelicet eos, quos Deus coniunxit, homo separet: hoc autem est, ne quid in hac lege molietur homo, ne marem cum foemina conuenire prohibeat, neue quid ex hac naturali alterius in alterum propensione mutet homo. Et Deus quidem ipse quasi diuinans, imò uerò cer
tò

tō sciēs, fore aliquando Syricios, qui Deum nō me-
 tuerent, neq; leges illius curarēt, dubio procul hūc
 hominem appellans, tanto antē posuit in interdi-
 cto, ne uidelicet eos quos coniunxit Deus, homo, id
 autē est Syricius, separet, qui suo edicto hoc interdi-
 ctū Dei post tot secula primus abrogauit: dū qui-
 dem edicit, ne ullus homo sacerdos uxore propriā
 habeat. neue si habuerit, post ordinationem cubile
 illius inuadat. Quod quid aliud est, quā aperte
 eos quos Deus coniunxit, separare? Et illas omnes
 leges, quas Deus digito suo in nostris membris, at-
 que adeo in nostris uisceribus inscripsit, funditus
 tollere? quod ne unquā fieret, num parū uobis in
 posterum hac ista lege uidetur esse prouisum? qua
 matrimonium ita sanctum est, ut unum hominem
 factum ē duobus, Deus nunquam ab homine diui-
 di uelit. Non probat hoc Syricius, huic etiam legi
 acerrimē aduersatur: neq; interdicto hoc se teneri
 putat, quod suis iniustis atq; impijs decretis fundi-
 tus sustulit, abrogauitq;. Quid enim est quæso, iudi-
 ces, legē Dei abrogare, si hoc nō est leges cōtrari-
 as illi ferre? Quid uerō aliud est legem Dei tolle-
 re, quā ne ea lege quæ de matrimonio est, utā-
 mur, neue secundum illam uiuamus, edicere? idq;
 nobis non solum edicto præscribere, sed etiam mor-
 tis metu? Sed quid ego huic legi uim nephari-
 am istum intulisse conqueror? cum ille non solum

has omnes leges, quas recitavi, sustulerit: sed cum
 plures etiam alias, quas, ne multitudine uobis sim
 molestus, pratermitto. Illud tamen uerè dicā, quæ-
 cunq; leges erant de matrimonio, quæcunq; de pu-
 dica honestaq; hominum uita, eas hic omnes dele-
 uit, abrogauitq;: cum quibus omnia simul nobis eri-
 puit, pudorem, auctoritatem, religionem, grauita-
 tem: deniq; id quod summum inter homines est, cer-
 tæ cuiq; suæ posteritatis sp̄e. Itaq; hoc autore sine
 uxoribus sumus, sine liberis, sine certis posteris, uo-
 gi ac profugi uersamur in terra: amissoq; matrimo-
 nio istius scelere, frustra deflemus, initio rerum o-
 mnium matrimonium inter homines esse constitu-
 tum: frustra etiam iactamus Chanam Galilææ, in
 qua matrimonium à Christo honestatum esse acce-
 pimus, ac in hominum uita non sine prodigio dica-
 tum. Nil nos maiorum exempla apud Syricium iu-
 uant: nil etiam hæc Græcorum atq; Ruthenorum
 recentia nobis apud hunc profunt, quorum sacer-
 dotes hisce legibus, quas recitavi, ad hanc diem ui-
 uunt. Nulla res hūc prohibere potuit, quo minus
 matrimonium ex Ecclesia Latina eijceret. Perfregit,
 prostrauitq; omnia: solus post homines natos
 est inuentus, qui surdus esset non iam ad leges ipsi-
 us Dei, cuius numen uimq; contemnit: sed ad ipsius
 uetustatis uocem, in qua hoc semper usurpatum,
 in primisq; sanctum ac legitimum est habitum. In-
 ferte

ferre oculos in ipsam uetustatem, Iudices, circumspice omneis illius partes: nil præclarium, neq; sanctius matrimonio in hominũ uita uersatũ fuisse cognoscetis: quo qui sunt usi, siue sacerdotes, siue plebs illi fuerint, honestissimi inter homines, apud Deum etiam gratiosi sunt habiti. Antiqui illi sanctissimi uiri, atq; optimi, quorum meminit uetustas, hoc sibi amplissimum, pulcherrimumq; putabant, in matrimonio degere, ex eoq; quàm plurimos filios ac filias procreare.

Enoch illum ueterem, quem sacerdotem fuisse ferunt, & ambulasse cum Deo, & postea non comparuisse accepimus: tulerat enim cũ Dominus. sic ille propagata sobole, & coniunx & sacerdos ex hoc isto matrimonio, quod damnat Syricius, ascendit in cœlum. Neq; enim magis animos hominum res unquam ulla Deo cõmendat, quàm uacare libidine, & matrimonio castum gestare cor. Siquidem soli mundo corde, ut in Scripturis est, Deum uidebunt. Quid Noe? non ne hic uir iustus atq; perfectus fuit in generationibus suis, cum uxore ac liberis ætatem degens? At hic tamen in diluuiio illo atroci & acerbo obrutus aquis propterea non est, quòd uxorem, filios atq; nurus in arca secum uehebat. Quid Abraham pater? non ne omneis promissiones illas tot ac tantas intra matrimonium, nõ extra, accepit? nil obstitit illi Sarra uxor, quo minus

nus ille cum Deo loqueretur, & ex fide tantarum
 rerum uiueret? Iam uerò Isaac, huius filius, desti-
 nata patris uictima, Rebecca uxore non amisit,
 quin in eo Abrahæ semen esset. Quid Iacob, tot
 filiorum pater? non is duas pro una uxores habe-
 bat, quibus cum uiuens & Israel est appellatus, &
 terram auo & patri promissam possedit? Taceo
 huius filios: prætereo alios infinitos, qui in matri-
 monio placuerunt Deo: ipsum etiam Mosen dimit-
 to, diuinæ legis interpretem, qui in matrimonio
 positus, ita loquebatur cum Deo, ut loquitur homo
 cum amico suo. Quid de huius fratre Aaronte lo-
 quar: cui ad summam sacerdotij dignitatem atque
 amplitudinem uxor nil obsuit? Meritò ergo illi in
 laude, ac in gratia cū Deo fuerunt: uixerunt enim
 æqualiter omnis legibus naturæ: crediderunt etiã
 dicenti Deo, malum hominem solum esse. Cuius
 spretæ legis pœnas meminere diluuium, uide-
 rant Sodomã & Gomorrã dedisse: quare cum sci-
 rent quàm magnū onus esset legis, et periculosum,
 in qua præcipitur, Nō cōcupiscas, non mœchabe-
 ris, non adulterabis, & alia huiusmodi: cumq; sen-
 tirēt quàm essent ad eas res mobiles, quamq; infir-
 mi, diffisi ingenio, quæsiuerunt ista adiumenta na-
 turæ, et matrimoniū ipsum ceu quendã portū para-
 tum sibi uidebant, in quē se ex iactatione præsentis
 uitæ reciperēt, in quo illi secundū naturã uiuendo
domitas

domitas habebant libidines: quibus extinctis uxoris usu, summo erāt officio ac uirtute præditi. Quorum cum præstantiam moderationemq; libidinum sequens admiraretur ætas, nos illorum exemplo ad consimilem uitam inuitat, nobisq; matrimonium æqualiter omnibus ita commendat, ut id solum ac præsidium certum habeamus, cōtra omneis libidines, quas neq; frenare neque domare absq; uxore possemus. Id quod uos multorum sapiētissimorum uirorum testimonijs cognoscetis, quæ tu mihi ordine recita: & primū ea quæ uir diuinus, ac rex sapiens Salomon dixit.

TESTIMONIUM SALOMONIS.

Qui inuenit mulierem bonam, inuenit bonum, & hauriet iucunditatē à Domino: qui expellit mulierem bonam, expellit bonum, &c.

Siste. Auditis Iudices, ut sequens ætas probauerit in utramq; partem uerum esse illud, quod ab initio est dictum, nempe solū hominē malum esse: cui tantum in muliere situm est, ut hæc contueri palam dicatur ipsius hominis bonū. Graue est hoc testimoniū Salomonis, magni in primis & præclari uiri, nam neq; sapientior quisquam rege Salomone fuit, neq; ad libidinem procliuior: ut non solum ratione cognouisse, sed etiam usu uideatur didicisse.

se, quantum bonum sit uxor uiro. Itaq; quòd hoc adiumento à uictu cultuq; ferariū distet homo, ideo (ut opinor) mulierem uiri Salomon appellat bonum: quo bono uitamus omneis illas libidines, quæ ex procreandi appetitu nimio ac uehementi oriuntur: quibus facile à mente abducimur, nisi firmemur, ac intra fines officij cõtineamur hoc isto mulieris bono, quod nos labi non sinat, neq; libidine extra præscriptum ferri: sed quod hominẽ ita undiq; circumscribat certo uitæ modo, ut eum qui habeat, non aliquo exili, sed uberrimo ipsius honestatis potiatur fonte: ubi non seclusa aliqua aquula teneatur, sed unde uiuum flumen erūpat. Hinc enim uxor, hinc liberi, hinc legitimi ducuntur posteri: quæ rex sapientissimus, atq; idẽ autor locupletissimus Salomon, non solum bona, sed etiam iucunda bona esse dicit. Quid enim est suauius matrimonij fide? Quid iucundius huius istius fructu? Iam illa quæ & quanta bona putanda sunt, quæ nos ex ipso matrimonio capimus? habere non corpus solum, sed & animum pudicum: non ardere libidine, tenere discrimen sexus, nosse cognatos, reuereri affines, parcere generi: permiscuẽ omnibus non uti, sed ad unam certam ita applicari, ut cum illa sola bene et pudicẽ uiuas, ut ex hac ac liberos, ex hac legitimos speres posteros, in quibus homo mortalis, reddaris immortalis, uiuasq; in his ac uigeas semper.

per. Non hæc grata uobis, iudices? non iucunda bona uidentur? Non etiam diuino munere hominibus tributa? animo et corpore sic affici, ut hoc uno adiuumento uacare possimus omnibus hisce malis, quibus nos conficit hæc Syricia lex libidiosa & intemperas, dum isto bono caremus, dum soli sumus, dum nullum remedium tot incommodis habemus: & planè ita nobiscum agitur, quod cum ebrijs solet scipioni innixis, quem si his præripias, cadunt illico, stare non possunt. Idem nobis accidit, hæc ista uxore prærepta, sine qua in lubrico positi facile ruimus in uetitū nephas, & in hæc scelera prolabimur, quibus affectus à Syricio iacet nunc ordo noster: qui in tanta est infamia, omniumq; inuidia, ut nil contemptius illo, nil etiam despicatius uideri iam queat. Quid ita? quia expulsa muliere bona, Syricius ex ordine nostro expulit bonum. Ita dictum Salomonis sapiens, temeritas Syricij comprobauit. Nam sublato sacerdotum matrimonio, ad omnia flagitia fenestram aperuit, per quam in Ecclesiã est illapsa fornicatio, incestus, ipsius postremò Sodomæ atq; Gomorræ concubitus: cuius obscenum nomen in ea urbe, cui Syricius præfuit, ita uernaculum est factum, ut in familiaribus probris pueri ipsi, puellæq; cynædulos sese appellitent.

Atq; hæc à me dicuntur, iudices, non ut ipsam urbem Romam notatam uelim, quã ego domiciliū

Et olim summi imperij fuisse, & nunc religionis
 esse debere profiteor: sed ut perspiciatis Syriacianū
 scelus quantum sit, ideo hæc à me commemorantur,
 quòd uos ipsi ita se habere uestro nutu atq; hac ista
 admiratione facile ostenditis, ut inde appareat,
 uos cum turpitudinem notæ rei, tum uerò hoc isto
 dolore atq; gemitu circumstantis turbæ commoueri:
 & in primis infamia cõmuni ordinis nostri, in quã
 nos Syriacus coniecit: qui pulsa uxore, omnia il-
 la bona cum uxore ex ordine nostro expulit, nem-
 pe liberos, familiam, pudorẽ, uerecũdiam, lares po-
 stremo ipsos, ac deos penates, si ita loqui phas est:
 pro quibus introduxit scortationem, adulterium,
 incestum, lupanar, subditos atq; spurios, denique
 omnem turpitudinem. Hæc nos nũc deflemus, hæc
 portet in Ecclesia Dei uersari dolemus: à uobisq;
 petimus, ut hoc tantũ bonũ, quo à Syricio priuati
 sumus, restituatis nobis, cũ cõmodis emolumentisq;
 suis, ut ex hoc bono hauriamus iucũditatẽ premis-
 sam à Domino, atq; cũ hoc recuperemus et illa quæ
 idem rex diuinis ornauit laudibus, quæ tu recita.

TESTIMONIUM.

Mulieris bonæ, beatus uir: nume-
 rus enim annorum eius duplex.

Quibus rebus cumulatam sit hoc bonum, quo
 de in superiore testimonio audistis, hic aperte po-
 nitur. Nam hoc loco uirum beatum Salomon ap-
 pellat.

pellat, muliere bona. Hoc utiq; innuens, summam
 uitæ humanæ uxore contineri, quæ beatum ita
 reddit uirum, ut numerum annorum eius sui usq;
 conduplicet. quod quid aliud est, quàm quod uxor
 omneis uiri partes absoluit, ac perficit, cum non
 solum illi fidem præstat, illumq; prole auget, sed
 etiam suo conuictu, castum seruat à libidine. Tum
 etiam illa, quæ non in postrema felicitatis par-
 te ponuntur à sapientibus, quòd hæc eadẽ u-
 xor quasi partito cum uiro imperio, in partem
 iuuat domum, sustentat familiam, paruos edu-
 cat liberos: quæ omnia absq; uxore punctũ tempo-
 ris non stabunt. Ita uxor uiri sui decus, stabilimen-
 tumq; est, ut absq; hac nil sit infelicius uiro. Quis
 enim non dimidiam potius, quàm integram eius ui-
 ri ducat esse uitã, cui absq; uxore fluctuat domus,
 nutat familia, & incerta pro certa subditur sobo-
 les? Græci, sapientes homines, Spartã ideo dimidia
 felicitatis parte carere dixerunt, quòd huic incon-
 modum esset matrimonium. Dixerunt hoc illi, qui
 cõiectura loquebantur de uero: nos id negabimus,
 qui non solum à natura accepimus, sed etiam ab
 ipso Deo didicimus, malum hominem solum esse?
 Id autem est, quòd absq; uxore homine miserius sit
 nil. Absq; hac enim dimidium penè spiritum atque
 uitam ducimus, tum etiam uagum animum in cadu-
 eo corpore gestamus, & quasi quodam æstu huius
 presentis

præsentis uitæ huc atq; illuc uoluimur . iacet sine hac domus nostra: genus etiam nostrum obscœnum nascitur, atq; turpe. Cui malo occurrēs ipse Deus, mulierem ex hominis latere genuit: ex costâq; illâ ideo fecit, ut hanc non seruam, neq; dominam, sed uitæ nobis sociam dari ab illo sciremus: qua latus nostrum, hoc est omnis nostra uita sic inniteretur, ut caro ossi, ut moles suo sulcro innititur. Quasane ratione quis non duplicari annos uiri uxore putet? quis non felicem cū uxore uirum? quis non eundem miserum absq; uxore ducat esse? cum duplicari omneis uiri partes uxore ita audiat, ut sine hac dimidia uix uiro uitæ restet pars: id quod uos ex sequentibus clarius intelligetis.

TESTIMONIUM.

Mulier fortis delectat uirum suum,
annos uitæ illius in pace implebit.

Hoc in loco, Iudices, mulier quam uim in uita habeat, ostenditur. Cum enim uoluptas nature sit comes, & quasi condimentum quoddam expetendarum rerum, nō secus quàm dolere est fugendarum: natura mulierē uiro dedit ceu oblectamentū quoddam pulchrum atq; expetendum, ad quā sese totus homo referat, quam amet, cupiat atq; desideret, ac huic ita sit addictus, ne hac semota, uoluptate nimia diffluat, dilabaturq;. Itaq; hoc naturale bonum eō est, ut libido uiri uoluptate uxoris temperaretur

peraretur casta atq; pudica, ne soluta sit ipsa per se, ne' ue extra coniugij limen quòquam progredi sibi licere putet. Cui rei ut facilius acquiesceremus, multis sanè condimentis natura nobis condidit uxores: cum quidem nil muliere mollius, nil uenustius, nil etiam iucundius ad omne desiderium nostrum sinxerit. Potest quis nostrum, hæc tanta delectamenta naturæ, quæ in mulieribus uidemus, contemnere: in quibus medius fidius (audacter hæc dico) plus uoluptatis, quàm in uiris rationis: plus uenustatis, quàm in nobis est discipline, qua consequamur, quin moueamur non solū uisus, auditisq; sed etiam cogitatis mulierum formis, atq; figuris: quibus natura tantum circumfudit decus, ut aliud opus naturæ non sit, neq; affabrè factum, neq; uisendum magis, neq; quò plus tota inclinet, seseq; insinuet natura. Non enim in rebus aliud est, quo magis omnis uiri mens commoueatur, quàm ipsius mulieris occursum, in quam obuiam omneis nostri ita feruntur uultus, ut retineri nequeant, ne à sapientissimis quidem, seuerissimisq; uiris: ut meritò ferrei, stupidiq; à philosophis censeantur esse hi, qui obuia hac ista pulchritudine mulierum nō moueantur, & quorum uirgo uisa in intimis non ludit præcordijs. Phryne, scortum nobile, in grauissimo totius Græciæ iudicio capitis rea, cum eloquentia patronorum defendi non posset, diloricata, ductaq;

ductaq; ueste, pectoreq; nudato, ipsa se defendit. & cum illo candore ac bonitate formæ oculos iudicam perstrinxisset, est absoluta. tantum ualuit natura, tantum etiam potuit in illo iudicio mulieris forma, ut & eloquentia patronorum, & religio iudicum illius uenustati concederet. Verum hæc nimis longinqua uideri possint, cum domesticis contentus esse debeam. Parum ne uobis mulier, quantum uim habeat, in Sampson ostendit? parum in David? parum in Salomone rege? qui cum nulla uim externa uinci possent, à mulieribus tamen uicti, captiq; sunt. Potuit Sampson superare Philistæos, amicum non potuit. David quoq; cū acerbissimos accerrimosq; aduersarios tulisset, unius tamē mulierculæ aspectū non tulit: cuius amore ita desipuit, ut Vriā huius uirū nephariè necandū curauerit, hoc metuens, ne quid fortè de amore ipsius ille interpellaret uiuus. Quid ego nunc de Salomone loquar? qui cū cæteris omnibus mortalibus sapiētia præstitisset, mulieribus tamē succubuit: quorum amore ita insaniiuit, ut & à Deo suo patrio recederet, mulierumq; deos, quas amabat, coleret. Infirmi isti fuerunt, Syriçi: firmior uidelicet tu, qui nobis tam æquas leges præscribis: qui nos sine muliere, mulieribus ipsis resistere uis. Ita ne queso durus ac præposterus es, ut cum audias tantos uiros in ipso matrimonio mulierum arsisse incendio,

2
cendio, à nobis hoc ipsum incendium tantum,
tam atrox, tam nocens, sine matrimonio uis re-
stingui? Ita ne tu nos per ludum atque iocum mu-
lieribus pro præda objicies? nil nobis reliqui fi-
ciens, quo aduersus illarum laqueos atque fā-
ces simus tuti? præsertim cum tu ipse, qui contra
matrimonium uenis, confiteare mulierem ma-
gnum illectamentum libidinis esse. In quo uide,
quàm tibi constes. Nam cum omnium libidinum
escam mulierem uis uideri, nil tamen nobis das,
quo minus adheremus huic escæ, ut adherent pi-
sces hamo: sic tu in tua lege ueritatem mendacio
mises. Neque hoc tamen nimis callidè facis. nam
ueritatem ipsi rei tribuis, mendacium uerò Satha-
ne concedis, cuius arbitrato legem hanc scripsi-
sti. Quære quam rem ab homine segregarit Sy-
rius, uidetis: eam certè, in qua ceu in quodam ce-
sto Veneris, recondita sunt omnia aduersus libi-
dinem remedia, si illis legitimè utare. Sin uerò se-
cus, ueneficia sunt putanda, ad dementandos ho-
mines accommodatissima: quibus quasi Cyræo
poculo in pecudum, immitiumq; animalium mu-
tamur formas. Quanto enim mulier inferior est ui-
ro, tanto abūdat magis omnibus rebus illis, quæ ad
cōciliandos animos uirorum ualēt plurimum: qui-
bus nos ita impedimur, ut etiā si uelimus, tamē nos

expedire ex his nequeamus: & si quando ab illis
 absolvimur, uitam miseram, inquietam, imperfe-
 ctamq; ducimus: quam utiq; expleri uxore audi-
 tis, ut nulla uita nostrae sit pars, in qua secure ac
 tranquille etatem uiro absq; uxore liceat degere.
 Omnes ergo uiri numeros uxor absoluat, ac perfi-
 ciat necesse est, si is in omni gradu uita celsus esse
 ac rectus cupit: neq; ex alia re magis laudem atq;
 splendorem querat, quam ex bene culto, seruatq;
 matrimonio. id quod uos testimonio eiusdem Salo-
 monis cognoscetis, quod recita.

TESTIMONIUM.

Gratia super gratiam mulier fan-
 cta, & pudorata: licut sol oriens mun-
 do in altissimis Dei, sic mulieris bonae
 species in ornamentum domus eius.

Expectatis à me alias matrimonij laudes, Iudi-
 ces, quibus refellam legis Syriciae turpitudinem,
 atq; infamiam? Non is sum, non ita desipio. Nego
 quicquam uberius dici posse, quam hoc est de ma-
 trimonio à Salomone dictum. Cum enim is superi-
 us uiri bonum uxore definisset, quo solo beatus uir
 posset dicere cum complementum uita uiri gra-
 tum atq; iucundum uxorem posuisset: nunc hoc
 ipsum quantum sit ostendit. Nam cū nullo nostro
 merito, sed Dei beneficio cuncta habeamus gra-
 tis; hoc tamē de uxore ita gratuitū est, ut facile o-
 mnibus

mibus gratijs antecellat. Quid enim stabile, quid
 proprium, quid perpetuum nobis fuisset, sine hac?
 Nō mehercules quicquam illa ualuisse, quæ pro-
 pter nos sunt facta, parumq; momenti ipsa per se ha-
 buissent, nisi accepisset hoc noster socius atq; par-
 ticeps. Quid enim quæso nos iuuassent muta atq;
 inanima, quid etiam motu sensuq; prædita, quibus
 hanc tuemur uitam? profecto nisi nobis data fuis-
 set uxor, qua consolaremur solitudinem nostram,
 & cum qua in terris uersaremur, cunctis animan-
 tibus inferiores essemus, in quibus nonnulla socie-
 tas uitæ coniunctionisq; cernitur. Manca atq; in-
 choata hominis natura fuisset, si nil huiusmodi ha-
 beret, quo cum coniungeretur, & cum quo com-
 munem hanc uitam spiritūq; duceret. Quamobrē
 si fatemur summā erga nos Dei gratiam in his re-
 bus cerni, quæ propter nos sunt factæ, in quibus
 præter ipsarum rerum usum nil est nostri: summā
 certē gratiam confiteamur necesse est, esse uxorem
 ipsam, quæ imago uiri sui est, cum qua nil potest
 cōferri. Vincit uxor, ac superat omnia. Atq; huius
 istius in nos muneris præstantiam cum admirati fu-
 issent ueteres illi, non cum aliqua re mortali, aut
 humili illud contulerunt, sed cum ipso sole, cuius
 splendore cum cuncta illustrentur, nil eo à nobis
 potest uideri diuinius: sic quoq; uxor, quoniam lu-
 men atq; ornamentum domus uiri est, sol quidā ui-

*te humana rectè dicitur: quam qui è uita tollit, nõ
 is uobis de mundo solem ipsum tollere uidetur, &
 fœdas atq; cæcas tenebras rebus humanis inducere?
 densa caligine obruet omnia: cæca, absurda cū-
 eta erunt: nil erit quod uitam hanc ornet atq; illu-
 stret cõmunem: horrent enim, ac squalent omnia,
 uxore, quasi sole, de mundo remoto. Quis huic rei
 testis est? idem qui acerrimus aduersarius in hac
 re. Te inquam testem Syrici citabo. Uxore sacer-
 dotibus per te abrogata, dic queso, qui horror,
 quæ nox tuam Romam non inuoluerit? quod sce-
 lus, quod flagitium usquam fuit tale, quod in locũ
 pulsus abs te matrimonij Romæ non successerit? atq;
 ita successerit, ut in honore sit, ut summi, medij, at
 que infimi hoc ipso ita obligetur, ut Romæ scorta-
 ri sit honestius, quàm in Russia nubere. Quid est
 queso aliud, Syrici, solem tollere? quid nocte inuol-
 ui? quid cæcum ferri, si hoc non est? non sexum sibi,
 non pudicitiam, non thorum clausum cui usquã pu-
 tare? Hoc tibi nos debemus Syrici, hoc tuæ legi
 acceptũ ferimus, quod ipsam urbem Romam, quã
 domicilium mentis, religionis, atq; sanctitatis ma-
 iores nostri esse uolebant, tu nobis tua lege fœdum
 quoddam lupanar reddideris: quam nunc, te auto-
 re libidinum atq; scelerum tantorum, omnes con-
 temnunt atq; despicunt, & quasi pestem quandã
 ac contagionem fugunt: ut iam Romæ non secus,
 quàm*

quàm Sodome, Gomorraeq; nomen omnes horrent,
 detestenturq;. Sed mihi ad hanc istius amen-
 tiam explicandam alius locus seruatus est, Iudices.
 Nunc uerò uos ex particula parua cognoscitis
 legis Syriciæ genus uniuersum. Atque hæc exem-
 pla in alma urbe eduntur, non sine diuino consi-
 lio, Iudices: ut quemadmodum ueteribus olim fu-
 it Sodoma, sic nobis recens exemplum sit urbs Ro-
 ma, quæ nunc neglecti matrimonij eas poenas dat,
 quas uidetis: ut nos huius admonitu, maturè ex his
 urbis flagitijs exeamus, priusquam obruamur hac
 ista urbis poena, qua affligi atq; uexari urbem Ro-
 mam ita uidetis, ut ob flagitia deserta à Græcis, re-
 licta à Barbaris, in turpi atq; infami solitudine ipsa
 per se uitam degat. Nec propter aliam causam, ut
 dixi, nisi quod solum hominem bonum esse duxit,
 quòd illam ab initio Deus uetuit credere: nilq; ita
 retinendum illi censuit contra libidinem, quàm ma-
 trimonium: quod ut homo penè coactus amplectere-
 retur, leges dedit, quas audistis, & quas iustas esse
 in omni hominum memoria est cõprobatum. Qua-
 propter, Iudices, matrimonium æqualiter omnes
 amplectamur, ut nemo nostrum, qui illo uti possit,
 illud contemnat, sed quisque pro sua parte hoc isto
 nitatur: ne si fortè spreta uxore cõtra ius nature so-
 li uixerimus, eas poenas Deus in nos immittat, qui-
 bus olim Sodomam, & nunc urbem Romam affli-

gi audistis. Tum etiam illa grauiora expectemus, quæ omnium prophetarum ore nobis sacerdotibus minitatur Deus. Vobis uerò hoc à Malachia propheta ad sacerdotes dictum sufficiat: nã eodẽ pertinent & cæterorum. Cedo mihi ipsius Malachiaẽ testimonium, atq; hoc illius ex secũdo capite recita.

TESTIMONIUM MALACHIAE.

Non respiciam ultrà ad sacrificiũ, nec accipiam placabile quid de manu uestra. Et dixistis, Quam ob causam? Quia Dominus testificatus est inter te, & uxorem pubertatis tuæ, quã tu despexisti. Et hæc particeps tua, & uxor fœderis tui. Custodite ergo spiritum uestrum, & uxorem adolescentiæ tuæ noli despiciere.

Hoc ad ipsos sacerdotes est dictum. Iudices: ut causa Syricio iam nulla sit, cur simulare nũc illud uelit, id quod illum dicturum esse audio. Nã ait is, ut aliquis fucus adiunctus sit ad edictum, se hac lege solis hominibus sacerdotibus matrimonio interdixisse. Videte quæ technæ, quæ nam sint istæ fallaciæ. Quid? sacerdotes homines tibi esse non uidemur? ita ne exleges sumus, ut non contineamur hac ista communi omnium mortalium lege?

Et uerò Syrici, bona cum uenia extra hoc certamen,

tamen, contentionemq; nostram, illud ex te scire
 uolo, homines ne putes esse, quos apparere huic iu-
 dicio uides, & in primis hos, qui de se sententiam la-
 turi sunt: quæro inquam, homines tibi omnes nos
 uidemur esse, an potius ferrum, atque saxa? Ecquid
 haeres? cur stupes? quid nos aspectas? Aude inquã
 homines esse negare nos, ut nos te ferrum atq; sa-
 xum confiteamur esse, in quo nullus humanitatis
 sensus fuit, cum hanc legem ferres, qua tu contami-
 nasti iura naturæ, ac dicta Dei prostrigasti: oracula
 prophetarum, dicta sapientum, auctoritatem omni-
 um neglexisti, mutasti, delesti, dum ad stuprum ti-
 bi munis uia, dum soluis libidines: dũ multis inge-
 nuis, multis matribus familiãs hac tua scelerata lege
 uim nephariam affers. Hæc profectò Syriaci ferrei
 sunt, ac saxei, nõ humani, neq; pudētis uiri. Quod
 si & nos homines sumus, & illa omnia quæ ex legi-
 bus cõmemorauit, de nobis quoq; sunt dicta: non est
 quod nos homines à cæteris hominibus segreges,
 quod ue bonum esse nos solos dicas. Et ne tu aliter
 quàm ego uelim, sacerdotum laudes ingenium, ne-
 ue quid illo tuo castitatis nomine ad speciem ma-
 gnifico, ad sensum uerò cogitationemq; acerbo, in
 hoc iudicio tollas, dico: sacerdotibus ita expedire
 in matrimonio esse, ut cæteris omnibus mortalibus,
 cum ipsa lege communi, tum uerò hoc isto Mala-
 chie oraculo, cuius ore sacrificia sacerdotum hanc

ob causam Deus respuit, quòd ipse testificatus sit inter hominem sacerdotem & uxorem eius: quòd quid aliud est, quàm quòd Deus semel testatus est, nempe hominem absque uxore sol unmalum esse: quo nomine dubiò procul comprehenditur & sacerdos, quem hic huius istius testificationis admonet Propheta. Qui sanè homo sacerdos, si contra hoc testimonium Dei uxorem spernat, illū quoq; cum sacrificijs omnibus sperni à Deo necesse est: quòd is eius uiolator sit fœderis, quo coniungitur mas cum foemina: de quo nunquam tanta autoritate loquutus fuisset Propheta, si eo sacerdotibus uti non liceret, et si sacerdotes in matrimonio casti nō essent, neq; mundum gestarent cor, quo solo uideatur Deus. Ex quo apparet, quàm turpe, quàmq; periculosum sit sacerdoti, extra hoc matrimonij fœdus uiuere. neq; enim illi satis est alienam non tangere, cōtactuq; ipso non inquinari: sed etiam opus est, ut is uacuum gestet cor omni uisa cogitataq; libidine. quòd & si omnibus sit præstandum, tamen sacerdoti in primis: qui quāto præstat cæteris, tanto curandum est illi magis, ne quæ sordes in uita, nèue maculæ in animo ullæ illi hæreant: quas utiq; uxor eluat necesse est. Quare ut sacerdos in multitudine castè, integreq; uersetur, quòd is in Ecclesia rationem etiam habet cum molliori uenustioriq; sexu, uxorem habeat is suam necesse est, ne diffuat libidine,

libidine, ne ue dissolutus sit in turba: quam uxorem
inquam, ne quo pacto sacerdos repudiaret, ne ue
sine hac libidinis ambustus incendio in Ecclesia cō
pareret, audite quibus illi uerbis mandetur uxor.

Custodite ergo spiritum uestrum,
& uxorem adolescentiæ tuæ noli de-
spicere.

Ad uos ô sacerdotes, hic sermo est. Nos mone-
mur hoc isto oraculo, quibus Deus Ecclesiam com-
misit, ut demus operam, quo casta mens in nobis, li-
bidinisq; sit expers. Quod ne arduum putemus, eni
datur uxor, eni in promptu est remedium. Accipia-
mus ergo id quod datur, & uel inuito Syricio ra-
pimus hanc istam uxorem, dum licet, neq; hanc pu-
bertatis adolescentiæq; nostræ adiutricem quandã,
& quasi ductorẽ amittamus, ut hæc ingenium no-
strum infirmum & procliue in libidinem, sustine-
at, ac in omni officio atq; pietate retineat. Quod si
uos iudices, & uos qui circumstatis sacerdotes, au-
tore Syricio uxores repudiaueritis, si irritum fece-
ritis pactum hoc, deniq; si testificationẽ ipsius Dei
de uxore spreueritis, spernet quoq; uos Deus, re-
spuet sacrificia, non respiciet holocausta, contem-
net ac negliget omnia, quicquid illi datum per uos
oblatumq; fuerit: id quod oraculo Malachiæ ue-
rissimo atq; certissimo promittitur. Circumstant
nos autoritates, quæ nos obliuisci huius testificatio-
nis

nis nõ sinant, quæ nos dies atq; noctes cõmonent, sanctissimos nobis patriarchas, sapientissimos reges, grauißimos prophetas fuisse, qui ex matrimonio immortalitatem sunt adepti. Quare si horum imitatione atq; exemplo manserimus in conditione matrimonij, atq; pacto, si uxorem adolescentiæ nostræ retinuerimus, si spiritum habuerimus uacuum, solutũq; libidinibus, respiciet ad sacrificia nostra Deus, oblationes etiam nostras atq; preces placatus de manu nostra accipiet. Ad hoc nos inuitant omnes ueteres literæ, tum etiam hæ nouæ atq; recetes, quibus omnis illa uetustas illustratur, ut amota dubitatione statuamus, sacerdotibus uxorem dari hocq; ipsum expedire sacerdoti, ex Epistola diuini Pauli intelligetis quam lege.

EX EPISTOLA PAULI.

Fidelis sermo: si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Oportet enim ipsum irreprehensibilem esse, unius uxoris uirum, sobrium, ornatum, prudentem, pudicum, hospitalem, doctorem: non uinolentum, non percussorem, sed modestum: non litigiosum, non cupidum, sed suæ domui bene præpositum, filios habentẽ subditos, cum omni castitate.

Iam te non Moses, non Salomon, non prophete
 te urgent, non etiam lex antiqua, neque uetus, sed
 ipse Christus Iesus. Nam et hoc dicere soles, illis
 antiquis patribus id licuisse, nobis non item. Quasi
 uero nos diuersam carnem, non eandem naturam ge-
 stemus nunc, quam quae in illis olim fuit: et quam ab il-
 lis accepimus. imò uero tanto peiorem etiam Syrici,
 atque corruptiorem carnem, naturamque gerimus
 nos, quanto ab illis distamus magis. Neque ego in eo
 pluribus argumentor: perspicuum enim est, quam
 consequens aetas antecedente semper fiat deterior.
 Sed tamen illud quaero, cur cum eundem Deum nunc
 esse fatearis. qui fuit olim: cur tibi quoque non uideatur
 eius leges eandem uim nunc habere, quam ha-
 buerunt olim, cum idem homo. par naturam, eandem ca-
 ro penes nos nunc sit, quae in patribus fuit olim, cui
 haec praecipua, institutaque dantur? Intellego quid ti-
 bi necesse sit dicere: nempe adumbrata illa fuisse om-
 nia, et quasi signa rerum praesentium. Est uero
 ita Syrici, sunt pleraque modi istius, fateor: sed om-
 nia tamen esse pernego. Virgam, agnum, mannam,
 et quae sunt eiusmodi, signa fuisse fateor: sed hoc de
 matrimonio totum lex est, planum est, res ipsa est.
 et sicut masculus ac foemina eadem nunc sunt, quae
 fuerunt olim: ita quoque leges illis datae eadem sint
 necesse est. Sed quid ego, quantum haec lex ualeat,
 at, apud uos dico? dubiam rem scilicet pluribus uer-

bis explico? Est'ne quisquam omnium, qui de hoc
 aliter existimet? Quod si qui esset ita amens atque
 cæcus, summa tamen Pauli, imò uerò Christi autori-
 tas, dubitatione omni hunc liberare posset. Etenim
 si is qui Episcopatum desiderat, magnum atq; præ-
 clarum opus desiderat, ut nunc legi audistis: certè
 hæ conditioneis, quibus Episcopatum habet tradi-
 tum, planæ sint illi atq; solidæ oportet, ut is sit irre-
 prehensibilis. Quod quoniã præstare non sit facile,
 datur illi adiuumentum ante omnia uxor, cum qua so-
 briè, ornatè, pudicè, ac hospitaliter in Episcopatu
 uiuat: sine qua hoc quod illi est propositum, asse-
 qui nequit. Domus quoq; ipsius quomodo stabilis
 absq; uxore? Cum uerò additur de filijs, ut hos is
 subditos habeat, non uobis apertè Paulus illam legè
 ueterem, quæ de matrimonio est, hisce suis præce-
 ptis inseruisse uidetur? ut quicquid in his sit, totum
 tralaticium sit. Sed huic loco uidete quam calumni-
 am ex sinu suo apponat Syricius: Grauitè sanè, et
 seuerè, Episcopus (inquit) unius uxoris sit uir. Id
 autem est, unius parrochiæ. O suauem hominem, ô
 præclarum legis diuinæ interpretem. En habes, ad
 quem liberos instituendos mittas, & cui Ecclesiam
 Dei tradas. Quid ais bone uir? Uxor tibi parro-
 chia hoc loco dici uidetur? Quid quæso uxori cum
 parrochia? Non umbræ, non figuræ uobis hæc
 uidentur, Iudices? ut iam non ipsius Moſis, sed
 cuiusdam

cuiusdam Sphingis sint enigmata. Ita ne ex alienis-
 simis nominibus paratus uenis? ita etiam tu nos hic
 ludificabere, ut uerbaingas, rem eueras tuo arbi-
 tratu? Non te pudet Syrici, in horum conspectum
 ita prodire, ut ex illorum iudicio, ex nostro tempo-
 re abutare? Et si fingere lubet, cur non eadem ra-
 tione Episcopatum appellas uxorem, qua appella-
 sti parrochia? Absurda hæc sunt, inquires. Quid? ab-
 surdiora ne illis, quæ tu mutas, uxorem parrochi-
 am, filios uero parrochos appellas? præsertim cum
 audias, Episcopum hic à Paulo institui uerbis uer-
 naculis atq; notis: ut quemadmodum per sobrium,
 ornatum, ac pudicum, nil intelligis præter id quod
 dicitur: ita quoq; per uxorem nil aliud intelligas ne-
 cesse est, quam id ex quo nascuntur liberi ac filij epi-
 scopo procreati, quos hoc loco Paulus subditos iu-
 bet esse episcopo patri in omni castitate. Et ut co-
 gnoscas, quam in clarissima luce erres, audi id quod
 in eadem Epistola additur:

Si quis autem domui suæ bene præ-
 esse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei dili-
 gentiam habebit?

Hic argumentari Christum audis ore Pauli, ut si
 quis domui suæ bene præesse nesciat, cum Ecclesiæ
 Dei bene nunquã præfuturũ. Ad domũ ergo superio-
 ra omnia pertinent, in qua continentur uxor ac libe-

ri, & in qua domo uult Paulus Episcopum uirum honoratum, ac honestum patrem familiam uersari: ut ex hac ipsius priuata ratione, sit facilis coniectura, quam sit is ad Episcopatum aptus. Quæ ita clara sunt, Iudices, ut si quis in his hæsitet, illum aut palam insanire, aut in luce errare sit certum. Quid uerò illud, quod ab eodẽ Paulo additur de Diaconis, parum ne nobis inde liquere censes, quid hoc in loco sit uxor? Dic quæso cætera. Pudet meherculè Iudices, tam multis uobiscum agere: sed tamen hic cogit. Lege.

EPISTOLA.

Diaconi sint unius uxoris uiri, qui filijs suis bene præsent, & suis domibus.

Quid domum hoc in loco Syrici, quid uxorem, quid filios dici putas? Insto, pcto, urgeo, Syricius ut mihi respondeat, ut aliquid fingat, deniq; ut in tanta rerum luce uel hiscere audeat. Versat se, patronos suos respectat: sed illi ne gry quidem, ut uidetis. Quod si hæc non mouentur suo loco, Iudices, neq; illa moueantur necesse est, quæ paulo antè de Episcopi uxore, ac de ipsius liberis sunt dicta. Quæ ita clara atq; exposita sunt, ut non dici, sed cerni: non uideri, sed tangi uideantur, ut nil ita conueniat cum illa lege ueteri, qua ab initio matrimonium est constitutum, quam hoc, quod dictum est à Paulo de Episcopi ac Diaconi uxore: ut hæc omnia illius legis ueteris explicande atq; illustrande causa allata esse uideantur. Quæ sanè

sanè lege uixerunt ueteres illi sacerdotes, sancti in primis atque præclari uiri: sic etiam uixerunt nostri tam Episcopi quàm presbyteri post Christum passum, usq; ad Syricij pontificatum. Græci uerò, Antiochæni, atq; Alexandrini, hoc ius matrimonij sacerdotalis adhuc ita retinent, ut Romam aduieram, tanquam stercus in uia contemnant. Quamobrem causa iam nulla est, Iudices, qua Syricius legem suam stare uelit, quam contra omnes leges tam ueteres quàm nouas tulit. Quod si ille quid contrà afferat, impudentiam illius mirabimur, qui intelligentiam existimationemq; omnium nostrum contemnat. Sed tamen si is, id quod instituit, deprecandi criminis causa dixerit, se non omnibus, sed solis sacerdotibus matrimonio interdixisse, hoc illi tū ita respōdete: Nos, Syrici, sacerdotes homines esse scimus, homines etiam ipsi sumus, humani à nobis nil alienum putamus esse, iccirco neq; sacerdotiū ipsum quicquam mutare de humanitate naturaq; nostra potuit, non secus quàm homo in magistratu nil amittit de homine, hoc ipso quòd Rex Consulue sit: sic nec nobis quicquam de humanitate nostra deceßit, propterea quòd in sacerdotio sumus. Præterea Syrici (hoc etiam illi dicite) illud fac memineris, ut non Consuli, neq; Regi, sic nec sacerdoti, uerum homini uxorem à Deo dari: ut illa officiorum sint ac munerum nomina, hæc uerò uxor propria

d 3 sit

sit uiri. Quare tuam legem nos diutius ferre nolu-
 mus, qua tu abud omnes gentes ordinis nominisq;
 nostri famam lesisti. Quando uero is multa cōque-
 ri, multa miserari, castitatem etiam iactare coepe-
 rit, dicite illi, uos putare matrimonium esse castita-
 tem: deinde, cum legibus planè agendum esse. ad ex-
 tremum, ut cōpendium dicendi fiat, leges illi propo-
 nite. Hic lex Dei, hic tua Syrici. Quid multis? Si
 tua lex hæc cum lege Dei conueniet, absoluere: sin-
 minus, damnabere. Hac ratione conuictus, ne ipse
 quidem se legem contra omnes leges scripsisse, ne-
 gare audebit. Seueritate etiam uestri iudicij nō abu-
 tetur, ad suum excusandū, ornādumq; scelus. ut ita
 omni sua causa cadat, uobisq; eas pœnas det, quas
 meruit, & quas leges ipsæ iubēt. Sed hoc loco illud
 dicturum esse illum audio, quod multi solent, qui ini-
 qua scribunt: Legem hanc, tametsi etiam contra le-
 ges uideretur esse lata, tolerabilē tamē illam esse, ap-
 primeq; utilem. Quæ defensio, Iudices, quamuis sit
 misera, atq; improba (neq; enim id tolerabile uobis,
 iuratis præsertim iudicibus, debet uideri, quod pu-
 gnat cum recto, atq; iusto) datur tamen huic defen-
 sioni nonnulla uenia tum, cum ius ipsum læsum uti-
 litate compensatur, qua omneis ducimur. Verum
 in hac Syricij lege nil est quod aut tolerabile uobis,
 aut cuiquā uideri possit: ita hanc ille legem omni-
 bus legibus aduersam tulit, ut quamuis omnium sit

iniustissima, tamen si comparetur, perniciosior multo, atque intolerabilior, quam iniquior, uidebitur esse. Quam rem ut ita se habere cognoscatis, illud à uobis quæram: Si legem eiusmodi Syrius ferret, ne quis sacerdotum quid edat, ne uel quis nostrum crescat, ne uel dormiat, quero inquam, ferendam ne uobis talem legem putaretis? an uerò cum uestigio ipso de medio tollendam? Intelligo quid necesse sit uobis dicere. Quid si uos id, quia cum rerum natura pugnaret, nullo edicto prohiberi, nulla etiam ratione à nobis ferri putaretis: quo tandem animo hanc legem ferretis, qua is nobis mulierem eripuit, quam natura dabat, lex nulla negabat, quæ in eadem pagina (ut scitis) perscripta est, in qua & esus, & crementum, & somnus ipse nobis est concessus? Imò uerò clarius etiam, sanctiusque hoc de uxore est decretum. Neque enim in his legibus, quæ de uictu hominis sunt, dictum est, Malum est homini non edere, aut non dormire, aut non crescere. At cum ad uxorem est uentum, palam est dictum, Malum est hominem solum esse: ut inde constet, naturaliter esse homini uxorem appetere, quam aut edere, aut dormire, aut etiam crescere. Nam cibus atque uictus non solum eo est, ut uiuas: sed etiam, ut gignas, aliquidque ex te afferas. ita omnia nutrimenta atque crementa huius nostræ mortalis uitæ, ad

d 4 pro-

procreandum referuntur à natura: quæ cum mutari nulla ratione possint, neq; hoc de uxore, quod magis secundum naturam est, quam sunt illa, unquam mutabitur. Summi certè homineis, ac totius Græciæ sapientissimi uiri, cum uim, naturamq; rerum perspectam cognitamq; haberent, nil tam insitum, tam impressum in nobis uiderunt esse, quam est hic appetitus maris ac foeminae ad procreandum mutus: qui ita in rebus hæret, ut quæ res illo careat, uideatur esse manca, suæq; expers naturæ, quod nil ex se edat sui. Vnde liquet, hanc uim, qua mulier uirum amplectitur, ita insertam esse, atq; defixam in hominis natura, ut qui hanc è nobis conetur euellere, is hominem ex homine uideatur prorsus euellere. quod cum fieri nequeat, non nos hunc hominẽ furere ac insanire, & cum ipsa rerum natura bellũ gerere fatebimur, qui hanc rem tanta necessitudine constrictam, atq; in nobis inclusam, eradicare conetur? Neq; uerò autoritas summorum uirorum tantum, neq; ipsius naturæ sola uox nos docent, quam sit hoc amentis, ei rei manus adferre, quam uiscerũ nostrorum custodia contra omnem uim contextit. Sed etiam ipse Christus Dominus, istius conditor atq; creator naturæ, nos ore Pauli monet, ut sciamus tantam esse huiusce rei uim, ut illa nulla ope humana coerceri in nobis possit, ne extra præscriptũ feratur, nisi uxore. Nunc uos Christum Dominum
audite,

audite, quas leges is ore Pauli huic nostræ libidini
 præscribat: quàm æquas, quàm tolerabiles, quàmq;
 aptas ad id quod uiolētum in nobis uehemensq; esse
 uidetur. Recita.

EPISTOLA.

Propter fornicationem unusquisq;
 suam uxorem habeat, & unaqueq; su-
 um uirum habeat. Vxori uir debitum
 reddat, similiter autem & uxor uiro.
 Mulier sui corporis potestatem nō ha-
 bet, sed uir: similiter autē & uir sui cor-
 poris potestatē non habet, sed mulier.

Vidētis Iudices, quanta uis hæc sit in nobis, cui
 remedium ab ipso Deo quæritur, quæ nisi colligare
 tur cum certa coniuge, eā diffluere sit necesse. Ani-
 maduertitis æquitatem huius edicti, cum nostræ car-
 ni infirmæ, ac procliuæ in libidinem, pro medicina
 uxor detur, cum qua nobis hic procreandi appeti-
 tus sit castus, atq; legitimus: quam dum nobis Syrici
 us eripit, non nos scortationi fœdæ atq; turpi expo-
 nit, eas nobis leges præscribēs, quas nos nullo modo
 ferre possumus? Nā cum uxorem ab homine sua le-
 ge conetur abducere, non is uobis in fornicationem
 utrumq; impellere, non apertè uirum ex mulieris
 potestate eximere, ac solum omnibus tentationibus
 Satanæ exponere uidetur? cum ea iubeat, quæ ipsa

d s non

non fert natura: ea ueter, quæ illa radicitus est amplexa: cui natura ita iubemur obedire, ut cum orationi interdum nos dederimus, meminerimus tamē uxoris, ne uidelicet ipsius pietatis prætextu, ipse Sathanas nos tentet, nosq; in eam fraudem impellat: quod ille utiq; in hac Syricij lege tentat, ut absque uxore gratiorē Deo uitam putemus esse. quam sit ea quæ est obnoxia uxori ac liberis: ut hisce blanditijs nos alliciat ad sese, nobisq; ad omnem turpitudinem abutatur. Hoc itaq; providens ipse Deus, nos monet, ut has tantas insidias Satanae diligenter, ducta uxore, uitemus: quibus falso crediti coelibes capi solent. Quod si nos hisce præceptis atq; monitis non obediuerimus, & si æquo animo nobis tales leges imponi siuerimus, per ludum atq; iocum in illa nos Satan deducet flagitia, quæ matrimonij contemptoribus minatur Paulus, istis uerbis ad Romanos scribens: cuius tu mihi cape Epistolam, ac recita.

EPISTOLA.

Propterea tradidit illos Deus in passionem ignominia. nam foeminae eorum immutauerunt naturalem usum, in eum usum qui est contra naturam. Similiter autem etiam masculi, relicto naturali usu foeminae, exarserunt in desiderijs suis in inuicem, masculi in masculos turpitudinem

tudinem operātes, & mercedē quam oportuit erroris sui in semetipsis recipientes.

Hæc pœna, Iudices, consequitur fornicariam mentem, his furijs agitatur istorū coelibū uita, dum ementito ipsius continentiae nomine Syricius eas nobis leges imponit, quæ ferri non possunt: & quæ pugnant cū ea natura, quæ penitus in nobis incst: quæ cum à nobis extirpari nequeat, uidete cuiusmodi curricula habeat, quas etiam læsa pœnas exposcat: non quasuis sanè, sed eas certè, quæ nisi à Paulo cōmemorarentur, à me honestè nominari nō possent: ut hoc uos statuatis, nullas neq; grauiores, neq; iustiores pœnas in legis huius nephariæ latorem edi posse, quàm sunt hæ, quæ à Paulo eduntur. Si enim tu pœnis atq; interdictis contra ius naturæ uirum à muliere segreges, quid est quod tibi pro hoc debeat scelere, quàm ut apud te in locū uxoris, adultera: & pro muliere spreta, masculus succedat turpis, atq; nepharius: ut hanc tu mercedē erroris tui in te ipse feras, ut hac horribili libidine ardeas, ut liber nunquam quiescas, ut auersus & aduersus impudicus fias? Intelligo, Iudices, quàm sint hæc turpia dictu, minimeq; digna quæ in uestro iudicio, & in tanto hominum conuentu dicātur: quæ tamen Paulus ipse apud populum Romanum tam apertè ac palam nunquam dixisset, si ea ad odium atq; infami-

am eorum, qui harum foedissimarum cupiditatum sunt serui, à nobis quoq; cōmemorari noluisse: quæ tamen à me timidè ac uerecundè dicuntur, ut hoc uos intelligatis, Syricium eas res in ordinem nostrū sua lege inuexisse, quarum non natura tantum ipsa, sed ipsum nomen etiam dictu, cogitatuq; sit turpe. Ita ille uerbis honestis atq; pudicis quantam turpitudinem atq; infāmiā in ordinem nostrum introduxerit, uidetis: ut facīlè constet, hoc illum sua lege spectasse, ut omnis ex Ecclesia exterminaretur, abolereturq; uita honesta atq; pudica, & ut pro hac induceretur ea quæ pugnat cum nostra natura. Quid enim quæso Syrici, aliud sibi tua lex uult, aut quomodo contra hominis naturam lata non uidebitur, cum tantorum flagitiorum, quæ in oculis hominum atque in conspectu uersantur, causa nobis extiterit? Si enim de rebus cognatis atq; consimilibus legem talē ferres, ut prius etiam dixi, & nunc repetere libet, quoniā ab his ita audior, ut tuum postulat scelus, & horum iniuria. Si inquam talem legem ferres, ne quis sacerdotum edat, neq; quis contra edictum tuum dormiat: quid aliud tali lege nobis præscriberes, quā ut ne quis sacerdotum spirare, neue quis omnino uiuere audeat? Nonne huic, quod edicit de uxoribus, simile est? Vos appello Iudices, à uobis quæro: non hoc uobis idem esse uidetur, quod is de uxoribus nostris tulit, dum edicit, ne quis sacerdotum

dotum uxorem habeat, nēue si habuerit cubile illius inuadat: ac si aperte dicat, ut quilibet sacerdotū scortum habeat, alienū cubile inuadat? paria enim hæc sunt, eiusdemq; naturæ administræ atq; comites, hæc istæ edendi, crescendi, procreandiq; facultates, ita ut, sicut illis duabus prioribus sublatis, uita ipsam tolli oportet: sic quoq; uxore sublata, uita ipsa pudica tollatur necesse est. Ita ille id quod ego initio dixi, & quod uos meminisse debetis, legem tulit, in qua nobis aliud ostendebat, aliud uerò comparabat. Nam cum uxore detracta, ordini nostro castitatem se uelle inducere ostenderet, ne ulla omnino castitas in ordine nostro esset, curauit. Ita nos ille factis, & ad tempus cmentitis uerbis decepit, quibus nos omni honesta atque tranquilla uita euertit: quod idem est, ac si nos aperte scortari iuberet. Nā per deos immortales, quid interest utrum Syricius imperet, atq; cogat aliquem nostrū, de coniugio decedere, uxoremq; abijcere: an huiusmodi edictū det, quo edicto nobis in hæc flagitia quæ uidetis, prolabi sit necesse? Quæ res quoniā calamitosa nobis, ridicula Syricio, miserranda omnibus uidetur, soli ne uos ex omnibus reperiemini, qui hanc legem tolerandam putetis, tot ac tantis refertam dolis, incommodis, atq; probris? Ne hoc sinat Deus Opt. Max. in cuius cura sumus, ut hæc tanta improbitas huius legis in hoc uestro iudicio comprobata esse uideatur,

deatur. Nō est hoc uestrum Iudices, non hic sermō
 de uobis, non ea etiā est hominū existimatio, ut ali-
 qua ex parte cū Syricio, opinione omnium iam dam-
 nato, cōiungi ulla societate uideamini. Nā qua die
 in hunc reū cōsedistis Iudices, arreptos esse animos
 hominū uidetis, cōcursumq; tātæ multitudinis, qua-
 lis in alio publico iudicio nō fuit. Omneis uos intue-
 tur, qua dignitate uiri, quo splēdore homines in hoc
 cœtu, atq; in hoc publico orbis terræ Cōcilio cōse-
 distis: nil aliud à uobis (mihi credite Iudices) om-
 nes hoc tēpore expectant, quā ut Syricij legibus
 sublatis, quæ nobis non solū intolerabiles sunt, sed
 etiā perniciosæ, priscas illas leges de matrimonio no-
 bis restituatis, quas aptas cōueniētesq; esse hominis
 naturæ, tot malis atq; periculis edocti perspiciatis.

Sed hoc loco erigit se: restare sibi adhuc putat,
 quo hoc cōmentum suū tueatur: nēpe illud quo uul-
 gō istius patroni atq; aduocati uti solēt, precandum
 uidelicet esse à Deo, ut hi cōtinentes sint, qui esse ne-
 queūt. Deinde, ne sine autore mentiri uideatur, Pau-
 lum quoq; scripsisse perhibet, Bonū esse mulierē nō
 tāgere. Hæc sunt Iudices, et alia modi istius inania
 ipsius cōtinentiæ nomina, quibus isti cōtinentiā ip-
 sam ex Ecclesia eiecerūt. Quibus ego quid respon-
 deā ignoro. Quid enim huic homini facias, aut quā
 responsionē dignam libidini eius inuenias? cui præ-
 scriptū cū esset, quēadmodū inter homines ius natū

ra cōseruaret, & cū legū diuinarū autoritas, ac ip-
 sius Ecclesiæ ueteris summa dignitas intercederet,
 ne quid ex hac ista cognatione maris ac foemina, in
 ullo genere, neq; ordine, deniq; in ulla ætate à quo-
 quā mutaretur: ille tamē ausus est pro nihilo tot res
 sanctissimas ducere, cui nulla lex fuit, nulla religio,
 nullū exemplū quod sequi uellet. Et cū omniū sermo
 nē existimationēq; cōtempssisset, uerbis tamē hone-
 stis, quibus nulla honesta subest res, usq; eò legi suæ
 patrocinator, usq; eò iudiciū autoritatemq; uestrā
 contēnit, ut Paulū ipsum autorē legis suæ uobis ue-
 lit uideri. quo quid indignius dici, aut fingi potest?
 In qua tamē re cū multa cōminiscitur, huc ad extrē-
 mū euadit, ut nō dissimulet legē se tulisse intolerabi-
 lē quidē hominis naturæ: tolerabilē tamē illā fieri, si
 id nos impetremus à Deo. Scriptū enim, inquit, est,
 Nō possū esse cōtinens nisi Deus dederit. O inops cō-
 filij ratio, qua te ualere putas: quæ cū naturā ipsam
 funditus extinguat, uides tamē quā te inuito fatea-
 tur se id nō posse, quod tu cupis. Legē intolerabilē
 te ferre dicis, cōtinetes homines esse non arbitraris,
 nisi hoc Deus illis dederit. quod nō idē est, ac si aper-
 tē ita dicerēs? Ego quidē legē uobis tuli, quā uos fer-
 re nō potestis: sed tamē ut illā feratis, Deum oretis.
 Quæ technæ quæso Iudices, quæ cōmenta sunt istæ?
 nō uobis Dauus, aut Syrus quispiam in Comœdia lu-
 dere, & non pontifex in Ecclesiā edicere uidetur?
 Quid

Quid dis bone uir? tu mihi rem intolerabilem pœ-
 na capitis præscribes. & eam modis omnibus uale-
 re apud me putabis oportere, quam tu ipse non esse
 in potestate mea fatebere? & quam me cōsequi pos-
 se ipse non putes, nisi Deus dederit? Quid si ille
 non dederit? ego edicto tuo afflictus, prostratusq;
 pereo? An non hoc edictum simile huic est? atten-
 dite quæso Iudices: Si me Syricius in aliqua nauī in
 altum duceret. ac in eum locum ē nauī exturbaret,
 in quo esset summa ipsius maris. tempestatisq; uis, il-
 lud mihi uitam deprecanti pollicens, me quidem tra-
 nare æquor non posse: sed tamē ut tranare possem,
 Deum orādum esse: Arionem nescio quem citharæ-
 dum Corinthium, Ionam etiam illum Hebræum mi-
 hi proponens, qui aliquādo ex simili naufragio eua-
 serunt, ut horum exemplo me tranare considerem.
 Hac ista tu fiducia præcipitabis me in altum Syri-
 ci? Hisce tu exemplis, tantis periculis me obijcies,
 quæ superari à me non posse, ipse fatebere, nisi De-
 us dederit? hoc est, nisi delphinum credo aliquem,
 aut cetum miserit, qui me seruent, ac in portum re-
 ducant? Quid si neq; cetum is, neq; delphinū mi-
 serit, quid me fiet, aut quam spem mihi das in tā præ-
 senti periculo? Mittet, inquires. Iā hoc diuinare est,
 mittet, nec ne. Quid si non miserit? nam & hoc esse
 poterit. Peribis, inquires. Ita ne tu nos irridebis? Itā-
 ne tibi idonei uidemur, quib; sic illudas dolis? ut cū
 nos

hos in tanta pericula cōijcias, & sine remo (quod
 dicitur) in mare mittas , nihili facias nos peritu-
 ros. Quid si doceo, Deum omnino hoc quod tu
 fingis, mihi non daturum? parum ne constabit, nos
 abs te circūueniri? Quid enim Deo responderes,
 (iam enim tecum loquar, ac si non in iudicio, sed
 domi ociosus tecum essem) quid inquam Deo re-
 sponderes, si tibi ita Deus diceret: Ego Syrici non
 eam uim homini dedi, qua is tranare æquor possit:
 naues etiam illum fabricare docui, quibus nauiget.
 Quare si quis se è nauis te autore præcipitauerit,
 ego illi non adero: neq; delphinos illi, neque cetos
 mittā, quod is stultè cōtra leges meas insolescat, ad-
 iumēta etiā mea abijciat, quæ ego illi ad tuendā ui-
 tā dedi: quod utiq; neq; Arion ille Corinthius, neq;
 hic Ionas Hebræus fecit: qui cum proditione è nauis
 exturbati fuissent, ope mea sunt seruati: ut tu hoc
 sis sciens, me adesse ijs qui me a lege uiuunt, neq; ex
 tra præscriptum illius quicquā moliantur: & qui
 me non tentant, num hoc & illud uelim aut nolim
 facere. Hoc tibi (credo) Syrici Deus de nauifra-
 gio responderet, quod nunc quoq; de matrimonio
 respondet: nimirum se hominibus non dedisse eas
 uires, quibus fornicationis superare possint tantum
 pelagus. Deinde, tanquā nauim periclitantibus, sic
 uxorem diceret se dedisse incontinentibus, ut hoc
 sint in naufragio huius uitæ tuti. Quam si quis sper
 e nat,

nat, aut abijciat, idē ei eueniet. quod solet illi qui nau
 ui relictā mare tranat, tentans Deum, uelit nec ne
 uelit opem illi ferre. Et certē ita res est, Iudices.
 In omni suscepto negotio Deus nos iuuat, nunquā
 deserit. semper prestō nobis adest in rebus utique
 his, quæ rectē atq; ordinē, & ex illius præscripto à
 nobis geruntur. Quod si tu quid præter id quod il
 le uelit, aut aliter quā uelit, conēre, nil est quod
 ab illo opem speres. Hoc enim agit & Satan ille,
 qui cū in uertice templi Christum Dominum statu
 isset. suadebat illi, ut sese deorsum dimitteret. quod
 tamen Christus Dominus facere noluit, & illo no
 to uobis interdicto Satanam refellit: Non tentabis
 Dominum Deum tuum. Erat enim ibi gradus, qui
 bus descendi posset: ut causa non esset, cur se illi pe
 riculo daret. Idem de uxore sentiamus: qua re
 mota, si quis nos ad continentiam uocet, illud sem
 per habeamus in promptu, Non tentabis Dominū
 Deum tuum. Ideo enim data est nobis uxor, ut hoc
 adiumento continenter uiuamus: quam si retinue
 rimus in matrimonio, nunquam defuturus nobis est
 Deus: præsertim cum sciamus esse genus hominū,
 quos Deus non uult extra matrimoniū uiuere, imō
 uerō non uult illos cōtinenter uiuere. Id quod uos
 ex ipsius Christi Domini testimonio cognoscetis.

TESTIMONIUM CHRISTI.

Nō omneis capiūt uerbū istud, sed qui
 bus

bus datū est. Qui potest capere, capiat.

Iam ego non Arione, neq; Iona legem Syricij intolerabilem esse ostendo: sed ipso Christo Domino, qui cum non solum sit conditor nostræ naturæ, sed etiam ipsorum munerum largitor, audistis Iudices, quid is dicat: Non omnibus, inquit, capiunt hoc uerbum, hoc est, non omnibus ego do, ut capaces sint huius mei de continentia uerbi: sed hi tantum capiunt, quibus à me datur ut capiant. Quod si omnibus caperēt, omnibus proculdubio cōtinerent. At cū nō omnibus cōtineant, dubio procul nō omnes capiunt. Cur autē non capiūt? quia illis non datur. Cur uerò non datur? Ego nescio: Syriciū quærite Iudices, quandoquidē is nuper cælo lapsus sciat, quid in aurē Christus uirgini matri dixit heri. Nos qui humi strati sumus, & qui ab hoc scripto, quod recitari modò audistis, non recedimus, nō plus scimus, quàm id quod hoc isto continetur scripto uerissimo atq; certissimo: quosdā uidelicet continere posse, quosdā nō posse. Quare autē istis datū est ut hoc possint, alijs nō est datū? Eodē redit oratio, Ego nescio. Tu Syrici inquā prodi, nos doce, quādoquidē tu solus hic regnas, solus edicta Dei rescindis, solus ex incontinentibus continentes facis. Vos uerò qui huic causæ sedetis Iudices, hunc quidem ineptire patiamini, si lubet. Nobis autem, quorū caput, existimatioq; agitur, illud de sententia Christi

Domini decernatis, ut qui nostrum possit hoc continentiae uerbum capere, capiat: & cum hoc poterit, dabitur ei, ut contineat: promissum enim est. Qui uero solus ipse per se continere nequit, uxorem ducat, cum qua contineat: neque spes hunc fallat. intra sortem enim suam degens, id sperat, quod illum sperare fors iubet. Ad hanc rem nos hortatur Paulus ille uir sanctissimus, idemque continentissimus, qui cum illud munus sciret suum esse, ut absque uxore uiueret, rem quidem apprimè commodam illam esse duxit, sed sibi tamen soli cum paucis, non autem per aequè cum omnibus. Et cum is aperte doceret, non omnia data esse omnibus, hoc praeceptum in Epistola interposuit, quod recitari audietis.

EX EPISTOLA PAULI.

Volo autem omnes uos homines esse, sicut me ipsum. Sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius uero sic. Dico autem non nuptis, & uidiuis, bonum est illis si sic permanserint, sicut & ego. quod si non se continent, nubant. Melius enim est nubere, quam uri.

O uirum Ecclesia dignum. Videte qua equitate, qua etià moderatione hoc ille nobis praecipiat? quem utinam imitatus fuisses Syrici, nunquam tam perniciosas legibus uitam nostram iugulasses. Omnes

nes homines sui similes cupit Paulus esse. quid itaq;
 quia uacare curis bonū est, cum cæteris, tum ue lin
 primis his, qui procuratiōe Ecclesiæ suscepērūt:
 quibus utiq; uacui in matrimonio esse nō possumus.
 Nā uxore habere, liberos procreare, alere familiā,
 & quæ huc spectāt cætera sustentare, non sit absq;
 cura ac sollicitudine. Itaq; si bonū est absq; curis es
 se, bonū est quoq; uxore nō tāgere, quæ non uacat
 curis, neq; sollicitudine: sacerdoti præsertim, cui Ec
 clesia mādatur. At tu qui cōtinere nequis, quid sus
 scipias, quōue progrediare, etiā atq; etiā cōsidera:
 ne si uxore ob curas fugias, in alia grauiora longē
 incidas incōmoda: ut cū Paulū imitari uelis, hoc est
 incontinens continentē, illud uideas, ne prius inte
 reas, quā ullam partē muneris ipsius assequare.
 Deniq; illius Icari (ut in fabulis est) exitū uereare:
 qui alienis pennis uolans, nomen prius ponto mer
 sus dedit, quā illud transmisit. Iccirco tu, qui alic
 na continentia fidis, time, ne tua te incontinentia
 quasi uentus quidam, quando non speras, abripiat,
 & in hanc Syrtim atq; Charybdim horribilem libi
 dinis atq; incontinentiæ torqueat, ut pro incōtinen
 te scortator, pro scortatore adulter, pro adultero
 uerō reddaris uir inter fœminas, & inter uiros fœ
 mina. At bonum est, inquis, absq; uxore, hoc
 est, sine curis uiuere. Bonū sanè, sed non tibi. Pau
 lo id bonum erat, & quibus hoc cum illo cōmune
 e 3 fuit.

fuit. Itaq; ut Paulo bonum erat carere illis omnibus molestijs, quæ secum fert uxor: sic etiam tibi, cui diuersum munus Deus dedit, bonum est, hoc isto adiumento uxoris effugere illa omnia flagitia, quæ tibi soli imminēt, ut sunt scortationes, adulteria, incestus, Sodomae itē atq; Gomorrae cōcubitus. Quæ multo grauiora perniciosioraq; sunt, quàm sunt illa quæ ex suo munere incōmoda ducit Paulus, uxore habere, liberos educare, sustētare familiā: quæ nō incōmoda, sed bona potius quædā cēsantur esse à sapientibus. Hæc uerò quæ cōsequuntur eū, qui absq; uxore cōtinere nequit, non mala tantum, neq; incōmoda, sed scelera atq; flagitia nefanda sunt putanda. Quibus ne ardeamus, neue illis inflāmemur, matrimoniū nobis uir sanctissimus, atq; idē cōtinentissimus Paulus suadet, dū quidē satius esse ducit, eū qui cōtinere nequit, nubere, uxore habere, filios procreare, patrē familiās esse, & illa omnia perferre ac pati, quæ honestā rei familiaris curā sequuntur: quàm ardere libidine, & illis furijs agitari, quæ incōtinentis animū agūt in præceps. At orandus, inquit, est Deus, ut hanc tantā libidinē in nobis frenet, atq; sedet. Si illū orabimus nos, qui continere nequimus, frustra illū appellabimus. Iudices: nunquā exaudiet, nunquā faciet. Quid ita? quia dedit suū cuiq; munus, quod tueri omni ratione à nobis uult: neq; cōmittere, ut nostro neglecto, de alterius quicquā

quicquid appetamus munere. Itaque; ut illum quem continen-
 tem Deus fecit, nunquam uxorium faciet: sic neque uxori-
 um efficiet, nisi cum altero continentem. Vterque enim
 horum suo non contentus, alterius abutitur mune-
 re: quae res nunquam cedit bene. Et uero ita res est Iu-
 dices, Deus preces nostras tum exaudit, cum id nos
 ab illo petimus, quod ille a se peti uult: ut id summum
 beneficium illius putemus, quicquid ab illo uolente
 atque lubete in nos fuerit profectum. Quod si nos abij-
 ciamus id quod nobis ille ultro dat, et id ab eo con-
 tēdamus quod non dat, neque daturum se ostendit, ut pau-
 lo ante audiuitis: quid restat aliud, nisi ut neque no-
 strum integrè retineamus, neque alienum unquam asse-
 quamur? Paulus quidem ille, cuius haec ista sunt diui-
 na praecipua, cum a Satana cederetur, petebat a Deo
 ut eo liberaretur: et tamen exauditus non est, uir ta-
 lis, at tantus. nec aliam ob causam opinor, nisi quod
 munus eius non erat illo Satana, quicquid tamen ille fu-
 it, carere. At si Paulus orasset, quod illum utique fecisse
 puto, ne illi Satana concederet, exauditum fuisse tum
 absque dubio illum mihi persuadeo. Intra munus enim
 suum manens, ut illud cumulate administraret, pete-
 bat: et ideo impetrauit dubio procul, quod uolebat.
 Idem nobis sperandum est Iudices, si Pauli eius exemplo
 utemur: quo neque utilius quicquam, neque ad imitandum
 uberius inueniemus, ut recognoscamus ante omnia
 diligenter ipsi nos, itaque; uideamus ad quam partem

natura nos uocet, ut illā sequamur, illam amplectamur, illam etiam omni ratione tueamur. Quod ut nobis bene ac feliciter eueniat, à Deo petemus: quod is pro ratione muneris, quod largitus est nobis, benignus rebus nostris adsit: ut si is absq; uxore continere nos uelit, ut uitam nostram omni uirginali decore exornet. Si uerò nos ad matrimonium uocat, ut nobis bonam det uxorem, secundos liberos, sospitet familiam, id nos ab eo petemus. Hac nos sanè ratione sola sacerdotes continentes habebimus.

Quòd si uos Syricium secuti, omnibus ex æquo edicetis, ut si uxores habuerimus, ne in Ecclesia simus, ne locis cōmodisq; publicis utamur: quid aliud facietis, quàm ut summam licentiam incontinentiæ nostræ detis? quam cū ferre nequeamus, multo probro ac multo dedecore hāc ipsam uobis cumulemus. Sed cum & Deus ipse, & natura nostra, & cōmunis infamia uos hortetur, ut illa decreta antiqua in Ecclesia ualere sinatis, Qui nō se continent, qui uruntur, qui aestuant, ut nubāt: Syricij quidē legem uos abrogabitis: potestatem autem nobis facietis, uxores tutò ducere ut liceat. Quid enim Syrici, putasti tales uiros, ob calumnias tuas, diutius laturos improbitatem legis tuæ? qui nobis sacerdotē quasi ex syngrapha instituis, & qualis debeat is esse penè ex scripto edicis: nempe sacerdos homo ne sit, ne ossa, ne carnem habeat, ne appetat: deniq;

ne

ne edat, ne bibat. Harum conditionum si quæ nobis defuerint, & si humanitatem nostram, uim carnis, ardorē mentis uxore temperauerimus, tu protinus illud quasi ex tripode uociferabere: Qui in carne sunt, Deo placere non possunt: fanda atque nefanda clamabis, deū atq; hominum fidem implorabis, quòd contra edictum tuum homines nos esse meminerimus: & quòd in carne uiuentes, carnis incendium, uxoris carne restinguamus: Deoq; cum tali ratione, cū secus nō possumus, placere studeamus. Continuisses, inquires. At me continere nō posse dico, affirmo. & id maxima uoce, ut me omnibus exaudiant, clamo: abs teq; coram omnibus qui adsunt quæro, quandoquidem ego tibi notior sum, quàm sim ipse mihi, possene me continere putas, an uerò non posse? si posse dices, facile te tot stupris, adulterijs, atq; flagitijs resellam, in quæ tu me per uim ac fraudē impulisti, deiecisti, precipitasti. Miserū me, Iudices: cōne mihi iā res redit, ut huius libidine, quanta sit, demonstrare nequeam, nisi in ea prius me ipsum confitear fuisse? nec uestras cogitationes extimescam, nec quid uobis audientibus de me occurrat, reformidem? Videte conditionē nostram, Iudices: ac illud cogitate, qui horror, quæ uox ista sit, ut ne deplorare quidem de nostris incōmodis absq; infamiae confessione nobis liceat. Quæ infamia tamen satis declarat, quàm perniciosa lex

e § huius

huius nobis fuerit, quæ nos uerbo ad cōtinentiã, re
 aut uera ad omnẽ libidinem hortatur: nunquam eã
 præscribit, quæ à me ferri non posse, tot mea docent
 incommoda. Quæ cū palàm sint, quid restat aliud,
 quàm ut me cōtinere non posse fateare: id quod &
 ego cōfiteor, & isti concedunt. Si igitur ego nō cō
 tineo, neq; uerbū illud continentie, quia nō datur,
 capio: cur mihi uxorem non das? cur prohibes? cur
 edictum interponis, ne ducam, ne habeam id, absq;
 quo continere me non posse uides? Quid hic re-
 spondebis Syrici, non solū mihi, qui hanc causam
 ago, sed his etiã qui circūstant, & qui exitū huius
 iudicij expectāt? qui cū idẽ sentiant, quod & nos, u-
 num esse tot incommodis nostris remedium, uxorem
 nempe ipsam: ab his orāt, ne quid tua lex apud hos
 ualeat, qua tu non existimationem tantum nostram
 eueristi, sed etiã domos atq; urbes nostras euerfas
 atq; extersas nobis reliquisti: quæ scortis atq; adul-
 teris per te patēt, matrib; aut familiãs tua lege sunt
 clausæ. Quid inquam his respōdebis, quos uxores
 flagitare nūc uides? Aut quid obstare dices, quo mi-
 nus illæ restituantur nobis? nū nolle hos restituere,
 aut nō posse, dices? Si nolle, mirabimur: si nō posse,
 causam quæremus, quæ nā illos impediãt. Nū leges,
 à quibus hoc nō permissum solū, sed etiã iussum est?
 Num cōsuetudo, mosq; maiorū? à quibus hoc in Ec-
 clesia usurpatū semper fuit. Nū uerò nos ipsi ad eã
 rē desumus nobis? qui à natura ad matrimoniū su-
 mus

mus facti: et ita facti, ut os, uultus, latera, atq; ipse
 totius corporis nostri status, nō aliud quā uxore
 ipsam cupere, atq; spectare uideatur: quæ res tantū
 apud uos ualeat necesse est, ut si cætera nos defici-
 ant, tamē istis adiuuētis naturæ Syricius à nobis
 possit refelli. Quid enim, Iudices, appetitus nostri?
 quid partes corporis ad procreandū datae uolunt?
 Quæ frustra haberemus, si uti illis nullo pacto lice-
 ret. Est enim hæc, Iudices, naturæ summa lex, ut nil
 temerè fieri, nil etiā frustra nobis ab illa dari creda-
 mus. Idcirco nulla corporis nostri pars est, quæ sui
 muneris sit expers, ne extremus ipse quidē unguicu-
 lus. Quòd si cæteræ omneis partes corporis mune-
 re fungūtur, neq; ulla humana lege ab officio suo ex-
 cludūtur, quæ de causa tadē illa sola ociosa erūt, quæ
 natura ad procreandū nobis dedit? quæ res, quæ ra-
 tio, uim illā in mēbris illis inclusam extinguet: illisq;
 pœna capitis interdicit, ne contactu peccēt? Nihil
 est, Iudices, quo quis hāc uim aliò deriuēt, q̄ eò quo
 ipsa natura fertur: nulla lege hæc mutari, nulla ra-
 tione auerti potest: in officio autē cōtineri nequit, ni-
 si uxore: cuius usu circūscripta, sit casta, atq; pud-
 ca: hæc autē sublata, serpit in libidinē, elataq; uolu-
 ptate facile in omnē turpitudinē delabitur. Qua-
 propter cū uideatis, uxores et uos restituere nobis
 debere, et nos illas ferre posse, dubitabitis hæc ista
 nō minus intolerabili, quā perniciose lege abroga-
 ta, illā ueterē æquā ac omnib; utilē nobis restituere?

Quam

Quam iste cū de medio remouisset, uidetis quibus
 nos affecerit contumelijs? Quis enim quæso no-
 strūm est, qui magno cum periculo non sit exper-
 tus, quā hęc istius lex ad perferendum grāuis, ad
 probandum difficilis, ad uiuendum uerò incommo-
 da fuerit omnibus? At multi quidem & nostra, &
 patrum, maiorūq; memoria summi homines, &
 clarissimi uiri fuerunt, quorum cum tantæ cupidi-
 tates essent, ut absq; uxore nulla ratione ab ijs re-
 primi possent, facile improbitatem huius legis per-
 spexerunt, & de abroganda cogitauerunt. Et quo-
 niam hęc à me oratio habetur Ecclesiæ eius consti-
 tuendæ causa: & uos ideo huius causæ sedetis Iudi-
 ces, ut ordinis nostri existimationem amissam recu-
 peretis: paucos è multis proferam oportet, qui cū
 in omni genere laudis summi atq; ornatissimi uiri
 fuissent, hoc tamen sibi deesse putabant, quòd abs-
 que uxore nequibant continenter uiuere. Atq; ego
 hoc faciam Iudices, non quo cuiusquam magni atq;
 illustris uiri ullum erratū tanto in conuentu pro-
 feram: sed ut uos ex summorum uirorum imbecilli-
 tate, de nostra quoq; infirmitate statuatis, qui pa-
 res illis firmitate animi ac robore nō sumus. Quo
 in loco præteribo omnes superiores illos, qui pri-
 mi hac lege Syricij sunt usi: quorum profusæ libidi-
 nes à me uerè possent nominari, nisi hunc honorē
 antiquitati haberem, ut etiam uitia cum illa, si quæ
 tulit,

tulit sepulta esse uellem. Iſtis recentibus, quantum ad rem ſatis erit, erimus contenti. Quorū primus Paulus Secundus, omnibus, quibus ſucceſſerat, genere, ingenio, uirtute, ac rebus geſtis par, cum eulogium illud Romæ in ſe ſcriptum legiſſet, Sanctum nō poſſum, patrem te dicere poſſum,

Cum uideo natam Paule Secunde tuam:

illachrymaſſe dicitur, acerbitatemq; Syriciæ legis cum amicis expoſtulaffe, quòd is qui non ſolum Ecclēſiæ ipſius, ſed etiam cōtinentiæ Antiſtes eſſe deberet, filiam in ore atq; in oculis ciuitatis cū ſummo probro uerſari uideret: quæ eſi erat eximia pulchritudine, ſcortatione tamen ab ſe ortam dolebat exiſtimari: cum legem Dei ſciret eſſe, qua huic in matrimonio naſci licebat, niſi hic obſtitiffet. Itaq; conſilium illum coepiſſe de reſtituendo ſacerdotum coniugio ferunt: quod ille tamē, morte præuentus, exequi non potuit. Quid Alexander Sextus (ut Sixtum præteream) parum ne is Valentino filio, homine nequam quidem illo, ut ſcitis, ſed tamen filio, oſtendit, ſe in matrimonio patrem fieri potuiſſe, ſi illi per hunc licuiſſet? cum enim Valentini pater matrimonij lege dici potuiſſet, parentis legitimi nomen iſtius lege amiſit. Sed quid ego horum exemplis utor, quorum memoria cum uita penè iā abiit?

Paulus Tertius, uir clariſſimus atq; ampliſſimus, adest, de te ſententiam laturus eſt: qui cum ſumma
| ſapientia,

sapientia summaq; prudentia existinetur, illud tamen uerè de se dici putat, id quod literis posteritatis memoriæ scriptum reliquit diuus Paulus. Recita quas is ad Hebræos literas misit.

EX EPIST. PAULI CAP. IIII.

Non enim habemus pontificem, qui nõ possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autẽ per omnia, pro similitudine. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ eius, ut misericordiam consequamur, et gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

Hæc tametsi de Christo Domino scripta sunt, Iudices, tamen de se quoq; hic Paulus Tertius commemorari uult, quẽ diuina quædam fors dedit huic quæstioni iudicem: ut si aliorum exemplis dubium nobis esset, quas notas, & quæ uestigia scelerũ hic sua lege in hominum uita constituisset, hoc tamen recens atq; adeò uiuum exemplum clarissimi uiri, ad condemnationem huic ualere apud uos deberet. Cuius adolescentia summis rebus gestis ornata, cũ quo niteretur non haberet, suo lapsu nos docuit, quantum mali istius lex haberet. Qui cum æstum illius ætatis non ferret: necessariò aliundè quæsiuit, quo illum restingueret. Cuius rei testem produxit hunc uirum bello clarum, ac populi Romani imperatorem, Petrum Aloysium, quem uidetis: ut tibi
 nil

nil sit reliqui Syriaci, quo nos illo tuo continentiae
 nomine insidioso diutius eludas, cum uideas eū ui-
 rum huic questioni praesse, qui scit compati infir-
 mitatibus nostris: qui tentatus per omnia nobiscū
 est: qui de nobis iudices se ipse respectat: deniq; qui
 omneis tuas calumnias refellit hoc solo Petro Alo-
 ysi: quem propter summam illius dignitatem, atq;
 amplitudinē, qua is inter homines est, dolet in ma-
 trimonio editū abs se non esse: cū id nulla lex pro-
 hiberet, tua autē sola uetaret. Vnde intelligis, quan-
 tū apud hūc lex tua ualeat, qua tu matrimoniū ne-
 fariē expugnas. Et ne multa, iam tandem ipse pro-
 di, & in rē praesentē ueni: do tibi horas meas: tēpo-
 re etiā, quod mihi ad dicendū datur, abutere si lu-
 bet: hos doce, quomodo hic Paulus Tertius, quē in-
 tueris, & qui in te iudex sedet, in illo adolescentiae
 suae seruore cōtinere potuit: cū coram uideas natu
 grandē filiū imperatorem Po. Ro. huius Alexandri
 atq; Octauij patrē. quos hic stare cum patre uides,
 uiros in urbe Roma autoritatis summæ & potesta-
 tis, quorū alter aui opera praetor est Trāspadane
 Galliae: alter uerò summus est Cācellarius Ro. eccle-
 siae: quib. auus hic Paulus Tertius nō solū patrē Pe-
 trū Aloysiū, sed etiā nomē ipsum Phernesiae gentis
 dedit. Parū ne tibi uideatur hac ratione scelus legis
 tuae notasse, cū is patri primū ipsi, deinde ex hoc
 uatis nepotibus, ac pronepotibus (nā & hos habet

ex Octauiο genitos) honorem debitum generi, nō
 mini ac familiæ Phernesiorum, maxima uoluntate
 tribueret, idq; beneficio suo liberis suis suppleret,
 quod tu illis per summam iniuriam ademeras: ut ui
 delicet nil ad ingenuitatem illis obsit, quod in ma-
 trimonio non sunt nati? Itaq; sunt, & quod spera-
 re uideor, semper erunt in Italia summo propter
 amplitudinem generis, honore & nomine: neq; ue-
 rò soli. sed etiam Anna Aloysij Soror, Pauli filia,
 foeminaq; primaria, quæ in familiam clarissimam
 Sanctæ Floræ cum nupsisset, genuit hunc Cardina-
 lem, summum quæstorem Ecclesiæ. Cui ad summā
 muneris & sacerdotij dignitatem nil obsuit, quod
 is Pauli Tertij natus sit nepos. Hoc tu tantum ge-
 nus clarissimi uiri, atq; hanc familiam, cum uideas
 tam illustrem, tam potentem, tam nobilem, conti-
 nere Paulum Tertium potuisse dices? qui si olim cō-
 tinuisset, caruisset nunc Ecclesia his tam claris ac
 honoratis uiris. Iactabis continentiam nescio quā,
 à nobis omnibus pœnis & interdictis uxores abdu-
 ces: cum nos te tam notis, tamq; presentibus argu-
 mentis cōuincere possimus, nos neq; continere, ne-
 que uxore carere posse: ita ut quoties tu aliquid
 pro tua lege contra nos attuleris, toties nos tibi
 in iudicio Paulum Tertium demonstrare possimus.
 qui si legem tuam probasset, nunquā in familia sua
 correxisset fraudem legis tuæ. Cuius incommoda
 quanta

quanta sint, re ipsa est expertus. I nunc, & nos cō-
 tinere iube Syrici: quorum infirmitas quanta sit,
 Paulus Tertius cūm ex aliorum, tum ex sua infirmi-
 tate iudicat. Quod si summi illi, atq; amplissimi ui-
 ri, quos cōmemoravi, propter infirmitatē carnis
 uacare muliere nō poterant, quos utiq; curæ atq;
 sollicitudines rerum maximarum à libidine reuo-
 care poterant: quid de nobis plebeijs sacerdotibus
 dices, quorum summa est infirmitas, summumq; est
 ad uxorem ociū? Et si in his qui summæ rerū præ-
 sunt, & ad gubernacula Ecclesiæ sedent, firmitas
 ea animorum non fuit, qua tuā legem ferrent: quo-
 modo illam ferremus nos, qui rationem habemus
 cum plebe, & qui cum ipsis mulieribus necessario
 iactamur in turba? Quapropter Iudices, cum ui-
 deatis hanc Syricij legem talem esse, quam nō sum-
 mi, nō medij, nō infimi unquā ferre potuerūt, quid
 est, quod ē re nostra magis facere possitis, quā
 ut legem hanc ex Ecclesia cum uestigio ipso tolla-
 tis? Quod cūm cæteris, tum tibi in primis Paule
 pontifex curandum est: quem non frustra ad sum-
 mam senectutē seruat Deus, non frustra etiam te
 per omnia tentatum Ecclesiæ suæ dedit pōtificem:
 non frustra deniq; tam numerosam sobolem, tam il-
 lustre genus tuum in hoc Concilio adesse uoluit: sed
 ut (id quod recitari modò audisti) scires compa-
 ti infirmitatibus nostris, quos uexatos atq; afflictos
 f   Syricij

Syricij lege esse uides: & ut non solum ratione ser-
 moneq; nostro, sed etiam cogitatione ac sensu tuo
 uideres, quàm intolerabilis hæc ista lex Syricij es-
 set, quàm contraria nobis, quàm Deo ipsi atq; natu-
 ræ aduersa. Quamobrè ut ex tua libidine, non quæ
 nunc est, sed quæ olim fuit, nostræ infirmitati pro-
 spicias, ad te uenimus, ad thronum tuæ gratiæ nos
 abijcimus, à te opem petimus, ut misericordiã abs
 te consequamur, & gratiam inueniamus in his tan-
 tis miserijs atq; calamitatibus nostris, in quibus &
 tu fuisti olim, & nos nũc isto autore sumus. No-
 li Paule pontifex prætermittere hoc tempus, quod
 tibi datur ad benemerendũ de nobis. Neq; est quod
 te aliorum exhortentur exempla: satis enim exem-
 plorum tu ipse tibi es, ad omneis nostros casus. Ex-
 pertus enim es integra adhuc ætate, quàm malum
 sit hominem solum esse, quàm incommodum sine
 uxore uiuere, quàm miserum ac periculosum alie-
 nam tangere. Id quod tu olim fuisti, nos nunc esse
 puta: & si fortè hæc tua summa senectus te illa uete-
 ra cogitare non sinit, aspice hos filios tuos, filias,
 neptes, nepotes, & horum liberos: fac isti admone-
 ant te antè exactæ uitæ, ut eo benignior, æquiorq;
 iudex nobis in hac causa sis, quanto perspicias ma-
 gis, tot infirmitatis tuæ nobis adhuc extare exem-
 pla: ut uxore per te nobis restituta, offensa existima-
 tio nostra priorem honoris gradũ in Ecclesia Dei
 recuset.

recuperet. Nos etiam his legibus uiuamus, quas ferre possimus: quas cum nobis ereptas esse uideas, curandū tibi est, uobisq; Iudices, ut primo quoq; tempore restituantur nobis. Quod tum fiet, cum nobis exemplo, institutoq; ueteri uxores, liberos, familiam, genus deniq; ipsum legitimum restituetis, ut cū his castè pudiceq; in Ecclesia Dei uersetur. Præsertim cum id ad summam existimationem iudicij uestri pertinere uideatis. Cū enim parati sint, qui concionibus & legibus inuidiam ordinis nostri inflammare conentur: quid est quod in ipso discrimine ordinis, iudiciorumq; uestrorum plus ad perniciem nostram ualeat, quàm si hoc ab illis Pop. Romano demonstratum fuerit, uos eas leges cōprobare, quæ Deo primū ipsi, deinde naturæ nostræ, postremò reipub. aduersentur? Quomodo quæso Iudices hanc tantam labem atq; infamiam sustinere poteritis? Aut quomodo id uerum erit, quod de uobis uultis perhiberi, uos Ecclesiæ personam in hoc Concilio sustinere, constituendæ religionis gratia conuenire, leges perniciosas abrogare, utiles cōstituire? si uos ipsius Ecclesiæ persona abusi, ita notas, ita testatas, tam antiquas de matrimonio leges, irritas iubebitis esse? & si hanc legem Syricij comprobaueritis, cui tã apertè uerbum Dei repugnât, atq; aduersatur? Quis erit omnium, qui uos abuti nomine Ecclesiæ, religionem etiam euertere non

putet? Nemo erit profectò, qui autoritate huius ue-
 stri iudicij stare uelit, et qui dubitet alias partes se-
 qui, in quibus bene ac pudicè uiuat, si uos uerbo
 Dei tã uehementer fueritis aduersi. Nam per De-
 os immortales, si barbari, homines impij, & (ut
 nunc loquuntur) pagani, legem huiuscemodi fer-
 rent, qua tanta necessitudo naturæ tolleretur, quis
 nostrum non indignum atq; nepharium putaret? Nunc
 uerò si uos Episcopi, religionis patroni, ac uerbi
 Dei antistites, legem tam atrocem atq; turpem no-
 bis imposueritis, qua tãdem turpitudine, qua igno-
 minia. quanta etiam infamia dignum erit factum hoc
 uestrum? aut quomodo homines desinent de relin-
 quenda urbe Roma, ac de negligenda uestra auto-
 ritate cogitare? In speculis (mihi credite Iudices)
 homines sunt, obseruant diligenter iudicium hoc
 uestrum, quantum in eo religio, quantum leges, quan-
 tum iusiurandum ualeat uident. Vident adhuc in
 tanto rerum motu nihil à uobis esse actum, quod pa-
 cem polliceatur nobis. Intelligunt ab illo Leone De-
 cimo, ad hunc Paulum Tertium, causam Ecclesia
 ita duci, ut inani spe consilij sepe ostentata, cetera
 quæ ad summam rei spectant, in eodem situ iace-
 ant à uobis relictæ. Itaq; cum spe delusos se homi-
 nes sepe arbitrentur, hoc tamen iudicium solum,
 ac postremum adhuc restare putant, in quo uos de
 matrimonio nostro, & illi de uobis iudicabunt.

Quod

Quod si quid à uobis in hoc iudicio fuerit tituba-
 tum, desinent homines de alio Concilio cogitare, si
 hoc uestrum spem illorum sefellerit: quo neq; splen-
 dore maiore, neq; dignitate Concilium ullum fuit.
 Tum etiam facile concedent, id quod multi uolunt,
 opinione omnium rationem ueritatis, integrita-
 tis, fidei, religionis ab hoc uestro ordine abiudica-
 ri, si uos nullam rationem earum rerum ducetis,
 quibus cum ex ordine nostro, religio, fides, integri-
 tas, ueritas, deleta atq; sublata est. Neq; etiam ho-
 mines putabunt, Ecclesiæ constituendæ causa uos
 conuenisse, neq; M. Lutherum hostem Ecclesiæ pro-
 pterea iudicasse, quòd incommodis ipsius Ecclesiæ
 moueamini: sed, id quod pleriq; iam dictitant, emo-
 lumentum uestri gratia, quod uobis Lutheri seditio-
 nibus peribat. Cui enim probabitis, uos uiolati uer-
 bi Dei poenas ab alijs pascere, si uos ipsi decretis,
 edictisq; uestris illud delere uidebimini? & si hanc
 Syricij legem ualere uolueritis, qua ipse, ut iam do-
 cui, non leges tantum diuinas, neq; legum ipsarum
 uerba, sed syllabas, atq; legum ipsarum literas mu-
 tauit, extinxit, ac deleuit? Deniq; qua fronte ipsa
 aspicietis Lutherum, quem ideo cõdemnastis, quòd
 is contra omnes leges Ecclesiam perturbarit, mul-
 taq; in ea mutarit: si uolentibus iubentibus uobis,
 Syricius tot res sanctissimas sua lege euerterit, si
 matrimonium ex Ecclesia eiecerit: si scortationes,
 f 3 adulteria,

adulteria, incestus, deniq; concubitus uarios atque
 exquisitos in Ecclesiã introduxerit, non modò ui-
 dentibus, sed etiam approbantibus uobis: quis non
 dicet tuam iniquè à uobis damnatum esse Lutherũ,
 qui harum scdisissimarum cupiditatum grauis ad-
 uersarius, assiduus & acerbus fuit? qui primus in
 Latio Syricij legem improbatam esse, non solum
 dixit, sed re ipsa ostendit, cum quidem scortatio-
 nem uxore ducta fugeret? Nemo erit, credite mi-
 hi, Iudices, qui damnatione Lutheri non mouea-
 tur, & qui non putet uos Ecclesiã ipsam tueri, non
 quia illa uobis sit curæ, sed ut, hac uos abutamini
 uestro arbitratu: ut uerum uideatur esse id, quod
 de uobis uulgo uult existimari Lutherus, quod etiã
 ille iactare solet, se in initio stultè fecisse, quod uobi-
 scum ita pactus non sit, ut si ille matrimonium sa-
 cerdotum non attigisset, & si uiam hanc ad sacer-
 dotia tritã intactã nobis reliquisset: hoc est, si cõmo-
 da nostra integra nobis præstitisset: cætera sanè quã
 uis sint magna, ut sunt purgatoriũ, diuorum cultus,
 ac ieiunia, soluta illi esset ac libera. Quæ ut ille falso
 de uobis queri uideatur, hodierna die demonstran-
 dũ est uobis Iudices, ut Syricio dãnato, lege etiam il-
 lius abrogata planũ fiat, uos Ecclesiam ipsam, non
 uestra cõmoda in hoc Concilio defendere: ut uitijs
 ipsis insensu, & Lutherum damnasse, & has here-
 ses, quæ ortæ iam creuerunt, extirpare uelle uidea-
 mini.

mini. Quod cum nobis utile, gloriosum Ecclesie,
 uobis etiam honorificum sit futurum, illud etiam
 atq; etiam uidete, et diligenter prospicite Iudices,
 ne quid non tantum in re, sed nec in suspitione cui-
 usquã relinquatis, uos Lutherum condemnasse cõ-
 modorum uestrorum gratia. Quod utiq; erit, si ma-
 trimonium sacerdotum autore Syricio ex Ecclesia
 eieceritis: cuius autor, patronus, atq; defensor acer-
 rimus, M. Lutherus fuit. Qui si non alio, tamẽ hoc
 uno uerẽ posset de uobis gloriari: se ideo damnatũ
 esse, quod matrimonio scortationem ab ordine no-
 stro exclusit. Quis enim est, qui tali querela Lu-
 theri non moueretur? cum is ita quereretur, ut cer-
 tẽ questus est: Condemnatus sum, quia sacerdotes
 castẽ in Ecclesia uersari uolebam: quia matrimoni-
 um incontinentibus suadebam: quia ordinem sacer-
 dotalem scortatione infãmẽ esse dolebam. Hęc
 certẽ querimonia, Iudices, iusta uideretur de uobis
 esse: hęc etiam eadem ad omnia uestra decreta om-
 nium aures occluderet. Quid enim querẽti respon-
 deretis? aut quis uos ferret, si ita Lutherò quæren-
 ti responderetis? Condemnauimus te Lutherò, quia
 matrimonium sacerdotibus suasisisti: quia uxore in-
 continentibus dedisti: quia ueteres leges de matri-
 monio retulisti. Quæ cũ ita diceretis, nemo uos pro-
 fectò audiret Iudices, etiãsi omnib. glossis, paragra-
 phis, atq; ipsis decretalibus pugnaretis. Indignum

facinus clamarent: omnes iniquè atq; iniuste Lutherum damnatū esse dicerent. Hæret enim hoc in animis omnium, ac in cōmuni sensu hominum defixum manet, Deo obediendum esse, matrimonium sanctū esse, honestum esse, permissum esse: ut hac tali sententia nil sit hominibus certius, nil etiam exploratius: nullaq; uis ingenij, nulla autoritas potest esse, quæ hanc sententiam nobis eripiat, aut etiam è nobis euellat: ut qui huic aduersetur, neq; audiendus, neq; ferendus sit ullo modo. Quam rem ita consideretis. Si in Ecclesia Latina mansisset sacerdotibus matrimonium more, institutoq; ueteri, ut nunc manet in Græcia, Alexandria, ac in Antiochia: si illud Lutherus rescindere fuisset conatus, ut nunc conatur Syricius: quid tum uobis faciendum putaretis? taceretis ne in tam præsentis periculo, tantaq; hominis improbi audacia? An uerò potius omnibus pœnis atq; interdictis repelleretis illum ab hoc scelere nefario? furem tum credo, quadruplatores, scortatorem, ac nebulonem appellaretis Lutherum. Et iurè quidem. Cum enim omnibus legibus remotis, honesta nomina turpissimis rebus imponens, scortationi ad nos aperiret uiam, quid est quod à uobis uerè de illo dici non posset? quemadmodum de Tatiano hæretico olim dicebatur. Quem enim luctū Iudices à patribus nostris illū fuisse accepimus? Quo gemitu, quam graui & acerbo Tatianus ille à maioribus

ioribus nostris auditus est, cum is uxores uiris adi-
meret: quod nefas esse putaret, hominem uxori con-
iungi. Si ergo neq; Tatium illum maiores nostri tu-
lerunt, neq; uos ferretis Lutherum, si quid tale au-
sus fuisset: quid tandem est, cur hoc scelus, quod in
alio uindicandum uobis putaretis, uos ipsi admitta-
tis? ut illa omnia probra uicissim à Luthero audia-
tis, quæ paulo antè in Lutherum à uobis dici posse
ostendi? Ne hoc sinat Deus Opt. Max. ut uos prin-
cipes Ecclesiæ, patroni, atq; duces, ad uos hæc reci-
piatis, & ita Syriciæ legi locum apud uos detis,
ut illa probra in uos redundent, quæ redundarunt
olim in Tatium: aut redundare potuissent in Luthe-
rum, si quid tale in matrimonio moliri ausus ille fu-
isset. Verùm cum & Lutherus à uobis damnatus
sit rerum capitaliū: & uos in hoc iudicio nil quæri-
tis, nisi ut existimationem ordinis nostri amissam
recuperetis: detis operam, ut exterminetis omnia
hæc incōmoda, quæ in Ecclesiam Syricius introdixit.
Ita uerè uidebimini et mala Lutheri damnare,
& bona nostra recuperare, hac lege abrogata, qua
is uos decepit, ordinemq; nostrum circumuenit.

Sed hoc loco occurram tacitæ uestræ cogitatio-
ni, quæ mihi obloqui uidetur. Quomodo Syricius,
Pōtifex Maximus cum esset, & cum certis legibus
Ecclesiam gubernaret, tam improba lege, tã atro-
pi edicto nos circumuenit? Est hoc quidem monstri

simile iudices: sed tamen circūuentos nos esse uide-
 tis neq; sanè id uasrè, neq; maliciose ab illo est fa-
 ctum: sed cum ille esset cum summa potestate, opi-
 nio autem huiusmodi in Ecclesia temporibus illis
 uersaretur, de edicto Pontificis Romani iudica-
 re nulli phas esse. Pontificem supra Concilium esse,
 in eius pectore conditum ius esse: illius omneis, il-
 lum nullius iudicio stare: à quo qui dissentiret, ho-
 stem iudicari, ac in sceleratorum sedem certò mit-
 ti: itaq; istis sententijs Syricius in pontificatu ele-
 ctus, cum uideret beneficio Constantini ingentes
 pecunias ecclesiæ uenisse, quòd uerebatur ne illo sa-
 cerdotum matrimonio, quod tum cuncta in Eccle-
 sia legitimum erat, redirent eò unde illæ uenerāt,
 hanc legem tulit, qua ille sacerdotes non coniugio
 tantum, sed etiam legitima posteritate priuauit.
 Nam quamdiu honos paupertati in Ecclesia Lati-
 na fuit, tamdiu sacerdotes matrimonio sunt usi. At
 postea quàm paupertas pecuniæ cessit, cum auari-
 tia hac ista hianti atq; imminente, luxuria quoq;
 in Ecclesia influxit, cuius neq; finem ullum neq; mo-
 dum uidemus. Hanc ergo legem cum pontifices mi-
 nores, sacerdotes item omnes insidiosam esse, atq;
 nephariam iudicarent, primi tamè Itali illam rece-
 perūt, quòd minime liberi, minimeq; iuris sui sint,
 utpote pontificis Romani potestate ac ditione un-
 diq; conclusi. Germani uerò nunquā probauerūt,
 Hispani

Hispani autem multo minus. Græci uerò funditus
 repudiarunt, quorum semper fuit prudens de re-
 bus Ecclesiæ, sincerumq; iudicium, nil ut possent,
 nisi incorruptum, ferre, & elegans. Itaq; cum hæc
 legem repudiarent omnes, probaret nemo, hic ho-
 mo omnibus pœnis exarsit, atq; interdictis, autori-
 tatem suam negligi: illas etiam sententias, quarum
 modò mentionem feci, agi dicebat: non diem, non
 noctē interim remittit Græcos anathemate ferire,
 Germanos interdictis terrere, qui Maguntiaē ma-
 gno clamore atq; concursu istius legatos hac de re
 ad se missos uiolauerunt. Apud Hispanos etiā in-
 stat, orat, minatur, quò legem Latam recipiant, ne si
 reciperet nemo, non uerè illud de ipso dici uideret-
 tur: Quicquid solueris, erit solutum. Hoc ergo me-
 tuens, negocium non differabat. At cum neq; terro-
 re, neq; lege ulla assequeretur, ut homines legem
 ipsius, institutumq; sequi uellent (quid enim tam no-
 uum non solū re, sed genere ipso fuit, quàm id iube-
 re, quod etiam si homines tacerent, res tamen repu-
 diaret ipsa per se) magnitudine tamen potestatis
 perfecit, ut hæc lex illius à solis Latinis recipere-
 tur. Nam cæteri omnes, quorum sunt Græci, Ale-
 xandrini, atq; Antiochani, in eo sanè liberi fuerūt,
 non receperūt. Quid enim quæso reciperent? aut
 quomodo iustè non repudiarent talem legem, qua
 Ecclesiam euertere uidebant? Constituitur ergo uix
 tandem

tandem aliquando, in solo Latio, hæc lex acerba,
 & misera, & grauis toti Latine Ecclesie, quã non
 uoluntate, non suffragio, deniq; nõ scito communi
 tum Latini susceperunt: sed imperio, metu, ui, ma-
 lo adducti impositã adhuc pertulerunt. Quam tan-
 dem calamitatem hanc putatis fuisse, Iudices? Quid
 lachrimarum ipsos sacerdotes tũ profudisse? quem
 fletum totius Ecclesie fuisse? quẽ luctũ & gemitũ
 parentum, atq; maritorum? uxores è uirorum am-
 plexu, liberos ex sinu parentum euelli, atq; eripi
 propter huiusce legis nequitiam, atq; improbissi-
 mam cupiditatem? Quæ malũ ista fuit amentia?
 Bellũ ue sacerdotes illi Deo facere conabãtur, Ec-
 clesiam ne euerterant, phana spouauerã, sacra pro-
 phanauerãt. ius ipsum postremò diuinum uiolau-
 rant, ut illorum factum, liberorum sanguine, atque
 uxorũ exterminio lui uelles? Iccirco ne tibi illa
 potestas data fuit, ut tua ui atq; crudelitate uiri u-
 xores, liberi parẽtes suos amitteret? Tantã ne tue
 Syrici pccunie erant, ut cum illarum retinendarũ
 gratia eas leges tuleris, quas capere ac sustinere nõ
 potuimus: tu, nisi ad nutum tuum præsto tibi fueri-
 mus, aqua & igni nobis interdices? euerteres domos,
 bona publicabis, nos etiam ipsos, uxores, ac libe-
 ros nostros abripies ad supplicium? ut nulla ratio-
 ne crudelitatem tuam à nobis, uxoribus ac liberis
 nostris propulsare possimus? Idq; cum feceris, lega-
 tunc

time, & ex præscripto sacrorum Canonum facere te dices? Græcos schismaticos, Germanos hereticos, rebelles Hispanos pronūciabis, quòd dicto tuo audientes non sint? quorū nemo tum legem tuā probauit, imò uerò omni ratione illi tanquā tempestate uenienti omnes obstiterunt. Nam quero abs te, uio larint' ne legatos tuos Maguntini? cōtempserint' ne interdicta tua Hispani? defecerint' ne à nomine Latino Græci? negare non potes. Habeo enim testimonium Græcorum, ac illorum in te decretū. Habeo etiam quæ in Hispaniam interdicta misisti. Recita hoc testimoniū Græcorū, & illorū Decretū: tū etiā eas literas, quas is ad Hispaniæ Episcopos misit.

EPISTOLA. TESTIMONIUM.
DECRETVM.

Auditis Iudices, ut maritorum sacerdotum bona in Hispania publicentur, utq; Græci se per summam contumeliam à Romanorum nomine abalienatos esse querantur. Qui utiq; motus rerum nunquam factus fuisset, nisi edictum istius nouum, & perniciosum esse omnes putarent: ut quiduis esse perpeti satius ducerent, quàm in tanta ui atq; acerbitate uersari: qua iste omnes leges sustulit, atq; irritas apud omnes iussit esse. in cuius lege cum nullum pudorem, decorum nullum, summam autem libidinem atq; turpitudinem homines inesse uiderent, meritò illam tanquam contagionem quandam horrebant

rebant omnes. Cū enim à maioribus traditum ita accepissent, à diuo etiam Paulo illa didicissent: Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus: fornicatores enim, & adulteros iudicabit Deus: nil tam pugnare cum ipso Deo, quàm istius legem putabant. Quare pro se quisq; , ut in quoq; erat autoritatis plurimum, resistebat huic legi: ad extremum inuentus est nemo, qui aut apertè legem hanc nõ sperneret, aut nõ acciperet inuitus. Quapropter cum iste uideret, quantos motus sua lege concitasset, quòd illam acerbam omnibus atq; aduersam esse uiderat, ut illius acerbicatem temperaret, & quasi tantarum rerum iacturam compensaret, audite cuiusmodi postea legē is tulit, qua lenire offensas omnium mentes, & collapsas erigere, ac nobiscum in gratiā redire uelle uidetur. *Capē hāc legem, quam is pudoris oblitus, de concubina tulit. Recita.*

LEX DE CONCVBINA.

Is qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, à cōmunionē non repellatur: tamen ut unius mulieris, aut concubinæ sit coniunctione contentus.

Proh sancte Iupiter, ubi gentium sumus? quam tandem Ecclesiam habemus, cui tales leges à Syricio dantur? Non uobis media in Sodoma dictaturā gerere,

gerere, ac in conuentu meretricum ac lenonum cō
 scribere has istas leges uidetur: quæ nobis nō occul
 tē, sed apertē & palām pro matrimonio scortatio
 nem, pro uxore dant concubinam. In qua tandem
 urbe pontificatum te gerere putasti, ut nobis hone
 stissimas ac prudentissimas leges eriperes, & has foe
 distimas, flagitiosissimasq; imponeres? Sodomitis' ne
 te, aut Gomorraeis, hominibus scelestis, leges has
 ferre putasti, & non nobis, quorum corpora tem
 plum Dei sunt: quibus nil tam est aduersum, quàm
 est ipsa fornicatio? Deinde non sentis, in quos te La
 queos inducas? Cum enim sacerdotem absq; uxore
 ideo uelis esse, quòd illum continere solum posse pu
 tes: cur etiam eum, cui in uxoris locum scortū sub
 dis, eadem continentiae lege nō comprehendis? cur
 das concubinam? cur absq; hac hominem continere
 non uis itidem, ut absq; uxore uoluisti? Aut si concu
 binæ usus legitimus nobis est, cur uxoris non sit,
 causam abs te quærerē, nisi ita esset nota, ut te mu
 to, ipsa tamen per se loqueretur. Cum enim erepta
 uxore uideres, qui dolor, qui mœror omnium men
 tes atq; animos occupasset: et cū ipsius naturæ uox
 atq; clamor obrueret te, homines absq; muliere cō
 tinere non posse: & ne hac illis in uniuersum nega
 ta, in uetitos sexus, ac alienum genus prolabre
 mur: ideo tu homo castus atq; sanctus, nos lugentes
 consolatus hoc isto scorto es: quod ne horreremus,
 mitigasti

mitigasti in eo asperitatem meretricij nominis, dū quidem illud concubinam appellasti, ut hac ratione uidelicet gratior nobis te autore ipsa redderetur scortatio, cuius dulcedine adimeres nobis omne uxoris amissæ desiderium. & ne id alienum esse à Christiano nomine uideretur, idco etiam alia lege nobis Christianis scortum sancis. Atqui ut omnes intelligāt, quanto furore hic in Ecclesia Dei sit uersatus, legem hanc illius aliam proferam, in qua ipsum ganeum, ac ipsum lupanar prorsus inclusum esse audietis.

LEX DE CONCVBINA.

Christiano non dicam plurimas, sed nec duas simul habere licitum est, nisi unam tantum aut uxore, aut certè loco uxoris, si cōiunx deest, cōcubinā.

Videtis Iudices, ut techna technam irudat, posuerit superius uniuersè de his qui non habent uxores. Nūc, ne fortè infinite loqui uideatur, ponit generalè: & addit, Christiano homini. Ne barbaris, aut paganis illū leges dare putetis, Christianis se dare profitetur. Deinde, ne ipsos sacerdotes in sua lege præterire uideatur, cautè sanè illud addit, Aut certè loco uxoris, si cōiunx deest, habeat concubinā. ut sacerdotē innuat, quē scit sua lege absq; uxore esse. O cœlū, ô terra: clamare nunc illud Iudices lubet, dum tantam turpitudinem, tantumq; scelus

in istius legibus perspicitis, in quibus matrimoni-
um ipsum scortatione exæquatur: & in quibus om-
nes illæ sanctissimæ connubij leges, scortationis le-
gibus non solum pares fiunt, sed etiam illis cedunt.
Atqui ego nõ dubito Iudices, quin ut mihi, cui pu-
dicitia maximè cordi est, res hæc acerba uideatur,
atq; indigna: sic unicuiq; uestrum, qui simili sensu
atq; specie honestatis comouemini. Quid enim na-
tura nobis comendatius, quid dignius esse uoluit, in
quo omnis diligentia nostra consumeretur, quam
ut honestatem cum uerecundia omni nostra ope re-
tineamus in uita? Homo omnium impudentissime,
cur tantam iniuriam matrimonio fecisti? cur hunc
dolorè Ecclesiæ inuisti, ut nobis uxores, liberos,
familiam, omnibus legibus traditam eriperes, et
scortationem matrimonio exæqueres? Tu ne impu-
nè hoc facias? ita ne huc paratus uenis, ut uxori-
bus remotis, meretricios amores nobis congluti-
nes? perficiasq; ut desiderium uxorū meretricū
comercio leniamus? Ne uxorem, inquit, sacerdos
habeat: necue, si habuerit, cubile illius inuadat. Eri-
pies igitur ex sinu meo uxorem, quam natura ita
sum amplexus. ut absq; hac uitam acerbam putem?

Non est, inquit, quod querere. En tibi à me scor-
tum datur: & si te una lege lesi, alia id tibi supple-
ui. Nam ita iussi: Habeas loco uxoris, si coniunx-
deest, concubinam. O cœnum, o portentum in ulti-

mas terras deportandum. Ita non dico decernere,
 sed cogitare omnino ista tibi fas fuit, ut tanta obscœ
 nitate non iam rerum, sed etiam uerborum, omni-
 um, etiam improbissimorum aures offenderes? idq;
 in tua lege, perscriberes, quod post homines natos
 nemo tā improbus est inuentus, ut scriberet, ne in
 ipsa quidem urbe Sodoma, in qua summa fuit pec-
 catorum stuprorumq; licentia. Miramur ab isto
 defecisse Græcos? Miramur Ecclesiam illam, non
 nomine tantum, sed re uniuersalem, nunc solis penè
 finibus Latinis censeretur? cum antea ipsdem, quibus
 orbis terræ, finibus censeretur? Vbi sunt Græci,
 quos à maioribus acceperas? ubi Alexandrini? ubi
 Antiochæni, Syrici? Nusquam comparent, repulsi
 à Latino nomine, tua iniuria, alienatiq; omneis
 sunt: qui tamen ante te pontificè in fide atq; in ami-
 citia Romana manserunt, & Ecclesiam ipsam ca-
 tholicam cum Latinis æqualiter defenderunt. At
 cum tu contra leges Dei insolesceres, tuaq; edicta
 uerbo Dei anteferres, discessio hæc est facta, ut
 parteis fierent. & alia Orientalis, alia Occidenta-
 lis Ecclesia abs te diceretur: sic enim iste in suis de-
 cretis queritur: Orientalem Ecclesiam uotū casti-
 tatis non suscepisse. Propterea ne tibi Orientalis re-
 pentè esse cepit, quòd continentiam suam, tua incō-
 tinentia permutare noluit? quòd uerbo Dei contra
 tuum edictum paruit? quòd tibi non obediuit, cū tu

Deo obedire nolles? Augustini est: Indignū uideri
 ut ei obediat minor, qui suo nō obedit maiori. Qua
 re cum tu Deo nō obedias, sed illi apertè resistas,
 cur tibi homines obedire uelis, causam memora:
 præsertim cū tu Syricius, nō Paulus: Romæ natus,
 non cælo ortus esse uideare. unde etiam si esses, ta-
 men tibi palàm Deo aduersanti, non obediremus.
 Quis enim unquam tam palàm de iusto, tam uehe-
 menter de honesto contendit, quàm tu, atq; subscri-
 ptiores tui, ne nos mandato Dei uiuamus? Deus
 dat uxore, tu prohibes: leges sinunt, tamen te in-
 terponis. E rebus omnibus hæc nobis ita Deus dat,
 ut ab iure nostro non recedat: tu tamē uoluntatem
 Deo, uxorem nobis ita eripies, ut quicūq; tibi edi-
 cto audientes non sint, hos tu hæreticos, hos schis-
 maticos, hos deniq; ethnicos (si dijs placet) appel-
 labis: proscibes Græcos, eijcies Alexandrinos, dam-
 nabis Antiochænos, quòd hi mandato Dei uxores
 quàm scortum malint. in nos etiã, quos diuina sors
 adhuc Latinos facit, ita seuias, ut conscribas exerci-
 tus, effundas ærarium, Italiam in Germaniam im-
 mittas: ut expugnentur sacerdotum domus, ut libe-
 ri ante ora parentum, parentes ante liberorū ma-
 stentur, iugulentur, extinguantur? Et cum nos mise-
 ri atq; calamitosi, desperatis omnib. legibus, nos nō
 teneri tuis tã atrocibus edictis dixerimus, protinus
 nos cum ipsis Græcis, Alexandrinis, atq; Antio-
 chenis,

chænis, hoc est, cum ipso terrarum orbe in sceleratorum insulas deportandos curabis? Bona, fortunas, ac sacerdotia nostra inter scortatores tuos diuides: solos catholicos illos (si dijs placet) solos continentes, solos etiam obedientiæ filios appellabis? Id quod tu non in Germania solum, uerum etiã in Polonia fecisti, cum uiro clarissimo, summo ingenio, summaq; nobilitate prædito, Ioanni Laski, amplissima sacerdotia propter ductam uxorem eriperes. Tu uerò consurge nunc quæso Ioannes Laski, perfer hunc dolorem cõmemorationis necessaria. Hoc homine, Iudices, quem nũc in squalore miserũ atq; calamitosum uidetis, neq; uir melior quisquã, neq; nobilior in Polonia fuit. Qui cũ illustri genere ortus esset, fratremq; Hieronymum summis rebus gestis ornatum, ac omnibus laudibus cumulatũ uirum: atq; hunc Stanislaum, ordine, existimatione, uirtute præstantissimum senatorem cum haberet, nil tamẽ illi profuit genus, nil fratres, nil aurum maiorumq; memoria: nihil etiam Ioannis Laski Archiepiscopi Gnesnensis recens recordatio, quo minus ille ab hoc omnibus fortunis propter ductam uxoreẽ euerteretur, patria priuaretur, ac omnibus ornamentis spoliaretur. Hem mi Laski, tu' ne es illius Ioannis Archiepiscopi nepos? Tu' ne ille in omnes tuos liberalis? Cuius multos bonitas locupletauit: in cuius uita nullum flagitium unquam, nullam

nullam libidinem quisquã notauit? Quod tuum sce-
 lus, quod peccatum tantum fuit, ut & patriã amit-
 teres, & in ijs miserijs esses, & hi tecum, quos mu-
 tata ueste consurrexisse uidemus? O miserum, acer-
 bumq; nobis conspectum tuum. Ecquid nam qua-
 so tantũ de te meruisti? Cui tantũ de te licuit, ut tan-
 to malo plecterere? Vxor is causa ait se hoc pati. Ni-
 hil ne præterea? Nihil uerò ait esse. In hoc ne tu ho-
 mine statuisti eiusmodi exemplum, quod cum pro-
 pter iniquitatem rei, tum etiam propter hominis
 dignitatem acerbum omnibus, atq; intolerandum
 uidetur? Est ne hic Laski? Qui in Polonia maxima
 sacerdotia facillimè cum adeptus esset, amplissi-
 mè atq; magnificentissimè gessit? qui Poloniam lite-
 ris, monumentisq; plurimis ingenij sui decorauit?
 de cuius ingenij ac uirtutis præstantia, ERA-
 S M V S primùm ille, deinde omnes docti certa-
 tim scripserunt: & istius nomine ornari libros su-
 os, ac posteritati mādari uoluerūt? Est ne hic Las-
 ki, qui apud Sigismundum, clarissimum uirum, ac
 sapientissimum regem, magnus Secretarius fuit? po-
 stremò, est ne hic, qui à Francisco Gallie, ac Ioan-
 ne Vngarie rege sæpe accersitus, sæpe summis ho-
 noribus dignus est habitus, & ita habitus, ut illum
 inuidere Sigismundo, ac ipsi Poloniae regno uide-
 rentur? Hunc ne tu, talem ac tantum uirum, tanta
 nobilitate præditum, atq; dignitate, attingere, &

in hunc squalorem conijcere ausus es? & hos cum
 illo, quos flentes ac sordidatos uides: idq; nulla alia
 ipsius de causa, nisi quod is mulierem, quam habe-
 bat. interrogatus abs te, uxore esse respodit? Quid
 si hanc eandem scortum dixisset? retinisset patri-
 am, bona, ac fortunas suas. Ita opinor. nam hoc illi
 tua lege licebat: neq; uerò negare potes, te scortum
 illi permissurū fuisse, si quid ille confiteretur. Ostem-
 disti enim in alijs, quid Laskio sperandū fuerit. qui-
 bus sacerdotia illius diuisisti: quos tacitos confiteri,
 & ipsos in illo loco uides: quibus cum mihi & ami-
 citia uetus, & hoc ipsum quod Laski negauit, com-
 mune est. Itaq; Iudices, errore hic suo miser est: &
 quod pleriq; in eo desiderant ridiculi homines, cū
 stomachantur, nesciuisse illum literas, dum de illa
 muliere quæreretur. nam si interrogatus respon-
 disset, Scortum est: rebus omnibus nunc potiretur
 saluis. At quia respondit, uxor est: uidetis, hisce
 duabus syllabis de quantis rebus decedit. Hic tamē
 ego scire ab illo peruelim, aut hæc Laskij mulier
 scortū illius, aut uxor fuit? Si uxor, sacramentū hoc
 magnum est: dissolucere noli, abstine manus ab hoc
 scelere nefario. Si uerò scortum illa fuit, aut segre-
 ganda tibi ab isto fuerat: aut certè, id quod tuæ sa-
 cro-sanctæ leges uolunt, illi cum sacerdotijs permit-
 tenda, ut illi tantas res amittere non esset necesse.
 Expecto quid uelis: hæret homo, auersatur, rubet:

at non

at non hic Laski tanti fortunas suas facit, Iudices: neq; se ita à me defendi uult, ut uxorem suam castissimam, sceminamq; lectissimam, scortum dici uelit. Vxorem esse palam profitetur. Quam ideo dicit se duxisse, ut scortis secundum leges istius ne ueretur, neue scortaretur amplius. Idq; se beneficio huius istius suæ uxoris affecutum esse testatur, ne in scortatione aut adulterio moreretur: quam etiam uxorem angelum diuinitus sibi missum appellare solet, quæ illum porrecta ac data manu ex hac ista legis tuæ eduxit Sodoma, prius quàm super illam plueret Dominus sulphur & ignem de cælo. Idcirco maluit omnia amittere, quàm tua lege uiuere. Itaq; in Polonia primus est inuentus, qui dijs hominibusq; approbantibus, periculo capitis, & omnium fortunarum suarum iactura, tuæ legi restitit, uxoremq; duxit: ob quam etiam causam ex locupletissimo pauperrimus, ex pecuniosissimo egen-tissimus factus, sola conscientia præclari facti se sustentat: & illud simul sperat, quoties uos intuetur, quoties quemq; uestrum recognoscit, se in hoc uestro iudicio bona, parentes ac patriam recuperaturum. neq; uerò metuit, ne hic homo ab omni non modò honestate, sed etiam simulatione honestatis relictus, aliquid illi ad recuperandam pristinam dignitatem apud uos obsit. Nec uos hoc illi, nisi obliuisci uestræ mansuetudinis uolueritis, negare diu-

tius potestis. In hoc enim homine cōstituatis, quan-
 tum sibi de uobis reliqui, qui simili malo à Syricio
 sunt icti polliceri debeāt: qui huius iudicij exitū ex-
 pectāt atq; ita expectāt, ut si in hoc Ioanne Laski
 spē nostrā fallitis, certū sit cuiq; quas partes sequi,
 quid sperare debeat. Nam hi qui adsunt, & qui
 uos circumstant, cū uirtuti Lascij faueant, tum de
 se, de liberis suis, de patria, de fortunis hodierna die
 decertari putant. Habetis tempus Iudices, quo
 aliud opportunius nunquam erit, ut ostēdatis quan-
 tum Ecclesiæ prodesse uelitis. Quam si uerē uni-
 uersalem efficere, si nomine ipso Romano illam
 consecrare uultis, hodierno die cū in cæteris, tum
 uerò in hoc Ioanne Laski statuendum uobis est,
 utrum nos, qui semper hoc uestrum iudicium expe-
 ctauimus, semper miseri lugeamus: an diu uexati à
 perditissimis hominibus, aliquando per uos ac ue-
 stram fidem, uirtutē, sapientiāq; uereamur. Quid
 enim nobis laboriosius Iudices, quid calamitosius,
 quid afflictum magis dici aut fingi potest? qui am-
 plissimo munere suscepto, non solum præmia amisi-
 mus, sed etiam illa priuata quæ domi erant perdid-
 imus: non genus, non familia, non domus, non lectus
 deniq; certus aut pudicus nobis est. Facite enim
 cogitetis Iudices, & paulisper uitam nostram inspi-
 ciatis. Digni uobis profectò uidebimur, quorū uos
 capiat misericordia, & quos ex his malis eximen-
 dos

dos atq; ope uestra subleuandos uobis putetis. Nul-
lam uitæ nostræ partem uidebitis, quæ summæ tur-
pitudinis sit expers. Nil flagitiorū usquā, neq; libi-
dinum fuisse reperietis, quorum iste aculeos in nos
non immiserit, & quibus nos non confecerit, dum
nobis nil reliquit quo nos consolemur, & quæ ocu-
los ac animos nostros conuertamus: dū soli in stra-
tis relictis. huc atq; illuc uersamur: dum incensi libi-
dine tota urbe uagamur, inuestigantes ecquæ uir-
go sit aut mulier, in quā euomamus illud uirus in-
natæ libidinis. Quo etiam fit, ut cum impuris ho-
minibus uiuamus, qui in mulierum corruptelis ex-
ercitati, inuestigare, adire, appellare, corruppe-
re, somno maritorum, diligentæ parentum insidia-
ri, & quiduis facere in adducendo scorto norunt:
in quo adipiscendo ut summa inest turpitude, sic
summum est periculum. nam sepe cedinur, sepe
occidimur: ac miserandum in modum trucidamur,
cum aut corriualium amorem interpellamus, aut
coniugum fidem. Nihil fingo iudices, res ipsa est:
exempla non solum uetera, sed etiam noua atq; re-
centia ostendunt, quas mortes, quos morbos, quas
cædes in ordine nostro uersari istius lege uideatis.

Iam uerò, qui pudor, quæ religio, qui metus no-
bis obstat ad stuprum? Nullus iudices. Omnia uin-
cit amor, non frustra bonus canit poeta: quod illi
omnia sunt peruia, pateant omnia, apertaq; cun-

Et a sint. Quid uerò illi profusi sumptus nostri si-
 bi uolunt? quid tubæ? quid conuiuia? quid uestis u-
 ria, & exquisita, ac ne ipso iā aulico digna? Omnia
 hæc sunt (credite mihi Iudices) illectamenta libidi-
 num, ac ipsarum meretricum esca: hic gurgēs, hæc
 Charybdis patrimonij Christi, atq; Syrtis est. huc
 conijcitur quicquid opum nostrarum est: huc pro-
 uentus nōstri, huc fructus spectant, cupito ut potia-
 mur amore. Quare non solum miseri tantis flagi-
 tijs sumus, quæ nobis inuitis ipsa ex se fert natura:
 uerum etiā in summa omnium rerū affluentia, postre-
 ma laboramus inopia. Et quod interim pudeat,
 cum equiti, qui uxorem alit, educat sobolem, qui ge-
 rit bellum, centum floreni iustus sic census: nos qui
 soli sumus, qui uxore caremus, qui liberos non edis-
 camus, neq; bellum gerimus, mille florenos exiguum,
 & uix sacerdote dignum cēsum putamus esse. Ne-
 que ob aliam causam, ut quidem ego arbitror, nisi
 quòd cum domo, lecto, uxore careas, hæc à uicino
 sumas, & emas, si uti uelis. Quæ quoniā nimio uen-
 duntur, pecunia tibi cōcilianda est, quantum potest
 ad eas res maxima: & ut hanc lacunam rei fami-
 liaris expleas, sacerdotium unum parum est, ne-
 cesse est ut plura habeas. Vniones, dispensationes,
 coadiutoria, necessaria tibi sunt querenda. Nam
 cupiditates naturales, quæ uxore sunt constrictæ,
 explentur facile: neq; enim apud uxorem opus est
 cantu.

cantu, neq; symphonia, neq; ueste, nec conuiuio, ut
 illa utare. paratus hic amplexus tibi semper domi
 est, absq; quouis sumptu. at scorto ut placeas (ma-
 gno meo malo edoctus hoc dico) pugnandum om-
 ni ratione est. Quo fit, ut in rebus illis quas fert a-
 mor, infinitis, infinite sint cupiditates, & ita infi-
 niti sumptus. Cuius rei exempla ex ipsa urbe Ro-
 ma multa sumi possunt, quæ documenta nobis erūt
 quantum bonum sit uxor. Date hanc ueniam Iu-
 dices, neq; molestum sit audire id quod tantopere
 Ecclesiam offendit: ut his incommodis cognitis, fa-
 cilius Ecclesie mederi possitis: quam læserunt isti,
 qui quæstum putant esse pietatem: qui scenerationi-
 bus, usuris, ac dolis urbem ipsam Romam infamem
 apud omnes gentes reddiderunt: qui mercede ac
 precio constitutis in urbe officijs, in illo uberrimo
 ac quætuosissimo Cancellaria loco, mensas illas re-
 tulerunt, quas olim Christus ex Ecclesia eiecerat:
 in quibus precium isti, imò uerò sanguinem ipsius
 Ecclesie sorbent: aureosq; illos numos longè accu-
 ratius atq; acerbius exigunt, quàm quispiam scene-
 rator suum exigit creditum: quorum illa est impu-
 dentissima oratio in reprobanda pecunia, Hoc ego
 noctem non emam, illud amica nō capiet mea. Ve-
 stra admurmuratio facit Iudices, ut agnoscere ui-
 deamini hoc scelus. Ego etiam me non mentiri cer-
 tō scio. Quoties ego, Iudices, ab his repulsus sum?

quoties

quoties contumeliosè appellatus, quòd mala mone-
 ta urbem replerem, quam ne ipse quidem Barisfel-
 lus caperet à scortis tributi nomine? ita enim ap-
 pellant præfectum lictorum. Itaq; cum isti ad suum
 quæstum, nundinationemq; Ecclesiã traduxerint,
 summa auaritia atq; luxuria incenderunt urbem:
 easq; res in urbem Romam introduxerunt, quæ
 euertendæ Reipub. causa solent esse. Nam ibi conti-
 nentia fornicationi cessit, matrimonium adulte-
 rio: nec propter aliam causam, nisi quòd centesima
 uix urbis sit pars, quæ in matrimonio degat. Cœli-
 bum ingens est numerus, quibus quasi pro pœna
 eumentia continentia dantur scorta ut alant, pecu-
 nia utiq; grãdi. Quæ ut suppeditet illa nundinatio
 in urbe, & illa usura, banchus item, & officiales
 sunt constituti. Itaq; hoc tanto mercatu urbis indi-
 cto, cõcurrunt undiq; scorta Romam: flagrat urbs
 tota uoluptate meretricum, ac libidine. Nec mirũ,
 omnibus cœlibibus tot gentium atq; nationũ unam
 in urbem reuocatis, tãtaq; libidine ipsius orbis ter-
 re in una ciuitate inclusa. Et cum tot sint in ea ur-
 be sacerdotes, adolescentes, pecuniosi, nobiles, ita
 undiq; ad eos confluant scorta, ut locus matribus
 ipsis similis uix iam in urbe sit. Neq; enim est lo-
 cus in orbe terrarum ullus, unde meretrix Romæ
 non sit. Quarum censum cum anno ab hinc sexto
 ægeret præfectus lictorum urbis, censa sunt mere-
 tricũ

tricum capita XLV. millia: quod uos ex ipso cen-
su cognoscetis, quem recita.

CENSUS MERETRICVM.

Ex hoc censu perspicitis Iudices, quam lernam
hic nobis in urbem Romam introduxerit: unde tot
libidinofissimæ oriuntur hydræ, quibus matrimonio
urbs ipsa purgetur necesse est. Quod si hic in eccle-
sia stare uoluisset, licebat sacerdotibus, pro merce-
tricibus has easdem mulieres uxores nunc habere:
quarum mulierum numerus, cum ipsorum coelibum
in urbe numerum non excedat (nam hoc quoque est
cognitum) tot essent uxores, quot sunt inibi sacer-
dotes. Nunc uero matrimonio sublato, tot sunt sa-
cerdotes, quot sunt in urbe meretrices. Et merito
quidem. nam tu id quod in manu tua fuit, nempe li-
gare fide uirum cum uxore, tollere potuisti: ius ue-
ro ipsum naturæ tollere non potuisti. Nam Aristo-
telis est illud uetus, ut materia formam, sic mulier
appetit uirum: & ut forma absque materia esse ne-
quit, ita nec uir, & planè uir, potest esse absque soe-
mina. Quare sacerdos mulieri fidem ne det, prohi-
bere credo uir potuisti: ne uero is mulierem appe-
tat, neue cum illa cõcumbat, prohibere non potui-
sti. Frustra uisitatores, frustra archidiaconos tuos
scortatoribus custodes posuisti. Quis enim ipsos cu-
stodiet custodes: quos tu oculos tuos appellare so-
les: qui si oculis pleni essent, ut Argum quendam fuisse
ferunt,

ferunt, & si cōtinentissimi ipsi essent, tamen caligabit mihi crede in stupro oculus hic tuus, ubi nō censes: obrepet etiam scortum, ubi non p̄tes, quod mihi etiam ipsius Archidiaconi (si sit necesse) premat supercilium, ut mihi illum placatum reddat. Qui si sauerit, tamen tribus marchis acceptis abit lubens, illud in aurem mihi canens: Si non castè, tamen cautè. Sic ille delinitus à me, non tantum me non accusabit corā te: sed etiam continentissimum me dicet esse omnium clericorū apud te, dignumq; me esse ducet omnibus gratijs & dispensationibus tuis, & cui des ea quæ sacerdotibus maritis abstulisti. Deinde hic tibi laudabit meretricis meæ formam, ingenium, mores etiam cōmendabit: dignaq; esse dicet, quæ in urbe cōmoretur, & quæ tibi sit tributaria. Nam & hic quæstus Romæ est uberri- mus. scorta enim Romæ (ut scitis) ex censu quotannis tributa conferunt. In censu habēdo, potestas omnis æstimationis habenda, summæq; faciūda Barifello permittitur: quo sanè censu ingens pecunia conciliatur, dum pro ratione scortationis, atq; modo, cuilibet meretrici tributū imponitur. Ea enim urbis est disciplina, ut scortū tāto plus in tributū cōferat, quāto pluris noctē uēdit. Et ne quis me fortè accusatorie fingere rē tam impudentē putet, cognoscite ex rationib. relatis ipsius Barifelli, ut Romæ in singula scortorū capita tributū describatur.

RATIO

RATIONES BARISELLI.

Gryffa, Flaminia, Saltarella, aureæ: Betina, Farsa
 resa, Fornara, diobolares. Hic quæro, cur tibi illæ
 aureæ, istæ uerò diobulares uideantur esse? nisi for
 tè, quod illæ maiorum cœlibatum sustineant, istæ
 uerò minorum, ut ita tributum illarum exæques
 pondere. Sed dum numeratur hoc istud Romanum
 pecus, non uobis in mentē uenit Iudices, cogitare,
 quanta hæc lues atq; labes Latine sit Ecclesie? cœ
 censum fieri, ea quoq; peccata in illa uersari, quæ
 non tantū esse, sed ne nominari quidē inter nos uult
 diuus Paulus? Scorta etiam certo tributo notari. et
 in classes istius lege describi, quātum tandem dede
 cus hoc esse nominis Romani censetis? nō uobis Sar
 danapalus quidā, aut Heliogabalus, & nō Ponti
 fex Ro. in Ecclesia uersari uidetur? qui nō solū nu
 tu, uolūtateq; sed etiā legib. atq; decretis scortatio
 nē matrimonio antetulit, aluit, atq; auxit? qui cor
 pora Christi lota sanguine, tēpla Dei, habitacula
 aut Spiritus S. lege sua cōstuprauit, fœdauit, inquit
 nauit omni scelere? illaq; ne quid fortē prætermitt
 teret, tributo etiā notauit nefario? Homo omnium
 amentissime, tantū ne tibi de nobis licuit, ut nos tot
 notis, ac tātis infamijs notares? ut genus nostrū, ouī
 le Christi, prostitueres, ac precio libidini addice
 res? Cur nō potius, id quod traditū à maioribus ac
 ceperas, ex meretricibus matronas, ex scortatorib.
 maritos

maritos sacerdotes fecisti? ut hæc genera libidinum sacrilega, hæc ista parua immutatione ex Ecclesia Dei funditus tolleres? ut in ea uitam pudicã, quam acceperas, constitueres, atq; ad cõ retineres? tantine tibi hic quæstus fuit, ut puellas ingenuas, honestas matronas, quæstu proposito ad stuprum uocares, & tantum scelus portis patentibus in urbem reciperes? tolumq; illum puellarum atq; mulierum infelicem cœtum impurissimo liçtori subijceres? ut hæc ratione Sodomam illam nobis, atq; Gomorram ueterem in ea urbe referres, quam omnium gentium arcem, atq; lumen summi imperij Deus esse uoluit? In qua urbe olim omnes illæ præclarissimæ uirtutes, iustitia, fortitudo, temperantia, atq; modestia, natæ, altæq; esse dicuntur: huic ne tu urbi hanc tantam calamitatem inuissisti? hanc ne tu urbem solam ex omnibus tibi delegisti, in qua plurima stuprorum ac flagitiorum tuorum monumenta constitueres?

Iam uerò illa probra atq; dedecora, Iudices, quanta sunt, quæ ue hac ista quasi quadã lerne a palude, hoc autore, & quasi parente gignuntur? Hic enim incertum est genus: non noti parentes, ignota soboles, incerti fratres: non notæ sorores fratrum ac sororum hic certus est concubitus, ob incertum genus. Ex hac tali confusione atq; turba qui nascuntur, quàm foedi sint, quàm miseri atq; calamitosi, facile perspicitis Iudices. Partus aut eduntur cū pro-
bro,

bro, aut flagitiose supprimuntur: dum quæ paulo
 prudentiores sunt, aut ueneno partū abigūt, aut ubi
 pepererint exponunt: interdumq; in lacunas ac pi-
 piscinas, atq; in ipsum Tyberim, ut lateant, abijciūt.
 Id quod Gregorio pontifice compertum est, cū ex
 piscinā quadam ad Tyberim sita, uerriculo tot in-
 fantum demersorum corpora extracta sint, ut eo
 conspectu Roma territa, ne terra illi dehisceret, ad
 Gregorium cuncta concurrerit. illiq; tot cadaueri-
 bus presentibus fructum huius impuri cœlibatus
 exprobrauerit: cum coram uideret tam presentem
 non iam corporum, sed animorum interitum: qui
 prius occiderunt, quàm ab Ecclesia baptismum re-
 cipere potuerunt. Quantum hoc uenenum sit Ec-
 clesie, quanta contagio, uidetis: dum natura scorta-
 tionem fugiens, ius suum à nobis tanta strage, homi-
 numq; innocentium interitione repetit: neq; ea oc-
 culturi sinit, quæ contra illius nutum nefarie, mali-
 cioseq; geruntur: profert in lucem, ac in oculis om-
 nium, cōspectuq; ponit, ut argumentis presentibus
 ulciscatur, se à nobis læsam. Quid uerò illi, quos
 nō ipsorum parentū uoluntas, sed diuina quædam
 fors seruat, meliore ne conditione sunt? Non multo
 quidem Iudices. nam illi cum uita sensum quoq; in-
 famie amittunt: hi uerò cum acerbissimo ipsius in-
 famie sensu uiuunt, easq; pœnas scortationis dant,
 e qua sunt orti, sprete, cōtempti, abiectiq; ita sunt,

ut præter auram hanc cōmunem, nil illis leges cum
 ingenuis cōmune uelint esse. Inquinari omnia publi
 ca munera non solum contactu, sed etiam conspe
 ctu illorum putatur: nulla his testimonij dictio est,
 nullus ad honores aditus, nulli magistratus his mā
 dantur. à sordidioribus etiam artibus arcentur: de
 niq; nullo sunt in repub. loco, neq; numero, ut um
 bræ potius quàm homines, intertrimenta ciuita
 tum, quàm ullæ illarum partes esse uideantur. à sa
 cris uerò ita arcentur, ut spurio neq; aram tange
 re, neq; sacra facere, neq; sacerdoti esse, ullis legi
 bus Ecclesiæ liceat. Tanta ignominia notarūt scōr
 tationem omnes mortales: has etiam notas inusse
 runt huic generi sacrilego omnes leges ueteres.
 Quas tamē leges, quod uehementer scortationi es
 sent aduersæ, hic noster præclarus autor omnes su
 stulit de medio, ne quid fortè ad scortationem nobis
 obstaret. Cū enim tãta esset in urbe scortatio, quan
 ta ab his qui Romæ non fuerunt, uix credi potest,
 & cum inde ingens turba spuriorum quotidie ede
 retur, & in his suos etiã atq; suorum uersari iste ui
 deret, re ipsa admonitus legem tulit, qua hi legitimi
 possent reddi: quos cum aduersus omnes leges
 iure liberorū donaret, nil differrent ab his qui in
 genui sunt nati. Iussit enim, ut eosdē honores in re
 pub. cum ingenuis gererent, easdem etiã artes per
 tractarent: sacrisq; non solum interessent, sed etiã
 sacrifici-

sacrificium, quod fit pro salute populi, si illis uide-
 retur, facerent. Videtis Iudices, quam hoc pulchrū
 sit: intelligetis illum eis hominibus locū in Repub.
 atq; in Ecclesia dedisse, quibus ne cōmercium qui-
 dem esse oporteret. Infames illos, inquit, esse do-
 lebam. Adiuuo te, mei quoq; testes idem dicunt,
 scortatione infame genus edī. Sed illud tamen abs-
 te quero, hęc ista infamia, naturā ne in spurijis tuis
 heret, an uerò opinione cōmuni? Si opinione, quid
 te futurum est? quò confuges? ubi nitere? aut quo-
 modo perficies, ut quem omnes detestantur, om-
 nes contemnunt, ac uix hac luce dignum putant, cū
 nos tua lege adducti, locum inter nos demus, ac il-
 lum parem nobis subito factum esse putemus gene-
 re, nomine, familia? At uide quid intersit inter meā
 opinionem, ac tuam. Ego si causam proferre non
 possem, cur tua lege infamia spurijis hic tuus non le-
 uetur: tamen mihi illud satis esset, eum quem om-
 nes mortales oderunt, quem infamem esse scito com-
 muni decreuerūt, odio omnibus esse debere: tibiq;
 pugnare cum animis atq; cōmunibus sententijs ho-
 minum non licere, neq; istam legitimationē tuam,
 (utamur enim hoc uerbo, ut in re noua nouo) quic-
 quam apud nos ualere oportere. Nunc uerò cū cau-
 sam uideam cur hoc ita sit necesse, & quòd scorta-
 tionē matrimonio nunquam parem fuisse reperiāt
 propterea neq; seruum libero, neque spurium in-
 h 2 genuo

genuo parē ego unquam putabo. Quod si hæc in-
 famia natura in spurijis inest, scriptumq; ita sit, Nō
 erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ: quæ tan-
 dem tua lex ista erit, quæ hanc legem naturæ immu-
 tet? Nulla ratione profectò Syrici, ne si cupias qui-
 dem, neq; enim protinus quod tu cum Bartholo aut
 Baldo, aut cum illo monacho affirmaueris, res ita
 erit: cum qua oratio conuenire, non illa cum tua
 oratione debet. Quapropter ut ancilla Dei lege
 nunquam par erit liberæ, sic neq; seruus libero, nec
 spurius par erit ingenuo. Et si erit, tibi erit: habe ti-
 bi tales ingenuos, in honore apud te sint, atq; in pre-
 cio, si lubet, facile nos tibi illos remitemus: modò
 respub. nostras nō attingant, artes nō tractent, neq;
 honore liberorum apud nos sese uenditent. In quo
 tamen illud est præclarum, cur eos quos in matri-
 monio è sacerdotibus nasci non uis, ingenuos à no-
 bis uis existimari? Et quorum legitimum odisti ge-
 nus, cur illis legitimum nomen imponis? Cur emen-
 tiris? Cur eos, ita ut sunt, spurios appellari non si-
 nis? Hoc monstri simile est iudices, à re abhorre-
 re, nomine uerò rei gaudere. Equidem interdum audi-
 ui rem nonnullam esse honestam, quæ tamen hone-
 sto nomine careat. sed honestum nomen ut rem tur-
 pem habeat, hoc ego non audiui: atq; adeò nil tale
 esse in rerum natura contendo, quod nomine hone-
 stum cum sit, re ipsa sit turpe. Quamobrem cum
tua

tua lege sacerdotis filio legitimū nomē imponas,
 cur res ipsa legitima ne illi hæreat prohibes? cur
 interdicis? cur scæuis tãtoperè in eos qui rem ipsam
 legitimã amplectūtur? cuius tu nomē iuri facis, ut
 illo rem turpem honestes. Non hæc uobis porten-
 ta uidentur esse Iudices? nomē ipsum probare, in
 laude ponere: rem uerò ipsam, cuius hoc nomē est,
 turpem existimare? Iam illud cuius tandem est
 dementiæ? homines infames honesto nomine orna-
 re, à re uerò honesta illos arcere? Nō hæc uobis in-
 famia eleboro digna esse uidetur, quæ ex hoc ho-
 mine purgetur? non Margetes hic uobis quispiam
 stolidus hæc loqui, ac sancire uidetur? quem dubi-
 tasse ferunt, pater ne, an uerò mater illum aluo edi-
 derit: ut hic quoq; spurium ne nasci, an uerò legit-
 timum, addubitare uidetur. Habe tibi istas tã præ-
 claras leges Syrici, et ijs perfruare si lubet, cū tuis:
 nos illas nolumus, quibus tu non solum obscenita-
 tem tantam in urbem introduxisti, sed etiam res tur-
 pes honestis uocabulis permuasti: primusq; omnium
 excogitasti, quomodo id quod nomine esset hone-
 stum, re ipsa sit turpe. Valeat hæc tua improbitas,
 in illo meretricum conuentu misero atq; calamito-
 so. Medcantur sanè præclaræ matres familiãs illæ,
 hoc tuo inuento suæ infamiæ: pariant tibi tales libe-
 ros ingenuos, cum ita sit necesse: urbem etiam Ro-
 mam repleant hoc tali genere, à nobis certè repu-
 dictur

dicitur hoc tuum scelus, qui naturam ducem sequi
 mur, & quae honestatem ipsam, pudicitiamq; omni
 bus legibus constitutam tuemur. Vnde etiam nil fo
 dius scortis, nil turpius spurio, nil obscenius legit
 timatione hac tua, flagitiosa & infami arbitramur
 esse. honorabile coniugium esse ducemus, cum uxo
 ribus pudicè uiuemus: uerè liberos, uerè ingenu
 os è nobis edemus, quibus Ecclesiam Dei illustremus,
 respub. ornemus, honores mādemus, quos ad oēs
 artes applicemus: deniq; quibus è uita de
 cedentes,
 uitā hāc mortālē gerendā ac curādā tradā
 mus.
 Nil iā Syrici, in tāta ueritatis luce patefacta, apud
 nos ualebūt decreta, nil edicta, neq; interdicta tua.
 Et ne fortè me aliorum nominibus in hac causa niti
 putes, & quoniā cōmotus rumore ductus à me uxo
 ris fortunis meis inhiat, atq; immines, audi quā
 ego defugiam autoritatē huius facti. Animaduert
 te quaeso, quanta spe in hanc causam sim ingressus,
 & quā ego me decretis atq; interdictis tuis pro
 hiberi ab uxore putē. Vide quāta lux libertatis di
 cendi mihi apud hos affulserit: quantum potero uo
 ce contendā, ut hoc oēs exaudiāt. Adestote omnes
 animis, qui adestis corporibus. Et qui mecū unā ab
 hoc oppressi estis, erigite mentes, auresq; uestras:
 & me de inuidiosis rebus (ut ille putat) dicentē at
 tēdite. Ego sacerdos in Ecclesia Præmisliensi nu
 tus Dei Opt. Max. factus, cū Syricius legibus latis
 crudē

crudelissimū et luctuosissimū exitiū Ecclesie cōpā-
 raret, cum matrimonium expugnaret, cum scorta-
 tionem in Ecclesiam introduceret: cū uirgines in-
 genuas, honestas matres familiās ad stuprum uoca-
 ret: cum tot partus supprimeret, tot spurios ede-
 ret: cum me nefarijs amoribus, uetitisq; amplexi-
 bus implicaret: cum mihi uxorem, liberos, familiā
 eriperet: ausum esse profiteor, cōtra ipsius imperi-
 um, uxorem ducere. Itaq; duxi: meisq; consilijs ac
 periculis multos, cum secius non possem, sacerdo-
 tes scortatione liberaui: multis uxores reddidi:
 multos adulterio, multos Sodomia, multos pecu-
 dum concubitu liberaui, ac data uxore ab interitu
 seruaui. An tu me existimasti ueritatem à me patefā-
 ctam contaminare uelle aliquo mendacio? Nec si id
 à me nondum factum est, iccirco etiam non debere
 fieri isti statuent: in quorum tu oculis tantorum sce-
 lerum non iam uestigia, sed cubilia reliquisti. Quid
 enim est quæso Iudices, quod in tam immani scele-
 re faciendum censeatis? iam ego uos consulo. Scor-
 tationē corrupisse omnia uidetis: in quanta etiam
 infamia simus stuprorum gratia scitis. Hic ego im-
 ploro sensus uestros, uniuscuiusq; imbecillitatē obte-
 stor, peto ut mihi consilium detis ex intimis uestris
 cogitationibus, atq; ex humanitate communi. Lex
 lata fuit nubendi, per hunc sublata est: Continen-
 tia mihi non datur, ergo illam non capio: Scorto
 h 4   utor,

utor (iam enim me ipsum uobis aperiam) adulterio
 pereo, libidine in præceptis uado: uxor deest, quæ
 manum porrigat, & quæ me inde eruat. Hic ego à
 uobis peto, ut de me statuatis, priusquam peream: u-
 xor ne mihi mandato Dei, an scortum lege Syricij
 habendum sit statuere. nam nil est tertium. In coram
 enim numerum me aggregetis, qui non continent:
 & qui uerbum illud continentia, quia non datur il-
 lis, ideo non capiunt. utrumlibet tandem mihi cen-
 sueritis, sequar. Sed illud tamen hac in re cogitate,
 atq; diligenter prouidete. non multum fortasse ue-
 stra interest, scortum ego, an uxorem habeam: sed
 ad dignitatem atq; existimationem uestram pluri-
 mum hoc pertinet, Iudices. Si enim Syricij lege co-
 cubinam, hoc est scortum mihi dederitis: cum Sy-
 ricio opinione omnium iam damnato, facere uide-
 bimini. Si uerò mihi uxorem reddideritis, omnes
 leges antiquas in suum locum restituetis, quibus ma-
 trimonium in hominum uita ab initio est constitu-
 tum. Illud primum nolunt: hoc alterum à uobis cum
 etiam petunt, non solum isti qui circumstant, sed etiam
 illi qui absunt: qui cum alias res nunc agant, de uo-
 bis tamen crebro recordantur. Itaq; arbitrantur
 uos illis uxores suas hoc uestro iudicio esse reddi-
 tuos. Nolite iudices hunc nuncium tam acerbum
 illis mittere, si uxores speratas illis iugaueritis: ne-
 que hos qui adsunt, à uestro iudicio mæstos ac de-
 missos

missos redire ad illos patiamini, quos erectos & alacres coram stare uidetis. Nil impedit Iudices, quo minus hoc tantum bonum, quo ab isto priuati sumus, restituatis nobis. Audistis recitari ueteres leges, prophetas item omnes, Christum postremo, atq; Paulum legi audistis. In omnibus autē ijs Deū apertè, quid sequendum sit uobis, monstrare cognouistis. Quare cum tot præiudicia, tam clara atque manifesta habeatis, dubitatis ne id sequi, quod Deus iubet, & lex ipsa mandat? Tum etiam illud facite cogitetis, quæ autoritas uestra, quæ cōditio nostra, quis status Ecclesiæ sit futurus, si hæc multitudo quæ ad hoc iudicium ex toto orbe terrarum cōuenit, fracta desperatione hinc dilabatur: si libidinem pro continentia, scortationem pro matrimonio secum domū retulerit. quæ tempestas erit ista, quæ acerbitas Iudices? quomodo huius tantæ calamitatis inuidiam sustinere poteritis? Quis uestras partes tuebitur? quis sequendos, ac non potius relinquendos uos putet esse, iam nunc cogitate. In sermone rē scitote esse Iudices: omnium hæc sententia est, & oratio, nō esse dubitandum, si uos istius nefariam legem comprobaueritis, quin quisq; Lutherum se dici, quàm Romanum malit. Cuius Lutheri, etsi pleraq; decreta ueteri Ecclesiæ repugnent, tamen hæc corrigi facile posse priuatim in illo putant: hoc uero de matrimonio quod ille suasisit, tan-

h s ti apud

ti apud omnes est, ut si comparetur, uestra bona sine hoc sint nobis relinquenda: mala uerò Lutheri, cum hoc eodem, sint à nobis ferenda. Quid enim proderint ista nobis obsecro Iudices, quòd Romæ Petri sit sedes, quòd ibi sint clauces, si nos ipsi scortatores, si adulteri fuerimus? quibus Paulus scribit cœlum clausum esse: quò ergo clauces erunt? aut quid proderit nobis Petri sedes, si nos scortatio ipsa prius absorbeat, quàm Petrus nobis cœlum aperiat? At uidete, ne in matrimonio castè ac pudicè cum Luthero uiuendo, iustè de uobis cum nonnulla uenia queri possimus: Clauces quidem penes uos esse, sed illis tamen frustra cœlum aperiri, in quod scortatione graues uos ipsi uix, nos uerò nullo modo possimus intrare. Id quod testimonio hoc isto Pauli liquet.

TESTIMONIUM.

Nolite errare, neq; fornicarij, neq; idolis seruietes, neq; adulteri, neque molles, neque masculorum concubatores, & cætera, regnum Dei possidebunt.

Quare si in turpi scortatione, postremaq; nostra desperatione nil aliud quàm sedem uestram, atq; clauces cõmentemur, quid quæso proderit nobis? At si bene & pudicè extra urbem Romam uixerimus,

xerimus, & à uobis ideo reijciemur ac proscribe-
mur, quòd impudicè Romæ uiuere nolui-
mus, quòd Dei contra uestrum edictum paruerimus,
quòd Romæ clauis quàm honestam uitã relinque-
re maluimus, non ueremur ne in nos grauius Chri-
stus animaduertat. Facile nobis dabit hanc ille ueni-
am: & alijs clauibus, quibus non putamus, cœlos
nobis ille aperiet: præsertim cum hoc illi quærenti
respondere possimus, Recessistis à nomine Roma-
no? Recessimus. Quid ita? Quia alligabant nobis
onera grauias, & importabilia, et imponebāt in hu-
meros nostros, digito autē suo nolebant ea mouere.
At ibi sedes, et clauis sunt? Sunt, fatemur, quibus
illi clauserūt regnū cœlorū ante nos, in quod nec ip-
si intrāt, nec nos introcūtes intrare sinūt. At obe-
diēti illis fuit. Minimè uerò Domine: Tu enim
ore Pauli serui tui præcepisti nobis hisce uerbis,

EPISTOLA DE COELO.

Sed licet autē angelus euangelizet
uobis, præterquàm quod euangeliza-
uimus uobis, sicut prædiximus, anathe-
ma sit. Et nunc iterum dico: si quis uo-
bis euangelizauerit, præter id quod
accepistis, anathema sit.

Quare cum tu præciperes (sic enim cum
illo sermocinaremur) ut contra fornicationem,

UXORIBUS

uxore haberemus, & quod hæc illi nobis suis decre-
 tis eriperet, parere illis nolimus, malimusq; ex-
 tra urbem cum uxore, quam cum scorto in urbe tuo man-
 dato uiuere: ideo ab illis profugimus, ideo etiam se-
 dem illam cum clauibus reliquimus. Quod etiam
 ante nos fecerunt hac eadem de causa serui tui Græ-
 ci, Alexandrini, Antiocheni. Ligati estis igitur
 ab his? Ligati, Christe domine. tu soluas nos oportet,
 contra uerbum tuum compeditos, ac uincula no-
 stra iniusta dirumpas. Hæc nos illi ita responde-
 remus, & iuste opinor. neque enim uos in hac sede
 ideo confedistis, ut ex ea uerbum Dei mutetis, ho-
 mines etiam ipsos omni malo mactetis. Clauis etiã
 ipse, uestræ fidei traditæ, ad salutem, non ad perni-
 ciam hominum debent ualere. Quod si uos his per-
 peram fueritis usi, clauium nomen ac uim amittent:
 quam si etiam retinerent, tamẽ inueniret Christus
 alias, quibus uobis inuitis posset seruare suos.
 Hoc enim homines scelerati, quibus cum continen-
 ter Christus bellam gessit, pharisæi etiam illi age-
 bant, qui clauis utiq; habebant. homines dicto audi-
 entes Christo ex synagoga proscribebant, claudebant
 illis cœli, aperire uolebant illud, id quod illis sæpe
 expr obrat Christus. Inuentas tamen habuit Chri-
 stus alias præter illorũ clauis, quibus nobis cœlum
 patefecit: & illis qui clauis tenebant, exclusis, in
 cœlum nobiscum introiuit. Malè enim serres habe-
 rei,

ret, Iudices, si tu clauas habens, omnia nefariè decernas, & illa mihi imponas, quæ ego quòd scèda ac intolerabilia sint, cum ferre noluerò, tu protinus iactabis Petrum, proferes plumbũ, ostentabis clauas, quibus me mandes Orco. Quapropter non solũ quid possitis, sed etiã quid uobis facere sit necesse, uidere debetis: ut cũ ego decreto uestro uerbo Dei firmato nõ stritero, tum uos has istas clauas, tanquã gladiũ cõtra me proferatis, quib. me arbitrato uestro feriatis. quod si quid uos aliter, quã Deus uelit, iusseritis: & si ego uobis nõ obediuerò, habebit hic gladius uester in uagina, Iudices: et si aliqua ui inde educetur, sua tamen acie carebit, ac hebes erit. & si feriet, uulnus tamẽ nõ ducet, illo prohibente qui dixit: Vos ligabatis, ego soluebam. Hinc iam uos perspicitis Iudices, quã nobis pateãt portæ, ut egrediamur ex urbe: scortoq; Romæ relicto, uxorem ubiuus gentiũ quæramus, cũ qua bene ac pudicè uiuamus, si uos illã nobis Romæ negaueritis. Nil nobis ad eam rem obstabit sedes Petri, nil etiã uestre clauas oberũt, quo minus uxore capiamus, quæ à Petro ipso huius uestre sedis principe. atq; huius collega Paulo nobis datur. Deniq; si pereundũ mihi in utralibet parte esset, tamen extra urbẽ Romam, sine clauibus, in matrimonio honestè cadere, quã in urbe Roma cum clauibus, in scortatione turpissimè malim perire. Nam ego uel apud infros

feros Aeacū atq; Rhadamantū æquiores puto esse
 iudices, maritis, quàm sint illi scortatoribus. Nūc
 uerò cum periculum nullum sit in causa, si conu-
 bium fuerimus secuti, ita ut si in alteram partē pro-
 candum sit, Romam quàm uxorem relinquere ma-
 limus: uestrum est præuidere, ne nobis ad hoc consi-
 lium postremum confugere sit necesse. Non est cau-
 sa cur nos ad hanc postremam desperationem ad-
 ducatis. omnia uos hortantur, ut uxores nobis resti-
 tuatis: omnia suadent, urgent, ac monent omnia.
 Deus primò ipse, parens atq; creator maris ac fœ-
 minæ: ipsa natura, nutricula matrimonij atq; com-
 mes: imbecillitas postremò nostra, quæ misera atq;
 afflictæ uos orat atq; obtestatur Iudices, ut illi qua-
 primum opem feratis: ut erecta recreataq; per uos,
 unà uobiscum in urbe Roma, in cōmuni omnium
 gentium patria ætatem degat: ut uacua libidine, so-
 luta scelere, ab hac quoq; desperatione liberetur,
 ne illi uel Lutherū sequi matrimonij causa, uel Ro-
 ma fugere scortationis ergò sit necesse. Possumus
 hæc nos utraq; simul retinere Iudices, Romam cum
 matrimonio nempe ipso, quo nitamur, & quo nos
 consolemur. Quod nobis facilius permittetis, si co-
 gitaueritis illa probra atq; dedecora, quæ & uos
 ipsi uidetis, & à me iam sunt cōmemorata, quæ ne
 in ordine nostro essent, omnibus diuinis atq; huma-
 nis legibus prouisum fuit: quæ leges quandiu in Ec-
 clesia

clesia manserunt, tam diu summo honore atque exi-
 stimatione habiti fuimus: istis uero sublatis, omnia
 cum illis amisimus: non fidem, non existimationē,
 non ullam denique opinionis bonæ de nobis par-
 tem reliquam habemus. Vidit hoc sanctissimus il-
 le, & grauissimus Concilij Nicæni autor Paunu-
 tius Aegyptius, & quantū his in legibus ordini no-
 stro situm esset, longè prospexit in posterum: dum
 senex, libidinisq; expers, patribus autor non fuit,
 ut aliquid de sacerdotū matrimonio immutarent,
 cum nonnulli de abrogâdo illo referrent. Cuius ta-
 men auctoritati paruerūt patres illi, & illius senten-
 tiâ pro lege nobis perscripserunt, quam recita.

LEX PAVNVTIA.

Nicæna Synodus uolens corrigere hominū ui-
 tam in Ecclesijs cōmorantium, posuit leges, quos
 Canones uocamus. In quorū tractatu uidebatur ali-
 quibus introducere legē, ut Episcopi, presbyteri,
 diaconi, subdiaconi, cum cōiugibus non dormirēt.
 Surgens aut Paunutius cōfessor, contradixit: hono-
 rables cōfessus nuptias, & castitatē dicēs esse cum
 propria coniuge cōcubitū. Suasit itaq; Cōcilio, ne
 talem ponerent legē: grauem esse asserens causam,
 quæ aut ipsis, aut eorum cōiugalibus occasio forni-
 cationis existeret. Et hoc quidē Paunutius, licet nu-
 ptiarū esset inexpertus, exposuit, Synodusq; lauda-
 uit sententiā eius: et nil ex hac parte sanciuit, sed hoc
 in uni-

in uniuscuiusq; uoluntate, non necessitate permisit.

Quid expectatis, quid queritis amplius Iudices? dubitabitis ne eam auctoritatem sequi, quam Synodus illa, qua constituta esse religio nostra dicitur, tanta auctoritate secuta est? quæ auctoritas si nõ esset, & si omnibus mortales à legibus illis, quas prius recitauit, discederent, tamen uobis standum illis esset, neq; ab his quõpiam discedendum. Nunc uerò cum etiam accedant decreta, institutaq; maiorũ, dubitabitis ne id sequi, quod in Ecclesia sanctũ atq; à maioribus usurpatum fuisse confitemur? Quomodo quæso Iudices, uestrum hoc dicet: ir esse Concilium? si à tam uetusto, à tam sancto, tam exemplorũ pleno Cõcilio, uestrum hoc Concilium dissenserit? cum hoc norma sit, atq; regula quædam, ad quod cætera Cõcilia sint uobis referenda, ac exigenda. Quod ut nobis quoq; apud uos proficit, à uobis petimus Iudices, non gratia, non temeritate, nõ ulla potentia à uobis hoc contendimus: sed lege, usu, atque maiorũ exẽplis à uobis petimus: ualeat idem nunc apud uos, quod apud illos ualuit. Hoc etiam idem nobis in hoc iudicio proficit, quod illis in Nicæno cõcilio profuit maioribus nostris, qui defendente Pauliniano, uxores suas in Ecclesia retinuerũt. Quo illi omnia illa effugerũt uicia, quæ in nos crudelissimè, luctuosissimèq; redundarunt. Quare si illis qui continentur in præsentis matrimonio uixerunt, patres illi

illi propitij fuerunt. quid à uobis nos non impetrā
 binus, quos perspicitis incontinentissimè, flagitio-
 sissimeq; uiuere: qui hoc isto impuro cœlibatu no-
 stro dictum Paunutij sapiens comprobauimus?
 Nam cum hac ista Syricij lege, omnis fornicatio,
 quam Paunutus prædixit, in Ecclesiā illapsa est:
 qua ut leuemur, hac lege exclusa, matrimonium in
 Ecclesiam reducat: is necesse est: unde multa bona
 capiemus, existimationem autem ante omnia recu-
 perabimus: quam amissimus, dum contra Paunutiā
 legem Syriciæ legi paremus. Hoc à uobis cuncti pe-
 timus: hoc etiam pro iure nostro à uobis poscimus.
 Date hoc nobis, quod potestis, Iudices: & cū dede-
 ritis, uolente Deo, iubete natura, omni etiā uetusta
 te concedente nobis dederitis, feremus hanc legem
 facile: honestè ac tranquillè in matrimonio uiue-
 mus: contemni etiam desinemus. nam ita nunc de-
 spicimur, ut sacerdotij, ac honoris nostri amplif-
 simi nomen, plus inuidiæ nobis, quam honoris af-
 ferat. Satis iam, satis à nobis factum est Syricio,
 Iudices: satis ille iam nobis ad omnem infamiā abu-
 sus est. Desinat aliquando, ac tantis malis nostris
 satur quiescat. Quid enim illi restat, aut quæ tur-
 pitude fuit, & infamia, quam nos illius lege non tu-
 lerimus? quæ mala illi, aut incommoda expectanda
 à nobis sunt, præter hæc quæ iam cernit? Vidit fla-
 grantem libidine Ecclesiam, uidit ardentem in-
 uidiis

uidia sacerdotem, uidit libidinis nostrae participes
 puellas, matronas ac pueros ingenuos: uidit spuri-
 os, ac subditos: uidit deniq; suppressos nefarie ac
 scelerate partus. Quid superest illi de nobis? aut
 quas poenas adhuc à nobis poscit, cum sua lege nos
 prostratos, ac iugulatos uideat: sit iã eo contentus:
 patiatur aliquãdo recreari nos, et nos à nobis suble-
 uari nõ moleste ferat: neq; suam legem tantũ apud
 uos ualere uelit, ut uos uestri obliti, legẽ illius diu-
 tius in Ecclesia grassari patiamini. Satis diu fui-
 mus in miserijs Iudices: satis multos annos ex inui-
 dia laborauimus. Vos, qui in hoc iudicio patro-
 ni Ecclesiae estis, si scelus odistis, prohibete aditum
 huius à nostro sanguine. date hunc illi incredibile
 dolorem, ex salute Ecclesiae, et ex uictoria nostra.
 patiamini illum uictum potius, quàm uictorem ex
 hoc iudicio abire. Vos etiam adeste nobis Iudi-
 ces, exonerate hac inuidia ordinem nostrum: resti-
 tuatis nobis dignitatem amissam. Hæc etiam mala
 atq; incõmoda cõmuni uestro præsidio tollatis de
 medio: ut hic tantus sacerdotum numerus, qui ad-
 est, letus hinc discedat ad suos: finemq; adesse iam
 nunciet omnibus hisce malis, quæ tot seculis tuli-
 mus, ut hoc uestro uno iudicio Ecclesia in perpe-
 tuum stabiliatur. Nomen etiam ipsum Romanum,
 suam pristinam dignitatem apud omnes gentes re-
 cuperet: ut omnibus pacatis rebus, atq; constitu-
 tis.

tis, uere possimus gloriari, nos in optima Ecclesia
 hoc uestro iudicio constituta uiuere: extra quam
 non est salus, & in qua sola datur id quod nobis
 per filium suum promisit Deus: qui ut uobis quoque
 in hoc iudicio praesens adsit, oramus omnes:

nosque in primis, quos uxore carere
 non posse, scitis.

Dixi.

i 2 AD

AD IVLIVM III. PONT. ROM.

Stanislaus Orichovius.

Beatissime Pater: Testor
 coram Deo, & Christo le
 su, & electis angelis eius,
 ut hæc legas, ac secundū
 ea mihi citò respondeas,
 sine præiudicio sacramentorum Ec
 clesiæ Dei, nihil faciens in alterā par
 tem declinando. Pecuniā pro respon
 so nullam mitto, ne emisse, non impe
 trasse responsum abs te uidear. Gra
 tis ergo cum respondendi munus
 acceperis: gratis quoq̃
 mihi respondeas.

STA-

STANISLAI ORI-
CHOVII RUTHENI AD IULI-
um Tertium Pont. Max. Supplicatio
de approbando matrimo-
nio à se inito.

SI per tuam potestatem, Iuli pa-
ter, uitam honestam tueri mihi li-
citur fuisse, in uxore abs te pe-
tenda operam nunc non abute-
rer. Sed quoniã tua potestas Pon-
tificia obstat nobis, supplicabo tibi, non quo me ad
id ulla cogat culpa: aut quòd credam uxore ducta,
scelere obligari me ullo: sed quòd metuum eos, nisi
tu eius retinendæ autor fueris, qui in Russia Pro-
põtifices, sanctas dirimunt nuptias, morte, exilio,
uinculis, atq; damno. Ideo horum metu impulsus,
ad te uenio, abs teq; peto, ut mihi eã uxore permit-
tas, quã ego lege naturæ duxi: cuius præscripto ita
uxorẽ licet ducere, quàm licet nasci, quàmq; uiue-
re. Cui quidẽ legi qui repugnãt, nihil aliud agunt,
quàm Gigantũ more bellant cũ Deo: ut iurẽ pro-
pterea plectãtur pœna, apud Deũ exitio, apud ho-
mines uerò infamia. Quæ quãta iã sit, testãtur tot
gentes atq; nationes: qui se à Latinis ideo secessis-
se dicunt, quòd eorum nefariũ cõcubinatũ diutius

ferre non potuerunt: qui eiecto matrimonio, scortationem in ciuitatem receperunt, summo cum contemptu uestræ pontificiæ potestatis: quæ quàm propterea iaceat, sentis Iuli. Expertus enim es, cum in Germania legatus à latere esses, nec iniuria. sublata enim ex urbe pudicitia, cunctoq; Latio unà prostituto, reuerentia quoq; aduersus uestram potestatem stare non potuit, qua solutæ gentes obedientiæ uestri abiecerunt, cui erant subiectæ Ecclesiæ Ro. præcepto, cuius tu administer & dispensator es. Ita ij qui fuerunt Romæ ante te, cum contra naturam uniuersam contenderent, communi quoq; nature ipsius sensu ab hominibus repudiati sunt, atq; contempti. Qua quidem ex re non facile dixerim, quæ mala sunt exorta. Tot enim hæreses inde nate sunt, quot ferè inter nos sunt homines. Illa enim ipsa urbis Romæ infamia, atq; ipsorum Pontificiæ contemptio, excitauit nobis ab inferis ueteres illos Manichæos, Pelagios, Donatos, & cæteros homines impios, quorum furor multis plagis impositis semiuiuam tibi Ecclesiam reliquit. extincto enim in Latio sacerdotum pudore, deleta etiam Pontificum existimatione, excitata sceleratorum hominum audacia est: quæ cò usque nocendo est progressa, quò ad illam impunitatis spes est prosequuta. Ad quam cohercendam, autoritas Pontificum quamuis potens & imperiosa, sine opinione tamen uirtutis

tutis minimum momenti cum haberet. furori illorū cōcessit, licentiāq; agendi quæ quis uellet dedit.

An ego Iulium illum Secundum, à quo tu uitam tantum re distes, quantum distas nomine, quæ non amo metuam? qui cum nequiter domi, crudeliter bello uiueret, Ecclesiam bellis ciuilibus impleuit. Quid de Leone dicam? de quo illud etiam Roma apud uos est: Vixit ut leo, mortuus est ut bestia. Tātum enim ille Epicuræis deditus fuisse ferebatur, ut ad eorum modum futuram resurrectionē negaret. Successerat huic Adrianus, qui quòd contra morem Romanum consuetudinēq; Ecclesiā regere cogitaret, opinione citius nobis est creptus. Quid Clemens? qui cum urbem Romam prædæ ac direptioni proponeret, Gallumq; cum Cæsare inter se cōmitteret, ad extremum patriam suam Florentiam oppressit: quo quid detestabilius dici, aut fingi potest? Iam Paulus ipse Tertius, cui tu successisti, cætera bonus ac prudens uir cum esset, ita tamen tacitus Pontificatus illius fuit, ut nisi in eo magistratu Perusinos domuisset, ac nisi totus spēs illam Concilij habendi nobis ostentasset, Pontificem Max. nesciremus fuisse. Ita istorum uita omnino partim remissa in munere Pontificali, partim etiam inimica tranquillitati cōmuni cum esset, in summam inuidiam adduxit sedem hanc uestram: quam domicilium non iam religionum, sed fornicationum

tionum cum arbitrentur gentes, discesserunt à uobis, ac dictis atq; scriptis uestrum quoq; Papale nomen ita sunt detestati, ut ij qui Papam sequantur, tanquam malefici Papistæ per contumeliã uocitentur. Quorũ tamen ipsorum, Papistarũ inquã, mira est inter nos paucitas. atq; talis certè quidẽ, ut nisi retinerentur à uobis translationibus, gratijs atq; dispensationibus, ac cæteris modi istius præmijs, muneribusq; uestris Romanis, ipsos quoque Papistas, quos nunc uix tenetis, iam diu nullos haberetis. Hoc namq; istud pecus putidum ac sordidum, quàm sit uobis fidum experire, cedit nullas gratias ijs esse amplius daturum: pũcto temporis dilabentur tibi omnes isti, hoc isto pabulo ac glande Romano abs te illis subtracto.

Nam illa uestra Confessionalia, Indulgentiæ, Iubilei, atq; Petri limina, parum iam ualent ad alliciendos in urbẽ homines, ac in fide uestra retinendos. Frigent enim hæc iam ubiq; ac omnium irrisique luduntur, ut Papistis etiam ipsis uideantur hæc esse præstigiæ quædam ad decipiendos homines imperitos, à Datarijs, Copistis, atq; Officialibus Romanis inuentæ, atq; excogitatæ turpis lucri gratia. Quare harum rerum fiducia, ne Papistas quidem ipsos sperare debes in tua clientela fore diuturnos. Pertæsum enim harum rerum iam est, in quib. aliud uidetur inesse nihil, præter illud
 mere.

meretricium, Da mihi, atq; affer mihi.

Quapropter si auctoritatem priorum Pontificum culpa amissam recuperare Iuli cogitas, intellige id tibi negocij antè dari, ut uitam pudicam in Ecclesia constituas; qua exornatus ipse, nos & urbem exornes; ut cum te non solum cum summa potestate, sed etiam cum summa uirtute uiderimus in Ecclesia esse, obliuiscamur illorum qui fuerunt ante te, hoc est, Iulij, Leonis, atq; Clementis. Qui cum omnia metirentur emolumentis & comodis suis, ipsius honestatis nullam rationem habebant. Licebat enim illis pontificibus, ære dato sororem in matrimonio habere uxorem patruum ducere, sacrilegum Episcopum esse, sacerdotem absq; uxore fornicari, adulterari, ac meritorijs etiam uti. Ad summam, ne agam de singulis, cum consimilia tetra quædam & obscena illorum permissu ita passim committerentur, ut dictu quoq; uiderentur esse turpia, dimiuerent pontificiam dignitatem, auctoritatis etiam tibi tantum reliquerunt, quatum ex omni hoc isto naufragio fidelis Petri, illius inquam primi, recordatio inter homines retinere potuit.

Atqui hæc commemorantur à me, non quò uel illis mortuis insultem, qui patrum loco fuerunt: uel illorum peccatis commemorandis aliquid tibi exprobre, quem quouis honore dignum multi putant: sed ut intelligas, quantam expectationem sustine-

es, quantumq; onus susceperis eius sedis curandæ,
 quam tãtis uitijs priorum pontificum conuulsam
 uides esse: ut uidelicet à me quoq; homine Ruthe-
 no, & si ita uis Barbaro, fideli tamen quoad uo-
 les filio, eas uoces pater audias, quæ iactantur qui-
 dem de uobis passim à multis, perferuntur tamen
 ad uos à paucis. Quibus sanè uocibus in hoc isto
 ceu theatro Ecclesiæ aperto ac exposito, excitan-
 dus nobis es, ut post tot pontifices aliquando euigil-
 les ad salutem nostram, cui subuenire opitulariq;
 debes. Eò enim iã sumus adducti, ut aut subleuan-
 di, aut certe amittendi abs te simus. Neq; enim diu-
 tius possumus perferre ac pati ea uitæ uulnera,
 quæ imposuerunt nobis illi ante te nomine pontifi-
 ces, re autè uera acerbissimi exactores uestri, qui
 imbecillitatem nostram non ad cõmunis naturæ
 regulam exigebant à nobis, sed ad crudelia sua edi-
 cta atq; interdicta: quibus dum paremus, omnes
 quasi Sodoma atq; Gomorra facti sumus. Neq; e-
 nim iam præ illorum edictis naturã sequimur, ne-
 que Deũ reueremur: cui aperte fides ab illis abro-
 gata est illa urbis clausula, Non obstandum in cõ-
 trarium constitutionibus quibuscunq;. Qua sanè
 clausula omnes partes ipsius moderationis, uere-
 cundiæ atq; pudicitie, sunt ab illis sublatae de me-
 dio: quæ ne ullæ inter nos essent, prouisum est cum
 ceteris pontificum decretis, tum uerò libro tertio
 Decre-

Decretalium diligenter: quo in libro Alexander
 Tertius simulatione ipsius pudicitiae, ueram pud-
 citiam ex Latina Ecclesia eiecit. Cum enim con-
 tra mandatum Dei, contraq; cōmunis naturæ sen-
 sum in eo libro edicit, ne homo clericus, neue sacer-
 dos cum sua sit uxor: id agit utiq; ut si is non con-
 tineat, sit cum aliena: ut hac uia eos homines perdi-
 tos Ecclesia habeat, quibus salutem suam scilicet re-
 ctissimè committi putat. Neq; uerò opus est no-
 bis in hac re testibus non necessarijs: perspicuum
 enim est, quam pestem decretales istæ in hominum
 uitam inuexerint: quæ tanta est, ut Lutherani, ge-
 nus hominum acre, ac ingeniosum, & dicax, ijsce
 decretalibus Alexandri contendant, regnum Pa-
 pæ cum regno Sathanæ idem esse. Neq; enim alias
 leges in suo regno ualere uult Satan, quàm eas
 quæ contra uim naturæ latæ, hominibus ad perse-
 rendum intolerabiles cū fuerint, illis causæ ad de-
 linquendum existant: cuiusmodi esse has istas de cœ-
 libatu sacerdotum Alexandri leges cōstat, quibus
 legibus demersa sunt mandata Dei, natura etiam
 nostra est obruta: libertas uerò Christiana treme-
 facta, tantum destitit à uictu cultuq; ueterum Chri-
 stianorum, ut si ij resurgeret, nos esse ortos à se ne-
 garent. Et certè nisi uobis uehementer addictus
 essem, tot uitia tantaq; flagitia publica & manife-
 sta, quæ ijsce decretalibus Alexandri cōmittuntur,

me cogere, Luthero contendente Romā nō aliud esse quā cathedram pestilentiae, confiteri: ex qua profluxit omnis hęc ista honesta uita pestis, tantaq; audacia, ut non dubitarit Romanus Pontifex contra illud decretum Dei, Non est bonum hominem solum esse, Decretales suas perscribere, in quibus impiè decernit, legitimam illam coniunctionem maris ac foeminae, in homine sacerdote nō matrimonium, sed contubernium dici. Atqui cum tali potestate Antichristus uenturus nobis à Daniele propheta praedicitur, qui mutet tempora & leges, & qui decretis suis omnem legem mandatorū Dei euacuet, nihil inter homines tranquillum neq; pudicum relinquens, sed cuncta libidini suae peruia faciens, ut in hunc modum omnem uitam nostram inquinat atq; constupret.

Ex hoc ergo tali & Satanae & Antichristi regno, ut cum uestigio fugiamus, iubemur à Deo, ne illius sceleribus pereamus. Quod quidem iam fecerunt Graeci: quos etiā imitati Bohemi, deinde Germani, ciuitates suas amittere maluerunt, quā in hac ista fornicatione Romana contra mandatum Dei perdurare.

Quos ego quidem homines antequā iisdem de causis sequar, statui supplicare tibi, ne mihi uxorē eripi sinas decretalibus ijsce Alexandri, impijs atq; sceleratis, quibus Dei & hominum iura
ab illo

ab illo sunt uiolata: ut si id negetur abs te mihi, inuocem contra te cœlum ipsum, quod uidet, ac terrā, quæ iam uix sustinet pondus iniquitatum Romanarū: ut si propterea aliquo scelere obstringar, quòd profugero abs te, tu omnem culpam huius errati sustineas, qui me retinere uxore data in fide tua cū posses, hac eadem negata amittere maluisti. Vt autem facilius mihi subuenias, idq; quod peto concedas, omnem uitā, ac genus meū tibi iudicabo: quòd dū breuiter facio, diligēter pro tuo officio attēdes.

Sum gente Scythia, natione Ruthena, utroq; autem modo Sarmata: quòd ea Russia, quæ mihi patria est, in Sarmatia Europæ sit posita, dextra habens Daciam, sinistra Poloniam. ante illā est Ungaria, post uerò Scythia uergit ad orientem solē.

Hæc natio religionē ritu Græco sequuta, Christum est professā annos abhinc sexcentos. Serò Latinas literas didicit, quòd à Latino ritu uehementer abhorreat: in quo cū alia multa, tum illa duocum primis damnat. unū, quòd apud Latinos ignota uulgo lingua Deus colitur: alterum uerò, quòd Latinorum sacerdotes absq; uxoribus flagitiose uiuant. Quare cum illi neq; Amen super ignotam sacerdotis benedictionem possent dicere, neq; Latinorum sacerdotum tanta flagitia perferrent, relictis Latinis sequuti sunt Græcos: quòd eorū permissu Ruthenis liceret & lingua patria Deum colere.

lere, & sacerdotes continentes cum proprijs luxu-
ribus habere.

Ex huiusmodi hominibus maiores mei orti cum
essent, falsa persuasione Latinorum sacerdotū, qui
uictoribus Polonis in Rusiam uenerant, circum-
uenti, è ritu Græco cōmigrarunt in Latinū: quòd
illis persuaserant, nisi baptizarentur à Latinis de-
nuò, baptisatos illos à Græcis non uideri.

Hac ista uia sacrilega maiores mei Latini facti,
parentes meos in municipio Præmisliensi edide-
runt: qui cū essent honesti et copiosi, me ex se ortū
doctorib. Græcis atq; Latinis erudiendū tradide-
rūt. ac deinde exquisitioris doctrinæ gratia, cū ab
illis missus esē in Germaniā primum, deinde in Ita-
liā, summis doctoribus magistris usus, nullā partē
eius doctrinæ quæ quidem homine libero ac inge-
nuo digna esset, inauditā mihi uolebā esse. Et cum
pater septimo pòst ac decimo anno me ex Italia re-
uocaret (tantū enim Germanicis ac Italicis præce-
ptoribus datum fuerat temporis, domum redij
ex urbe, Paulo Tertio Pontifice Maximo: à quo
uiri præclari Hieronymi Gynutij Cardinalis ope-
ra, gratias (ut uocant) non paucas, neque modi-
cas domū mecū deportauerā. Quarū spe, ut fit, de-
ceptus pater, quòd apud reges expedita hæc esset
uia tã ad opes quàm ad gratiã, me quoq; adigere
cœpit, ut pro more patriæ, ac institutis Poloniæ.

cui Russia paret, hac ista opportunitate gratiarū Romanarum usus, & me auerem, & honestarē meos. Cui ego aduersabar sedulo, quòd mihi uideretur esse cum omnis ambitio turpis, tum uerò illa sacerdotalis foedissima: est enim aperte sacrilega.

Sed cum pater, cætera prudens ac grauis, instaret quotidie, illaq; iactaret quæ sunt peruulgata patrum, se senem esse, sumptus se fecisse, in me aut plurima rerum faciendarum uideri, uelle se quoq; laboris ac diligentiae suæ fructum capere, quod cō fieri posse hac ista trita sacerdotali uia: aliter se sumptuū uehementer poenitere. Quæ ego rerum imperitus, ac tum rudis, sepe eadem & grauiter audiendo, uictus sum. Itaq; patris impulsu ad uirū optimum ac innocentissimum, Petrum Starichouium, Russiæ Archiepiscopum Latinū, cui Præmaliensis diocesis suffragatur, adij: ab illoq; sacerdos absq; Diocesani consensu sum factus, quod id nihil ad rem pertinere existimarem: quæ tamen res postea mihi fraudi fuit. Episcopus enim ordinationem illam ratam non habuit. sed in hac tamē mea siue renunciatione, siue ordinatione sacerdotali, nullo rogatus sum ab illo Archiepiscopo continentiæ sacramento: adeò libera fuit illa ordinatione, nihilq; habuit neq; coacti, neq; extorti. Hac uia atque hoc modo sacerdos factus, cū pater aulas atq; præbendas assidue iactaret: ego tamen à studijs do-

Strina

trina non discedebam. Pater interea moritur,
 una cum filiis: è quibus sex, fratrem unicū mihi reli-
 quit, cumq; ducta uxore sterilem. Qui cum assi-
 duè obtunderet me de familia ad se unum redacta,
 cui subuenire labenti possem, si uellem: cumq; uitā
 mihi turpem ac flagitiosam absq; uxore profer-
 ret, exemplisq; Græcorum, è quibus orti essemus,
 pugnaret: apud quos patrium esset, sacerdotibus
 cum uxoribus uiuere: ad extremū impellit, ut uxo-
 rem ducerem. Itaque duxi Ioannis Chelmi filiam,
 Magdalenam nomine, re ipsa uirginem, loco autē
 ac genere nobilem. Ad quam ducendā ne quid mi-
 hi obstarent sacerdotia, quæ obtinebam, omnibus
 ultro abdicauī me: quòd scircm Romanis decretis
 ita cauēri, ut sacerdoti, qui post consecrationē uxo-
 rem duceret, in ministerio ecclesiastico nullum ius
 esset: quā̄m autem id rectè, nihil ad hoc tempus mi-
 hi certè, qui uxore ducenda omnes leges præstare,
 ne hæc quidem qualescunq; sue rant, prætermitten-
 dæ. Sacerdotia itaq; quib. erā̄ præditus, alijs tradi-
 di. quo expeditior uidelicet mihi esset ad uxorē uia.

Sed illud tamē unū huic rei deesse Ioanni Dzia-
 duski Episcopo Præmisliensi erat uisum, quo tu
 uidelicet pro autoritate Papali eius matrimonij au-
 tor fieres, diplomateq; illud ualere oportere decer-
 neres, quod summa fide atq; ipsius nature lege in-
 ter me & uxorem meam est contractum, sua spon-
 te ualeat.

tē ualet: sed tamen quoniam ita conuenerat, ut Ro-
 mam supplicatum ad te mitterem, magis ut stem cō-
 uentis, quā ut alicui necessitati pareā, peto abs te
 supplex, coniunctionem hanc cū uxore meā, ut ap-
 probes, ratamq; habeas: ut hac fretus aliquando,
 ea fornicatione liberer, quæ (ut ne quid te celem)
 meæ uitæ æqualis adhuc fuit. Quæ quidem in uxo-
 re summa mihi omnia sunt posita, uita primò pu-
 dica, spes deinde familiæ, tum uerò æternitas ipsa,
 quam speramus & optamus futuram. Quæ tria ut
 firma nobis certaq; sint, curare debes, atq; ad eò ef-
 ficere pro officio atq; munere hoc isto pontificio,
 quod tibi ad ædificationem corporis Christi, quæ
 Ecclesia est, cuius pars & ego sum, concreditum
 est à Domino. Neq; uerò est, quòd ego præterea
 abs te expectem, quā ut agente & procurante
 te, et ipse honestus uir sim: qui esse absq; uxore nō
 possum: & mortalis uitam semper in successione
 stirpis immortalis: postremò, ut ex hac uita præ-
 scripto naturæ ad hunc modum recta, cōmigrem
 in illam uitam, ad quam fornicatores & adulteri
 non peruenient. His igitur tribus partibus cum mi-
 hi definitus sit omnis pontificatus tuus, uxorem mi-
 hi permittas oportet, quæ summa sit omnis eius cit-
 ræ, quæ ad te de me pertinet. Nam ego translatio-
 nes, uniones, atq; gratias nullas abs te petam: ser-
 uentur sanè hæc ista abs te alijs, cis autem in pri-
 k mis;

mis, quorū uita à nulla re turpi abhorret ob quaestum. Pro ijs ergo omnibus rebus id solum abs te peto, ut me cū uxore in matrimonio ponas, in quo solutus omni fornicationis formidine, certus expectem beatam illam spem & aduentum glorie magni Dei, & saluatoris nostri IESV CHRISTI, qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

Quare cum intelligas & me cupidum esse illius beatæ spei, & ad eā peruenire non posse, nisi mundos & rectos corde existimare debes rem tui officij esse, me ex hoc isto fornicationis coeno uxore data creptum, pudicæ uitæ quamprimum reddere.

Equidem huius istius uitæ potiundæ causa uxorem duxi: quam ita retinere statui, uti ius fasq; est. Neq; mihi hanc, dum uiuo, ulla ui extorqueri unquam sinam, neq; etiam me diuelli ab illa patiar. id enim cū religiosa ipsius naturæ lege iura uentant, tum uerò illa præcepta Pauli diuina ad talem constantiam nos adhortantur: Alligatus es uxori, noli quærere solutionem. Et item: Iis autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem à uiro non discedere. Quorum præceptorum ui adductus, ita me comparare debeo, ut fidem uxori datam conferuem, præsertim cum illi nullo uitio à me datam esse sciam, uel eodem

Apostolo teste, qui ita decernit: Si acceperis uxore, non peccasti: & si nupserit uirgo, non peccauit.

At uouisti castitatem, inquires. Primò dicam, me nullam omnino uouisse: cuius rei testis superest Petrus Starichouius Rusiæ Archiepiscopus, qui ordinationis illo tempore ne uerbo quidem de continentia appellauit me, quemadmodum paulo antè exposui.

Deinde fac uouisse me, tamen non plus me huiusmodi uoto teneri putarem, quàm si uouissem digito cœlum attingere, aut aliquid tale facere quod in mea manu situm non esset. Eiusmodi enim res fingi & optari possunt, præstari uerò quia extra captum nostrum sunt, à nobis non possunt. Quid uerò, cum talia uota eius generis sint, quæ multarum turpitudinum sint causæ, etiam ne apud nos ualebunt? Minimè opinor. Talia enim uota Herodis regis impij fuisse perhibentur. ille enim uoto adductus est in conuiuio à scorto, ut Ioannem Baptistam gladio feriret. Quanto autem melius fuerat, in hoc uotum Herodis non esse seruatum? Cui cum simile hoc istud uotum continentia, quod cōtra me profertur, existat, à me seruari etiam datum non deberet. Hæc enim legitimorum uotorum ratio adhuc fuit: primò, ut turpia ne sint: deinde, tolerabilia ut sint: postremò uerò, factu facilia. Quale uotum hoc istud continentia non esse, mul-

tis argumentis conuincetur: quod ea turpitudine
 est ut omnia illa præcepta deleat, quæ olim digito
 suo scripsit Deus: Non est bonum hominem solum
 esse, Non omnes possunt capere hoc uerbum, Qui
 potest capere capiat, Quod si se non continent nu-
 bant, Melius est nubere quàm uri: deniq; Propter
 fornicationem unusquisq; uxorem suam habeat.
 Hæc inquam, & multa alia præcepta diuina, quæ
 præmitto, hoc isto insidioso uoto deleta, ex-
 tinctaq; sunt planissimè. Quàm uerò tolerabilia
 fuerint hæc ista uota, ac factu facilia, plena exem-
 plorum est urbs Roma: quæ cum sit procreatrix
 ac quasi parens talium uotorum, quàm infirma ad
 ea ipsa præstanda fuerit, quæ procreauit ac pepe-
 rit, fornicationes illius atq; adulteria publica ac
 manifesta testantur: quasi ita necesse esset, ut illa
 princeps pœnas eorum uotorum daret, quibus ad
 omnem turpitudinem Ecclesiam Dei pertraxit: in
 eaq; ipsa quæ inuenit, euidentius extaret uotorum
 cuiuscumodi uis atq; culpa, quàm in cæteris. Qua-
 re ut ad caput reuertamur, si hoc istud uotū conti-
 nentiæ ex infirmitate uitæ imbecillitateq; nostra
 interpretemur, nec metiamur illud (ut quidam Hy-
 pocrite) uerborum magnificentiæ, nihil aliud pro-
 fectò illud esse reperiemus, quàm latebram quan-
 dam nequitie, in qua omnia flagitia, Stupra atque
 libidines impunè delitescunt. Nolo rem augere uer-
 bis:

bis: perspicuū enim est, quā sit hoc uerum, quod scribo. Tibi certē homini multa etate docto, ac cōmuni infirmitate prædito, ita esse, omnino debet uideri.

Quamobrē quis negauerit, talia uota nihil aliud esse quā aperta periuria? propterea opinor, quod uerum illud atq; integrum uotum cum ipso dono debet conuenire, ut non plus sit in uoto nostro, quā in dono ab ipso Deo sit nobis concessum. id quod uult existimari diuus Paulus, cum quidem de continentia loquens, ad hunc modum scribat: Volo omnes homines esse sicut ego sum, sed unusquisq; proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius uerō sic. Quod idem est opinor, ac si dicat: Volo ut eam tu quoq; uirginitatem despondeas uiro, quam despondi ego: sed si tibi non est dono data eadem uirginitas, quæ data est mihi, despondere illam Deo noli: fallet te spes, uoti compos non eris. Donum ergo relinque meum, & sequare tuum: uxorem ducas, neq; te peccare in eo existimes: est enim honorabile connubium in omnibus. ac uxor ex contraria parte uirginitati respondens, donum est alterum, quod ab ipso Deo paratum est incontinentibus. Iure igitur hoc istud uotum dono cassum, si ullum à me datum fuisset ab incontinente me, irritum esse deberet: quod ea uouerem Deo, quæ neq; capere, neq; præstare ullo

modo possem. Nūc uerò cum nullum sit à me datum, non debeo compelli uoti prætectu, ab uxore discedere, ut hac repudiata in deterius cadam, scortatorq; improbus aut turpis adulter de integro reddar. Dimittatur ergo à nobis hoc istud inane insidiosumq; uotum, qui uolumus apertè ac piè uere: ad eos autem homines relegetur, qui omnib. delicijs affluentes, Curios simulant, et Bacchana- lia uiuunt: & qui sibi sumunt personam ueteris cuiusdam sanctitatis, camq; reddunt spectabilem regulis atq; uotis, & id genus alijs periurijs, cū sint pleni stupro, atq; omni flagitiosa nequitia. Quorum perditam libidinem uoti atq; castitatis simulatione contectam, quoties manifestis criminibus conuincimus, toties ab illis audire illud cogimur, nos ducenda uxore contra Decretales Romanas committere, quas illi uniuersalis Ecclesie leges appellat: quasi uerò ulla sit Ecclesia uniuersalis, quæ Deo ac naturæ repugnet, legesq; ferat contrarias hisce legibus, quas à parente rerum natura accepi- mus. Quæ appetitu ad procreandum nobis dato, quid aliud egit, aut iussit, quàm uxorem ducere, unde legitime nostrum extet genus?

Quam si sacerdoti fas non esset ducere, neq; ap- petitus ille ad procreandum naturalis scelere ac culpa in nobis careret. At cum is in nobis instituto naturæ sit legitimus atq; sanctus, nemo negauerit, leges

leges illas nefarias haberi, quæ prohibent nubere: eos etiam impios esse ac sacrilegos, qui damnant eos qui uxore ducta naturam sequuntur, optimam uiuendi ducem. Quod cum ita sit, alienissimas eas dicemus leges omnes ab uniuersali Ecclesia, quæ legitimis nuptijs sacerdotum aduersantur. Vera enim illa & integra Christi Ecclesia, nunquam à natura, uerboq; Dei discedit: ijs enim illa duobus uiuit, uiget, regiturq;. Quod si tu aut à natura usquã deflectas, aut uerbum Dei ex Ecclesia tollas, nihil nisi concilium malignantium & conuentum operantium iniquitatem in illa relinquant.

In quo quidem iniquitatis cõuentu, pace tua ac sedis Romanæ dixerim, Alexandrum Tertium dicem fuisse, apertè constat, cū illas decretales promulgaret, quibus connubium sacerdotū contubernium appellat, contra omnia diuina atq; humana iura. Neque enim aut lex Dei iussisset sacerdotem Leuit. 21. uirginem ducere uxorem, aut Apostolus honorabile connubiū esse in omnibus pronunciaisset, si sacerdotis cum uxore, ut cum meretrice, coniunctio, contubernium esset.

Quid Nicæna synodus, Paunutijs Aegyptij ore, sacerdotis cum propria uxore concubitum castitatem esse tanta autoritate professã, parum ne declarat, Alexandrum Tertium oblitū naturæ atq;

Dei, in Decretalibus suis aperte esse mentitum? quibus ille vim talem hominibus infirmis intulit, ut palam discesserit à fide, attendens spiritib. erroris & doctrinis demoniorum, in hypocrisi loquens mendacium, & cauteriatam habens suam cōscientiam. Qui quidem Alexander nullam, si uiueret, causam asserre queat, cur nam homini sacerdoti matrimonio iungi fas non sit: cum æquè matrimonium, ut sacerdotium, sit legitimum, sanctum, ac ipsi Deo gratum. Alterum enim horū non aduersatur alteri, neq; pugnat cum altero. Stare igitur simul hæc duo in uno homine possunt, ut olim in patriarchis, prophetis, atq; in alijs sanctissimis sacerdotibus stabant: & ut nunc simul stant in curia Græcia, Alexandria, atq; Antiochia. Illa enim, quod te non fugit, in uno atq; eodē non stant, neq; coniunguntur simul, in quibus contrarietas repugnantiq; inest. Quorum nihil reperitur in sacerdotio, ac in ipso matrimonio. soluta enim hæc duo sunt libera, ac inter se finitima, humanoq; usui nomine sacratissimæ Trinitatis ambo pari modo consecrata. Quæ duo cum separet Alexander, alterumq; horum cum altero minimè admisceri uult: quid quæso aliud facit, quam ut ea quæ Deus coniunxit, separet?

At uicarius Christi Alexander ille fuit, inquit? Fuerit sanè uel angelus de cælo, tamen cum is aliud

aliud Euangelium de matrimonio, præterquam
 quod traditum est nobis, prædicauerit, sacramen-
 tumq; illud magnum uiolauerit, contuberniumq;
 appellarit: id agens utique, non uicarius Christi,
 neq; Papa, sed Antichristus, atq; ipsissimum fuit
 in Ecclesia Dei anathema. Memini ego Iuli, prin-
 cipem sedis uestrae Petrum Galileum modò clau-
 gerum, modò Satanam à Domino dici: utrunq; e-
 nim fuit. Cum enim sapiebat ea quæ erant homi-
 num, Satan à Domino iurè uocabatur. Ad quem
 modum clauigerum ego fuisse Alexandrum profi-
 terer, si de matrimonio præcipiens ex sede hac ue-
 stra, ita iussisset: Si non contines, nubas. At cum is
 capitali odio ab hoc isto præcepto apertè disside-
 at, uxoresq; legitimas per suspensionis ac excom-
 municationis sententiam sacerdotes abijcere co-
 gat, contra illud præceptum Pauli: Iis autem qui
 matrimonio iuncti sunt præcipio, non ego, sed Do-
 minus, uxorem à uiro non discedere: Satanam il-
 lum atq; anathema fuisse, autore Domino pronun-
 ciare cogor. Neq; enim hoc itus in Ecclesia Christi
 uobis Pontificibus est, ut nobis contra præcepta
 Dei, contraq; nature iura leges imponatis, pœ-
 nãq; capitũs sanciatũs. uerba etiam ad arbitrium ue-
 strum fingatis, quo rerum naturã euertatis. Quod
 quidem apertè Alexander in Decretali sua impia
 facit, dum quidẽ legitimas sacerdotis nuptias uer-

bo Dei contractas, contubernium, per summū matrimonij dedecus uult nuncupari. Cuius incredibilem audaciam in fingēdis nominibus, ac cōmutandis rebus, quā irriserit Græcia, Alexandria, atq; Antiochia, Germania item, Bohemia, ac etiā Russia, testantur matrimonia sacerdotum, quæ apud eas gentes non damnata contubernia, sed iusta (uti sunt) appellantur connubia.

Quamobrem peto abs te Iuli, per CHRISTVM IESVM, de quo coelitus est dictum, Hic est filius meus dilectus, ipsum audite: ne quid matrimonio meo decretales istæ Alexandri apud te obsint: quæ graues aduersariæ Christi, ac ipsius templi, quod & ego sum, cum sint, locum apud te habere non debent. Memento Iuli, te non Alexandri, sed Christi uicarium dici: qui te cum summa potestate ad nos ideo misit, ut nos Euangelium ipsius, non autem Alexandri Decretales doceres. Quo sanè Euangelio cum uxor mihi detur, non debet Decretalium istarum præscripto abs te improbari. Quæ quidem Decretales, ut ab Alexandro Tertio cum publica omnium pernicie late sunt, ita quoq; abs te Iulio Tertio cum salute omnium possunt dissolui: ac multo etiam magis. Si enim illi us Decreta tantum ualent ad pestem, quanto magis tua debent ualere ad salutem? Et si potuit ille Decretalibus suis constuprare Ecclesiā Dei, quanto po-

to poteris magis tu illis abrogandis Ecclesiam honestare, ac ex prostituta castam quasi matronam reddere? Si non ea dedecora, supra, adulteria, cædes, ac ueneficia orirentur ex Decretalibus iſſe: si homines etiam ipsos sacerdotes, ea cōtinentia temperantiq; libidinum haberemus, non quæ nunc est, sed quæ fingi potest: tamen eam legem indignã Ecclesia Dei existimare deberes, quæ matrimonium eximum Ecclesie sacramentum habet, quod contubernium appellat: ut quod in parentibus meis fuit erat sacramentum legitimum, id in me translatum sit maleficium detestandum. Nunc uerò cum infamia scortationum ac quotidianorum maleficiorum sacerdotalis ordo summa inuidia prematur, & cū omnia sacra ac prophana cōstuprentur, etiam ne eam legem in Ecclesia perferes, qua Ecclesiam Dei non solum diminutam, sed etiam euersam uides esse? Ne hoc concedat magnus ille summusq; Iupiter, qui te in hac ista celsa sede seruandorum hominum causa collocauit, huicq; isti stabulo Ecclesiastico præfecit, in quod nos ille semiuuos detulit, ac tibi curandos reliquit, ut nostra uulnera sanares uino ac oleo, hoc est doctrina ac sacramento. Habes enim doctrinam traditam à Domino, qua mihi ita præcipias: Non mœchaberis. habes etiam oleum, quo mœchum me sanes, illud nempe: Propter fornicationem habeas uxorem tuam. Si enim, Iuli, in-

fidelis

fidelitas mea baptismo diuini illius Samaritani
 præscripto curata est, cur quaeso eiusdem instituto
 fornicatio mea matrimonio abs te nõ curetur? præ-
 sertim cum ita matrimonium pro oleo uulneri for-
 nicario sit à Domino in Ecclesia præparatum, ut
 est infidelitati baptismus. Vt enim à Domino de
 baptismo est dictum, Qui crediderit, & baptisa-
 tus fuerit, saluus erit: ita quoq; ab eodem est præce-
 ptum, Quod si se non continent, nubant. Neque
 uerò audiendi sunt hoc loco quidam hypocrite tri-
 stes ac fornicarij, qui hoc de solis laicis (sic e-
 nim dicunt) non autem de clericis dictum à Do-
 mino uolunt esse. Quasi uerò Dominus non aper-
 tè dicat, Qui potest capere capiat: ut quacunq; æ-
 tate ac ordine sit is qui fornicetur, illi sit dictum, Si
 non capis nubas. Quòd si tantas autoritates, tam
 notas, tamq; testatas non haberemus, tamen scelus
 esset nefarium, putare id quod in uno homine bene-
 dictio esset, illud ipsum in altero trāslatum male-
 dictionem esse. Etenim quaero, num in laico matri-
 monium ipsum sit benedictio? est sanè, nec quaeris,
 sed summa. Quomodo igitur quaeso hæc ista bene-
 dictio in sacerdotem translata, maledictio existit?
 Que res repente hanc tantam, tamq; constantē
 uim mutabit, in maledictionemq; conuertet? Num
 Deus? At is benedixit mari ac foeminae, illisq; Cre-
 scite & multiplicamini, dixit. Num uerò, quod in
 suo

suo loco non sit positum? Primum quero, quare,
 Num sacerdos homo non est: num ille hominem ob
 id exiit, ac sensum omnem humanitatis propterea
 deposuit, quod is sacerdotio fungitur? Minimè ue-
 rò. manet ergo in illo plena integrâq; natura, tam
 apta ad generandum, tamq; conueniens, quàm ma-
 net in cæteris omnibus eiusdē naturæ hominibus:
 quam naturam cōmunem Paulus apostolus animo
 complexus, illam honestis nuptijs inclusit, ac ho-
 norabili cōnubio terminauit: Episcopumq; ita, ut Tit. 1.
 & laicum, unius uxoris uirum esse oportere, pro-
 nunciavit, filios habentem fideles: nō in accusatio-
 ne luxuriæ, aut non subditos. Si ergo neq; Deus da-
 tor, neq; sacerdos ipse acceptor matrimonij in no-
 mine Dei patris, & filij, & spiritus sancti, aliquid
 de benedictione hac ista immutauit, fateantur ali-
 quando Sanniones isti atq; Phormiones Romani,
 ut in laico, ita etiã in clerico collocatum matrimo-
 nium, benedictionē esse, nihilq; de natura hac ista
 immutari hominum ætatibus, aut ordinibus. Hæ-
 ret enim hæc in ipsis medullis, ac in nobis intima
 ad cō est, ut neq; mutari, neq; euelli è nobis ullo mo-
 do possit.

Quod si mens illorum stupri plena, hanc tan-
 tam ueritatis lucem non capit, age nobis responde-
 ant, inesse ne ita credant in clerico ad procrean-
 dum semen, ut illud inest in laico? Si negabunt, con-
 uincemus

vincemus illos fornicationibus, adulterijs, incæstibus, atq; Sodomia, ipso deniq; seminis fluxu, ac alijs multis peccatis, quibus illi in rerum naturam peccant, dum sancti atq; continentés absq; uxoribus legitimas aspènantur ac damnant nuptias. Ergo semen in me quoq; clerico ita inest, ut in laico: si inest, debetur ergo à me alteri. Hec enim ratio seminis est, ut non sit eius in quo est, sed sit alterius ab eo in quo est. Cui uis ergo illud deberi, aut à me tradi? Tam tu me hoc loco Iuli doce: Semen in me est, foras prominet, retineri à me non potest, uis ut tradam illud scorto? uis ut puero? At utrunq; horum alienum est ab homine Christiano, alteru etiã à Rutheno. restat ergo, ut illud aut uxori à me ducte tradatur, aut effluat, dilabaturq;. At effluere ac dilabi illud pati, quod propagandæ soboli à Deo est datum, scelus est, ac facinus nefarium. Restat igitur, ut reddere illud, tanquam debitum uxori, ius fasq; sit. Idq; præcepto apostoli Pauli, qui hoc istud nostrum semen ad hunc modum in nobis dispensat: Vxori uir debitum reddat. similiter autem et uxor uiro. Vxor ergo sola erit receptatrix legitima eius seminis, quod in clerico ad procreandum est: in quam uxorem sine scelere ac crimine nefario homo sacerdos ita semē abijciet, ut abijcit in terram subactam agricola, ut inde edatur creeturq; ex illo aliquid procreanti simile.

Cum igitur rerum natura cum præcepto diuino æqualiter nos ad matrimonium deducant, concedant isti nobis ita in clericis, ut in laicis, sanctas esse nuptias, neq; matrimonio nostro aduersentur: ne ut Sodomam ac Gomorrã olim, sic illos repente deuoret terra uiuos, quòd illi naturam quasi matrem quandam matrimonij, Deum uerò tanquam patrem illius, impiè contemnant, ac contra illius instituta sceleratè contendant. Tu etiam Iuli, memento te in hac ista uigilia Ecclesiæ non aliud esse, quàm custodem legum naturæ, ac Dei, ut nunquam ab his neq; ipse discedas, neq; alios discedere permittas. Neq; uerò existimare debes ullã rem aliam esse, qua nitatur tua Pontificia autoritas, quàm ijsce legibus præstandis, quibus honestas inter homines, pietasq; seruetur. Inde enim cognoscimus te non solum uicarium, sed etiam amicum eius Christi esse, cui credidimus: qui cum cæteris, tũ præcipuè tibi dixit, Vos amici mei estis, si feceritis omnia quæcũq; dixi uobis. Porro inter omnia præcepta, hoc istud de matrimonio præceptũ præcipuũ est. coercet enim naturã nostrã, præcipitem ad omne nefas. Integrũ igitur te præstare hoc nobis æquũ est, si te non uicariũ solũ, sed etiã amicũ eius Christi, qui hoc præcepit, uis à nobis perhiberi.

Ac fuerunt ante te, qui in ista sederunt sede, uicarij Christi: qui tamen amici illius, ut res ipsa declarat,

clarat, non fuerunt. Nunquam ego Hildebrandū
 illum, qui Gregorius Septimus est dictus, amicum
 Christi fuisse dicam, qui ea asperitate et immanita
 te naturæ fuit, ut non solum futuras, sed etiam præ
 sentes uxores sacerdotibus eriperet. Quid de Ale
 xandro Tertio dicam? qui etiam legibus latis ma
 trimonium ex Ecclesia in perpetuum extermina
 uit. Prætereo Bonifacium, ac ne Nicolaum quidē
 primum cōmemorabo, qui minus hoc istud matri
 monij humanum, assignatum à Deo nobis, eripue
 runt suspensionibus, excōmunicationibus, proscri
 ptionibus, atq; bonorum publicationibus, contra
 Christi Domini mandata atq; instituta. Fuerint
 ergo uicarij Christi in Ecclesia Gregorius, Ale
 xāder, Bonifacius, Nicolaus, atq; Calixtus: amici
 certē illius nō fuerūt. si enim fuisset, nunquā aduer
 so illi institissent uestigio, neq; de instituto illius ali
 quid mutassent, neq; sponsam illius ad hunc modū
 foedissimē prostituissent, cū ignominia ipsius spon
 si sempiterna: qui ob fornicationes atq; stupra mi
 nistrorum Ecclesiæ suæ, blasphematur à Iudæis, à
 Turcis uerò atq; cæteris gentibus negligatur. Io
 annes Bocatius certē quidem festiuus autor, memo
 riæ scriptum reliquit, Iudæum quendam Gallum
 cum magnis præmijs sui regis adduci nō posset ut
 nomen Christo daret, subito ac Romam uenisset,
 illamq; sacerdotum horribilem libidinem uidisset,
 esse

esse baptisatum. putabat enim unum necesse esse. e
 duobus: aut Christum derelictum ita esse à Deo, ut
 bene ac malè serui illius uiuerent, idem esset Deo:
 aut illum summè charum esse Deo, quod illius er-
 gò in illis sacerdotibus tãta flagitia impunè essent,
 quæ olim in idololatriis diluuiò, in Sodomitis ignis
 in Hebræis uerò serpeniũ ictibus Deus puniuit. u-
 truncũq; horũ esset, suã causam in peccatis tutã fo-
 re sub Christi nomine putabat. Vides quem locũ
 siue historiae, siue fabulæ dederint illi Pontifices,
 qui sponsi potius sponsæ, hoc est Ecclesiæ Dei,
 quàm amici ipsius sponsi Christi Dei nostri fue-
 runt: qui nobis leges præscripserunt alias quàm
 Christus dominus, uerus animarum nostrarũ spon-
 sus, nobis tãto antè præscripserat? Non gaudebãt
 ergo propter uocem illam sponsi: Qui non conti-
 net nubat, Melius est nubere quàm uri, Honorabi-
 le coniugium in omnibus, sed contrà clamorem So-
 domorum ediderunt: Sacerdotum matrimonium
 contubernium est. Et item: Sanè prouideas atten-
 tius, ne deinceps clericus coniugatus ad sacros or-
 dines admittatur. Et item: Eos uxores dimittere
 per suspensionis & excõmunicationis sententiam
 compellere procuretis. Quæ quidem non leges,
 sed Sodomorum clamores, ascenderunt ad Deum:
 quos ut cognoscat, descendit iam Deus. Meritò er-
 gò isti non sponsi, sed impudentes proci, iam non
 stant.

stant. meritò etiam illorum manes à cuncta nunc
Ecclesia exagitantur, eo quòd non audierunt uo-
cem sponsi: sed nos inuentis suis traxerunt ad æ-
ternum nefas, ut illis autoribus sexus contemna-
tur à sexu. ut masculi in masculos turpitudinem o-
perentur: ut omnes parochiæ, præbendæ, atq; Ca-
noniæ scortis, adulteris, atq; spurijis redundent. Et
breuiter, ut tot sint lupanaria, quot ferè sunt iam
inter nos sacerdotum domicilia.

Hi sunt illi fructus Iuli, quos produxit nobis
coelibatus ille, quem ui atq; armis Syricius in Hi-
spania, Hildebrandus in Germania, ac Alexander
Tertius in cuncta Latina Ecclesia instituit. contra
uocem sponsi, qui in Chana Galilæe stupèdo pro-
digio cõmendauit nobis nuptias. Non ergo amici
illi sponsi, sed adulteri sponsæ: non patres, sed ui-
trici nostri: non pastores, sed lupi ouium Christi
fuerunt: quibus ita uisi sumus animæ uiles, infleta
ac derelicta turba, ut nos palàm prostituerent, la-
queosq; fornicationis nobis iniicerent, quibus illi
reddiderunt nos (proh dolor) ex membris Chri-
sti apertè membra diaboli.

Quis igitur reprehenderit Græcos? quis Ale-
xãdrinos? quis Antiochenos? Germanos, atq; me-
os Ruthenos? qui ut hos laqueos euitarent Hilde-
brãdos atq; Alexãdros istos cū ipsa matre fornica-
tionum omnium Roma reliquerunt: uitam autem
honestam

honestam atq; mores pudicos anteposuerunt illorum non auctoritati sed libidini, quæ per simulationem obedientiæ ad omnem inobedientiam Dei & naturæ nos traduxit. Quare non tantum non reprehendendi, sed iurè etiã illi sunt laudandi, quòd Papam, quàm uitam honestam, deserere maluerunt: quam dum illis extorquere minis atq; interdictis Pontifices illi conantur, æquum fuit illos iura Dei atq; naturæ iuribus Papæ antepone: qui in loco Dei sedens, nõ erubuit loqui palàm cõtra Deũ, ac tabulas proferre cõtrarias Dei tabulis, illis in quã in quibus olim digito Dei **NON MOECHA BERIS** scriptum erat. Quòd illorum facinus si tu quoq; approbas, & si nos coges secundum illos uiuere, quomodo quæso socius furum non eris? aut quomodo cum adulteris portionem tuam non pones? Mibi certe consimilẽ culpam effugere posse non uideris, nisi apertè has istas Decretales Alexandri, tanquam tabulas impias confregeris ac adrogaris. Imò uerò deterior etiam erit tua causa, quàm illorum fuit. Illi enim quamuis arrogantia deprauati, tamen nullo exemplo superiorũ transierunt omnis honestæ uitæ finem, atq; modũ. Tu uerò, quod illi errore admiserunt, non solum consilio, sed etiã exemplo admisisse uidebere. Fortassè enim illi possent dicere, se opinione ac spe continetia in sacerdotibus futura deceptos, illas Decre-

tales scripsisse. Tu contra, quam spem aut opinionem poteris tuæ culpæ prætexere? Nullam omnino desperatam enim uitam nostram palam uides esse: nos etiam opinari alios esse quàm sumus, non potes, qui cum naturæ repugnamus, et cū ab Alexandro coacti, id sequimur quod assequi nequimus, non solum bipedum, sed etiam quadrupedum nequissimi facti sumus. Multæ enim pecudes norunt genus, norunt sexū suum: at hæc inter nos confusa multis modis, adeoq; incerta sunt, ut etiam Romæ libellos publicè circumferri uideas, quasi quasdam fornicationum isagogas, in quibus genera concubitus, atq; modi, cum stuprorum simulachris descripta sunt, cum illa regula: ne quid matrem, sororē, nurum, glotem, amitam, ac ipsam cum puero infami materteram, aliud in rebus putemus esse, quàm mulieres explendæ libidini natas. Hæc itaq; presentia, tantaq; ob oculos posita de decora, non tibi pecudum ipsarum libidines superare scelere suo uidentur? Quæ tu nisi matrimonio inter nos constituto quàm primum curaueris, non opinione deceptus, sed inductione animi adductus, nō solum ferre, sed etiā iubere ac approbare uidebere. Quod si pergis facere eadem, nobis causa ad deserendum te ac urbem Romam iusta fuerit, quæ fuerat olim Græcis, Alexandrinis, atq; Antiochenis: quæ nūc etiam est Latinis, Bohemis, atq; eundem iam exitum

tum spectantibus Polonis. Quid enim quaeso nos
 in tua fide retinebit? Num corona haec ista uestra
 trifida? at ea terrori nobis magis est, quam amori.
 Nū crux tuo affixa pedi? At hoc etiā modo Chri-
 stum à uobis putamus, cum ipsius præceptis, cōcal-
 cari? Num uerò ipsius Bulla Iubilæi? At hic iste Iu-
 bileus, quum scortatoribus portam Bonifacij insti-
 tuto in Vaticano pandat, illā uerò ad regna Chri-
 sti claudat, tam prodesse nobis putatur, quam pro-
 dest thus mortuis. Restat igitur sola uis uobis, qua
 iam sola nituntur res uestræ. Si enim hanc istam
 uim remoueas, paucos omnino clientes uobis repe-
 rias. Excipio illos, quos supra dixi, Papiſtas, quos
 uilis mercedula pertraxit ad omne speratum à uo-
 bis nefas. Sed tamen haec ista uestra armata uis ua-
 cillat iam mirificè. Vt enim hominū uoluntate sta-
 bat antea, ita etiam hac eadem cōmutata, in præ-
 ceptis dilabatur. Eò enim uobis res uenit, ut homines
 Turcicum, quam Romanum, tolerabiliorem pu-
 tent esse dominatum. Turca enim apertè uiolentus
 est, nullam pietatem aduersus nos simulat, nullam
 etiam mansuetudinem. Roma uerò ad ipsam uim
 acerrimam, hypocrisim etiam insidiosissimam ad-
 didit. habet enim potentiam, habet urbes, habet
 municipia, habet exercitus atq; duces, nec paucio-
 res, nec ipso Turca inferiores: sed habet præter
 hæc, illa quoq; quæ sunt ex summa mansuetudine

ac submissione Christiana deprompta, ut seruos seruorum, sanctissimos, reuerendissimos, reuerendos, ac uenerabiles Christi uicarios: quib. sanè nominibus quid mansuetius, aut submissius fingi aut dici potest? Quæ tamen ipsa nomina quàm apta sunt, quàmq; congruunt cum bellis, cædibus, gentium atq; urbium euerfionibus, tum uerò fornicationibus, Sodomis, ac omnis generis Simonis, ne Oedipus quidem, aut ipse Apollo Pythius explanare possent. Hæc ergo cum plurimum distare ab alijs, uehementerq; pugnare inter se cogantur: alterum horû uobis homines concedût, uos uidelicet dominos, principes, duces, reges ac tyrannos esse & uideri: alterum uerò omnino negant, uos uidelicet seruos sanctissimos, reuerendissimos, ac reuerendos, uenerabilesq; Christi uicarios esse.

Quare uerendum est uobis, Iuli, ac magnopere pertimescendû, ne eo quod erat ordinis uestri proprium, à uobis amisso, illud unà amittatis quod alienum uobis assumpsistis: hanc loquor istam armatâ uim, qua septi estis, & qua religionem Christi partim mutastis, partim uerò funditus euertistis. Quis enim amplius feret homines contra Deum ac contra conscientiam, ut uestra inuenta sequantur, à uobis cogi, non ratione aliqua, neq; ulla probabili doctrina, sed illo Phalaridis decreto: Volumus, iubemus, mandamus? Cui si non obtemperamus, ex-
templo

templò profertis illum secularis potestatis gladium, quem uobis nullo exemplo arrogastis. Christus enim dominus, cuius uos estis uicarij, cum raperet plebs uellet ut regem illum faceret, hoc est, ut secularem illi gladium daret: ne rex esset, ne uetalem gladium haberet, aufugit. Vos uerò serui ac uicarij scilicet illius, pro hoc isto gladio dum pugnatis, quid intentatum reliquistis? aut quos Imperatores, Reges, Tetrarchas, ac Dynastas bello non lacestistis? Pro hoc enim gladio Iulius secundus cum Venetis certans, Italiam bello concussit: Clemens uerò, ne patrie quidem suae Florentiae percipit. Ita illi serui (si dijs placet) seruorum, ac ipsius Christi uicarij, dum pro isto gladio contendunt, ea appetiuerunt, quae ipse dominus dominantium atque princeps omnium Christus non solum uoluntate, sed etiam fuga deuitabat. Qui sanè terror huius istius alienissimi à munere uestro gladij, quam perterrefecerit homines, ac ipsam Ecclesiam dissiparit, uidetis. Diffugerunt enim cuncti, dispersi sunt, ac ab Romanis tanquam à furiosis dominis illorum nomen detestati profugerunt. Quam uerò illos facti poeniteat, et quam excommunicatio nibus Romanis adducantur ut redeant, uides Iulii Summa (mihicrede) constantia contemnunt id, quod in illis semel oderunt: seseque meliorem conditionem esse arbitrantur, cum uestro liberati sunt imperio,

Imp:rio,quàm dum illo fuerunt constricti. Sunt enim primò uita pudica, deinde religione integrâ, in qua plebs calice, sacerdos uerò potitur uxore: quorum utrunq; à Pontificibus fuit nobis creptū.

Iam in Ecclesijs nihil est apud istos absônū, neq; absurdum. uulgi enim lingua publicè Deus colitur, ac uerbum Dei syncerum in templis traditur. Cuius illa est summa, ut sciamus CHRISTVM IESVM mediatorem esse Dei atq; hominum, solum patronum illum esse, atq; intercessorem nostrum: quem etiam propterea unicam spem, uitã, ac dulcedinem, ac præsidium nostrū una uoce atq; ore in templo congregati canunt, prædicant, ac docent: ut in tali ueræ pietatis occupatione facile uobis remittant has istas indulgentias, quæ tu ex Iubileo hoc isto Romano cõfessis ac cõtritis promittis. Semper enim ij qui ad hũc modum Deo seruiunt, confessi & contriti sunt censendi, ut facile illis etiam absq; uestro Iubileo Deus indulgeat.

At dices, Hæc nihil prodesse absq; Pontifice. Fac Iuli, Pontificem in Ecclesia non sine emolumento esse: tamen si alterutro carendum est, satius esse arbitror Pontifice carere, quàm hoc eodem autore negare Christum solum esse uitã ac spẽ nostram, mediatorem item atq; intercessorem ad Deum patrem nostrum illum esse: quod sanè ut negamus, passim hic cogimur à Propõtificib. tuis, Quid uerò illæ

rò illa, calicem salutis perpetuæ abijcere, ut sacrilegus sis: aut uxorem dimittere, ut adulter. etiã ne satius erit, quàm Pontifice carere? Imò uerò ualeat Pontifex, & abeat quòuis potius gentiũ, quàm ut nos uel præter Christum dominũ ullum aliud nomen ad salutem profiteamur, uel foedus illius quod calice continetur transgrediamur, uel uitam pudicam relinquamus Pontificis Romani gratia.

At capite carebitis, inquires: secundario fortasse certè quidem, quod tamen sua sponte, nulla nostra culpa, ipsum se abscidit à nobis. Ad primarium ergo caput recurremus, ad Christum uidelicet Dominum, qui dedit semetipsum pro nobis, cuius nos sumus solius peculium, & nullius præterea alterius. Pontifices uerò ipsos, qui pro seruis domini, pro ministris tyranni Ecclesiæ uolunt dici, commprecabimur, ut sese colligant, ac ad se redeant: aut si hoc impetrari ab illis non potest, nos quidem ualere sinemus, illa uerò uel illis inuitis retinebimus, quæ amitti à nobis nisi detestabili scelere nõ possunt. Cuiusmodi sunt, certa ueniæ per solum Christum spes, tum huius istius spei symbolũ ac foedus certum, corpus ac sanguis Christi uerus: denique uxor ipsa, quæ custos est eorum operũ quæ gignit ea charitas, quæ in hac ista quã dico spe atq; hoc isto foedere in nobis exardescit.

Quæ tria si fideliter absq; Pontifice retinbi-

mus, erimus quidē nos oues sine tali pastore, at-
 tamen nō serui absq; domino, illo inquā, qui (ut apud
 Ezechielē est) requiret gregē suum de manu pasto-
 rū, et cessare eos faciet ut ultra nō pascant gregē,
 nec pascant amplius pastores semetipsos, et libera-
 bit gregem suū de ore eorū, & non erimus ultra il-
 lis in escā. Horribilis sanē oratio, & illis in primis
 pertimescēda, qui Pōtificiæ potestatis arrogantia,
 quasi absolutissima sit, ita subnixi ambulāt, ut lice-
 re sibi abuti eo grege putent, quē sanguine emptū
 suo tibi tradidit Christus: qui ut nos in pascuis ip-
 sis uberrimis ac in mōtib. excelsis Israel, hoc est in
 lege Dei, ac in uera doctrina Christi, non autē in
 Decretalib. Alexandri, ac in cæteris modi istius in-
 uētis hominū pasceres, & te pastore, & nos oues
 tuas esse ac dici uoluit. Quōd si tu ex ijs pascuis
 ad alia nos adduxeris, uepresq; illas Decretalium
 pro hoc isto Euangelico cytiso nobis proposueris,
 quid restat aliud, quā ut te tāquā alienū desera-
 mus, ac tibi etiā illa utilia relinquamus, quæ in pa-
 scuis Romanis orta, hircorū sunt iā potius, quā
 ipsorum arietum pabula? plebanatus loquor, Ca-
 nonias item, atq; præbendas. Vt enim quisq; auda-
 cia & pecunia maximē excellit, ita expeditiorem
 illi ad hæc apud uos uia. Vidi ego Romæ, & ma-
 gno quidem cum dolore uidi, homines doctos, atq;
 pios, in sacerdotiorum petitione hominibus indo-

etis atq; impijs sepe cessisse. Quāuis enim illi sce-
 lerati fuissent, sicuti fuerunt pestiferi homines, sup-
 plicioq; digni: tamē palām anteponebantur ab au-
 ditoribus ac cæteris Officialibus, Romanis ijsce ho-
 minibus, quos sanctissimē uixisse constabat. Quo-
 rum cum in Rottæ iudicio dijudicarentur contro-
 uersæ, tanquam ageretur de fundis & de posses-
 sionibus rusticorum prædiorum, non autē de una
 re omnium sanctissima (id autem est, de ministerio
 ac dispēsatione Ecclesiastica) ita lis inter eos tran-
 sigebatur, ut is causa caderet, qui cum omnibus re-
 bus ad rem diuinam instructior esset, ipso tamen
 iure inferior uideretur. Ex qua ratione uidemus
 in Ecclesia extitisse turbam istam purpuratā, quæ
 omni modo contendit, ut exclusis ac remotis ab o-
 mni administratione Ecclesiastica doctis atq; spe-
 ctatis uiris, ipsa in Ecclesia omnia occupet, atq; so-
 la omnibus rebus dominetur, ac omnibus intersit,
 cunctaq; ad se cōuertat. In quem usum quasi que-
 dam uenaliū uendendorum leges Romæ compo-
 nuntur regule, instituūtur Officiales, ac tota ipsa
 Cancellaria Romana instruitur, ut inde ueneant
 dispensationes, proueniant gratiæ, ac quasi à fon-
 te quodam profluāt omnes nundinationes rerum
 sacrarum. Quæ cum doctis atq; pijs uiris scelus sit
 petere, nefas etiam emere, pro præda sunt dereli-
 ctā hominibus sceleratis, supplicioq; dignis. Quo-

rum multi uiginti aut eo amplius curatis (ut uocant) beneficijs contenti non sunt, plura petunt, cum ne uno quidem sint digni : quæ illi miserissimi mortales omni conquirunt pecunia, seruitute, lite, atque morte.

Circumspice omnem hanc Cortisanicam turbam Iuli, quæ tuum Romæ lābit tribunal: potest ne quicquam detestabilius tibi uideri, & hac ista sede indignius? de ijs loquor, quorum quasi in messe quadam aurea, ea est Romæ pecuniæ cupiditas, ut cō plures annos miserias omnes perferant, à nulla turpitudine abhorreant, pro præbendis dum litigāt: ita ut etiam si quid obstat, ueneficijs ac cædibus occultis emulum remoueant, ac litem abbrevient. Quid uero? Extra urbem Romam isti ijdem obedientiæ filij quas miserias non perferunt, ut beneficiati fiant? penetrant enim aulas, & limina regum: officijq; ac nominis sui obliti, turpes sunt atq; infames, dum unum ex alio beneficium clementiuntur à regibus. Quos consecrantur eo fastu atq; supercilio, ut illorum diuina illa spiritualitas, omnem superbiam exuperet aulicam. Si enim arrogantissimum aulicum cum aulico sacerdote in aula conferas, licet dum cum leone, agnum cum lupo, honestatem deniq; ipsam cum incredibili turpitudine conferre uidebere. Ita enim noctes & dies in scelere urgentur, ut facile flagitio superent omnem aulico

rum intemperantiam: in quo diem nocti iungen-
do, ut assidue perseuerent, officium atq; munus su-
um sacerdotale prorsus abiecerunt. Nunquam il-
li, aut raro sacerdotia reuisunt: nec mirum neq; e-
nim illi sacerdotia, sed sacerdotiorum pecunias cō-
cupiuerunt: per sacrificulos uiles, uili cōductos ad
id mercedula, omnem illā sacerdotalem curā absol-
uunt, nihil prorsus cogitantes. quā pudicē, quāq;
piē in sacerdotio uitam plebs illis cōmissa degat. at
uero fructus annui atq; uectigalia ut integra pro-
ueniant, mirificē sunt solliciti. Si enim uel tantillū
de decima, aut de aliquo cōmodo in terrā illis de-
fluat, subito omnibus interdicitis exardescunt. excō-
municant enim, ac proscribunt, uitam etiam at-
que fortunas depaciscuntur, proq; libertate Ec-
clesiastica se certare iactant, se uidelicet Ecclesiæ
catholicæ custodes esse, hæreticos pati nolle, exter-
minandos, tollendos clamant protinus: brachium
etiam seculare implorant cōtra hæreticos, eorūq;
fautores. ita illi cum non solū alienissimi sint à ca-
tholica Ecclesia, sed etiam ipsius Ecclesiæ catholi-
cæ hostes, prætentunt tamen suæ auariciæ sacro-
sanctum ipsius Ecclesiæ catholicæ nomen, ne quid
non tam de honore, quem contemnunt, sed de spe
rata pecunia, quam concupiuerunt, deperdant.

Quorum hominum furor ac intolerabilis ne-
quitia cum diu multumq; Ecclesiam Dei eluserit,
quasi

quasi maturum ulcus ipsa se iam frangit: & quòd ad summum sit perducta, cum exitum spectat, ut cadat, ac intereat funditus. Quod quidem præstet aliquando nobis ille, qui est pastor pastorum, Christus dominus: ut hac sentina sceleratorum hominum releuata Ecclesia Dei, ueterem suam dignitatem atq; libertatem recuperet: quod & nos optare, & te præstare pro tua rata parte æquum fuerit, ut submotis à cõmodis Ecclesiæ hisce hœdibus petulcis, uiros bonos hac ista pia utilitate, magna ratione Ecclesiis collata iuues, ac ornes, inq; tua fide retineas. Qui nunc cum apertè uideant Romæ & religionem Christi negligi, & commoda ipsius Ecclesiæ in homines apertè sacrilegos conferri, nihil uident, cuius causa in tua fide atq; clientela amplius uellent perdurare.

Equidem cum cæteris rebus consolor hæc istam sacerdotiorum iacturam, tum illo hac in re efferor gaudio, quòd nihil mihi iam sit rei cum hisce hominibus, qui nulla cõmendatione uirtutis, neq; religionis, sed ambitione atq; largitione ad summos honores Ecclesiæ peruenerunt. An ego cecidisse me propterea putabo, quòd ijs sacerdotijs nõ utor, quibus spurios interdum, sæpe etiam facinorosos homines uti uidemus? Quid uero? ignobiliorem ne factum esse extra sacerdotia putabo, hominibus ijs qui in sacerdotijs cum scortis conteruntur?

tur? Iam opes illæ sacerdotales, quanti tandem erant à me faciendæ, quæ in sacerdotijs meretricum mearum erant esca atq; cibus? O præclaram illam diem, qua primùm mentem hanc suscepi, ut illas infelices opes desererẽ, ac motu quodam animi diuino abijcerem. Quæ si quis, ut nũc illis utuntur homines, consideret, quid quæso aliud sunt quàm illecebræ libidinum, ac ipsius superbiæ ancillule quædam atq; comites? Itaq; mihi ex multis diebus, quos in uita celeberrimos latissimosq; uidi, ille dies clarissimus fuit, cum nuper Præmissiæ amicis, propinquis, atq; affinibus conuocatis, multisq; nobilibus uiris accersitis, sacerdotijs omnibus ultro abdicauit me, illaq; infami excessi è uita, quæ tam scæda est, tâq; abiecta, ut quæuis pauperies sit præ hac homini nõ auarissimo perquam optãda. Mecũ ergo quis neget actũ esse præclarẽ, quòd ex illo Cõcilio, cœtuq; Cortisanico excesserim uiuus atq; saluus? in quẽ cœtũ me iuuenẽ abripuerat siue fãti uis quædã, siue potius autoritas eius patris, qui dum illas gratias Romanas, illarumq; fructus stupens miratur, hæc perditorũ hominum prædam esse fuerat oblitus.

Quapropter ut eò, unde huc declinauit oratio, reuertatur, uides Iuli, quàm nihil sit tibi relictum, quòd nos retineas, si uxore nobis negas. Non enim autoritas tua, non dignitas, non religio, non
opes

opes deniq; ipse tuæ ad retinendos nos tibi sufficiunt. Conticuerunt enim hæc omnia, nec stant, sed cadunt, sublata pudicitia. quam nobis præstat hæc ista uxor, quam tantopere abs te flagitamus: ut si hæc denegetur abs te nobis, cætera tua quantumuis magna atq; expetenda nihili faciamus.

At tu hic fortasse decurres ad illud extremum atq; ultimum uestrum præsidium, ac dices, Excommunicabo te. Quid hoc siue rei, siue uerbi sit, uideamus paucis. Excommunicare siquidem nihil aliud est opinor Iuli, quam ex coetu aliquo quempiam diris deuotum eijcere. Quæro igitur, ex quorum hominum coetu cum uxore me eijcies? Num ex fornicatorum, adulterorumq;? At magnam etiam habebis tibi gratiam, quod me inter impudicos cum uxore pudica habitare nolueris. Restat igitur, ut ex honestorum maritorum coetu me eijcias. At si negabunt, ad teq; supplices accedent, abs teq; petent, ne ius matrimonij quod illis mecum commune est, in me uioles producent uxores, ostentabunt tibi liberos, teq; per lares patrios ac deos penates obtestabuntur, ne me uxoremq; meam ab illis segreges: licere enim ad uitandam fornicationem, sobolemq; procreandam, dicent, uxorem ducere: naturale hoc ius esse, humanis inuentis non cedere: postremo institutum ipsius Dei, atq; sanctum illud esse, perseuerabunt: ita me illi complectentur, nec dimittent,

dimittent, sed summa ui retinebunt cum uxore uni-
 uersi: negotium etiam tibi facessent, ac te anathe-
 ma propterea dicent esse, quod dæmoniorum do-
 ctrinis adductus, summi sacramenti ius inter homi-
 nes uiolas. Tu uerò interea quid ages Iuli? aut quā
 in partem te uertes? uides enim, quā omnis excō-
 municatio hæreat tibi ad metas, & quā quò di-
 gitum proferat, non habeat. Ut enim ex impudico-
 rum coetu me eijcias, ego & uxor oramus te obni-
 xè: ut uerò ex pudicorum hominum communionem
 me expellas, uides tibi per hos ipsos homines pudī-
 cōs non licere, quibus ut aduersere, non est huma-
 nitatis tuæ: multo minus etiam eius expectationis
 quā de te summam habemus, ut te Pontifice cū
 pietas ipsa atq; religio, tū uerò pudor atq; pudici-
 tia renascatur denuò. Remota igitur excōmuni-
 catione, restat exiliū. At ne hoc quidē Iuli, si me au-
 dies, unquā contra me tentabis. Primū enim cū exi-
 lium calamitatē habeat nō culpā, nihil est quod eā
 calamitatē metuā, à qua abest culpa. Quam enim
 queso culpā habet, uxorem ducere? eādē opinor,
 quam habet nasci, quamq; uiuere. Iccirco uereā-
 re, ne cum calamitatem mihi irrogare cogitas, ip-
 si tibi culpa noceas, ut ego calamitosus, tu uerò in-
 uidiosus propterea permanas. Deinde cum quō
 hominē res tibi futura sit, etiam atq; etiam Iuli cō-
 gita. Non enim cum Italo, sed cum Rūthēno: non

cum Pontificiæ, sed cum Regiæ potestatis homine
 futura res tibi est, in qua potestate omnia certis le-
 gibus geruntur, ac certis etiam imperijs continen-
 tur. Non idē tibi licere in Polonia Iuli puta, quod
 tibi licet in Italia: ex qua tu uerbo in exilium ho-
 mines fortasse potes eicere. Nec mirum. Seruit e-
 nim Italia cum filiis suis, easq; uidetur ueteris im-
 perij dare pœnas: ut quæ olim Regibus, Dynastiis
 atq; Tetrarchis impcritauerit, nūc uicissim Officia
 libus, Copistis, ac cæteris impuris hominib. cū sua
 urbe Roma seruiat. At in Polonia secus est, in qua
 Rex ligatus legibus, seruus legū est: qui nō id facit
 quod uult, sed quod legibus uelle cogitur. Nō pro-
 tinus rex Polonus, ubi tu digitis concrepueris, aut
 annulū illū piscatoris inuenteris, mihi iussus abs te
 dicet: Stanislae Orichoui, mandat Iulius Tertius,
 ex meo regno in exiliū abi. Hoc ille nunquā dicet:
 nec si uellet quidē, potest. Quid ita? quia lex in Po-
 lonia uetat quenquā capi, aut uinciri, aut proscri-
 bi, nisi lege regni conuictū. Quare ubi me tu pro-
 scripseris, hoc non erit regi, meo satis, sed dies dice-
 tur etiā ab illo mihi, res integra in cōmitia defere-
 tur, ut omnium ordinū sentētijs de eo queratur,
 sit ne mandato Pontificis Ro. Stanislaus Oricho-
 uius, homo equestri loco ortus, propterea ex Polo-
 nia pellendus, quòd is contra mandatum Pontifi-
 cis Romani ex lupanari sacerdotali profugerit, ac
 uxorem

uxore duxerit. Quid futurum censes Iuli? aut quā
 Comitiorum sententiam expectas? Iam enim ego
 tibi prædico, me omnium ordinum sententijs ab-
 solutum iri. Quid ita? Quia Poloni honorant legi-
 timas nuptias: imperāt etiam Græcis, inter quorū
 sacerdotes honorabile esse matrimonium cogno-
 scunt: uestrum uerò cœlibatum Romanum tanquā
 Sodomam atq; Gomorram ita detestantur, ut nul-
 la Comitia anniuersaria in Polonia ferē habeātur,
 in quibus de minuenda urbis Romæ intemperan-
 tia non deliberetur. Cuius deliberationis illa est
 summa: Indignum cunctis ordinibus uideri, fru-
 ctibus regni fornicationes urbis ali. Ex hoc er-
 go cōmuni ipsius regni sensu intelligis, quā e-
 quos in Polonia contra me sis habiturus Iudices,
 qui (ut cernis) propter infamiam urbis capitali a-
 te dissident odio. Sed fac proscribi ab te, ac exu-
 lem esse me. Quid tu postea? solum enim tantum,
 non etiam mentem uertam. In quo illud summum
 erit lucrum, quod à uobis, si ita uoletis, sine Deo ui-
 ris profugiam, non secus quā profugit olim Lot ē
 Sodomis, ante interitū uestre ciuitatis: cuius cla-
 morem, qui ascendit ad Deum, iam exaudio. Sul-
 phur etiam atq; ignem pluerē de cœlo iam conspi-
 cio super Sodomam istam uestram Romanam, cœ-
 cam atq; præcipitem: tum etiam angelus mihi, uti
 uides, missus est, qui me cunctantem ac dissimulan-

tem apprehensa manu eduxit, ac posuit extra pereuntem ciuitatem uestram.

In hoc tanto, tamq; presenti uestro periculo, quid uis ut abs te deprecer? num damnū, num excommunicationem? num publicationem? num exilium? Imò uerò Iuli per omnes te deos oro, si cuncta bor, ut omnibus me malis adigas Sodomam iam istā relinquere, ac inde cū uestigio in ultimas terras quamprimum excedere, ut ultra Sauromatas, ac glaciale oceanum, maritus potius saluus degam, quam uel in ipsius Iouis sinu scortator pereā.

Nunquam, mihi crede, pœnitebit me eius uite, quam comitabitur honestas, & quam literæ Græcæ atq; Latine, in quas cūq; terras fuerimus profecti, subsequenter. Quas cum ab incunte ætate summo semper studio coluerimus, eam mihi opinor ille uel in ultimis terris referent gratiam, quòd non presenti solum, sed etiam futuro seculo testabuntur, me, autore Pontifice Romano, patriam charissimā, quàm uitam pudicam, relinquere maluisse: idemq; mihi accidisse cultori suo gloriabuntur, quòd olim Aristidi Athenis acciderat, qui ob eam causam expulsus erat patria, quòd præter modum iustus esset. Vt mihi quoq; alia causa non fuerit exilij, si pellar abs te, quàm quòd in tuo regno præter modum uolebam iustus esse.

Nullū ergo Iuli, mihi tantū dolorē inuretis, ut

ex conscientia præclarissimi facti non plus gaude-
 am, quam doleam. Magna res est, fateor, amitte-
 re patriam, discedere ab amicis, necessarijs atq; pro-
 pinquis, inter quos natus, cum quibus etiam edu-
 catus fueras. Nec uerò in exilio calamitas inesset
 ulla, nisi hæc molesta essent atq; grauiâ. Sed tamen
 quoties cogitabo cur hæc amiserim, toties mihi ue-
 nit in mentem, quam turpitudinẽ reliquerim: a-
 dulteras nempe mulieres, incestu cõtaminatas mo-
 nachas, scorta item cuiusq; generis, lectos, domos
 ac deos ipsos penates, in quorum conspectu nostra
 sepe profusa libido est. Huius tantæ, tã tetræ, tãq;
 fœdæ turpitudinis facies, quoties uersabitur ante
 meos oculos, qui tantus dolor amissæ patriæ pote-
 rit existere, qui nõ tantorum flagitiorum odio ob-
 ruatur: præsertim cum in meis oculis semper habi-
 tauerit uxor casta atq; pudica, cuius opera ex tã
 profuso atq; fœdo libidinum Romanarũ cœno me
 liberatum esse meminero: non tu me alterum Lotũ
 fore tum censes, qui cum Sodomorum urbem flo-
 rentissimam, ac omnibus rebus affluentem mœrẽs,
 ac (ut Moses scribit) dissimulans relinqueret, illi-
 us urbis interitu postea solatus est exilium suum.
 Eam enim urbem fumantem paulo post uiderat,
 in cuius horribili flamma libidinis, ni maturẽ e-
 xisset, paulo antè illi fuerat pereundũ. Sic ego cũ
 opes uestras liquero, cum patriam amiserò, cum ue-

stra iniuria exul alienas terras petiuero, illo me cō-
 solabor, quod uestrum interitum à longe dolēs ac
 moerens mirabor Iuli: qui uobis iam prædicitur
 certus, nisi tu caues, omnium mortalium ore. Cum
 enim cuncti homines oderint, cuncti etiam ob for-
 nicationē exercentur uos, quid hoc aliud est quàm
 præmonitio miserantis quidem, sed tamen scelerū
 tantorum poen. is à uobis iam exigentis Dei? Ut ali-
 quando uel te duce atq; principe discedat Roma
 à uijs suis pessimis, quas Decretalium Alexandri
 instituto contra naturæ ius, ac contra legem Dei
 est ingressa: quibus uijs eò flagitiorum illa est iam
 progressa, ut propter illius turpitudinem atq; in-
 famiam, tuam etiam pontificiam autoritatē asper-
 nentur Græci, insectentur Alexandrini, agitent An-
 tiochæni: Germani etiã atq; Bocni, ac cæteri La-
 tini, ui & armis tanquam contagionem suis finis
 iurisdictionem tuam exterminent. Expectas
 alias uoces Dei, si has contemnis, quibus te ac tuos
 à tam præfenti interitu Deus reuocet? Erras, &
 Deum ignoras Iuli, si putas illum cōmodius loqui
 tecum, quàm per homines ipsos, posse: quorum in-
 credibilem consensum, ac planè conspirationem
 ad occasum tuæ pontificiæ potestatis, cum uideas,
 nihil aliud hoc esse interpretari debes, quàm præ-
 dictionem aut internitionis, aut certe conuersio-
 nis potestatis tuæ.

At dices: Vicit Cæsar Germanos, cuius uictoria impunitatem nobis peperit. Homines, tui, si fortè ignoras, Cæsar deuicit, non hominum illorū animos. Suppressus in his, mihi crede, non extinctus latet dolor, qui erumpet aliquando summa cū pernicie rerum cōmunium, ubi tempore conualuerit, occasioneq; ad erumpendum uim ac robur conceperit. Ac mea quidem sententia, si Cæsar's arma nihil aliud spectarunt, quàm ut conscelerata Roma fornicationum suarū potiretur, illisq; perfrueretur quietè atq; ociosè, dij omen auertite: sed tamen ipse quoq; Cæsar uereatur, ne amissa in se imperij sui beneuolentia, imperium quoq; amittat. Neq; enim tanti sunt arma Cæsar's, tantæ uires, tantaq; illius est potentia, ut ei odio, quo omnes gentes atq; nationes urbem Romam oderunt, possint obsistere. Peribunt, mihi crede, ac unà interibunt, & Roma & Romanus Imperator, si sceleris societate fuerint coniuncti. Sed absit hæc tam dira cupido à Carolo Cæsare optimo, atq; post hominum memoriam clementissimo Imperatore, eiusq; Austriaca domo nobili, atq; Imperiali, ut ille patriam suam Germaniam, unam præ cæteris terris florētissimam, maximeq; liberam prouinciam, tot periculis atq; bellis ciuilibus susceptis seruā Romanarum libidinem esse coegerit: ut Germania illa nobilis ac imperiosa, Copistarum nunc linguis
 m 4 seruiat,

seruiat, quæ olim ipsis Romanis rerû dominis seruire noluerit, quorum uno die maximis caesis exercitibus, ac linguis illis Cortisanicis exactis, illas uiperas Romanas sibilare in Germania in perpetuum uetuerit. Has uiperas tã tetras, tamq; noxias ab inferis bello reuocare in Germania Cæsar studuit, ut scilicet Romana adulteria maneat, ut urbis symonia floreat, ut sacrilegia Officialium uigeant? ut confessionalia, fraudes, uniones, doli, gratiæ, præstigiæ deniq; illæ indulgentiarum atq; Iubilæorum obruant Ecclesiam Dei, in Germania bellum cû ciuibus Cæsar suscepit, gessit, ac cõfecit? Quid minus credibile, aut aptum, conueniensq; est Cæsari quem diuino munere natum esse omnes consententur, ad constituendam Christianam Rempub. quã armis Turca, Roma autem hypocrisi demolitur: quam Romanam inquam hypocrisim cû summa Germanorû ingenia, excellens etiam illorum doctrina ac uirtus eximia immoderatus ferret, nescio quomodo Cæsari etiã ipsi infensores propterea Germani fuerûnt, quòd illa scelera in sua urbe Roma, quæ illius imperij est sedes, uersari impune pateretur: quæ deinde in cæteras prouincias ad hominum perniciem, postrema cum peste profluerent. Qua de re cum Cæsar purgatum se esse omnibus uellet, & illa legatione quam ad Paulû Tertium anno quàm is est mortuus, miserat: & in ijs pa
 Etis

Etis atq; conuentis quibus res incertas ipsius reli-
 gionis ad futurum Concilium cōstituit, aperte do-
 cuit, se non pro cōstabilienda hac ista intolerabili
 potentia urbis Romæ, sed pro retinenda repub.
 bellum cum ciuibus gessisse, quæ delabi uidebatur
 ijsce inimicitijs, quibus sunt incensi in urbem Ro-
 mam mortales uniuersi. Itaq; aliud quære Iuli,
 quo te consolere: hanc autem istam usuram huius
 uictoriæ missam face. Non enim tibi, sed sibi ut sal-
 uum in Germania præstaret imperiū, omnibus il-
 lis bellis Cæsar quæsiuit. Et si à me scire uis, quod
 huic tantæ uestræ inuidiæ remedium afferas, dicā
 quod sentio. Fac hæc duo in primis constituas, inte-
 graq; Romæ esse iubeas. Primò naturæ ius, dein-
 de legem Dei: ut ad hæc duo, tanquam ad aliquam
 certam normam, omnem Ecclesiā dirigas. Quod
 cum feceris, tum illa duo nobis restituas, quæ abs-
 te non iam precibus, sed apertis conuicijs efflagita-
 ri sentis, ut uidelicet plebs calicem, sacerdos uerò
 suam habeat uxorem: quòd altero horum fides no-
 stra, altero uerò uita pudica cõtineatur. Quæ duo
 quoniam tam obstinatè à superioribus Pontificib.
 sunt nobis denegata, exacerbat is hominum ani-
 mis, uides quæ mala sunt propterea consecuta.

Nec uerò arbitrare, nisi ijsce duabus rebus re-
 stitutis, te pacatiorem Ecclesiam habiturum. non

Hercules, etiam si tanto centies plus possis, quan-
 tum

tum te posse nunc simulas. Veniat enim tibi in mentem Constantiense Concilium, quo sanè Concilio Ecclesia Latina eversa esse dicitur: quantis motibus tum agebatur, ut extincto Ioanne Husio, homine (ut doctorum monimenta loquuntur) innocentissimo, plebs ne uteretur calice, ferro atq; igni de sententia illius Cōcilij, à Martino Quinto præcludebatur uia ad id plebi: quam tamen annis post centum, multorum hominum internitione uides esse in Latio patefactam, ut ea ad Græcorum morem Latinis quoq; insituto Christi pateat.

Iam de matrimonio quid loquar? Quid enim Syricius in Hispania? quid Alexander in Italia? quid Heldebrandus in Germania non tentauit? aut quam crudelitatem prætermisit, dum sacerdotibus uxore interdicit? Et tamen quo motu rerum, quanta etiam perturbatione non efflagitentur solum, sed etiam recuperentur sacerdotum uxores, sentitis, atq; adeò intelligitis summa cum uestra, nominisq; uestri infamia. Nec conquiescent homines unquam, nisi hæc duo, calix inquam & uxor, fuerint illis restituta, atq; adeò relata in Ecclesiã denuò: quæ quòd ciecta per uos sint contra naturam, contraq; scripturam, iniuriam hæc homines ac uim nefariam non ferunt.

Qui quidem re permoti nuper Poloni quoque sunt Equites. Cum enim Ioannes Dziaduski Episcopus

scopus Præmisliensis ob ductam uxorem diem mihi dixisset, ut me eo nomine infamem pronunciret, bona mea publicaret, ac me ex Polonia pelleret: mihi contra illum in comitijs Petricomens. cum ceteri Equites affuerunt, sicq; apud Sigismundū Augustum, & sapientem & dignum sede paterna regem, causam illam meam egerunt, ac si in illa salus cōmunis sita esset regni. & nisi Ioannes Tarnouius, ac Petrus Runta, atq; Andreas Gorcanus, Comites, præstātissima autoritate uiri, intercessissent motumq; Comitiorum illorum sedassent, diutius in Polonia, aut Maguntinense exemplum illud uetus, aut hoc recens Bohemicum, ac Germanicū, nō fuerat tibi expectandum. At horum diuina sapientia atq; autoritate præstante, qua in Polonia ualent hi tres, plurimum agente & procurante Samuele Macieioiio Episcopo Cracouiensi, qui nuper Comitijs absolutis est mortuus, eò res est deducta, ut & Episcopus ipse Præmislien. me absolueret: & mihi ea necessitas ab illis summis uiris imponeretur, ut ad te quamprimum supplicatum de hac ista uxore Romam mitterem, ut eo pacto & Equitibus Polonis satisfaceret, & tua autoritas Pōtificia integra in Polonia maneret, quæ apertè labefactari illa mea de uxore cum Episcopo contentione uidebatur.

Huic ego siue decreto, siue pacto horum amplissimorum

plissimorum uirorū ut satisfāciam, supplex nunc
 precibus & lachrymis prostratus ad pedes tuos
 abs te peto, ut me respicias iacentē, ac meas ratio-
 nes omnes diligenter cognoscas. Cōfiteor enim pa-
 lam, me continere non posse, scortatorē etiam ac
 adulterū me ad hanc diem fuisse. Causa nō est quin
 mihi credas, ut meritō supplicū uoce uxore te nūc
 poscam, non quam ducā, sed quam retineā: ad quā
 sanē retinendam nulla religio, nullumq; uotū ob-
 stat mihi: nullum etiam uoui (ut iam docui) neq;
 etiam si uouissem, in tanta tamen mea infirmitate
 illud ualere deberet, contra meam salutē, quā sum-
 ma fornicatione collapsam uides esse. Quare uxo-
 rem mihi permittas, sine qua me nec stare, nec co-
 hærere posse uides. Præsertim cum ita obstinatē il-
 lam abs te petam, ut si tu negaueris, ego tamen illā
 non sim dimissurus. Atqui hæc iam stat nobis sen-
 tentia, ut commoda omnia uestra uobis relinquen-
 da: damna uerò, excommunicationes, atq; exilia
 sint mihi non grauatim subeunda, dummodo semel
 datam uxori seruem fidem.

Tu itaq; Iuli, hisce precibus nostris locū apud
 te uoles esse: & illud simul statues, utrum sit tibi se-
 diq; tuæ utilius, me ne propter uxorem amittere,
 an propter hanc eandem retinere: tum etiam, si in
 hac mea causa nullius præterea negocium agere-
 tur, quàm meū, tamen magnū esset, hominem cupi-
 dum

dum tui, ob rem prae ceteris sacrosanctam amittere. Nunc uero cum ipsos Equites Polonos ea spectare palam uideas, ut me cum uxore, quam sine ea, malint secum uiuere: uereare, ne uxore mihi abs te negata, hoc reliquum autoritatis quod in Polonia restat tibi, amittas. Scito enim, me, si negaueris, ad omnes regni ordines de integro causam hanc delaturum esse: ut omnibus planum faciam, me tibi supplicasse quidem, sed tamen impetrare abs te non potuisse: petamque ab omnibus hanc ueniam, quod mihi liceat omnes tuas minas, excommunicationes, atque execrationes, publice negligere: et si tu instabis, etiam contemnere, propter causas quas et in hac ista supplicatione scripsi, et in alijs libris (si Deus uolet) scripturus sum: ostendamque, ac planum faciam, nos tibi obedientiam nullam prorsus debere, contra leges naturae uiuenti, contraque instituta Dei imperanti. Denique negabo te nobis pastorem esse, cui oues ipsi non sumus: qui si essemus, non tu utique ea negares nobis, quibus salus nostra sustentatur. Tum etiam illa profereamus in medium, quae adhuc quasi mysteria in silentio apud nos latent domi: quibus planum fiet opinor omnibus, me magna ratione abs te discessisse, ac ceteros debere discedere.

Ad hanc necessitatem ne mihi necesse sit decurrere, iterum atque iterum supplex abs te peto, ut hoc matrimonium a me initum approbes, mihique diploma,

ma, priuilegij instar, mittas, quo te id ratum habere decernas. Hac tu ratione, Iuli, in me uno uita ueterum Pontificum corriges: ac demonstrabis, te non Iulium illum esse secundum, neq; Leonem, neque Clementem, seditiosos ac improbos homines, sed Iulium inquam Tertium, uita, moribus atq; doctrina illis omnibus dissimilem: ut abs te nihil nisi conuenientia naturæ, atq; salutaria sint à nobis expectanda. Hanc nobis de te spem dat, talem te uidelicet fore, cum antea tua uita, qua nobis Romæ fueras cognitus: tum etiam hoc istud præclarum de te patrum iudicium, à quibus Pontifex Max. es factus: qui nisi te talem iudicauissent, qui Ecclesiæ labenti subuenires, atq; hanc Petri nauem tantis in fluctibus gubernares, nunquam tibi eius summam permisissent, neq; tibi illius gubernacula tradidissent, ad quæ tu sedens hosce sedares tumultus, ac in tantis Ecclesiæ tempestatibus, quasi solem nobis reduceres. Hanc spem patres in te creando secuti sunt: hæc etiam nos sustentat, ac desperare uetat, fore uidelicet meliore conditione, te Pontifice, nos, quam fuimus alijs Pontificibus.

Quæ spes ne nos fallat, te per sanguinẽ IESV CHRISTI, quo empti ac abluti sumus, obtestamur. Noli despicere preces has nostras, neq; tecum ita cogita: Quæ iactura autem in uno homine Rutheno, eoq; Barbaro fuerit? Veniat enim tibi in mentem,

mentem, pro me quoq; illum Christum esse mortuum. qui nonagintanovem ouibus relictis, me quoque, qui aberraueram, in hac ista solitudine requi-
 fuit, ac inuentum humeris ad hoc istud ouile retulit, cuius te siue curatorem, siue stabularium, siue etiam uillicum esse uoluit. Deinde fac etiam illud memineris, calamitatem meam, si quam mihi irrogaueris, à multis hominibus non posse esse seueram. redundabit, mihi crede, illius acerbitas etiam ad alios: ad eos autem in primis, qui quem exitum hæc ista supplicatio apud te sit habitura, expectant. Quos ut in tua fide atq; obedientia mecum unà conserues, permittenda uxore hac ista curare debes: & illud prouidere, ne hac eadem negata, multos mecum unà homines amittas. Quod tu facilius facies, quanto intelligis magis te præscripto eorum Romanorum canonum uxorem mihi posse cōcedere, qui sacerdotē maritū non matrimonio, sed ministerio priuarūt: ego aut̄ omnibus sacerdotijs ultro abdicatis, nō tā pro ministerio quā pro matrimonio apud te nūc laboro: quod mihi cōcedi abs te, supplici uoce petenti, equū est. Quod si feceris, hanc tibi habeo gratiam, ut neq; fideliorē sedi uestre hominem, neq; obedientiorem tibi quenquam sis habiturus. Publicè etiam tibi agemus gratiam, ac tuum nomen omnibus Græcis Latinisq; literis cōcelebrabimus, ut tam Græci, inter quos habito,

bito, quàm Latini, cum quibus uiuo, te diuino quodam munere ipse nouissimis temporibus, quæ periculosa fore olim prædixit Paulus, datum esse Pontificem nobis, letentur: tanto prioribus dissimilem, quanto salus nostra cõmunis desperatior est facta illorum culpa: ut in hoc tam præclaro de tua excellenti uirtute iudicio, omnis memoria præcedentiũ errorum, ac omnis urbis infamia intereat. Tu etiã, ut hac ratione in mutua beneuolentia uiuas cū tibi commissa Ecclesia: ac ex illa, pontificio hoc isto munere perfunctus, in illam Ecclesiam felicem, ac uerè triumphantem peruenias, ubi beati æternò æuo perfruuntur.

Hæc erat ratio supplicationis nostræ: hic etiam illius fuit finis: quæ ut apud te locum habeat, precamur obnixè.

Eiusdem Sanctitatis uestræ

Filius obediens

Stanislaus Orich. Ruthenus.

Date Premislie, oppido Rusiæ, feria secunda ante Pentecosten, Anno Christi Dei nostri

1 5 5 1.

DE BELLO ADVERSVS TVR-
cas suscipiendo, Stanislai Orichouuij ad
Equites Polonos, Oratio.

SI quod unquam tempus fuit Equi-
tes, quo uos de fortunis uestris, ac
de uestra, coniugum, liberorūq;
uestrorum salute consulere oportuit,
hoc praesens profectò huius-
modi est, ut mentes uestras à ceterarum rerum cu-
ra reuocare ad se debeat. si salui cum fortunis, con-
iugibus, liberisq; uestris esse uultis. Etenim Soly-
mannum Turcarum tyrannum, Vngariae deuicto
regno, ac insolita elatum uictoria, uobis, rebusq;
uestris imminere sciatis. Non enim sperat, se ijs
rebus, quas per uim obtinuit, diu frui posse, uobis
saluis. Audit Amuratum auum saepius pulsum ex
Vngaria à maioribus uestris, Ladislao duce: caesos
sepe in Valachiae regno exercitus suos à uobis re-
cordatur: scit nihil unquam sibi licere, quod illi ar-
mis uestris sit negatum. Itaq; cum inuitis uobis
imperium ad Septentrionis oras promouere non
posset, foedere uos atq; societate irretiuit. Ita re-
ligione falsi foederis, cum decepisset uos, Albā pri-
mò Graecam cepit, postea Varadinū, tum Ludō-
uicum occidit, mox Budam euertit: inde Austria,
Styriam, Carynthiā depopulatus, eoq; modo quo
n uoluit,

uoluit, rebus omnibus usus, in Vngariam est re-
uersus: & cum ipse suas omnia agendo infirmasset
uires, ut aliquando fessius se atq; suos reficeret, re-
gnum Ioanni permissit: quo nuper defuncto, maio-
ribus copijs quam unquam antehac Vngariam hi-
sce diebus paucis ingressus, caeso ad internitionem
Ferdinadi exercitu, regno rebusq; est potitus. Sed
quorsum haec? Ut cognoscatis Equites, et quod me-
tu uestri sublato, tantas res Solymannus gesserit,
quantas Turcarum rex ante illum nemo: & quod
ad summam sui imperij uos solos sibi obstare uidet:
foederi ipse suo, quod adempta uobis per fraudem
Valachia uiolauit, nihil fidit: intelligit comune cum
ceteris Christianis esse uestrum in se odium: sentit
clade Vngarica moerere uos: tum uero illa, quae etiam
priuatorum amicitias dissoluunt, quod non reli-
gio, non ritus, non Deus denique nobis cum illo com-
munis est. Quamobrem maleuolus est uobis Equi-
tes, insensus Reipub. sedium atq; fortunarum ue-
strarum hostis: addam etiam, & diuis, qui huic re-
gno praesunt, inimicus. Iam uero libertatem, pul-
cherrimamq; constitutionem uestri imperij, quo
tandem animo tyrannum ferre putatis, qui nemi-
nem oppugnat nisi liberum, neminem defendit nisi
seruum? Omnia, mihi credite, quae agit, et quae mo-
litur, huc spectant, ne uos opem ferendo uicinis ue-
stris, salui sitis cum illis. Atq; hoc adeo ita conside-
rate.

fate. Nemo, per Deum uos oro atq; obtestor Equi-
 res, contemnat ea quæ à me de cõmuni periculo di-
 cuntur: imò uerò in tanta omnium rerum pertur-
 batione fortunæ uestræ tribuat, si quid nobis quo-
 que succurrat, quod ad salutem communem perti-
 neat. Sic itaq; cogitate: Regnare Solymannus
 uult: totum Septentrionem cupiditate amplecti-
 tur: uestras uires metuit: uos crebrò intuetur: quo-
 circa fœdere ad tempus e mentito uos occupauit.
 Deinde Valachiam, uestram prouinciam, quasi ar-
 cem quandam contra uos muniuit: ut partim reli-
 gione fœderum, partim Valachici belli metu om-
 nes uestros impetus retardaret. Quare mox Un-
 gariam, fœdere suo à uobis auulsam, ita crudeliter
 de medio sustulit, ut multarum urbium ne uestigia
 quidẽ supersint, ubi prius fuerunt habitata. Quid
 Austria, quomodo nũc est? quæ tot cladibus ab ip-
 so fatigata, salutem iam propemodum desperauit.
 Quid ego nunc ceteras gentes atq; nationes com-
 memorem, quæ uestro fœdere in illius uenerũt po-
 testatem? Atqui ego libenter ex ijs quærerem, qui
 negant formidandum esse uobis Turcarum tyrannum,
 cum nulla gens, nulla natio, non Græcia, non
 Latium, non ulla terra Barbara ipsius capiat cupi-
 ditatem: & cũ omnes circumiens, quasi febris quæ-
 dam, hos intermittens, illos adoriens, alios fœdere
 ad tempus, alios armis continens, cum inquam ita

omnes oppresserit, quis prohibebit, quin huc bellum in Poloniam transferat, & in nos spe foederis supinos, atq; oscitantes, robustior quam antè irruat? quis hoc nobis persuadebit? aut quis Deus (neq; enim homo sufficit) sponsor nobis pacis erit cum illo aeternae? Nos scilicet in tanto suo imperio incolites esse uolet: nobis Scepusium cōcedet, nobis Halicenses territorii permittet. Vereor profectò Equites, ne opinione nostra prius illum in Polonia uideamus, quam Austriam expugnatam ab illo audiamus: quod ita colligite. Animaduertit opportunã sibi esse ad omnia Polonia: Valachia uerò, atq; Scythiam uidet sibi fore inuitiles, nisi uno cum Polonia coniungatur imperij sui nomine. Quo enim ille pacto Valachis contra Germanos utetur, aut Scythis, negato illis à nobis transitu? Quare ut habeat istas subsidiarias nationes, aut iter per Poloniam liberum illis petet, quod uos sine nephario scelere, atq; proditionis nota, concedere illi non potestis: aut si hoc illi negaueritis, armis uiam auxiliariis suis patefaciat necesse est. Et adhuc quidam ea temeritate sunt, ut uobis in bello aperto pacem Turcicam proponant: quasi uerò hæc, quæ Solymanus contra uos molitur, bellum ab illo nõ geri, sed à uobis sperari nobis denuncient. Etenim non is solum bellum gerit mecum, qui iam in acie uersatur, & cuius tormento murus meus quatitur: sed etiam

etiam is qui ea comparat, quibus ego capi possum, bellum gerit mecum. Etenim quæro, Valachiam nobis adimens, pacem ne profiteatur, an bellū? Deinde uerò cum illas munitiones ad Nestri flumen agat, & arcem in ipso regni uestri limine muniat, non bellum inde uobis palam denunciatur? Multa uolens prætereo. Vngaria, cui nuper crepta non nepoti regis uestri? cuius iniuriam. uestram contumeliā putare debetis, Equites. Hæc quæso quæ dixi, pacis ne sunt, an potius belli? Nisi fortè tum demum bellum nobis facere uidebitur, cū singulos nos oppresserit, seruumq; suum seorsum quelibet nostrū reddiderit. An est quisquam, per Deos immortales, ita demens, qui hostem à socio, bellum à pace uerbis secernat, non rebus? Hoc profectò omnibus pecunijs quas habet Solymanus emet, ne adempta uobis Valachia, extructa arce, crepta Vngaria, bellum uobis inferre uideatur. Atqui si hoc expectamus, ut bellum palam profiteatur, omnium sumus incautissimi, Equites. Nunquam, mihi credite, etiam si Cracouiam oppugnet, bellum facere se nobis fatebitur. Cuius rei ex ijs quæ in alijs cōmisit, coniecturam capiamus. Græciā intestinis ægro tam odijs cum caperet, dixit se pacem illi regno adferre, & finem domesticis discordijs imponere. Illyriam etiam, cum contra Venetos genti illi auxilia submitteret, non uniuersam occupauit? Valachiam

etiam uerò quomodo possedit? pudet dicere Equi-
 tes: à qua cum mille passus uix abesset, legatis ue-
 stris respondit, se praestò adesse ideo cum exerci-
 tu, ut delinquentem in uos Petrum corrigeret. Pul-
 chrè uerò correxit. Nam ob delictum credo ipsi-
 us uos Valachia priuauit. Ungariam uerò miserè
 atq; calamitosum regnum, dici non potest qua ar-
 te occupauerit. Quam si audis quæso personā non
 sumpsit, dum illud petit regnum? cum Ioannem in
 regnum reduceret, cum se tutorem eius filio ultrò
 offerret: cum nuper Regnam, cum paruo filio, et
 Senatu, obsidione Budensi liberaret: in omnes pro-
 fectò mutatus est formas, dum tyrannidem suam in
 florentissimo regno, atq; libero cōstituit. Hæc re-
 gna ille, tot ac tãtas nationes. dolo quàm bello uin-
 cere maluit: uobis solis cum patre patrato, credo,
 & cum ipsis, si dijs placet, foecialibus, bellum indi-
 cet? praesertim cum arte uos facilius possit uince-
 re, quàm armis. Fallimur Equites. Praecipitem il-
 lum ferri, & cœcum in tanto rerum successu pu-
 tare, si cum uos neq; Valachia casus, neq; Ungar-
 ria calamitas, neq; uicina seruitus, cōmoueat: uo-
 bis ille suis manibus arma contra se induat, uobis
 suorum spem foederum adimat, qua languere uos,
 & cōparatos contra uim suā esse intelligit. Nō est
 ita Equites, non est: tenebit hac uos spe Solyman-
 nus quoad poterit, ut cū per finitimos uestros in-
 pund

punè fuerit grassatus, uos postremò inter oscitan-
 tes opprimat. Quid igitur expectatis? aut qua
 spe salutis tenemini? quò confugietis? quem deniq;
 deorù atq; hominum implorabitis, si uos ipsos nùc
 deseritis? & si tempus hoc uobis cœlitus demissum
 dimittitis libertatis retinendæ? Cognoscite Dei in
 uos beneuolentiam Equites, quam cum aliàs sepe
 in rebus dubijs atq; asperis huic regno ostendit,
 tum uel maximè in hac cõmuni calamitate Chri-
 stianorum omnium apertè demonstrauit, quod po-
 tentissimas bellicosissimasq; Germanorum natio-
 nes clade hac recēti aduersus hostem uestrum ex-
 citauit. Hoc quanti est Equites? aut quomodo nò
 singulari Dei in uos beneficentiæ tribuendum? ut
 iam in manu uestra sit, Solymanni insidiosa socie-
 tate reiecta, uos ex ijs fœderù laqueis, quibus uos
 circumretiuit, exueat, & saluti uestræ aliquan-
 do consulere. Tu igitur bellū suades, dicet quis-
 spiam. Ego uerò si in uobis situm esse uiderem, ut
 arbitrio uestro pacem geratis, & bellum, iniquè fa-
 cerem Equites, si uos à certa pace ad incertam ui-
 ctoriam traducerem: uerum cum hæc duo propo-
 sita esse uobis uideam, & nihil præterea tertium,
 ut aut cum Germanis coniunctis armis salui sitis,
 aut domi seruitutem miseram, tetramq; expecte-
 tis, non ad bellum uos ego uoco, sed ut imminentē
 seruitutem depellatis moneo: qua cum nihil homi-

ni peius accidat, tamen in primis uobis, ad libertatem & imperium natis, intolerabilis est, Equites. Vos enim ex omnibus propemodum gentibus uerè in libera Republica estis nati. Hæc enim demum uera libertas putanda est, in qua omnes serui sunt legum, dominus uerò nemo: quò fit, uti sicut libertate, ita etiam dignitate omnes sitis pares. Eiecti sunt ex uestra Repub. illa ut ambitiosa, ita seditiosa nomina, Dux, Comes, Princeps: uno omnes nomine ut estis, ita appellamini, Equites. Quare mirum non est, maiores nostros in aperta sepe esse pericula, pro ea repub. cuius ex æquo omnes erant participes. Quæ enim uis alia Germaniam deuicit Iagelone duce? unde ille extitit impetus, qui Moscho uiam, Scythiam, Valachiam, tot ac tantas & undi quæ huic regno imminentes nationes toties repressit? quæ potentia illa fuit? unde porrò inuenta, quæ ad pacem petendam Turcarum tyrannū sepe coegit? Erat in illis uiris, quod illos feros & indomitos in hostē reddebat: quid? nihil recōditi: & præter opinionē, Equites, libertatis amor. Quæ cum uersaretur illis ante oculos, nulla foris gens, nullus domi tyrannus, eorū impetus sustinere potuerunt: qui, si quis mortuis sensus est, uos orant ac obtestantur Equites, per cineres cæсорum in Valachia maiorum uestrorum, per in Russia occisorum manes, per Moscouicos tumulos, ne hanc libertatem, hæc

Rempub.

Rempub. quam illi uobis sanguine pepererūt suo,
 Turcicæ prodatis libidini. Putate illos coram hic
 adesse, & hæc uobis dicere: Quò ruitis Equites
 Poloni? quo exemplo adducti fidem Turcicā estis
 secuti, ecquam gentem, quod regnum, quod oppi-
 dum? quem deniq; priuatim & publicè hoc tyran-
 no sine exitiali malo usum esse scitis? an dementes
 putatis fuisse nos, quod illius fœdus semper cau-
 imus, societatem nunquam appetiuimus? quid in tā
 fœda & immani belua uidistis? num mores traxe-
 runt ad illum uos? num officia? nū fides? Nihil ho-
 rum. quid igitur? ut ocio scilicet consuleretis ue-
 stro. Itā ne uero? Nos in bello occubuimus, ut esset
 quod uobis morte nostra partum Turcarū tyran-
 nus in ocio eriperet? Hæc si uobiscum agerent ma-
 iores uestri, rectā iam hinc, qui uester pudor est,
 arreptis armis iretis in hostem, neq; tantæ repre-
 hēnsionis infamiam sustineretis. At cum præsentēs
 non possunt, mortui uobis patriam suā in qua na-
 ti sunt, ostentant: uobis senes amicos, uobis nurus,
 uobis paruos suos commendant nepotes. Nolite
 per deos immortales, Equites, hunc illorum cineri
 dolorē inurere, ut hanc rempub. pro qua illi mor-
 tui sunt, immuniſſimo hosti prodatis. Proponite
 uobis ante oculos, quæ faciēs rerum, quæ conditio
 uestra futura sit, uictore tyranno: infelices uestras
 coniuges, crummosos liberos, uestras contumelias,

animo iam nunc perpendite: tum etiam, quales do-
 minos finis habituri cogitate: qui humani gene-
 ris tales hostes sunt, ut in furorem agantur hominū
 occurſu. uultum illorum, atq; habitum recordami-
 ni, quā ferus sit, & barbarus, quā minarum ple-
 nus: more pecudum caput tonſum, atq; linteis in-
 uolutum: minax ſemper frons, furioſa facies, truces
 oculi, detonſa barba: labrum ſerali conueſtitum pi-
 lo: inhumanum os, furore, libidine, et amentia ple-
 num: ad hæc, molis, & ad talos demiffa ueſtis, to-
 tum tegens corpus, ne qua fortè pars in ijs appare-
 at homine digna. Huiusmodi dominis, nō ager erit
 tuus, non uictus, non uxor, non liberi erunt tua:
 idem erit necis & uitæ dominus: non lege, ſed fuſte,
 carcere, cathena, uerberibus ad omnes te ſuas con-
 ſuefaciet libidines. Quid uerò illa, quæ morte a-
 cerbiorẽ reddunt ſeruitutem: quòd templa Dei
 uiuentis, I E S U C H R I S T I religionibus con-
 ſecrata, Machometico impuro fœdabit cultu: quòd
 aras memoriæ C H R I S T I mortis dicatas pro-
 phanabit omni ſcelere: uobis pœna capitis cultum
 Machometi præſcribet: ad aras Machometricas,
 templaq; eius ducemini: liberos ueſtros ex ſinu ue-
 ſtro abripiant ad impietatem ſuæ religionis. Vos
 etiam ipſos ſpretos, contemptos, uiles, & abiectos,
 nouis initiatos ſacris pro ſpectaculo circūducent,
 ac uos Syris, Saracenis, Iudæis deridendos præbe-
 bunt:

būt. quod ne nobis accidat Equites, mori millies sa-
 tius est: coniuges etiam, liberos, nos, nostraq; in ig-
 nem abijcere, quàm tantæ crudelitati ferocissimi
 hostis concedere. Aspicite, aspicite Equites, hanc
 imbellem senum, mulierum, sacerdotum, infantūq;
 turbam, qui uobis cum lachrymis ad pedes proie-
 cti iacent, uobis supplices manus tēdunt, uos orāt,
 obtestanturq;, ut si armis tueri se non uultis, igne
 exuratis infelicia corpora, ut ita flamma atq; in-
 cendio domestico à parentibus, uxoribus ac libe-
 ris uestris, libidinem & supra Turcica depella-
 tis. Quod huiusmodi monstrum unquam natura
 tulit, quod portentum, Dij immortales, ultima ter-
 rarum sola unquam genuerunt tale, quàm ista est
 Syrtis atq; Charybdis pudicitie, religionis, ac om-
 nis honeste uitæ: qui ita cæcus amentia, præceps li-
 bidine, incitatus furore fertur, ut cū inaudita, neq;
 dicenda libidine, omnia claustra pudoris aliorum
 & pudicitie perfregerit, ipse nulli parti sui corpo-
 ris postremo pepercit. Quid igitur si seruiemus
 tam tetro, sædoq; domino, quid inquam seruitutē
 solabitur nostram? Nihil est Equites: non est nouū
 seruire uni: sed hoc nouum seruitutis genus est, &
 antehac inauditum, in qua pecudum cōditione de-
 terior sit futura tua. Paruit orbis terrarum Ro-
 manis, seruiuit Assyrijs, subiectus fuit Persis: sed ta-
 men & Persarum disciplina, & dignitate Assyrio-
 rum,

rum, & humanitate Romanorū, relictuabatur do-
 lor amiffæ libertatis: hoc uerò tyranno si orbis ter-
 rarum cadet, quæ lux folatij, qui odor recreabit
 nos? num humanitatem ab hominum hoste? num di-
 gnitatem ex incerto patre nato? num ab effreni di-
 fciplinam, & à Barbaro expectabimus doctrinā?
 illa Machometica sunt, flagitiofa luxuries, inhumana
 crudelitas, contumeliofa superbia, feruitus non
 ferenda: quorum folatia illa sunt poftrema, dolor,
 mæror, gemitus. Nolite quæfo Equites, breuitate
 orationis meæ magnitudinem et atrocitatem Tur-
 cicæ ponderare feruitutis: neq; uerbis meis conten-
 ti fitis, quorum omnem uim cōfumpfi, dum tot ho-
 ras dico de ijs quæ minora sunt, præ illis quæ co-
 gito. et quæ uerbis ita ut sentio, explicare nequeo:
 quæ uos ueftra fponte cognofcetis, fi Ungariā uo-
 bis ante oculos pofueritis: quæ ita miserabilis eft,
 ut neq; mea, quæ nulla eft, neq; cuiusquam, ad in-
 flammandos ueftros cōtra hoftē ueftrū animos, clo-
 quētia requiratur. Sed uideo uerfari quandā inter
 uos opinionē, quæ uos in hoftē penē iam cūtes re-
 moratur: Turcarū uidelicet tyrannū uinci non pof-
 fe. cui loco diligēter occurrendū eft, ne inani despe-
 ratione occafionem bene gerendæ rei prætermitta-
 tis. Ego enim cum uideam non cum dijs, fed cum
 homine bellum eſſe nobis, planè non idem ſentio,
 quod multi: uinciq; Solymannum puto, ſi nō aliò,
 tamen

tamen certè illo, quod ad erigendos uestros animos
sufficit, quòd ea recta sit fors, ut quæ esse poterant,
dum non erant, illa etiam ipsa possunt non esse, dū
sunt: quæ cum ita dicerem, satis facerem uobis pro
uestra prudentia Equites, neq; alia argumenta à
me expectaretis. Sed uideo quid susceperim, non
uultis tritis hisce, & obsoletis argumentis expu-
gnari à me potentiam Turcicam: proprijs illum
suisq; criminibus conuincam necesse est. Ita faciã:
uos quod adhuc fecistis, me attentè, diligenterq; au-
diatis. Etsi multa sint Equites, quæ quàm infirma
sit, quamq; uacillãs Turcica tyrannis demonstrët,
à me tamen breuitatis causa hoc in loco præter-
mittentur: & ne quid fingere uideamur, isti ipsi
qui contrà disputant, in medium procedant, nos
doceant, cur uinci hunc tyrannum non putent. Si
propterea, quòd interdum uictorem eum uident:
faciunt imperitè, cum uictoriam ipsam, non uicto-
riæ causas perpendunt. Etenim si uictoria adi-
mit animum uicto, ne nobis quidem contra Scy-
thas sit animus, ne sit contra Valachos, contra Mo-
schos, quibus exercitus interdum nostri cesserunt.
sed si neq; Socaliensis clades, neq; Bucouina cæ-
des, neq; grauis ad Opocam iactura exercitus
uos deterruit, quin clarissimo uiro, atq; summo im-
peratore, IO ANNE Tarnouio, & Starodu-
bo expugnato, strage ingenti Moscouiam sitis ul-
ti, &

ti, & ad Obertinum memorabili uictoria Vala-
 chos uiceritis, & Scythia infinitos uobis postea
 de se triumphos præbuerit: hoc inquam, si uictis uo-
 bis in uictores uestros licuit. cur etiam in Turcica
 uictoria uestram querere uictoriam uobis non li-
 cēt? Videtis profectō Equites, qui mihi ad dicen-
 dum campus detur, in quo meo modo possim ex-
 currere, & multarum gentium exemplis planum
 facere, uictores sepe seruiuisse uictis: uerum cum
 res ipsa palam loquatur, non oportere ideo defi-
 cere nos, quōd Turcarū tyrannus sepe uictor fue-
 rit, uictoriam missam faciant: causas potius uicto-
 riæ nos doceant, quæ si iustæ sunt, si seruata fide, si
 saluo fœdere, si iusto bello Turcarum Rex uice-
 rit, & ego illum formidandum censebo, & quasi
 quendam inexpugnabilem Deum unā cum istis
 admirabor: sed si dolo, periurio, latrocinio illum
 creuisse ostendero, neq; istis credatis qui huic ad-
 uersantur sententiæ, neque uictoriam uestram de-
 speritis. In quo illud primū quæro, unde iste
 Solymannus sit? aut quod hoc nomen est Turcarū
 unde porrō natum? Potest quis mihi cōmonstrare
 parentes suos? Equidem multa legi, plura etiam au-
 diui adolescens, tamen neq; ex sermone hominum,
 neq; ex annalibus uetustatis eruere potui memori-
 am ortus sui. Subijcite quæso Equites, si quid for-
 tē me præterit, euoluite Græcorū atq; Latinorū
 annales.

annales, qui res gestas omnium gentium diligentissimè
 conscripserunt: neque nationem, neque gentem, neque
 familiam, neque postremo hominem hoc nomine fu-
 isse unquam reperietis. Hic igitur terra filius, ne-
 scio ex qua solitudine, ac solis lucis emerfus, potuit
 nullo splendore generis, nulla maiorum autorita-
 te, nullo fretus patre: potuit inquam, bonis arti-
 bus, ac legitimo bello, non dico regnum, sed aliquod
 uile mancipium acquirere? Sed tamen uicit. Ego
 uobis dicam quomodo. Cognoscite socios uestros,
 Equites, audite cuiusmodi dominos simus habitu-
 ri. Erat ex Arabia fugitiuorum collecta manus,
 que cum Machometum desertorem Christiane re-
 ligionis ducem cepisset, cuius ipsius nepharia insitu-
 ta, cum impia religione est sequuta: cuius illa sum-
 ma fuit, ne Christiano caeso, aliquam putaret Deo
 gratiorem esse uictimam. Habuit deserior ille do-
 ciles ad hanc sententiam discipulos. Nam quod in
 Syria caput nostrae religionis esse scirent, mox ui-
 cina Syriae loca latrocinij infestare coeperunt. Fa-
 uit tum sors nescio quae furiosis illis, forte illa qua
 denunciatur nobis in Deuteronomio Moses, cum den-
 tes bestiarum ob delicta immissurum in nos minatur
 Deum. & certe isti rabidi canes uastarunt tum ouile
 Christi, cum Christiani principes arma ex Asia in
 mutuam suam conuerterant caedem. Sic nudata Chri-
 stianis praesidijs Syria, cum Iudaea, & Hierosolymis,

à Machometi discipulis oppressa est: inde illis gra-
 dus imperij est factus, si tamen imperium dicendū
 est, quod latrocinio comparatur. Asiam inquam
 inde, Pamphiliam, Ciliciam, Cappadociamq; ce-
 perunt. Post hæc dissensione Papali cum arderet
 Italia, Byfantium, atq; omnem Græciam Turca
 possedit: Aegyptum uerò, dum Galli cum Hispa-
 nis de Sicilia & de Neapoli contendunt, occupa-
 uit. Quis in Rhodum, florentissimam atq; opulen-
 tissimam insulam, Turcam introduxit, nisi Maximi-
 liani Cæsaris & Venetorum internecinū odium?
 Iam uerò Croaciam, Dalmatiam, Vngariam, quis
 Turcis addixit, nisi Caroli Cæsaris cum Francisco
 Gallorum rege fratricidium? sic enim est dicendū.
 Vngariæ postremò dominus hisce dieb. est factus.
 At quomodo factus? sine lachrymis dici non po-
 test, Equites. Dum diuisum esset regnum, diuisus Se-
 natus, distractus populus, Ioannis & Ferdinandi
 uoluntate, ne dicam libidine regnandi. Ergo adhuc
 uideo, negligentia nostra, discordijs nostris, frau-
 de uerò & latrocinio suo, Turcorum opes creuis-
 se. O' præclarum imperium, o' metuendas opes, o'
 arma inuicta, à quibus armatus læsus est nemo, ne-
 mō nolens paruit, nemo cautus est deceptus: sed de
 relictæ insule, oræ, portus, prouinciæ, insidijs, la-
 trocinio, fraude, periurio, non armis, non bello,
 non prælio, in Turcicam uenerunt potestati. Tu

mihi eam uictoriã obijcies, quam hosti uolens cõ
 cessi? ijs me terrebis armis, à quibus læsus non sum
 nisi inermis? Hanc putabis esse inuictam potentiã,
 quæ metu. & seruitute cæca, nõ minus domi quã
 foris, alacrem libertate hostem reformidat? Tu mi
 hi non cogitas cõmunes belli casus? non recorda-
 ris quanta detrimenta afferunt discordiæ ciuiles?
 non intelligis, quã multum profit hõsti, non sub-
 ditis principem, non principi subditos coniunctos
 esse domi? sed perinde ac si uirtute uicissent, neque
 ulla cõmutatio rerũ possit accidere, arma nobis,
 ne salutẽ armis quæramus, è manibus eripis? Quid
 enim est, quo alio uictorem Turcam fuisse aliquan-
 do putes, aut cur huius fundatas opes esse existi-
 mes? Sentit hic tyrannus, Christianos, quos oppres-
 sit, mœrere amissa religione: intelligit Græcos, sa-
 pientes homines, maximeq; liberos, cum autores
 ipsi legum, morumq; humano generi fuissent, inui-
 tos in tantis seruitutis tenebris, sine legibus atque
 moribus turpiter uiuere. Quid uerò Macedonia,
 orbis terrarum quondam domina, quo tandem ani-
 mo in illum est, cum Philippos suos atq; Alexan-
 dros recordatur? Iam uerò Croatia, Dalmatia, o-
 mnesq; cæteræ gentes, atq; nationes, quid aliud co-
 gitant, nisi ut odore aliquo opis uestræ recreatæ se
 erigant, & in tanta seruitute salutem sibi quærant?
 Sentiunt hoc idem quod & uos, imperiũ hoc Tur-
 o   cicum

ticum infirmum esse, & quòd fide & beneuolen-
 tia subditorum careat, stabile non esse. Et sanè ita
 est. Tempore tyrannorum stant res, non hominum
 fide, neq; uoluntate: ui crescunt, occasione pere-
 unt: non secus quàm singula corporum nostrorū
 incōmoda latent sub bona ualetudine, uerū si quis
 grauior morbus inciderit, omnia etiam minima cū
 magno doloris sensu cōmouentur. Sic tyrannorū
 iniuriæ atq; contumeliæ delitescunt in ipsius pro-
 speritatis caligine: at si quod bellum, si quæ maior
 uis, si quæ deniq; calamitas tyrannidem inuaserit,
 tum demum contra tyrannum ipsius se efferrunt
 delicta. tum demum scelere ipse ruit suo. Nec iniu-
 ria. Cum enim beneuolentia subditorum imperiū
 continetur, tunc labores, tunc pericula homines
 non recusant, tunc uitam pro principe ponunt. id
 quod à uobis sæpius est factitatum: quando uerò
 malo & metu homines coacti seruiunt, prima oc-
 casio, atq; minima offensio quantumuis magnum
 imperium dissoluit ac delet. Non fert hoc natura
 rerum, Deus etiam non patitur, ut homo iniustus,
 periurus, mendax, firmum imperium constituat:
 fundamento opus est firmo, uero, et fideli, ut in æ-
 dificio sic, ac multo etiam magis in imperio: quale
 non subest tyrannidi Turcicæ, sed conflata domi-
 natio quædam est, ex calamitosorum hominū tur-
 ba, qui metu, cruciatu, supplicio, non sensum, sed
 linguam

linguam libertatis amiserunt. Quapropter nō est, Equites, cur eos qui Turcis seruiunt, metuatis: sanguis uester, fratres uestri sunt, eodem crucis signo quo & uos insigniti: qui uos graui seruitutis pressi pondere intuentur, uos per Christum Iesum, per sanguinem illius pro uobis atq; illis fusum, orant, obtestanturq; ne se cruore Christi ablutos, impie tate Machometica fœdari sinatis. Veniat uobis in mentem conditionis sortisq; cōmunis. Nolite committere ut hanc calamitatem fratrum uestrorum, quasi grandinem in agro uicino, ociosi spectetis. Verē dum profectō uobis est, ne libertate Christianorum à uobis neglecta, unā cum illis seruiatis. Sic Iacob seruiuit cum filijs, Ioseph uendito Aegyptijs. Sic regnum amisit Saul, cum parceret Amaleco Israelis hosti. Sic Iudæa despicacissimè seruit, seruietq; semper, quòd Romano regno perterrita, regnū Christi promouere noluit. Vlciscitur Deus semper neglectam religionem, nec quauis pœna est contentus, sed delet de libro uitæ, & radicem negligentium ac stirpem de terra cæde, supplicio, atq; seruitute tollit: contra uerò, qui iustitiæ pietatiq; opem ferunt, nunquā deserit: semper illis præstō est, semper manum illis supponit, ne cadāt. Pauci Hebræi, quot gentes Chananæas deleuerunt? Paruus Dauid quantum prostrauit Goliath? Iudith imbellis fœmina, ense cruento abstulit Holofernis

caput. Aderit nobis Deus, Equites: hac tantum spe arma sumite, ut fratres uestros in libertatem Christianam uindictis: pugnabit Deus pro nobis. Illi etiam ipsi qui seruiunt, domestico motu excutient iugum seruitutis, uisis armis uestris: ita hæc tyrannus & uestro & seruientium fratrum uestrorum labefactata motu, Deo nobis propitio, corruet.

Quòd si quis adhuc Solymannum uiresq; Turcicas metuit, quòd exercitus ipsius maximam partem ex Turcis constare uidet, prudenter is quidè (nihil enim est temerè audendum:) sed tamen metus hic, si qui subest, tolli iam potuit, tot Christianorum seruitute: quorum cum sit magnus numerus, facile, ubi primùm illis spes aliqua nostræ opæ affulsit, ipsi sibi per se ad libertatem uiam querent. Etenim uis Turcica per se talis est, ut numero non sit contemnenda, genere uerò non magno perere pertimescenda: quæ coniuncta cum hominibus captis, terret orbem, ut uidetis: ipsa uerò per se debilis est, ac omnium malorum plena. Nam si quis expendat genus hoc totum Turcicū, non omnes ibi natos, sed etiam, & quidem maiorem partem, Turcas ex Christianis reperiet factos, quorū qui generosa mente sunt præditi, in moerore sunt maximo, urgenturq; stimulo graui, quòd libertate amissa, à fide quoq; defecerunt. Magnus hic metus est Equites, nolite hoc contemnere: semper in-

sudet

fidet in proditoris mente, semper ante oculos ob-
 uersatur, nunquam conquiescit ille ipse Deus, ex-
 probrat tacite scelus perfidæ menti, à qua est dere-
 lictus: furijs atq; intemperijs totum complet pro-
 ditorem, dies atq; noctes consceleratam mentem
 exagitans. Quid uerò illa parum ne fodiunt ani-
 mum, quod auus, pro auus, pater, aliter uixerunt,
 Christianiq; mortui sunt? Nihil æquè, mihi credi-
 te, cruciat homines, quàm dissimilitudo uitæ pa-
 ternæ: et præsertim si ab ijs deficias, quorū uirtus,
 autoritas, sanctitas, multis seculis fuerat compro-
 bata. Possem multos proferre, qui Venetijs, urbe
 Italiæ clara, à me sunt uisi, desertores Christianæ
 religionis: nunquam hilares, sed semper demissi ac
 tristes. quorum quidam ex Macedonia uir grauis,
 & ut uidebatur literatus homo, cum ex eo quere-
 rem, qua spe tandem fidem Christi proderet, Quo
 tectior, inquit, in tyrannide contra iniuriam sim.
 Quid? redire nō uis? *ἔχεται*, inquit: quo uerbo spē
 abiisse questus est. Infiniti sunt tales, de quibus uos
 uno exēplo statuere potestis: quod ad spem uestram
 solatio uobis esse debet. Vir magnus & memora-
 bilis, ac omnibus honoribus à tyranno ornatus,
 Ibraimus Bassa, nunquam potuit obliuisci se ex
 Christianis esse ortū. Alter ille Solymannus erat,
 in cuncto imperio Turcico: ipse regib. deferebat pa-
 cē, ipsius uolūtate suscipiebatur bellū: nihilq; à ty-

ranno cū illo non erat cōmunicatum: & tamen ta-
 lis atq; tantus honorum & gloriæ splendor, nun-
 quam mœrorē derelictæ fidei obruere in illo potu-
 it. Imò uerò eo animo in bellū cū tyranno prodi-
 bat, ut suo pariter atq; tyranni interitu libertatē
 Christianis in acie quæreret. Cumq; hic illius inui-
 ctus animus celari iam non posset, damnatus pro-
 ditionis, à tyranno necatus est. Putatis hunc solum
 Ibraimum fuisse talē in tanta seruitute? multi sunt
 tales, etsi conditione dispares, animo certē illi pa-
 res, & haud scio an non multo etiam magis tyran-
 no infensiores. Si enim Ibraimum non continuit
 cōmunicatum penē imperium, quid contincbit il-
 los qui hosti foris, tyranno præda sunt domi? I-
 braimus imperator exercitus, in acie interitū que-
 rebat tyranni: quid faciet ille, qui pecudis instar o-
 mnibus prælijs atq; oppugnationibus obijcitur? Il-
 lum domesticus usus, & planē fraternitas tyranni
 placare non potuit: quid placabit illum, cui aspi-
 cere tyrannum phas non est? Ibraimus omnium re-
 rum affluentiam, contumeliam existimabat esse su-
 am: quid cogitabit ille, qui ne spiritū quidem, quē
 ducat, & quo uiuat, habet suum? Equidem ita pu-
 to: simulato ad tempus nomine, occultata Christia-
 na mens, acerbior longē in tyrannū est, quàm nos
 sumus. Nos mouemur alieno malo, illi suo: nos au-
 dimus, illi sentiunt: nos timemus, illi ferunt. Iccir-
 co tan-

to tanta acerbitate seruitutis cōmoti, uehementius
 amissam religionem requirunt, quàm nos posside-
 mus. Sic enim se res habet, ut tum demū bona tua
 sentias, cum illis careas: et magis desideres amissa,
 quàm amabas possessa. Quòd si qui sunt in hoc
 genere Turcico, qui tantarum rerum iactura non
 mouentur, ij nobis metuendi non sunt. Neq; enim
 phas est, ut eum quem Deus reliquit, homo metu-
 at. Deinde isti, ut puto, non meliore conditione fue-
 runt, liberi cum erant, quàm nunc, cū sunt serui:
 ita ut illis solis seruire expediat: homines partim
 obscuri, partim ita stupidi, ut ne libertatē quidē,
 rem maximè homini propriam, intelligant: tales
 sunt, ut accepimus, ex agricolis captis atq; ex agre-
 stium hominum turba, quorum opera tyrannus in
 fossis, in cuniculis, ac in uineis agendis interdū ab-
 utitur: & si quando militibus parcit, hos oppugna-
 tionibus obijcit, ut in ijs omnis propugnatorū im-
 pietas refringatur. Ab ijs periculi nihil liberis est:
 non arma illi uestra, non ora, uultusq; sustinebūt.
 Nisi fortè quis etiam eū metuit, ne in acie in se in-
 currat, quem hostis in ergastulo compede uinctum
 detinet, ne aufugiat. Quamobrem non est cur re-
 formi detis eos qui à uobis & Christo defecerunt:
 partim quòd ij qui uiri boni ac fortes sunt, nun-
 quam obliuisci possunt, suam hanc esse patriam, in
 qua nati, abluti, Christoq; dicati sunt: partim uerò

quòd iij qui harum rerum sensu nullo mouentur, suo & alieno iudicio sunt contempti & abiecti.

Restat ipsa per se Turcica turba, ignobilis quaedam, & imbellis Asia: & certè eiusmodi, qualem cum olim domuisset Pompeius, hancq; contra C. Cæsarem bello ciuili duceret, uno prælio cum Cæsare cõmisso omnem amisit: & quidem non sine risu C. Cæsaris, quòd Pompeius ex gente tã uili, tãq; imbelli, belli gloriam atque triumphos quæreret.

Nunquã ista Asia in honore rei bellicæ fuit: & si quando uicit, numero hominum uicit, non genere. Quòd ego facillè demonstrare possum, uobis præsertim, qui uestra uirtute earum gentium omnes impetus sustinetis, quæ in Asia habentur præcipuæ: Scythiam dico, & Moschouiam. Nam siue quis robore militum, siue numero cõtendat, non facillè reperiatur alias prouincias tota in Asia istis pares: quæ ea autoritate in re bellica apud ueteres fuerunt, ut & Martem apud eas gentes natum, & illis primis bellandi artem hunc ipsum deum tradidisse, ferant. Et tamen hoc adhuc post hominum memoriam auditum non est, ut pari exercitu Asiaticis copijs sit à uobis aliquando occursum: tribus, quatuor, quinq; hominum millibus ad summum, hoc regnum satis munitum, contra omnè uim Asiaticam semper fuit. Vereor Equites, ne cui imperito fingere uidear: uobis certè qui exiguo milite,

uiginti

uiginti Scytharū millia ad Wisnouiecz occidistis, uera hæc uideri debent. Quid Starodubo capto, captiuorum multitudo nõ ca fuit, ut omnem exercitum uestrum numero superaret? tot enim supererant cædi, ut summus Imperator Ioannes Tarnouius timeret, ne suus exercitus uincere facilius hostes, quàm captos retinere posset. Itaq; homo omnium mitissimus, gladio in multos animaduertere coactus est. Tantum ille metuebat sibi & suis à captis, cū planè decissent qui uinctos ducerent. Ex quo satis apparet, immanitate, seruitute, numero, Asiam semper fuisse celebrem: animo uerò, ingenio, uirtute, inferiorem cunctis Europæ prouincijs, à quibus contempta atq; despecta semper fuit. Quæ enim alia res Sigismundum Imperatorem olim incitabat contra Turcas? quæ Ladislaum regem uestrum? quæ Ludouicum? qui ingentibus Turcarum copijs territi nunquã sunt? Nego aliam fuisse, præter hanc quam uobis dicam. Cum nihil in ijs uiderent ingenui, nihil magni, nihil liberi, sed seruitia quædam contracta & latrocinijs assueta, degenerem uerò ac seruilem turbam: sibi autem cū hoc genere fugitiuorum certamē esse pro legibus, pro patria, pro maiorū dignitate, pro gloria, pro imperio, decem illis pro uno sunt uisi. At infeliciter illis contemptus is cæsit. Fateor. Neq; ego nūc disputo de illorum facto, sed de animo: qui nunquã

o s   circuisset,

creuisset, nisi ex indignitate atq; uilitate hostis: quo
 fit, ut Turcæ nunquam paucos aduersarios sine in
 genti strage suorum uincant, uictōresq; hac parte
 putantur, quæ superest cædi. Nec mirum est uicto
 riam illi parti tribui, in qua lassata uirtus aduersa
 rij, non satiata conqueuit. Itaq; Sigismundi, La
 dislai ac Ludouici casus, animare uos in hostē ma
 gis debent, quàm terrere. nec cogitare uos conue
 nit, quòd uicti sunt: sed quo animo in hostem ibant
 uidere. quàm forti, quàm inuictō, quàmq; excellen
 ti. Mors semper est hominis comes, etiam si in acie
 nunquam sis, sed in aliqua casa humili delitecas: at
 uirum bonum atq; strenuum, spe bona proposita,
 fortunam armis quærere decet, & eum finem bo
 ni consulere, quem Deus forsq; dederit. Hac men
 te uos semper fuistis, sicut & illi quos cōmemora
 ui. ut horum multitudini, paucitate uestra non ce
 deretis, quos libertate atq; dignitate superaretis.
 Nec iniuria. Vobis enim libertatem bello, uobis di
 gnitatem, uobis imperium, non alteri quæritis. Se
 cus est in tyrannide Turcica. Quicquid bello quæ
 ritur. tyranno quæritur: uictori nullum præmiū,
 uictō certa pœna. Si augetur stipendium militi, nō
 honor cumulat, denario. sed seruitutis intendi
 tur cōditio. Præstò ad nutum adsis: uide ne quopi
 am absis, hyemes, æstus, imbres, frigora tolere:
 asse notatus latere non potes. Ille dat non ut hono

ret te, sed ut dato seruitutem notet tuam. O' cōmē
moranda prēmia, ò honores præclaros, ò expeten
dam conditionē, in qua uictor, hoc solo differt à ui
cto, fortis ab imbelli, quòd splēdidius seruiat. Vbi
sunt qui honores mirantur Turcicos? dij uelint ut
illos experiantur, quos laudant. Ignorāt uidelicet
isti, quis sit honor uerus. Non est equus, nihi cre
dite, nec præfectura, nec purpura, nec sexcenti Co
mites honor est. Siquidem honor uerus est illustre
quoddam atq; excellens præmium, cōsensu ciuū
atq; liberorum hominū, ob uirtutem uiro bono tri
butū. Hæc igitur quæ seruis à seruorum domino
tribuuntur, honoris loco nos non ponemus: habe
ant sibi illos fugaces equos, habeant purpuras, au
ro abundant atq; ueste, prouincias etiā atq; regna
obtaineant: omnia ista quantūuis præclara sint, at
que eximia, non uirtutis sunt præmia, sed autora
menta seruitutis. Quare præter metū nihil pror
sus uideo, quod illos incitet in pugna. Duæ enim
sunt res quæ alacrē in acie faciūt militē: libertatis
amor, et priuati iuris spes. Quid enim est cur pu
gnare uelis, si neq; quicquā habes tui quod defen
das, neq; uictor à bello liber unquā quiescas? Itaq;
ut inceperā dicere, cū Turcis tyrānus sit lex, equū
bonū: et cū uxor, fortuna, liberi postremo, in ma
nu sint tyrāni: nō sanē intelligo, quid' nā illos inflā
met in pugna, aut quæ res suadebit illis ut in ferocē
hostem

hostem libertate, dignitate, maiorum exemplis, irruant. Iccirco in multis oppugnationibus animaduersum est, ut in oppugnatione Rhodiensi & Viennensi, fuste illos cogi ad muros, uiq; atq; uerbere adigi, ut uallum conscendant. Sic uos hostiũ urbes oppugnare soletis: ita Starodubum, ita Oppocam oppugnastis: ubi uester Imperator, non quomodo incitaret uos, sed quomodo præcipiti per ardua cursu uolantes inhiheret, laborabat. Cur? quia uoluntate, fide, uirtute incitati, nihil arduum ad uincendum uobis putatis: ut etiam studio abrepti præcipiti, obuia pericula non uideatis. Turcæ uerò cum ad oppugnationes atq; bella corpus nõ animum afferant, tanquam iumenta stimulis ad muros & in aciem coguntur, in qua magnanimum hostem ac mortem præsentem uersari ante oculos uident. Quamobrem iam uos coniectura perspicitis, quàm inuictum Turcicum imperium esse putetis, quod sustinent fratres uestri, quod tuentur desertores fidei, promouent fugitiui, continent natura serui atq; miseri.

Sed cum constet bellum hoc necessario esse gerendum imperium etiam Turcicum debilitari bello frangiq; posse, requiritur fortasse à nobis belli gerendi modus. Atq; utinam, Equites, nõ in ea tempora hæc deliberatio nobis incidisset, quando non plus ab hostibus armatis nobis est periculi, quàm domesticis

domesticis nostris discordijs: quibus etiam si hostis non adfit, corruere tamen possumus: quas si retinere in animo est, frustra omnis hæc à nobis deliberatio suscipitur. Quid enim defendemus? num pacem, qua caremus? num libertatem, quam amisimus, dum priuatarum rerum cura auersi omnes à cōmuni bono sumus? dū omnibus conuentibus atq; Comitijs hoc solum quæritur, quomodo amplius ornemusq; priuatum? cōmunia uerò hoc modo rectè se habere non possunt. Nam sicut priuatum cōmodum ex communi crescit malo, sic etiam bonum cōmune ex priuato nascatur incommodo necesse est. Fœdus cum hoste ferre, à bello abstinere, in otio uiuere, cōmodum cuiq; est: sed ex ijs morbi publici nascuntur illi, luxus, discordia, desidia, diminutio imperij, libertatis amissio. Contrà uerò, si imperium propagare, si gloriose uiuere, si ab hoste metui uis, subeunda sunt tibi omnia illa incommoda: deserendum est ocium, intermittenda uxor, negligendi sunt liberi, frigus, æstus, hyemes toleranda. Sic uiuebant omnes qui olim potiebantur rerum: sic uiuit Turcarum rex, quem omnia agentem, & nunquam quiescentem meritò metunt ij, qui nul curant nisi ociū. Sic etiam uiuebāt maiores nostri, qui colebant pacem propter bellum, fortunasq; suas non luxuriæ, neq; desidiæ, sed bellorum instrumenta esse uolebant: quorum sapi-

entiam

entiam atq; prudentiam si fuerimus imitati, facile
 & id quod expedit agemus. & in mutua concor-
 dia atq; beneuolentia uiuemus. Sic enim illi uni-
 uersam Rempub. certis ordinibus definiuerunt, ut
 quoniam discordia tum oritur, quando quis suum
 relinquens, alterius fungitur munere: ita constituta
 erant Rempub. ut quisq; negotium ageret suum,
 & ut uni rei & suo muneri intentus, facilius &
 utilitatem & concordiam ciuū suorum tueretur.

Aratorum primum constituerunt genus, penes
 quos esset uictus necessarij cura. Secundum genus
 simile huic Sacerdotum est, quos diuine in nos uo-
 luntatis interpretes esse uolebant. Tertium, Equi-
 tum, quo in ordine uos estis, custodes Reipub. atq;
 firmamentū ceterorum ordinum. In hac Repub.
 ita descripta cū uiuerent maiores nostri, omnes ne-
 gotio intenti suo, faciliē tuebantur concordia: non
 præripiebat aratrum colono miles, non pugnabat
 pro gladio cū milite sacerdos: sed arabat colonus,
 pugnabat miles, docebat sacerdos. Sic colonus fru-
 ge, miles armis, lingua sacerdos, operā in Repub.
 probabant suā. Horum autē omnium Rex apud
 illos iudex erat & arbiter, cuius in manu fideli ho-
 nores erant positi, atq; pœnæ: hocq; solū propriū
 esse ac uerē regū putabant, ut cuiusq; uirtutis atq;
 ignauie in Repub. idē esset testis & iudex. In hac
 procuratione, omnibus suis opibus illum retinen-
 dum

dum existimabant, diligenterq; custodiendū, ne ali
 quo casu ab hac cōmuni utilitate, ad priuatam suā
 atq; propriam utilitatem delapsus, tangat tuū, nō
 parcat meo: neue postremò Neronianas illas can-
 tet cātilenas, Rex solutus lege, principis placitum
 lex, id iustum quod regi utile. Hoc ergo ex Polo-
 nia excluso, soli propemodum ex omnibus genti-
 bus tyrannum non uidimus, ita ut adhuc finitimæ
 gentes formā bonorum regum à nobis petāt, ut ho-
 rum arbitrio pacē componant, & ab armis disce-
 dant: ueluti huius sapientissimi, atq; parentis pa-
 triæ, Sigismundi regis autoritate magnorū regum
 sepe placauimus dissensiones: ob cuius in Remp.
 merita, filium, eo uiuo, in celsa paternæ dignitatis
 sede collocauistis: cui salutem atq; felicitatem. cū
 ipsius optimi regis, tum etiam uestræ salutis, atq;
 cōmunis Reipub. causa, sicuti facitis, uelle & op-
 tate debetis. Sed uidetis ne, cur dissensio inter il-
 los nulla fuerit? cur in summa concordia, atq; be-
 neuolentia omnium ordinū uixerim? non alia pro-
 fectò ratione, nisi quòd quisq;, ut ostendi, negociū
 agebat suum, & suo quisq; ordine contentus sic ui-
 uebat, ut incōmoda sui ordinis compensans cōmo-
 dis, alterum ordinem non appeteret. Laboriosa
 siquidem est agricultura: sed à bello remota. Dura
 militia: sed dignitate conspicua. Obscurum est sa-
 cerdotium: sed tranquillitate cōmunitum. Ita et

go & cum hac ratione uiuentes, uerè gloriari poterant, se in optima Repub. uiuere. Nos uerò quomodo? Pudet dicere Equites: liceat enim uerum dicere, neq; molestum sit audire. Id quod tantopere afflixit Rempub. quid illud est? Inter ordines discrimen nullum: imò uerò ex omnibus ordinibus unus ordo est factus. Fundos querimus, agros colimus: huc cōuentus nostri, huc leges, huc iura spectant: quomodo fundus tuus sit meus, quomodo promoueatur agri limes, quo pacto terminus meus tui fundi premat finem. Itaq; harum rerum cura, omnē curam abiecinus belli: omnesq; ille preclaræ artes, quibus hoc regnum creuit, extinctæ sunt, commissariorum, iudicum, causidicorumq; turba. Ergo centurio cessit iudici, miles commissario, imperat or causidico: spreti, contempti, abiectiq; omnes sunt, qui regundorum finium ampliandorumq; non tenent artes. O miseram Rempub. ò regnum citò periturum, nisi quamprimum animos uestros ad munus uestrū reuocatis, nisi agros colonis relinquitis, nisi causidicos deseritis, administratos discordiæ uestræ: quibus abundant, & in primis charos habent ij qui opprimunt uos, qui syluas depopulantur uestras, qui omne ius atq; bonum peruerterunt. illa illa sunt uestra ornamenta, ille est uirtutis uestræ atq; gloriæ campus: Valachia, Moschouia, Russia, Vngaria. Harum prouinciarum

uinciarū uictorijs atq; trophæis nobilitata est uir-
 tus uestra, & in ista honoris atq; dignitatis sede, re-
 gum uestrorum testimonio, collocata: sicq; ornata
 ab illis est, ut reges non ciues, domini non subditi,
 huius Reipublicæ esse uideamini. Et tu tamē tot
 exemplis nobilitatus, tot testimonijs maximorum
 regū illustratus, abdes te in ocium? latitabis in syl-
 uis? hostem negliges? stationem relinques? Impera-
 torem deserēs? arma etiam, ne quòd belli signū do-
 mi tuæ fortè sit, conuerteres in uomeres? utues cum
 iudice? caufidico seruiēs? cōmissarium sectaberis? et
 cum hac cohorte uicini insidiaberis agro? & tan-
 quam in hostico, in ipsius fortunis, impunè grassa-
 bere? Et adhuc, o bone custos iuris publici, pa-
 cisq; communis, Equitis tibi usurpabis nomen? cū
 tuus equus nunquam in acie fuerit, nunquam ca-
 stra, nunquam hostem uideri, sed semper in dolo-
 re & in gemitu ciuium tuorum sit uersatus: & cū
 tu postremò ipse, pecunia aratoris tui, uendideris
 officium nominis atq; militiæ tuæ? Non sic maio-
 res nostri, Equites, nō sic. Nunquam illi merce-
 nario milite defendebant patriam, nunquam impe-
 rata pecunia: & breuiter, uitam illi prius quàm
 officium relinquebant. Quare in hoc uno occupa-
 tis, raræ erant lites, iudex rarus, cōmissarius, cau-
 fidicus, ferè inauditus. Cur? quia nihil putabāt ad
 se pertinere, nisi bellum: uillas uerò, facultatesq; su-

as omnes, quanti fecerint, indicant acta publica.
 Grandis possessio marcis tum emebatur centū,
 qualis nunc non emitur tribus millibus. Ex hoc
 precio apparet animus. Creuit preciiu possessio-
 num nunc: cur? quia creuit amor habendi, qui spo-
 lijs communium rerum res ornauit priuatas: quo
 fit, ut multi statum hunc Reipub quo nunc ui-
 mur, anteponan illi, qui olim fuit. Et ita medijs fi-
 dius, si uillas, si uxores, si seruos deniq; nostros ui-
 deas, quis non miseros atq; inopes ciues illos puta-
 bit, quis non dementes ac planè sui oblitos, Tarno-
 uios, Tanczynskie, & Odrouax, & ceteros illu-
 stres tum uiros, qui ueste, edificio, conuictu, nibilo
 differabant à tenuiorum uita? Vidisti opinor in
 Vlnice, in Tarnouu, in Tanczyn, in Zynkouo,
 nonnulla ex illa ueiustate derelicta, ornamenta eti-
 am illoꝝ, quibus tū utebantur, quæ nūc exagit-
 tur risu publico. Quid uerò erat illud, in quo exul-
 tabat uiroꝝ illorū uirtus, aut in quo fuit, critq;
 semper admirabilis? in liberè dicenda sententia: in
 defendendis legibus: in propagandis simbus: in tu-
 enda patria. In hac ceu laudis et gloriæ palæstra
 commisi uiri illi certabant inter se, non quis illo-
 rum esset ditior, aut lautior, sed quis senator meli-
 or. Causidicum nesciebant: lites relinquebant iudi-
 ci: ipsi uerò summæ Reipub præsidebant. Itaq;
 meritò tum florebat Polonorum nomen, meritò fi-
 nitimis

nitimis erant formidabiles: merito pacem ferebāt; non petebant. cum suum quisq; cum incōmodo tulit onus, propter salutem communem, in qua quisque putabat contineri & suam: unde iuste, pie, æquabiliterq; uiuendo, tantum regnum nobis cōdiderant. Nunc uerò in contrarium abierunt omnia. Hostem timemus, pacem petimus, imperium amittimus, libertatēq; ipsam uix retinemus. Cur? quia quisq; curat sua, communia nemo. Hostis adest, non tuemur: onustus præda abit, non sequimur: & cum contra hostem uocamur, conuentus prius agimus, leges explicamus, causidicos adhibemus, num hosti resistere liceat. Decernit causidicus arma esse sumenda, si hostis intra fines regni adsit: sin exiuerit, non sumenda. At fuit, incendit, uastauit, abiit: quid tum postea? habeo priuilegiū: sed hostes habet tua. habeat mihi salis est id quod reliquit. Ergo si tu neq; defendes id quod possides, neque recuperas id quod amittis, quid restat aliud, nisi ut tu ipse quoq; pereas?

Sed facile inquires: reprehendere cuiq; est, consulere uerò solius esse uiri prudētis. Proinde quid faciendum sit dicito. Scio, Equites, qua autoritate, quōue rerum usu præditum esse conueniat eū, qui consilium alijs præstare uelit: quas res cum in me non reperiam, timidè sanè ad hanc postremam partem, atq; diffidenter accedam: uos quoniam me

loqui uoluistis, eo animo me audietis, quo soletis eos quos rebus uestris bene uelle intelligitis: neq; uobis prima displiceant, nisi prius, quem ad finem pertineant, cognoscatis. Illud igitur sit iam positum, spem in pace positam nullam uideri, & bello salutem quæri oportere. Hoc iam nemini uestrum obscurum esse arbitror. Maiorum morē si sequemur, bellum geremus facile: si uerò leges de stipendijs audimus, non sanè intelligo, quomodo Turcarum resistemus tyranno, quarum altera mercenario milite contra leuiores excursiones uti censet, altera uulgò omnes egredi iubet: si hostis in regno sit, gratis, si uerò extra militandum sit, stipendium à rege decernit, quinq; marcas in hastatos singulos. Pecunia itaq; ut uidetis, opus est grandi, sine qua nihil boni licet sperare: paucis uerò copijs Turcis obsisti non potest. omnes si fuerimus admixi, uicimus Equites: & hoc non propulsando, sed inferendo bello. Omnibus itaq; stipendio est opus, de quo nunc iam cogitate, unde nobis suppedite-
tur. Vobis imperari pecunia non potest, neq; uestris aratoribus, dum ipsi militatis: Regia uerò uestrigalia ad tuendam quidem regiam dignitatē sufficiunt, stipendio publico non sufficiunt: quæ etiā à maioribus nostris in hoc ipsum instituta sunt, ut nihil nec bello, nec pace, Regiæ maiestati desit, quod ad illius munus, administrationemq; pertineat. Si

at. Si igitur neq; uos conferetis, neq; regia pecunia tanto stipendio sufficit, quid bello fiet? aut quid est tertium quod uobis stipendium polliceatur? Sed hic nobis occurritur, & quidem à peritis: Veterē hanc esse legem, Casimiro magno rege latam, quæ uobis extra Poloniam militantibus stipendium à rege decernit. Equidem si hanc mentem huius legis esse scirem, quæ inopia stipendij uestræ uirtuti habenas iniiceret, uosq; à belli gloria ad ociū atq; inertiam reuocaret, autor uobis essem, Equites, quo perniciosissimam legem primo quoq; tempore tolleretis: neq; antiquitati eum honorem haberem, ut in ipso penē regni incendio, in lege uobis persequum quietis & ocij quærat. At cum sciam maiores nostros in constituenda Repub. hoc in primis spectasse, ne reges uestri plus legibus & senatu, in hoc regno possent: pecuniam regibus constituerūt tantam, quanta non exercitus alere, sed dignitatē suam rectē sustinere possent. ex quo apparet, cum leges de stipendijs ferrent, non hoc eos spectasse. ut regio prouentus stipendiarios facerēt: hoc enim pacto nihil relinquerent regi, stipendio etiam parum darent: sed hac illi lege, ut ego arbitror, regū suorum feroces animos certo legum insistebant iugo. Videbant multas Respub. temeritate regum cōcidisse, cum aut potentiores bello lacescunt, aut homines utiles regno alienant, aut omnino bellum nō

necessarium suscipiunt. Iccirco cum consimiles
 in suo regno casus metuerent, placuit illis, ut Rex
 communicato consilio uobis eum bellum suscipere-
 ret: quòd si nollet, necessario contineretur stipen-
 dij inopia. Hoc itaq; illi modo reges suos docue-
 runt, consilio publico, non temeritate priuata bel-
 la esse suscipienda: quare hac lege, ut uidetis, non
 operam uestram uenalem regibus uestris propone-
 bant, sed bella ab illis legitimè suscepta cum uestra
 autoritate atq; utilitate coniungebāt. Hanc men-
 tem legis maiorumq; fuisse, multis publicis expedi-
 tionibus planum facere possum, Equites. Nam &
 Ladislaus contra Amurathum patres uestros dux-
 erat, nullo stipendio dato: & Casimirus huius
 frater, cum Mathia bellum in Silesia publicè ges-
 sit, sine sumptu suo: & à Ioanne Alberto rege bel-
 lū cū Stephano Palatino gestum est, absq; regis sti-
 pendio. Quid Sigismundus hic sapientissimus atq;
 gloriosissimus rex, non ultro ac sponte uestra ob-
 lata habuit arma, contra externum hostem? Cum
 ergo uos patresq; uestri tot & tantas res gesserit-
 tis, non pecunijs regum uestrorum, sed beneuolen-
 tia illorū adducti, satis docuistis. & quid de huius
 legis sententia iudicaretis, & quid uobis ipsis pra-
 scriberetis: Bonitate nimirum uestrorum regū con-
 tra hostes excitari uos, non pecunia. Quam men-
 tem cum alijs semper, tum uel nunc in primis reti-
 nere

nere debetis, ut nemo nostrum immunitatem à bel-
 lo, in uerbis legum querat: neq; in tantis pericu-
 lis, quomodo ociosus, sed quomodo omnino sit sal-
 uus, cogitet: ut omni terguersatione postposita,
 tractabiles nos præbeamus sapientissimo atq; mul-
 tis uictorijs clarissimo regi, cuius cum ob sapienti-
 am diuinam atq; præstantem, tum uerò ob uirtu-
 tem atq; felicitatem, ea autoritas apud omnes gen-
 tes est, ut hostes non minus nomen quam arma ipsi
 us metuant, & amici societate ipsius & affinitate
 plurimum gaudeant: quorum illi maximam numerum ad-
 iunxit, cum opinio de illius singulari uirtute præ-
 stas atq; diuina, tum uerò res bene ac feliciter gesta,
 quæ tot tantisque uictorijs illustrata sunt, ut in spa-
 cio trigesimi quinti anni, quo regnat, numerum
 annorum, uictoriarum numero sit propemodum cõ-
 sequutus. Vnde non solum multarum prouincia-
 rum accessionibus, quas deuicit, hoc regnum com-
 muniuit, sed etiam potentissimorum regum, princi-
 pum, atq; nationum societate & affinitate confir-
 mauit: ita ut Germaniam, Italiam, atq; Ungariam
 certo propinquitatis scedere cum hoc regno coniun-
 ctas habeamus. Nam ut cæteros præmittam duces,
 principes, tetrarchas, reges, cum quibus cõubia,
 affinitatēq; cõiunxit, Carolus V. Cæsar tot natio-
 num rex, mors atq; terror Turcarum, atq; Saraceno-
 rum, nepte ex fratre in matrimonium regio filio data,

Hispaniam, Italiam, & Germaniam, uno societa-
 tis uinculo cum Polonia copulauit. Quid Ferdi-
 nandus, hac eadem sua filia, non Bohemiam, belli-
 cosum regnum, Morauiam item ac Silesiam, huic
 regno adiunxit? quæ regna & prouinciæ huiusmo-
 di sunt, Equites, ut & ingenio & in re bellica præ-
 stantia, facile cæteris regnis antecellant. Nam ut
 de Germanis loquar, quibus hæc laus omnium con-
 sensu tribuitur solis, ut bellicam uirtutem parent
 cum ingenij præstantia obtineant. Nam & inge-
 nio eiusmodi sunt, ut oēs bonæ artes, omnia præ-
 clara studia, quibus ad humanitatem instituimur,
 è tenebris in lucem ab illis sint reuocata, atq; hu-
 mano generi restituta. Rei uerò bellicæ laus que
 maior esse potuit, aut quo signo illustrari alio de-
 buit, quam quòd omnium gentium consensu, nomē
 Romani imperij à Latinis & Græcis ad Germa-
 nos sit translatum: ut multis tempestatibus iacta-
 tum atq; afflictum, in Germaniam, quasi in quen-
 dam fidum portum, sit eiectum, in quo priscam ma-
 iestatem, ac ueterē dignitatē recuperauit. Hæc igitur
 Germania, cum affinitate uobis socia est, atq;
 amica: tum uerò bis oppugnata Vienna, amisso nu-
 per exercitu, Styria etiam & Carinthia depopu-
 lata, de summa sui imperij timet, & hæc eadem pe-
 ricula seruitutis, quæ & uos, metuit, bellum nunc
 post tot infelices casus publicè parat, Carolo, Fer-
 dinandoq;

dinandoq; ducibus: quorū alter Germanos ac Hispanos, alter Morauos atq; Bohemos aduersus suum & uestrum hostem ducunt, uos ob commune periculum in societatem belli uocant: uosq; orant ne foedere Turcico, neue illius societate inducti, cum Christianos omnes, tum uos postremò ipsos, in miseram atq; calamitosam seruitutem prodatis.

Quid enim nunc uobis ad salutem deest? num copia: quae ex uestro ordine confici possunt, ad minimum centum millia: num rex? cuius prudentia magis quam armis hoc regnum ad hanc diem stetit: nū duces? quorū uobis magna est copia. Quid enim de ijs dubitatis, cum salus atq; uita uestri imperij, Ioannes Tarnouius, singulari Dei summi beneficio, ad haec tempora huic regno natus seruatusq; imperator est? cuius eximia uirtus, uarijs & diuersis generibus bellorum sic exercitata absolutaq; est, ut omnium summorum imperatorum omnis ante se memoriae laudem facile sit consequutus: qui quoniam ob salutem huius regni natus susceptusq; imperator est, frui debet haec Respub. dū licet, summi hominis uita atq; uirtute, in eoq; ipso spem bene gerendae rei collocare: qui grauibus ac difficillimis huius regni temporibus, spem uestram saepe ac omnium opinionem superauit. Est praeterea uobis uir summa autoritate summoq; consilio praeditus, Petrus Cmita, qui penè puer, in militiae

disciplinam profectus, maximis bellis acerrimisq;
 hostibus miles fuit Maximiliani Caesaris, summi im-
 peratoris: in cuius exercitu cum multa documen-
 ta uirtutis atq; præstantiæ suæ edidisset, sic ab illo
 probatus in Poloniã patriam suam est reuersus, ut
 et ab optimo rege Sigismundo dignus summis ho-
 noribus haberetur: & uobis ita sit fuitq; semper
 gratus, ut neq; autoritate grauior quisquam, neq;
 uoluntate sit apud uos maior. Hoc homine ad o-
 mnes uestros casus rectè utemini, Equites, cuius fi-
 dem erga uos, consilium, uoluntatemq; præstantè
 sepe estis experti. Longum est commemorare ce-
 teros: de quibus magnum est uos hoc sentire, eos
 esse tales, qui & consilio uos regere, & uirtute
 tueri, & constantia conseruare possint. Quid igi-
 tur reliquum est, nisi ut hanc facultatem præsentis
 temporis conferatis ad salutem uestram, neq; com-
 mistatis, ut cum uobis à Deo omnia suppeditata
 sint, uos ipsi uobis deesse uideamini. quanti enim
 hoc est Equites, aut quomodo diuinæ in uos uolun-
 tati non tribuendum, quòd Germani, Bohemi, Mo-
 rari, atq; Hispani, potentissimæ gentes, bellum ge-
 runt cum eo hoste, qui nulli magis quàm uobis insi-
 diatur? qua occasione si utemur nunc, licebit no-
 bis in perpetuum esse saluis: sin uerò dimittimus
 tantam occasionem, quanta aliàs nunquã fuit, non
 intelligimus, quantũ pro beneficio debemus Deo,

Et idē nobis eueniet, quōd stultis solet, qui si quid
 boni à fortuna illis oblatū est, quōd illo malē sunt
 usi, nullam fortunæ gratiam habent: sapientes con-
 trā, quod re fortuita bene utuntur, magnam pro-
 munere fortunæ referunt gratiam. Quando, Equi-
 tes, quando salutem uestram cum libertate defen-
 detis, si nunc illam negligetis? nimirum respondebi-
 tis, quando necessitas postrema incubuerit. Et est
 quisquam, qui libero homini & ingenuo aliam ne-
 cessitatem putet gerendi negocij, præter delicti pu-
 dorem? Nam plagæ, stimuli, carcer, seruorum ne-
 cessitas est, non liberorum beneq; institutorum ho-
 minum. Quōd si nos in aliud tempus reiicimus,
 metuo ne sera nimis poenitentia dicamus. Non pu-
 tarā: quæ postrema solet esse incautorum excu-
 satio. Multa nunc huiusmodi dicere possunt Vngæ-
 ri, multa Græci, multa Illyrij: & breuiter, multa,
 ab hoc tyranno qui oppressi sunt, singuli. Verū
 quid prodest illis nunc illud dicere, Nō putarā?
 Sic enim se res habet. Dum in concitato tēpestuo-
 soq; mari salua est nauis, tum nauclerum, & nau-
 tas, & qui uehuntur, diligenter singulos curare
 oportet, ne quis neq; uolēs neq; nolens euertat na-
 uim: quōd si tempestatis, marisq; uis, euersam na-
 uem obruerit, nihil prodest amplius, neq; guber-
 nator, neq; nauta, neq; uector. Sic uos Equites Po-
 loni, dum salui sumus, dum florentissimum regnum
 obtinemus,

obtinemus, dum integras uires, dum auctoritatem,
 dum opes habemus, cogitemus, quomodo simus sal
 ui atq; liberi. Nihil nobis deest: non Rex, non sena
 tus, non copiæ: quæ bona quidem sunt, sed ita, ut
 uos illis utemini. Quid enim nobis proderit sapien
 tem esse Regem, si nos uerbis legum militiam recu
 sabimus gratuitam? quid duces optimatesq; uestri
 proderunt, si nos in ipso hostium conspectu dispu
 tabimus, de priuilegiarum & de legum iure? & si
 ea quæ domi in pace sunt tractanda, nos in aciem
 producemus? de ijsq; relicto hoste inter nos con
 tendemus? id quod aliàs magno cum Reipub. detri
 mento à nobis est factum. Quare nihil omnino
 sperandum est boni, nisi, uobis uolentibus, sapien
 tissimi regis & senatus grauißima auctoritate, bel
 lum fuerit administratum: tum uerò societas atq;
 amicitia primo quoq; tempore uobis cū Germanis
 coniungenda est: quos etsi promptos, sua sponte,
 legationibus tamen excitetis: principes etiam illo
 rum in mutuam beneuolentiam ponatis, pacemq;
 inter illos cūcilietis. Et quoniã ea auctoritate estis,
 ut etiam regere & docere errantes possitis, detis
 operam, quo fidei controuersias in aliud tempus
 reijciant: nunc uerò, cum armis, non argumentis
 Machometus fidem Christi demolitur, rogandi à
 nobis sunt, ne periculo nostro uelint uideri sapien
 tes. Res non ferenda profectò, ita uiles Christia
 nos

nos oēs quibusdā uideri, ut in nostro sanguine exul-
tēt arbitrati suo, ita ut etiā à prouinciarū & re-
gnorū cura auocēt principes et reges inanissimis
suis questionib. quas, impunitate opinor adducti,
aliā quotidie gignūt ex alia. Quapropter mise-
reantur aliquādo nostri: cōsiderent, quāta diminu-
tio imperij Christiani sit facta: clades etiā priores
et has recētes recordētur, seruitutē sibi et nobis im-
minentē aspiciant: nos supplices exaudiant, ne ue-
lint in calamitatib. nostris ostētare ingenij sui acu-
mē. Hæc ego faciēda uobis censeo, Equites: sed
illud in primis, ut uosipsi reiecta priuatarū rerum
cura, omni opera, studio, diligentia in hoc bellum
incumbatis, in quo uno posita est salus uestra. Hæc
mihi uisa sunt ad communem utilitatem pertinere.
Quod si quis potiora habet, surgat, et dum tempus
est consulat: quodcunq; uerò fueritis secuti, id ratū
Deus atq; firmum habeat, salutisq; nostræ atq; li-
bertatis proprium, perpetuumq; esse uelit.

STANISLAI ORICHOVII RV-
theni ad Sigismundum Poloniae Re-
gem Turcica Secunda.

Ellem Deus fecisset Sigismūde Rex,
ut stadium meum in Rempub. fidem
uerò erga te ex alio potius cogno-
uisses, quàm ex hoc de bello dicendi
genere, quod etsi necessarium est, non affert tamē
illam

illam alacritatem in dicendo oratori, qua seis auidi-
 uiori praesertim tanto commendare possit. Quid
 enim minus licere uideatur, quam me hominem pri-
 uatum, tenui ingenio, mediocri rerum usu praedi-
 tum, apud te Regem summum, ac multis uictorijs
 clarissimum ducem, de bello uerba facere? Verum
 quoniam haec mea fors fuit, ut mihi non aliud tem-
 pus dicendi daretur apud te, quam hoc, quo tu tu-
 um regnum in postremum periculum adduci ui-
 des, mirari non debes, si metu praesentis seruitutis
 excitatus, in conspectum tuum de bello dicturus
 prodierim. qui metus, inquam, quantus est uides:
 ut iam nemo sit in tuo regno, qui nunc de uita, &
 de libertate sua agi non putet. Cum enim Soly-
 mannus Turcarum tyrannus antea uarijs semper,
 & exquisitis artibus iter sibi in Poloniam muni-
 ret: ad eamq; rem foedere tecum inito, libertatem
 agendi quae uellet subsidio sibi compararet, nuper
 deuicta Vngaria, expulso Ferdinandi exercitu, o-
 mnibus praesidijs Germanorum expugnatis, finit-
 mus tibi, regnoq; tuo esse factus: ita ille multo san-
 guine quaesitum a maioribus suis ex Thracia in
 Poloniam iter, tot exercitibus Vngaricis caesis, tot
 legionibus Germanorum deletis, anto deniq; in-
 teritu suorum sibi regnoq; suo per Vngariam nu-
 per patefecit. Quid enim aliud sibi uolebant per
 iuria illa, quibus ille abs te foedus est ementitus?

nisi ut hoc fraude abs te impetraret, quod Baisetus
à fratre tuo, Machumetus à patre, Amurathes à pa-
truo armis impetrare nō potuerunt. Quidnam il-
lud est? Vide licet, ut tu religione foederis impedi-
tus, neq; Valachiam defenderes, neq; Vngariæ o-
pem ferres: ita ille animo soluto ac libero iter fa-
cere per utramq; prouinciam in Poloniam sepe
conatus, tandem aliquando inito tecum foedere cō-
fecit. Neq; enim aliter poterat, neq; uerō alia uia
id se assequi posse sperabat: nisi forte ita dementē
Solymannum esse putamus, ut non intelligat quan-
tis olim Vladislai opibus Amurathi potentia fra-
cta, debilitataq; sit: à Machumeto etiā quibus uiri-
bus, quanto animo, quōue ingenio Valachiā Casi-
mirus pater tuus recuperauit. hęc ille uetera cum
recordatur, tum etiam hęc noua atq; tua nō igno-
rat. Te quoq; ab ijs ortum eum esse, quem tremeret
Asia: quem domi ciues optimum regem, foris uerō
omnes gentes bello insignem fateantur esse ducem.
Itaq; cum interclusum sibi iter in Poloniam uirtu-
te tua uideret simulatione foederis atq; societatis,
sublati de medio armis tuis, sensim, pedetentimq;
per Vngariam, & per Valachiam uiam sibi in Po-
loniam munuit. uidente & sentiente te: cum qui-
dem sibi ille omnia, tu tibi nihil licere propter ini-
tum foedus putares. Sic ille Valachia occupata,
Vngaria etiam subacta, non solum harum prouin-
ciarum

ciarum uictorem se esse arbitratur: sed etiã regni,
 atq; imperij tui dominam. quod ita in manu sua es-
 se ducit, ut hoc palam dicitet, Poloniam triennio,
 ad summum quadriennio perituram: quam uocem
 eius ad te nuper uir fortis & industrius, Ioannes
 Ocieski legatus ab illo rediens detulit. quæ sanè
 uox indicio tibi esse debet, quid ille speret, quid ue-
 cogitet. Quãdo enim ista illi primum in ore uox
 esse cœpitum, cum is cum Ludouico, postea cum
 Ferdinando bellum gessit: non opinor. tum enim
 te socium atq; amicum appellabat, tum te ad ini-
 tiationes filiorum & ad nuptias inuitabat, tũ de-
 niq; omnibus officijs fœdus illud funestum abs te si-
 bi expugnabat. An uerò tum hæc ab illo emissæ
 est uox, cũ uir clarissimus, ac omnibus bellicis lau-
 dibus cumulatus imperator Ioannes Tharnouuski
 auspicijs tuis fuso, fugatoq; Petro, Valachiam rece-
 pit:ne tum quidem. nam illo quoq; tempore, præ-
 sto tibi contra Petrum uerbo, reuera autem con-
 tra te pro Valachia aderat. Si ergo tu antea sem-
 per Solymanno socius atq; amicus, nuper uerò ho-
 stis esse cœpisti, dubitare non debes, ab illo nõ ami-
 citiam tuam, quam nunc absq; causa contemnit:
 sed Poloniam, quã non sine causa semper concupi-
 uit, omnibus illis officijs atq; fœderibus esse que-
 sitam. Cui cum iam undiq; immincat, cumq; et Un-
 garis socijs, quos ante oculos tuos crudelissime su-
 stulit:

Stultit: & Valachis, quos tibi per fraudem eripuit,
 Poloniam nudatam à se uideat, iactat, denunciatur
 quæ uult. Quòd si quis tantis rebus ge-
 stis aliquid aliud moliri Solymannū putat, quàm
 ut quamprimū huc irruat, uehementer errat. Num
 quam ille profectò ita insaniet, ut opportunitatē
 tantam & locorum & temporum prætermittat,
 quantam nunquam antea neq; Amurathes contra
 patrum, neq; Machometus contra patrem, neq;
 Baifetus contra fratrem tuum, neq; etiam is idem
 Solymannus contra te habuit. Quod ego ut osten-
 dam, peto à te, ut me benignè & attentè audias:
 neq; ea contempnas, quæ à me de cōmuni periculo
 dicuntur. Non enim est alienum à præstanti tua sa-
 pientia, nihil eorum aspernari, quæ dicuntur ab
 ijs, quorum de uita & de libertate agitur, quiq; ti-
 bi periculis omnibus sunt coniuncti. Sed tamen id
 quod me demonstraturum dixi, huiusmodi est, ut
 sua sponte cuiuis in mentem possit uenire. Alterum
 enim horum Solymanno necessarium est, ut aut ex
 Ungaria in Poloniam directa transeat, aut inde in
 Germaniam omnem uim belli conferat. Neq; enim
 ille Ungaria erit contentus: neq; etiam interdictū
 illi esse puto, quo minus ille huc, aut illuc transe-
 at. At si doceo Germaniam hoc tempore ab illo tu-
 tam esse, uinco, Poloniam omnibus telis Turcicis
 esse propositam. Quòd si ostendo, par erit te cog-
 tare,

tate, quo pacto omnibus tuis opibus, consilijs atq;
 copijs aduentantem Solymannum à tuorum interi-
 tu prohibeas. Quid enim est, quo quisquam cogita-
 tiones tuas aliò transferat? aut quis est, qui facilius
 cum Germanis bellum Solymano, quàm cum Po-
 lono fore putat: nisi forte sit is, cui neq; Germaniæ,
 neq; Poloniæ ratio sit probè nota. Tibi certè, qui
 multo huius gentis usu, imperio etiam Germani-
 am perspectã habes, nihil munitius contra omnem
 uim Turcicam hac prouincia debet uideri. Solã
 enim mihi uidetur Germania ex omnibus prope-
 modum terris atq; prouincijs ea esse, in cuius sit
 manu bellum cum hoste aut apertum gerere, aut
 illud à mœnibus ac urbibus propulsare: quarum ta-
 lis ac tanta huic genti est copia, ut urbs urbem pre-
 mēre ac urgere uideatur: quæ huiusmodi sunt, ut
 & ædificio urbium, & uarietate munitio-
 num, & magnitudine ciuitatum, & multitudine earum, fa-
 cilè omnibus quæ ubiq; sunt urbes, antecellant:
 quibus Germania ita fidit, ut singulas omnibus So-
 lymanni copijs opponat. & meritò quidem. Quis
 enim est, qui ab illo Noricum, Augustam, Viten-
 bergam, Lubecum, prætereo alias infinitas, ne e-
 numeratione tibi sim molestus: quis inquam has
 tantas, tam præclaras, tamq; munitas urbes facile
 à Solymano putet posse capi: cum Vienna, omni-
 bus rebus istis impar, bis ab illo oppugnata uehe-
 mentissimè,

mentissime, omnem Solymanni uim belliq; mole,
 uno duntaxat muro exceperit, & hunc ipsum So-
 lymannum hoc eodem muro progredi longius ue-
 tuerit: ita ille quantus quantus erat, totus haeserat
 in Vienna, ut attritum ac debilitatum exercitum
 bis inde domum reduceret, ut illum & itinerum
 & oppugnationum uehementer pœniteret. Quod
 si Vienna tam acris contra uim Turcicam, tamq;
 fortis fuit, quid tandem illum sperare credis, cum
 reliquas Germaniae urbes adierit paratiores, lon-
 geq; munitiores? quae huiusmodi sunt, ut alias natis-
 ra ipsa tueatur, multas ars & industria, nonnul-
 las uero hominum ipsorum uis atq; uirtus. quae cū
 ille intelligat partim periculo edoctus suo, partim
 relatu aliorū, Germaniae ne à se noceri possit, mul-
 tis rationibus esse prouisum: abuti illum secundis
 rebus putarem, si eò bellum potius cōferat, ubi nō
 minor illi pugna cum muris, fossis, & aggeribus,
 quàm cum ipsis hominibus sit futura. mihi quidem
 nihil uidetur cogitare minus. Sentit enim cum
 alio genere hominum rem sibi in Germania fore,
 quàm fuerit olim cū Cappadocibus, Cilicibus, atq;
 Syris. non hic Phryges, Phrygūq; urbes, sed ueros
 illos Germanos uirtute, armis, atq; urbibus potentes
 reperiet. de quibus quoties ille cogitat, quam-
 uis sit insolens, & Barbarus: aliò tamen animum
 ac mentem conuertit. Sed nihil hac in causa pro-

sint: ne hæc quidem, quæ dixi, apud hunc ualeant:
 feratur sanè, ut solet, in tanto rerum successu amens,
 & cæcus: quidsetiam ne illud contemnet, quod te
 scit intelligere, cadere Germaniam non posse, quàm
 simul eodem motu Polonia corruat? quæ sanè res,
 si nulla alia. ipsa tamen per se excitaret te, ut in
 Germania tuam tuorumq; salutem defendas. Er-
 go ille cum hoc sentiat, te à tergo insequentem in-
 tegrum ac ualentem relinquet: & nō curabit quo
 pacto franget te prius, teq; non urbium, sed homi-
 num regem, solo Marte ac dextera fidentem non
 appetet, non emolliet: non omni ratione eueriet,
 antequam ex Vngaria quoq; pedem moueat: ut uis
 tuos metu, accessione etiã imperij tui adiutus, bel-
 lum ex Polonia non solum Germanis. sed omnibus
 gentibus cōmodius inferat. In hac illum cogita-
 tione uersari dies atq; noctes scito: huc foedera illi
 us, huc periuria, huc adempta Valachia, huc po-
 stremò deuicta Vngaria spectant: hæc ratio etiam
 Germanici belli, hic finis fuit, quod ab illo gestum
 est, non ut Germaniam peteret, sed ut Germanos
 ab Vngaria remoueret, per quam sibi in Poloniam
 magnis laboribus parabat uiam: quam cum iã ex-
 peditam habeat, cumq; ad Poloniam inflāmato stu-
 dio rapiatur, quid causæ est, cur illum ex Vngaria
 uictorem in Germaniam potius. quàm in Poloni-
 am amittiturum arbitrentur? quam scit nullo armatam
 muro,

muro, & aditu esse facilem, & nullo fidentē pro-
 pugnaculo, neq; tecto? Quid si ne belli quidem dif-
 ferēdi illi causa remanet, multasq; esse doceo, pro-
 pter quas illi euestigio uenire huc sit necesse: quid
 est, quod aliquis possit existimare, quamobrem
 Germanis ille prius, quàm Polonis, bellum faciat?
 Etenim, quid tam Solymanus timet, quàm ne quo
 pacto tu ulla societate belli cum Germanis cōiun-
 gare? cum enim iam pridem suscepta illi esset affini-
 tas, quam cum Germanis principibus partim Hed-
 uigi filia, partim sororibus in matrimonium datis
 contraxeras: tum uerò nunc non iam suspicio, sed
 terror incredibilis illum inuasit, quod uideat filiā
 Ferdinandi cum filio tuo collocatam, cum quo ille
 non de imperio solum, sed etiam de uita bellum ge-
 rit. An ita ille amens est, ut non intelligat, tibi non
 licere, neq; fas esse, eius regis salutem, imperium,
 atq; dignitatem deserere, cui tam sancto fœdere,
 ac tam arcta necessitudine es iunctus, etiam si nul-
 lum ex afflictis Ferdinandi rebus tibi, regnoq; tuo
 creetur periculum? Nunc uerò cum hoc Solyman-
 nus intelligat, te non solum affinitate Ferdinando,
 sed omnibus quoq; periculis esse coniunctum, ca-
 uet diligenter, ne quo pacto illum uel à tergo ado-
 rriare in Austriam euntem, uel cunctantē atq; pro-
 crastinantem huc uenire anteuertas. hæc ille, &
 alia multa, quæ breuitatis causa prætereo: cū aper-

te fieri sentiat, nō differet tempus, sed uictor Un-
 garia iam hic tibi aderit: ut & arma tua celerita-
 te opprimat, & quaesitum iam olim à maioribus
 iter, ac uix tandem aliquando à se internitione Un-
 garorum patefactum, in Poloniam ineat, atq; con-
 ficiat. ad quam rem quid' nam illi nunc iam obstat?
 num loca ad inferendum bellum apta? num Vala-
 chia, propugnaculum quondam tui regni tutum?
 At illa iam tota in potestate Solymanni est. Num
 Ungaria, caput patrimonij Polonici, arariū Reip.
 subsidium annonae, horreum huius regni uetus? At
 hanc quoq; prostratā, atq; iugulatā ante tuos ocu-
 los iacere uides. Nū tempus? At illi expulsis ex Un-
 garia Germanis commodius dari nequit: nisi forte
 illud, quod quidam distitant, & quod nos falsum
 esse paulo antè docuimus, uidelicet illum ex Un-
 garia in Germaniam prius iturum: ita credo, cū mor-
 tibus Germanorum Solymannus, & cum urbibus
 bellum geret potius, quàm cum campestribus Po-
 lonis: quibus alterum horum tantum datur, aut uin-
 cere, aut mori, nihilq; praeterea tertium. Armis e-
 nim, non muris, neq; fossis uirtus Polona creuit: &
 in campis pugnando, non sub tectis delitescendo,
 tantum tibi imperium maiores tui condiderunt.
 Quamobrem, si neq; ille munitionibus Germano-
 rum suos obijciet, neq; te à tergo relinquet: neque
 causa alia ulla est, quo minus ille ad cogitatum fa-
 ciat.

cinus appropere, quid est quod quis dubitet, Soly-
 mannum non in Germania Poloniam, sed in Polo-
 nia Germaniam euersurum? Quid? hoc tibi non Un-
 garorum reliquæ, non ipse Petrus Valachus, mo-
 nent, prædicunt, antè denunciant, magnum malum
 ut fugias? Et ut ne quid fœderi, ne quid societati,
 neue quid fidei Solymani credas? Quòd si satis
 nondum cernis, cū insidiæ, perfidia, scelusq; Turci
 cum tot, tam claris argumentis, signisq; luceant,
 Solymannum nullo fœdere contineri, nulla fide
 coerceri: nulla re inferendi belli in aliud tempus
 reijci: recordare quæso, quæ fuerint legationes e-
 ius, qui uultus legatorum, quæ oratio, cū aliàs sem-
 per, tum uerò nuper, cum uirum fortissimum Ber-
 nardum Prethuicium ex fœdere abs te repetebat:
 tum facilius de illius in te uoluntate statues. Sed
 quibus tandem de causis Prethuicium repetebat?
 Referre hercle pudet: uidelicet quòd is obstaret,
 quo minus firma pax coeat inter te & illū. Quid
 ita? Quia, inquit, cū ingenti ex Russia præda rede-
 untes Scythas apud Ocacouium deuicit: quòd præ-
 dam inde domum, quòd uictorem exercitum re-
 duxit. Præclara uerò uiolandi fœderis causa. hæc
 ille crebris legationibus, summa cum uerborū in-
 solentia atq; impudentia abs te nuper repetebat:
 ex quo obscurum non est, Solymannum nunquam
 pacem tecum fecisse, sed inito fœdere bellum ad

has opportunitates distulisse. Cū enim iam & Vn-
 gariam possideat, & Germanos inde eijciat, fingit
 nunc causas, crimenq; cōminiscitur, ut inde quiuis
 possit existimare, bellum quidem ab illo iam pridē
 tecum geri re atq; factis, uerbo autē atq; legatio-
 ne nunc primū denunciari. Quid enim queso si-
 bi uolunt aliud ista uerba? REDDI PRÆ-
 DAM IVBE. Quid ita? quia etsi iure fœderis
 est tua, attamē lege periurij est mea. PRETHVI
 CIVM EX CONFINIO REMO-
 VE. Cur? Quia nimium molestus est mihi, nimi-
 umq; obstat quo minus Valachis utar cōtra te, atq;
 Scythis, ut uolo. hoc utiq; ille responderet, si uera
 loqui uellet. iam uerō illi sermones, qui passim ia-
 ctantur à senatoribus: si tamen senatores dicendi
 sunt, serui atq; illa portenta Asiatica. Hi tamen le-
 gatis tuis, ut probrum obiecerunt, Scythas homi-
 nes circumcisos, uinctos in ergastulis abs te detine-
 ri: militem Polonum in Germanorum castris a-
 pud Pestum esse uisum: hoc sic abire nō posse. Mul-
 ta sunt huiusmodi, quæ ab illis palam iactantur,
 quæ tu scis ad te nuper esse delata, quæ quidē iam
 in ore sunt omnium: quæ quorsum spectant, quān-
 ad perniciem regni tui, non intelligo, quōd cū un-
 diq; sit iam à Solymano insidijs septum, & cum
 totus huc spectet, nullaq; res cum prohibeat, non
 fœdus, non fides, non religio, non ius, non mos po-
 stre[m]o

fremò gentium: contraq; sunt omnia quæ huc illi
 præcipitem impellunt, opportunitas ante omnia
 undiq; inferendi belli, deinde affinitates ac cliente
 læ Germanorum: & quòd caput est, filij tui uxor,
 qua ille sentit Polonis cum Germanis in perpetuũ
 conditum esse fœdus: hæc cum ille sentiat, & hac
 luce clarius fieri uideat, nihil agit, nihil cogitat, ni
 hic cupit, nihil optat, quàm ut confestim Poloniam
 occupet, ad quam tanto furore incensus fertur, ut
 etiam illa inuitus expromat, quæ contra te diu co
 gitauit: & quæ tibi contra illum profunt, teq; cau
 tum reddunt, ne te ille imparatum contra uim su
 am offendat. Quæ cum ita sint, quid est, quo minus
 paternæ atq; auitæ uirtutis memor, tuæq; in pri
 mis, te aliquando erigas, & illam dexteram mul
 tis uictorijs Asiaticis insignem exeras contra tu
 um, regniq; tui hostem, qua et auertas à tuo regno
 furorem Turcicum, & illud iter, quod interclu
 sum illi antea undiq; in Poloniam fuit, uirtute rur
 sus intercludas tua. Cernis quæ te circumstent peri
 cula, quæq; tibi præsentem intentent ruinam: hinc
 effera imminet Scythia, hinc capta Valachia, hinc
 longè lateq; perdomita Vngaria, non præsidium
 tibi, ut antea, sed periculum denunciat: neq; uerò
 iam auxilium defensionis tuæ, sed exitium tibi, re
 busq; tuis pollicetur. & qui fide tibi prius, atq; so
 cietate fuerant cogniti, illi ipsi contra te pro Tur-

cis arma ferunt flentes. quòd illis incuria Christiano-
 norum impia arma indueret, quibus illi fratres su-
 os Polonos euerterent, fidemq; Christi seruator-
 ris, quam in Vngaria sanguine suo obruerunt, in
 Polonia quoq; delerent: quæ neq; tot cladibus ab il-
 lo defessa Germania prohiberet, neq; spes transse-
 rendi in Germaniam Turcici belli retardaret. Ut
 iam nobis in te uno omnis post Deum reliqua sit
 spes. Quid enim est Sigismunde rex, quod nos tan-
 tis cinctos periculis seruare queat, si sapiëntia de-
 stituamur tua? neq; enim nos ad hanc diem tantum
 armis stetimus, quantum auspicijs ac consilijs tuis:
 quæ cum summa atq; diuina Deus in te contulisset,
 toto hoc tempore quo regnas, nulla nos temeri-
 tas afflixit, neq; uis hostilis peruertit. Sed cū domi
 sapientia tua quieti, foris uerò tuis armis tuti esse-
 mus, ad hanc postremam & affectā annis ætatem
 tuam incolumes peruenimus. Recognosce quæso
 mecum paulisper Sigismunde, quæ ratio ætatis,
 qui cursus regni tui fuit: quàm anceps & dubius,
 quàm periculorum plenus? Septuagesimus hic se-
 xtus annus est, quàm tu natus es: dimidium eius tē-
 poris regnas. Quod quæso in hoc spacio tempus
 fuit, quod non testetur, singulari Dei beneficio te
 Polonis natum atq; datum esse regem? Cum enim
 duabus potissimis ac maximis rebus imperia, re-
 gumq; opes contineantur, quarum altera felicitas
 diuina

diuina quadam sorte datur, altera uerò prudentia
 bono quodam naturæ comparatur: quæ tametsi in-
 ferior sit priore, multo maior tamen est cæteris,
 quæ quidem in homine dicuntur bona: quæ san-
 dæ res, quanto maiores, excellentioresq; sunt in
 hominum uita, tanto rarius à Deo alicui simul tri-
 buuntur uni. Quid enim ad summam prudentiam
 Ioanni Alberto fratri tuo defuit? & tamen hoc in-
 felicius fuit nihil. Quid contra Boleslao felicius
 Polonia uidit? & tamen is cū ob res gestas audax
 diceretur, non solum imprudens, sed homo nequã
 fuit, ut illi esset necesse in ea prolabi uitia, quæ nūc
 oēs horremus. Ita & Ioannes Albertus id quod
 prudēter cōstituebat, quo minus exequeretur, pro-
 hibebatur à fortuna: et Boleslaus prospero fortu-
 næ elatus flatu, regnū prius amisit, quam modū cu-
 piditati suæ inuenit. At tu utriq; horū in utroq; dis-
 similis, res quidē gessisti tantas, quantas in Polonia
 ante te aut pauci, aut nemo: nunquã tamē fortuna
 plus in rebus tuis, quam prudentia ualuit. oēs siqui-
 dē res à te gestæ ut à cōstituto ducebātur initio, sic
 etiã certo claudebātur fine. Nō enim tu imperium
 Oceano, neq; gloriã terminabas astris, ut canit bo-
 nus poeta: sed pace, concordia, atq; ocio regni tui.
 Sic tu ad immortalitatē nō sanguine, neq; occisorū
 hominū corporib. strauisti tibi uia, sed cōseruanda
 religione, salute, atq; libertate tuorū, pro quibus
 ture-

in rebus tot ac tantis cum plurima bella gesseris,
 saepeq; uictor fueris, ecquis tamen est, qui te alio
 uultu prodeuntem in aciem uiderit, quam uictore
 ex praelio uiderit redeuntem? Ita in te neq; pruden-
 tia cedeat fortunæ, neq; ipsa fortuna secundo re-
 rum efferebatur successu. Quem utiq; tu in rebus
 modum tenere nunquam potuisses, nisi hic sensus
 fuisset armorum tuorum: hæc mens, hæc ratio, ut
 non tuum, sed Christi imperium, non tuam gloriã,
 sed Dei Opt. Max. astris terminares. unde tu cum
 res domi prudenter, militiæ uerò feliciter gesseris,
 nullã tamẽ inde præcipuam laudẽ appetebas, præ-
 ter illam communem religionis conseruatæ: sic tu
Rex regum Christianissimus non solum haberi, sed
 etiam dici meritò debes: quòd hoc tam excellens
 cognomen non uerbis, sed factis, non priuilegijs,
 sed armis tibi comparasti: esseq; quàm dici Chri-
 stianissimus maluisti, ne si fortè nihil dignum tanto
 cognomine in te esset, in eodem esses uicio, atq; cul-
 pa, in qua sunt hi, quorum arma atq; uictoriæ nõ
 publicæ Christianorum utilitati, sed priuatæ libi-
 dini elaborant, quiq; cognomen Christianissimi ad
 Christianorum perniciem, ipsiusq; Christi exitiũ
 contulerunt qui si nomine suo digna facere uolu-
 issent, nunquam neq; ipsum Q. Cesarẽ opem fer-
 re pereuntibus Christianorum rebus prohiberẽt,
 neq; socij belli Turcis contra Christianos essent.

Quos

Quos cum iam undiq; Turcico ferro cadere uide-
 as, quid est Sigismunde, in quo nos spem aliò sitam
 habeamus, præter te? aut ad quem confugamus, à
 quo opem petamus, præter te? Quid enim non mo-
 dò nobis, sed omnino huic regno salui esse potest, si
 ne te? quòd cum tu magnis tuis periculis ad hanc
 diem conserues, quæsumus ne nos in hoc postremo
 quasi uitæ tuæ actu deseras. Cui enim Poloniã tam
 sanctis legibus, tam honestis institutis ornaisti? cui
 tantum imperium condidisti? cui hæc tanta relin-
 ques? num filio? cui adolescenti Solymannus uici-
 nus imperium incertum facit. Num nobis? quos su-
 spensos metu, ac solitudine uides, num reliquos
 Christianis? quos bellis intestinis perire cernis. So-
 lymanno igitur: hoc enim restat. O miseram con-
 ditionem, uanamq; nostram spem. O inanes curas
 atq; cogitationes tuas, siquidem hunc illæ finem
 habebunt, ut in tuo regno, iura, leges abs te condi-
 tas, ritus, religiones Iesu Christi per te cõseruatas,
 impurus Solymannus occupet, ac extinguat: ut in
 Polonia regnum Machometicũ constituat: ut Bas-
 se impuri, atq; illi serui gētis Ottomanicæ, phana-
 spolient, aras dei ciant, sepulchra maiorum cuer-
 tant, liberos ante ora parentum, uxores ante con-
 iugum stuprent, uiolent, bona, fortunas diripiant:
 nomen ipsum genusq; Polonicum excidant, ac de-
 leant: postremò, id quod nuper illum Strigonio ca-
 pro

p̄t o fecisse uidimus, ut Polonis cæsis, fluuiōq; ge-
 nutenus equi exundanti sanguine, omne Sarmatiæ
 cum consecret Machumeto solum, in quo regna-
 runt, ac Christum coluerunt, mortuūq; sunt omnes
 maiores tui. qui si una uoce loquerentur, hoc dice-
 rent: Nos Sigismunde regnauimus quondā in hac
 terra, in qua tu nunc, quam cū armis nostris con-
 seruatam tibi tradidissimus, nō metuimus, ne quid
 huic regno noceret Turcica uis, cuius nos reliqui-
 as conficiendas tibi transmitteremus. Neq; enim
 Amuratho infestior, neq; Machumeto potentior,
 neq; Bayseto perfidior potuit post nos huic regno
 hostis esse, qui tamen omnes pacē petere à Polonis
 per nos sunt coacti. cū hac spe in hac terra sepulti
 sumus: hic aras, hic tumulos, hic monumēta uirtu-
 tis, rerūq; gestarū condi nobis uoluimus, quæ late-
 rēt in tutela ac presidio armorū tuorū, quæ tamē
 omnia præter sp̄e cōmoueri uides aduentātis Soly-
 manni metu. iā hic ergo ille aderit, de nobis mortu-
 is pœnas occisorū maidrū exacturus: insultabit cru-
 delis ille captis aris, & nobis sepultis: hæc spolia,
 & has manubias, hæc etiam ipsa triumphorū insi-
 gnia, quæ nos de Turcis uiui tulimus, et quibus o-
 mnia regni tēpla atq; tecta exornauius, cripiet,
 exterminabit, excinet cū ossibus ac cineribus no-
 stris? Quod ne accidat, tuū est prouidere, et in præ-
 mis curare, quomodo hæc omnia præclara à nobis
 dereli-

derelicta, quæ in tēplis, quæ in foro, quæ in regno
 uides, cōserues uirtute, armis, ac opib. tuis. sacras
 etiam ceremonias, ac religiones Seruatoris, quæ
 nos & ipsi sanctissimè coluimus, & uobis nostris
 posteris tradidimus, omni ratione defendas. Hos
 postremò Polonos, quos tuebamur olim: hanc pa-
 triam, pro qua multum sanguinē effudimus: hæc
 sepulchra. in quibus nunc quiescimus, tibi commen-
 damus. Potes tu Polonorum tueri libertatem Si-
 gismunde, omnia in te sunt uno, quæ in nobis fue-
 re singula. neq; enim quisquam nostrū te uicit
 prudentia, nemo anteuit fortuna, pauci etiam re-
 bus gestis tibi fuimus pares. Quapropter tibi sup-
 plices manus tendimus, à te mortui petimus, ut tu
 his ac tantis bonis hæc tria simul defen- das: liber-
 tatē primò tuorum, deinde salutē tuam, postremò
 quietē nostrā: ut in hac terra libera & tu regnes,
 & nos requiescamus sepulti. Si omnes, ut dixi, ma-
 iores tui loqui possent, hac uoce uterentur: quod
 quoniā nō possunt, mortui tibi hanc Rēpub. hanc
 patriā, hos ciues cōmendant, quorum omnem sta-
 tum in dubio esse uides. Non enim iam nobis de
 Russia bellum cum Scythis est, qui prædam, non
 regnum petunt: non de Lithuania cum Moschis,
 quib. cū tu ut uis bellū geris: nō de Prusia cū Ger-
 manis, qui aequè te amant uicti, quàm uictores ti-
 ment. Sed bellum tibi est cū acerrimo, nō iā hoste,
 leuius

leuius id quidem nomen est: sed cum uiolatore fi-
 dei, contemptore foederis, praedone iuris humani,
 labe atq; pernicie omnium quae inter homines san-
 cta, quae honesta, quae legitima habentur. qui non
 partem aliquam Poloniae, non homines, non re-
 gnum, non imperium saluum occupare uult, sed ne
 quod uestigium gentis, ne quod sanguinis, ne quod
 nominis extet Poloni, hoc solū uult, hoc cupit, hoc
 cogitat, ut hic Turcas collocet, ut haec templa Ma-
 chometo consecret: ut has urbes, haec rura, haec op-
 pida Saracenis compleat: ut in cinere regni, & in
 sanguine tuo regnet. ut hinc securus uadat quo ue-
 lit, & bellum faciat cui uelit. Cui si tu te iam non
 opponis, si non quamprimū illi occurris, quam
 spem filio, quā nobis, quam tibi relinquis? quō tan-
 dem consolabere senectutē tuam? Quē deum, aut
 quem hominem tibi opem laturum arbitraris, si
 te ipse nunc deseris, si te abijcis, si te prosternes?
 dum adhuc integræ uires regni, dum opes tibi, dū
 consulendi tempus est. Sentis nihil ualere foedus?
 animaduertis quantis ille furoribus incensus huc
 fertur? patēre Turcis ex Ungaria uiam non cer-
 nis? per Valachiam quoq; in Poloniam properan-
 tem Solymannū non uides? Quid in Graecia, quid
 in Illyria, quid in Ungaria egerit, non recordaris?
 non pertimescis? non tibi iā prospicis? An uero fo-
 dere te prohiberi dices, quo minus tu bellum illi in-
 feras?

ferus? O miseris nos, siquidem aliter perire non
 potuimus, quam inito fœdere: aut si Solymanus
 aliter regnare in Polonia non potuit, ni prius illi
 religio nostra in Poloniã aperisset uia: an tu ho-
 mini post homines natos perfidiosissimo, quẽ non
 fides, non iusiurandũ, non hominum pudor, non
 deorum metus à cogitato facinore unquã prohibu-
 it: huic inquam tu beluæ in cõdenda tyrannide ali-
 quid aliud suffragatum putas quam fœdera? quam
 periuria? quam dolos? quam fraudes? quam omne
 perfidiæ genus? Testis est Græcia, cuius ille fallen-
 do & perierando dominus est factus. Testis est Va-
 lachia, quam socius tibi eripuit, atq; amicus. Te-
 stis est Vngaria, in qua euertenda, ostendit se nul-
 los omnino deos, nullum numen, nullam cœlestem
 uim, qua hæc omnia continentur & reguntur, su-
 spicari. Quòd enim scelus, dũ euertit. Solcusiũ, nõ
 attigit? quos deos Strigonio capto non læsit? quod
 numen, quam religionẽ, quam fidem nõ uiolauit,
 dum Albani regalẽ petit: nulla res fuit neq; in cœ-
 lis neq; in terris, per quam tu, aũ hæc caperet, nõ
 iuraret, uidelicet se deditione contentũ, ciues pati
 abire quò uellent. An hoc ille nõ iurauit per thro-
 num imperij sui? at uide quæso quam pacis stete-
 rit. Nam cũ ex Strigonio ciues miseris atq; infeli-
 ces hac eadẽ conditione eiecisset, missis ultra Da-
 nubium, qui fugientes exciperent, totum illum in-
 r felicem

felicem comitatum crudelissimè sustulit: cū hoc tu
 homine tibi fœdus sanctum esse putabis? huius fide
 tenebere? hac deniq; tam præpostera, tamq; per-
 uersa religione impediere, quo minus hostem tant
 turpem, tam fœdum, tam perfidiosum, à tuis tuo-
 rumq; ceruicibus depellas? qui omnis humanitatis
 ignarus & expers, fidem, fœdus & iusurandum
 in uitam hominū ideo putat introducta, ut his ille
 ad perniciem atq; pestem generis humani abuta-
 tur. Nam cum aliorum uictorijs finem fœdus affe-
 rat, huic soli ad uictoriam fœdere paratur uia. Ad
 hanc illum perfidiã cum natura ipsa finxisset: tunc
 uerò Mahometi leges confirmarunt: ut Christianè
 non modò nefas non sit occidere, sed fallere omni-
 no, ac quouis periurio de medio tollere sit Turcis
 pium. Hac sanè lege Solymannus magnus est: hac
 etiam eadem uictor horribilis putatur, cum icto
 fœdere, tu tibi nihil, ille cōtrà omnia sibi licere ar-
 bitratur: cum contra te spe incautum, atq; opini-
 one tutum, omnibus occasionibus utatur. cum non
 metuit, ne tu à se læsus iniurias persequare: cum
 omnes conatus atq; impetus tuos, omni fraude, fœ-
 dere, atq; periurio eludat: cum tibi postremò ni-
 hil relinquat, quo tu sis tutus, præter illam cautio-
 nem, ut ne quid illi credas. Quamobrè cū omnia
 illa quibus Solymannus fallendo antea ualebat, illis
 strata, ac cōperta sunt per te, quid est cur hic ocio-
 sus

fur tyrannū expectes? aut quid obstat, quo minus
duce Deo omnes illius insidias nepharias, quas ti-
bi, nominiq; Polono facere conatur, omni studio,
celeritate, diligentia, deuotes, ac repellas?

Ad quam rem perficiendam adiutorem tibi fo-
re sperare debes Deum: cuius ille fidem atq; iusu-
randum cum periurio primū, deinde omnibus in-
sidijs expugnet, non erit hoc illi impune: sed ille
ipse Deus, cuius religiones, cæremonias, ritusq; de-
fendis, pugnabit pro te: neque sinet interitu regni
tui, regnum suum in hominum uita deleri. qui te
clara uoce ad hoc bellū apparandum atq; suscipi-
endum uocat, dum omnium gentium consensu pe-
riculum tibi denunciatur. Neq; enim ille aliter nobi-
scum loqui solet, quā isto cōmuni hominum ore,
atq; sono: neq; etiā alia signa habet, quibus nos ad
audendum impellat, quā hasce occasiones, tēpo-
ra atq; loca: quæ cum apta fuerint ad id quod uo-
lumus, dubium non est eū id uelle quod nos cupi-
mus, quodq; conamur. Quis enim nunc aut Ger-
manos aduersus Turcas excitauit? aut Valachos fi-
dem tuam implorare coegit? aut Polonos hoc bel-
lum Turcicum abs te efflagitare persuasit? Nemo
est, mihi crede Rex, præter illam coelestem uim,
quæ hanc mentē iniecit Polonis, ut impendentem
perniciē armis repellant: quæ Germanos irritauit,
ut Poloniæ pereunti opem ferant: quæ Valachos

adigit, ut cū Christiano tecum duce, quā cū Ma-
 chumeto tyranno esse malint: ut cum istinc Vala-
 chia, illinc Germania, hinc uerò Polonia Turca
 teneretur in Vngaria cōclusus, tum postremò ad-
 esset ipse Deus ultor perfidiæ Machometicæ. pro
 puginator religionis suæ, defensor regni tui, qui ab
 illo pœnas illius periurij expetat, quò ille tot gen-
 tes atq; nationes subegit, quo Christi regnū dimi-
 nuit, quo omnia sancta, atq; legitima inter homi-
 nes deleuit. Non est hic tantus, tot gentium consen-
 sus. humano cōsilio, ne mediocri quidem Rex Dei
 cura perfectus: in quo ille residens, palàm tibi uo-
 ce præit, quid te sequi, quid cauere, quid spectare
 in tam apertis Solymanni insidijs oporteat. Non
 solum uerò hæc pericula ille tibi ore hominū præ-
 dicit, sed etiam eas gentes tibi conciliat, quibus tu
 finitimus regno, periculoq; es, neq; uerò hos solū,
 sed etiam illos, qui tisi longius ab sunt, nomine ta-
 men eodem tecum Christiano consentur, ut sunt
 uirtute, ingenio, fide insignes Hispani. Et cum his
 uictores orbis terrarum quondam Itali, qui & sua
 sponte & fortissimi ac clarissimi uiri Q. Caesaris
 studio, opem tibi ad cōmunem libertatem deferen-
 dam profitentur, adderem & Gallos, nisi ij maio-
 rum obliti, omnes Q. Caesaris cœnatus contra Tur-
 cas impedirent consultò: sed tamen istis exceptis,
 uides ne tu quas tibi gentes ultrò conciliauerit

Deus,

Deus, & quos tanquã ad incendium regni tui re-
 stinguendum conuocauerit? quæ quidem si alieno
 tempore, & certè eo, quo tu extra periculũ esses,
 tibi euenirent, esset fortasse quòd quisquam suspi-
 cari possit, casu ea tibi, non diuino consilio acci-
 disse. Nunc uerò cum nulli magis periculum ex
 Ungaria minetur, quàm tibi: & cum Solymannus
 totus quantus est, huc spectet. & hostis ipse nulla
 contineatur fide, nulla prohibeatur causa, quo mi-
 nus in Poloniam irruat: reliquum est Sigismunde
 Rex, ut in summo rerum, regniq; tui discrimine
 agnoscas beneficiũ Dei, quo tibi ille, defensioniq;
 tua ipsum propemodum orbem terrarum, opem
 ferre coegit. Iam uerò illa domestica, atq; domi na-
 ta tuæ, quò tu aliò referres? quòd omnes adsunt o-
 mnium ordinũ homines, deniq; omnium ætatum,
 qui abs te hoc bellũ deprecantur, abs te petunt, te o-
 rant atq; obtestantur, ne se scædere Turcico peri-
 re sinas, nèue in alio quàm in armis extremã spem
 salutis huius regni ponas. Inter hos adsunt Equi-
 tes Poloni, mors & terror Turcarũ, atq; Sarace-
 norum omnium, in quibus est is animus, ut si etiam
 illis auxilijs careas, quæ dixi, tamen illi autore
 Deo, & te duce freti, copijs ac presidijs domesti-
 cis satis se paratos contra omnẽ uim Turcicã esse
 arbitrantur: quos sæpe dissentientes antea, hæc ta-
 men causa, atq; hoc cõmune periculum ita coniun-

git, ut post Poloniam conditam, aliud tempus in
 hoc regno non fuerit, in quo æquè omnes sentiret
 unum atq; idem: qui hunc solum exitum Comitio-
 rum Piotrkouiensium expectant, ut illis periurio
 Solymanni delusis, atq; in hanc sollicitudinem ac
 timorem adductis, ferre salutem, atq; libertatem si-
 bi, liberis, ac coniugibus suis, per te ut quærere li-
 ceat. Neq; uerò in hoc fortissimo ac clarissimo E-
 questri ordine hæc mens solum est, hæc sententia:
 sed pari studio adest amplissimus sacerdotum or-
 do, qui quod uideant in postremum periculum re-
 ligionem Christi adduci, ne ea quidem conferre
 ad hoc bellum recusant, quæ maiores nostri loco
 Sanctioris ærarij in sanorum abditis condi, & ad-
 seruari ad incertos huius regni casus uoluerunt.
 Nota enim tibi est diuina illa Petri Gamrathi
 Pont. Max. uox, quæ nuper in Conuentu Sreden-
 si intonuit, magno Equitum Polonorum assensu,
 cum ille collectis omnibus exemplis accuratissimè
 moneret Equestrum ordinem, par esse, cæteris re-
 bus posthabitis, ad hoc bellum omnes incumbere,
 in quo uno posita est salus regni: ad eiusq; belli u-
 sum non solum ea quæ in priuato certa cuiq; es-
 sent, sed etiam ea quæ in fanis sanctissima haberen-
 tur, conferri oportere. quam eius non ex humano
 ore, sed cœlitus emissam uocem, non murmur, sed
 clamor maximus totius concionis est subsecutus:

ita grata erat illa summi uiri uox, quæ dicatis quoque Deo rebus salutem patriæ redimeret. Omnis præterea urbanorum ac rusticorum adest multitudo, etiam tenuissimorum, qui præsentis seruitutis excitati metu, tibi supplices manus tendunt, tibi uitam suam, tibi sedes, tibi fortunas, libertatem, cõiuges, parentes, liberos commendant: ad te deferunt facultates suas, ac pecuniam etiam, quam habent: tibi iugulum pro uita huius regni ostentant, tibi præsto armati omnes adsunt: te orant, ut te aliquando erigas, ut Solymanno uenienti iam nunc occurras, ne quid falsosæderi illius, ne quid e mentitæ religioni credas: deniq; ne periurio Turcico uitam nobis eripi sinas, quam nos tuæ fidei, tuæ uirtuti, tuæ fideli dextere commisimus.

Quòd si tu nobis percuntibus sœdus abs te ictu obijcies, si te remorari dices fide data hosti, uide queso ne sit per iniquum, & non ferendum, te illud putare sœdus, quod ipse Solymannus hostis nullum esse iudicauit. Cũ enim ea conetur contra te, quæ perniciem huic regno atq; pestem asserunt, quis tandem est, qui sœdus hoc uestrum dicat esse potius, quàm insidiosas simulationes, spe tua ac fraude Solymanni insignes? Neq; enim uerbis, sed ueritate religionem & legum & sœderum existimare debemus. si enim illi sœderati dicuntur, quos eadem in sœdere continet fides, quæ ab utra tan-

dem parte fuerit uiolata, soluit fœdus: quomodo
 fœderatum te Solymanno esse defendes, cum te ui
 deas ab illo undiq; peti, atq; oppugnari? quòd si in
 priuatarum rerum usu pactiones ratae non fiunt,
 nisi apud utramq; partem per aequè custodiantur,
 ita ut si quid in pactione ab altero fuerit uiolatũ,
 alter pactione non teneatur: quid tandem sentire
 debes in hac causa, qua sola nititur imperij tui sa
 lus? quæ quanto maior, potiorq; est, tanto fœdus
 hoc funestum atq; exitiosum, nulla neq; religione,
 neq; ueritate constrictum, non fœdus, sed dolos, te
 chnas ac insidias Machometricas existimare de
 bes. quæ quidem omnia latent in hoc specioso atq;
 sancto fœderis nomine, quod ille cum ad exitium
 tuum conferat, stulti sumus, si nos falsæ religionis
 uinculis deuinctos ac cõstrictos, uliro Solymanno
 dedamus, quod ille cupit: hacq; mente ut tu sis, in
 primis optat, ut se uidelicet amico quàm hoste uti
 malis, dum Germanos ab Vngaria remouet, dum
 reliquias Vngarorum conficit, dum sibi per Vngari
 am in Poloniam iter munit. Quid enim tandem
 ille respõderet aliud, si quis ab eo quæreret? Fœde
 rato uteris Sigismundo Solymanne. quid ita? nem
 pe quod Vngariam per hoc fœdus capere uolui.
 Quid capta Vngaria cõsequebare? nihil, nisi Polo
 nam, quam olim auus, proauus, pater petebat me
 us. At iusiurandum fœderatum tibi Sigismundum
 facit,

facit, quod te uiolare fas non est: mihi uerò fas est, quòd Machometus iubet: & quod lege nostra licet, quæ mihi religionem & fidem laquei uice cõtra ipsos porrigit Christianos, ut uel i fhis inanissimis nominibus illos, si secus non possum, captos de medio tollam, & quouis malo mactem. Si igitur hoc ipse Solymannus confitetur, quis tantam perfidiam, quis tam apertum periurium, quis tantum scelus, fœdus esse audebit affirmare? cum ipse hostis, hostis inquam regni ac nominis tui Solymannus, cui hoc uni omnium maximè expedit, non audeat negare? aut quis tam erit infestus, infensusq; nobis, qui te in aurbus uerbis, quibus nulla subest res, prohibeat. ne tibi iam nunc prospicias, ne nobis periclitantibus subuenias? teq; postremò cogat, ut si etiã religione uinctam atq; constrictam Poloniam Turcis tradas? quis uerò erit tam præposterus ac peruersus, qui cum iam omnia parata atq; instructa contra te Solymanno esse uideat, tibi nunc ius fœderum, rationem, religionem, fidem etiã Turcicã opponat? qua ipse, ut uides, orbis terrarũ cadit.

Et tamen adhuc sunt, qui in tanto metu, ac tanto regni tui periculo, exemplis etiam nobis contradicant, cum in simili causa Vladislaum patruũ tuum Varnensi prælio uictum, debitas pœnas uiolati fœderis Amuratho persoluisse contendant. In qua tandem causa hoc homines stultissimi affir-

mant? nēpe in ea, quæ memoria patrū nostrorū ge-
 sta est, cui Alexander auus meus interfuit, qui ex
 Russia adolescēs ad illud Varnēse bellū profectus,
 cū in eo bello uir bonus, ac miles strenuus fuisset,
 omnibus ferē municipibus suis. quos ex municipio
 Premisliensi secū duxerat, amissis, hæc rediens nar-
 rabat, id quod ego de parente meo nuper audiui:
 Vladislā plus minus duos & uiginti annos natū,
 magna ui animi, ac multis prælijs secundis elatum
 adeo fuisse, ut nullas copias Amurathi tantas esse
 putaret, quas ille cum paucis, & excipere, & car-
 pere dubitaret. Quare ille, ut uides, iuuenili erro-
 re, non uiolati fœderis pœna Amuratho succubu-
 it. Cum enim Vladislao eadem causa fuisset cum
 Amuratho, quæ tibi est hoc tempore cum Soly-
 manno: iisdem enim artibus Amurathus Vngariã
 petebat olim, quibus nunc petit Poloniam Soly-
 mannus: & cum armis extorquere Vladislao è ma-
 nibus Vngariam Amurathes non posset, ut item ti-
 bi Poloniam Solymanus non potest, illa ipsa ar-
 te ac lege Machometica, cuius suprã mentionem
 feci, circumuenire conatus est ingentis animi atq;
 spiritus Regem. Itaq; initiò fœdere ille suo eum
 est aggressus, quod fœdus tamen nunquam esse du-
 xit, neq; ipse Pont. Max. neq; Vladislauus, neq; po-
 stremo Capistranus ille Senensis: ut hæc quæ nunc
 tibi sunt cum Solymanno fœdera, ruinæ similia.

aut tēpestati esse, quā̄m fœderi legitimo omnes au-
 tumant. Ergo conuenire omnia iam uides, &
 undiq; Vladislai causam cum tua cohære. At si
 te nemo perfidiosum, nemo nocentem, nemo periu-
 rum esse dicit, si hoc bellum suscipis atq; paras. cō-
 traq; Deus ipse uocem ex ore omnium hominum
 mittat, qua te ad hoc bellum legitimum, honestū,
 necessarium uocat: quid est, quod quisquam in cō-
 simili causa Vladislaum uiolasse fœdus audeat con-
 fiteri? Nō fuit igitur illud Vladislai fœdus fœderi
 simile, non fuit, in quo non fides ab Amuratho est
 habita, non cōditiones pacis seruatæ, non Vngariæ
 ab Amuratho fœdere fuit tuta: scelus illud fuit, &
 ut iam dixi, ruina quædam, atq; tempestas, et quid-
 uis potius quā̄m fœdus, aut fides, aut religio. quæ
 certe si integra fuissent, et si in illo sancto nomine
 fœderis non latuissent uis & insidiæ, nunquā̄ pro-
 fectō neq; Pontifex Max. autor illius belli fuisset,
 neq; Capistranus illud suassisset, neq; etiā̄ Vladisla-
 us suscipiendū apparādumq; sibi putasset. Si enim
 summorū hominum autoritas quid rectè quid ue-
 minus factum sit nos docet, ut quod hi probarint,
 rectissimè ac sapientissimè factum putemus: quis
 Eugenio quarto autoritate grauior. pietate ma-
 ior, fide, religione, officio sanctior fuit: is tamē bel-
 lū illud iussit. quis Capistrano in Francisci familia
 uir melior? quis cōstantior? quis moderatior? quis
 legum,

legum, foederum, officiorumq; omnium, quibus
 hominum uita regitur ac continetur fuit, obseruan-
 tior, ut princeps ille creator huius familiae Fran-
 ciscus grauior uir non fuerit: ut quòd Capistranus
 fecerit, id non solum decuisse. sed etiam debuisse sa-
 teamur. Et tamen is non solum bellum suasit, &
 ad illud gerendum Vladislaum acerrimè impulit,
 sed illud ipsum bellum iste idem Capistranus ea-
 dem uim mentis, qua suaserat, etiam gessit, ut & er-
 rorem illum Vladislai, quòd is imparatus Amura-
 tho occurrerat, magna hostium cæde corrigeret,
 & illum præclarum, ac omnibus acerbum fortissi-
 mi regis interitum, infinitis aceruis Turcarum cõ-
 pensaret. Quòd utiq; talis ac tantus uir nunquam
 neq; Vladislao suasisset, neq; ipse ducem se ad illud
 bellum regi dedisset, neq; postremò reliquias dere-
 licti à rege belli asperrimè persecutus fuisset, si aut
 illo foedere regem teneri, aut illud bellum non esse
 iustum atq; pium putasset. Quumobrem, desinant
 aliquando isti infamia perfidie genus tuum conta-
 minare, desinant optimi regis factum reprehende-
 re, desinant etiam ea neglectæ religioni tribuere,
 quæ humanitati cuidam, atq; ipsi fortunæ, quæ in
 bellis multum ualet, tribuenda sunt. Videant præ-
 terea illud, ne cum de facto nobilissimi regis detra-
 hant, auctoritates summorum uirorum, atq; san-
 ctissimorum eueriant, à quibus illud Varnense bel-
 lum

lum partim iussum, partim uerò gestum est. Quæ cum ita sint, quid tandem impedit te, aut quid ab hoc bello reuocat? num religio, Deiq; metus? quæ audis humana uoce te ad hoc bellū inuitare. num hominum fama? quæ omnes in armis spem salutis tibi demonstrant. num fœdus? quod ipse Solymanus hostis nullum esse, multis argumentis docuit. num exempla fœderatorum illi regum? at illa tibi documento sunt, eos solos remanere, qui fœdere Turcico impediti, maturè, insidijs cognitis, ex illis falsæ fidei laqueis euolauerunt: illos uerò qui imparati contra hostem prodibant, magna cum laude quidem, sed graui tamen nostro in eorum modo cecidisse. Reliquos autem omnes, qui fidei religioni potius seruire, quàm suæ salutis maluerunt, turpiter perire: quorum ego miseras sigillatim commemorare nolo, ne uel res notiores tibi quàm mihi recognoscere tecum uidear: uel tuas augeam molestias, commemorandis calamitatibus sociorum, atq; amicorum. Hoc tamen dicam, quòd uerè possum, & quòd apud Equites Polonos in concione nuper cum dicerem, intellexi uehementer Equestrè ordinem commoueri, ne minum nisi incautum à Solymano esse deceptum: neq; aliquem in illius potestatem uenisse, nisi cum, qui abiectis armis fœderi se illius crediderat. Deinde uerò, ut incoeperam dicere, neq; illa tibi desunt, quæ pertinent ad tantum

tum bellum administrandum, ut sunt copiae partim domesticae, partim aduenticiae. nam si a quo censu regnum per te fuerit censum, absque dubio, id quod etiam inter omnes uideo conuenire, census hic ad duo millia perueniet lectissimorum & bello aptorum militum, quorum tu singulos manipulos multis legionibus Turcicis oppones, sit modò is census pro cõditione cuiusq; & uitae & ordinis. cum enim alia uita, alius ordo sit Equitis, alius Sacerdotis, diuersus coloni, non eadẽ quoq; ratio, istis ordinibus abs te adhibebitur census: sed pro rata sua quisq; parte, militet Eques, det militem sacerdos, conferat cum negociatore colonus, ut sic & domi & militie ab omnibus Reipub. satisfiat, cũ Equitibus bello occupatis, cæteri ex reliquis ordinibus domi manserint, qui agros colant, qui negociantur, quiq; rem diuinam curent. In quo quidem censu, illa quoq; adhibetur rectè moderatio, ut quisq; quemadmodum est suarum rerum dominus, ita sit quoq; suarum facultatum ipse censor, ut iuratus in censu prodeat miles, quod pro ratione facultatum aliter prodire in censu non potuerit, quàm prodierit. Sacerdos qui rura tenet, quod militem alium dare nequirit, quàm dederit: qui uerò decumati uiuit, quod pro portione sua tantum contulerit, quantum sit iussus. eadem ratio sit coloni, si absq; hoc quoq; rustico ac misero subsidio bellum geri

non possit, pari modo negotiatores, quo in genere omnes sunt censendi, qui quavis industria uictum querunt, ut partem suam aliquotam dependant de lucro, ut illis instar fundorum Equestrium, maneant pecuniæ integræ: neq; eò ueniant in censum, quæ illi in quæstum contulerunt. Sed quid ago? sanus ne sum, qui hæc apud te disputo? Intelligo quàm tibi sim molestus: & quàm me iam dudum tua aliò uocat expectatio, quæ mihi obloqui uideatur. Quid? ergo nesciebam ego hæc, nisi tu admonuisses? Sciebas tu quid è Sigismunde. Quid enim est, quod quidem sit in ratione administrandi regni positum, quod tuam scientiam subterfugiat? aut quod quisquam nouū, & tibi inauditum, aut quod non sæpe per te agitatam in Repub. tentatumq; sit, possit afferre? Nihil est omnino tantū abest, ut ego te moncam, præstanti sapiëntia uirum: aut hæc ipsa noua tibi uideri uelim, longo rerum usu doctissimo, atq; omnium qui unquam regnarunt sapientissimo Regi. nõ adeò desipio, non ita meipsum ignoro: sed cum initiò mihi proposuissem, nihil eorum prætermittere, quæ tempus & causa postulat: sensim huc incidi. ut etiam ea attingerem, quæ latent, abditaq; sunt in recessu excellentis prudentiæ tuæ. Sed illud tamen meminisse debes, præter domesticas hæc copias, quas modò exposui, multis quoq; aduentitijs multorum regum ac populorum

rum opibus te ad hoc bellum Turcicum iuuari,
 quas ultrò ad te deferunt omnes. non solum finiti
 mi, sed etiam illi, quos tibi fortuna huius regni par
 tim fœderatos, partim affines atq; necessarios fa
 cit. Neq; enim de fide, ac de officio Q. Cæsaris du
 bitare debes, neq; de societate atq; amicitia Ferdi
 nandi regis. Dederunt enim obsidem uoluntatis
 suæ erga te, hic filiam, ille neptem filio tuo uxo
 rem: tum uerò præter hoc ius matrimonij sanctum
 atq; legitimum, accedit utrinq; periculorum om
 nium societas, ita ut nihil mali Cæsari seorsim, &
 Ferdinando possit euenire, quod tibi non sit perti
 mescendum. nihil tibi, quod illis quoq; non sit expe
 ctandum. Quid ego nunc sigillatim reliquos Ger
 manie principes commemorem, cum ij rebus suis
 incommodis uota faciant, ut tu memor aliquando
 filie, quam Principi Marchie in matrimonium de
 disti: memor sororum, quas in Bauariam, in Mis
 niam, in Pomeraniam, in Legniciam nuptum collo
 casti: memor postremò ipsius Germaniæ, quam re
 fertam sanguine atq; genere tuo esse uides, soluas
 te aliquando ex hisce fœderum laqueis, quibus te
 Solymanus ad perniciem & tuam & Germano
 rum, ac omnium Christianorum constrinxit, ut fal
 sa religione solutus, armis tibi pariter cum Ger
 manis salutem ac libertatem queras. Iam uerò Ita
 liæ principes, cum & ipsi pertenui discrimine à
 Græciâ

Græcia separentur, magno se in periculo quotidie
 uiuere arbitrantur. Et cum crebris excursionibus
 Neapolim, atq; reliquas maritimas prouincias pe-
 rire indies cernant, uidere illum diem cupiunt,
 quo tu terra, illi mari, communem Christiano-
 rum hostem Solymanum adorianatur. Hos tu igr-
 tur socios belli cum sua sponte, tum uerò illa ne-
 cessitudine atq; affinitate addictos habes, quod cla-
 rissima Bona Regina tecum est nupta, quæ in uetu-
 sta, ac penè cum ipsa Italia nata Sforciadum do-
 mo sit edita, nō solum Neapolim, Bariq; regnum,
 sed etiam Venetos & Lombardos illa robora Ita-
 liæ tecum coniungit, cæterosq; qui horum aut im-
 perio aut nomine continentur, qui omnes tibi ade-
 runt, cum primū legationibus, literis, nuncijs, ru-
 more postremò, ac sermone hominum huius tui cō-
 filij atq; uolūtatis fama ad illos peruenerit. Quod
 ut commodius fiat, illud è re nostra fore uidetur,
 ut Germanos principes per legatos, uiros graues
 & dicendi peritos, in pristinam pacem atq; con-
 cordiam reducas. Neq; enim licet, neq; fas est, nos
 ex hoc bello aliquid sperare boni, dum Germani
 incensi inimicitijs in aciem prodeunt, & quandiu
 religionis nomen tantas inter illos excitabit tragœ-
 dias. atq; utinam aliquando hisce disputationibus
 sit aliquis aut modus, aut certè finis: quibus auersi
 Germani ab imperij cura, tanquam in scholis phi-
 losophan-

losophantur ociosi, nunc de calice plebeio, nunc
 uerò de sacerdotum coniugio. ita illi cū nouas uxores
 sacerdotibus quærunt, suas ueteres amittunt
 cum liberis ac fortunis omnibus. Neq; uerò ego il-
 le sum ferreus, neq; ita auersus à Christo, ut me
 quoq; negem iniuria hac communi cōmoueri: sed
 tamen ego idem illud confirmo, quod etiam nuper
 in maxima concione Equitum Polonorum dixi,
 iniquum mihi uideri, nunc, cum Machometus ar-
 mis, non argumentis fidem Christi demoliatur, a-
 uocari Principes à prouinciarum & regnorum
 cura, inanissimis quæstionibus. quā uocem meam
 non placuisse Germanis doctissimis hominibus in-
 telligo, quòd hominum causam potiore esse pu-
 tem, quàm Dei. Ego uerò non puto: sed cum uide-
 am Conciliū sepius prorogari, sepeq; nos spe in a-
 ni eius duci, neq; tamen autore, neq; agente Paulo
 III. Pont. Max. ullo pacto ab armis discedi: ipsos
 uerò Germanos religionis causam sic tueri, ut non
 multū sanè curent, quas religio sedes amissa Ger-
 mania sit habitura: suasi tum Equitibus Pol. idem
 quòd nunc apud te repeto, quo te autore darent
 operam, ut aliquibus æquis conditionibus Q. Cæ-
 sar pacem in Germania constituat: si non illā quæ
 ad omnes leuandas iniurias pertineret, at saltē
 illam, qua ad tempus controuersijs sedatis, hoc me-
 tu atq; hac perturbatione animorum atq; rerum
 Germanis

Germaniã liberaret. Cuius dicti me sanè nõdũ pœ-
 nitet. Quid enim est quod quisquam cõmodius in
 tanto rerum motu in medium afferat, quàm est tũ
 hoc à me dictum? Verèdũ mihi credo erat, ne pos-
 sem in illa concione consistere, si Cæsar omnibus
 prouincijs, regnis, liberis populis, tam luctuosam,
 tam acerbam, tam formidolosam dissensionem me
 suasore eriperet: præsertim cum uideam palàm ab
 omnibus Cæsarem reprchendi, quòd is paruo la-
 bore magnas controuersias tollere aut non uult,
 aut non curat. Nam posse illum, omnes scimus: qui
 si ueteres illos Constantinos, Theodosios, ac Sigis-
 mundos imitari uoluisset, qui inuitissimis omnib.
 coacto Pontificum Concilio, facìle omnes huius-
 modi seditiões ex Repub. tollebant, iam pridem
 bella ciuilia nulla haberemus. Cui loco Sigismun-
 de per Christum Iesum, per sanguinem illius pro-
 te & pro nobis fusum prospicito, & quantum est
 in te prouideto, ut tantum disidiũ, tam turpe, tã
 uetus, tam periculosum atq; nocens, quod pluri-
 ma detrimenta Christianis rebus importauit, quod
 Germaniam affixit, quod Vngariam euertit, quod
 tibi Valachiam eripuit: hoc inquam tu malum tam
 latè diuisum atq; dispersum, si uniuersum ex Rep.
 Christiana tollere nequis, at saltẽ ad aliquod tem-
 pus mitiges atq; sedes. Quòd si Germani de studio
 nil remittunt, uerendum est ne priusquam id asse-
 quantur,

quantur, quod uolunt, pereat Germania, Poloni & etiam capta seruiat: ipse præterea Deus, etiam si uelit, nihil summæ rei, causæq; nostræ proffit, si ita prudentes & scientes ad interitum ruemus uoluntariū. Quod ne accidat, tibi Sigismunde providendum est: in eoq; neq; laborem ullum, neq; curam, neq; diligentiam prætermittas, quo reductis in gratiam Germanis, pax desiderata cunctis gentibus per te restituatur: eaq; res tibi, regnoq; tuo opem, defensionem, auxiliumq; afferat. Cū Germani primum, deinde reliqui omnes liberati, inimicitijs ac odio civili soluti coeant facilius ad tantum bellum, ac animos coniungant, tibiq; in primis opem ferant, quem in medijs periculis esse uident, cui imminere Solymannum ex Ungaria, bellum denunciari ex Valachia, flammam atq; ferrum minitari ex Scythia cernunt, cui nihil prodesse fœdus, nihil iusiurandum, nihil fidem, nihil religionem omnes intelligunt. Vt iam tibi præcipue sit elaborandum, ut si non aliorum causa, tuæ tamen uitæ atq; salutis gratia, in concordiam Germanos reducas, priusquam Solymanus huc ueniat, ac tuos conatus omnes opprimat: præsertim cum hoc agi, hoc cogitari, in eo etiam elaborari ab illo sentias, quomodo totum bellum ex Ungaria in Poloniam quamprimum transferat: ut quemadmodum olim per Ungariam in Poloniam parabat si bi uiam, ita nūc queq;

quoq; hanc eandem per Poloniam in Germaniam
 continuet atq; conficiat. Hic tu Sigismunde effici-
 as oportet facultate animi, consilijq; tui, ut patri-
 am ex hoc tanto metu ac periculo, in quo nunc
 est, quam primum liberes: te illa solum intuetur, ti-
 bi se concredidit, sine te salua esse nequit: tibi se po-
 stremo ad omnia opportunissimam præbet & ad
 bellum gerendum, & ad exercitus ornandos, &
 ad pecuniam, quanta sit opus, conferendam. Nihil
 itaq; iam tibi à nobis deest. Sequimur quocunq;
 duxeris, adsumus omnes armati: nullus ordo,
 nullus locus, nullus homo aliud abs te deponit,
 quam hostem, quam arma, quam bellum. Neque
 uerò tibi Solymannus in Polonia expectandus est,
 sed ultrò armis atq; ferro appetendus, ut in Vnga-
 ricis potius ruinis, quam in nostris tectis bellū cum
 illo geramus: ne si illum domi apud amicissimas se-
 des ac deos penates expectauerimus, pro aris &
 foris cum illo pugnare uideamur, non pro impe-
 rio, neq; pro ea dignitate, quam nobis maiores no-
 stri multo sanguine partam reliquerunt. Deinde
 uerò, cum maior uis semper sit inferentis bellum,
 quam propulsantis, qui intra parietes domesticos
 bellum cum hoste gerit, facile debilitatur eius ani-
 mus illa calamitate, cum ferro atq; igni uastata
 patria, cogitur illa uidere, quæ quouis uulnere
 sunt grauiora: ut uexationem coniugis, supra si-

lla, flammam patriæ, cladem suorum. In hoc spectaculo, tam acerbo & misero, & graui ad uidentum, quæ uis est? quæ mens? qui animus? quæ à quoquam excogitata fortitudo, quam tanta acerbitas, ac tam horribilis rerum facies non deiiciat ac prosternat? At hi qui procul domo hosti pro patria occurrunt, spe bona freti, nulloq; acerbo sensu ex suorum calamitate afflicti, integri ac ualentes, longè efficiuntur alacriores in pugna, quàm si cum hoc eodem animo ante ora coniugum, liberorum, parentum, cum hoste congredierentur armato, ac penè uictore. Quamobrem idem tibi faciendū est, ut integris rebus tuis bellum cum Solymanno ubiuis potius, quàm in Polonia domi, geras. Noli etiā omnia simul hosti obijcere: militem, cum quo pugnet: coniugem militis, quā stupret: liberos, quos necet: fortunas, quas uexet: tecta, quæ incēdat: templa, quæ euertat. Sed cum hæc nobis domi salua manserint, leuiora erunt illa uulnera, quæ excipiemus foris, quæ nō obligabit exanimata uxor, nō uidebit constuprata filia, non lugebit uexatus parens, non caesa mater, non incensa grauiora reddet patria. Hostis postremò ipse non habebit quò nos distrahat, quo minus integras uires afferamus ad pugnam: cum nihil ante pedes fuerit, quod nos metu aut cura sollicitet, præter illam necessariam, ne uidelicet turpiter seruiamus potius, quàm pulchrè pectamus

petamus per uulnera mortem: qua sanè aut uictorem te faciemus, quod quidè dei nobis Deus: aut certè illud assequemur, quod ipse scit nobis expe dire magis.

Dixi.

TYPOGRAPHVS LECTORI S.

Nacti sumus amice Lector, exemplum eius Epistole, qua S. Orichouuius Orationem suam commendat Serenissimo Sigismundo Poloniae Regi: quã cum Oratione absoluta, Russia missam ab amicis accepissimus, quòd cognitione tua digna uideretur, eam hoc loco potissimum subiungere libuit. Vale.

S 4

SERE.

SERENISSIME, AC INVICTISSIME REX,

Non dubito, quin admirata sit Maiestas tua, quid nam mihi in mentem uenerit ad te Regem regum scribere: cum id mihi homini priuato, & tibi incognito, ac ne audito fortasse quidem, nimè licere uideatur. Verùm hæc est huius siue audacia, siue iudicij mei causa, quam Maiestati tuæ in primis probari cupio. Cum enim Maiestas tua ita merita sit de suis, ut tibi post Deum omnia debeamus, non putabam absq; culpa posse à me præteriri laudes tuas, quibus nõ minus ipsum te, quàm Polonorum nomè illustrasti: quod etsi magnū sua sponte semper fuit, nulla tamen tam illustri laude unquam est celebratum, cui res à te gestæ lumē nõ intulisse uideantur: ut illæ omnes res præclaræ, quæ partim domi, partim militiæ à maioribus tuis sunt constitutæ, illæ ipsæ uel amplificatæ sint nominis tui gloria, uel etiam illustratæ splendore laudis tuæ. Quod cū pro se quisq; in cælum laudibus ferat, ego quoq; pro mea uirili, suscipiendam mihi putauit aliquam sepositam partem laudum tuarum, ex tua immensa gloria: quæ cum summa sit, non meæ tantum uires, quæ sunt exiguæ, sed nec cuiusquam omnino, ad res tuas gestas celebrandas sufficiunt. Quare partem aliquam de tuis rebus decerpere

decerpere libuit, eamq; nostro modo mandare lite-
 ris, posteritatiq; prodere. Erit enim, uti spero, ali-
 quis locus scriptis nostris apud posteros: & for-
 tasse extabunt aliqui, qui nostra legent: non iam fa-
 cultate nostra adducti, quæ quidē in me nulla est:
 sed magnitudine nominis tui cōmoti, quod huius-
 modi est, ut etiam uel inertissimo scriptori sua spō-
 te lectorem conciliare possit. Itaq;, quod sperare
 debeo, memoria nominis tui scripta nostra uiuent,
 commendatione crescent, rebus deniq; tuis gestis
 inueterascent & corroborabuntur. Sed quoniam
 pleriq; cruditi uiri de Maiestate tua scripserunt,
 habebantq; multi hunc quasi communem gloriae
 tuae campum, in quo excurrere facultas cuiusq; co-
 gnosciq; posset: uideo me iniqua conditione illis suc-
 cedere. Nam cum sim autoritate, usu, ingenio, lon-
 gè ab illis in scribendo superatus, tum uerò ipsa for-
 tuna, cum enim alij florentissimis tuis rebus de te
 scripssissent, mihi res tuas perturbatas, ac nimium
 periculosas ad scribendum ipsa fors dedit. Cum e-
 nim inclinatione communium temporū, ipsa quo-
 que Polonia in medium rerum omnium certamen
 atq; discrimen deuenisset, de ijs rebus scripsi, quas
 tempus ipsum afferbat, non quas uoluntas mea cu-
 piebat. Scripsi enim nuper ad Maiestatem tuam,
 orationem de bello Turcis inferendo, quæ nomine
 insigni ita tuo, in manus hominum iam exiuit: quā

etiam Maiestati tuæ nunc mitto, in qua sanè conati sumus omnem rationem suscipiendi belli, cū tua laude coniungere. In quo si non assequimur quod uolumus, id tu ingenio tribues minimè uoluntati pari. Conati certè quidem sumus, ut lector intelligat talē esse Regem, de quo nobis subditis uerè licet gloriari. Hæc enim est demum perfecta Regum laus, & cui facile auditor acquiescit, cum illi probati fuerint suis, & cum quasi illustrati suorum laude celebrantur: præsertim si ea laus non ab inuitis nascatur, quod tuæ Maiestati utiq; contigisse uideo. Neq; enim, ut de me ipso loquar, ego de Maiestate tua scripsi, ut aliquam bonam gratiam per hanc causam mihi quesisse apud te uidear: contentus enim sum hoc communi tuo beneficio, quo tu mihi patriam incolumem, parentes, iura, leges, libertatem postremò integram præstas. quibus ego tantis beneficijs abs te affectus, non opus habeo temporis causa furari licentiam fingendi: sed cum sciã nulla re alia magis cõmendari hominum scripta, quàm libertate scribentis, non aliundè petebam, quod in scriptis nostris probaret Lector, nisi ex his rebus, quas esse in te non solū ciues tui, sed etiã reliqui omnes agnoscunt. Tantumq; abest ut hic aliquid tibi affingam, ut etiam metuum, ne reprehendar à multis, quòd peruulgatas tantum laudes tuas, ac penè communes posuerim, maiores uerò

& admirabiliores omiserim: quibus ego responde-
 bo, me uidisse quidem etiam illa quæ isti in me re-
 quirunt, sed asequi tamen non tantum scribendo,
 sed ne cogitando quidem magnitudinem illorū po-
 tuisse. Quamobrē primū a Maiestate tua peto,
 uti mihi ignoscas, si tuo excelso nomine in edenda
 hac ipsa Oratione abuti uideor: idq; ut impenden-
 ti calamitati tribuas, quam tuis imminere ex Un-
 garia uides. Peto deinde, ut hanc quoq; epistolam,
 prolixiorē fortasse quā Maiestas tua postulat,
 boni consulas: subditiq; fidelissimi uoluntatem eo
 animo excipias, quo soles reliquorum, & in pri-
 mis eorum qui beneficia hæc tua communia con-
 seruate salutis ac libertatis communis, publicè etiā
 scribendo agnoscunt. Bene ualeat Maiestas tua.
 Datæ Præmissæ Kal. Martij, Anno Christi 1544.

Eiusdem uestre Sacre et Scre-

niß. Regæ Maiestatis

fidelis subditus

Stanislaus Orichouius.

ERRATA.

In Epistole nuncupatorie inscriptione legēd.
 Orichouius Pag. 53. uers. 15. sacerdotib. 63. 21.
 continentēs 84. 22. Concilij 92. 14. spoliauerant
 104. 7. Laski 111. 1. Ferraresa et 3. diabolares
 113. 18. occultari 135. 9. bestia 163. 5. con-
 culcari 141. 9. indicabo

I N D E X.
RERVM HOC LIBRO PRAECI-
puè memorabilium Index: in quo prior
numerus paginam, alter uer-
sum denotat.

A	Alexander tertius Pont. 151. 17. ueram pudici- tiam ex Latina Ecclesia eiecit	139.2
	Alexander tertius Pont. Antichristus & anathe- ma, & cur	153.5
	Alexander Sextus Pontifex	77.18
	Alexandrini & Antiochæni legē coelibatus nun- quam probauerunt	91.24
	Amurathus Turcarum Imperator sæpe ex Vnga- ria pulsus	193.13
	Anna Petri Aloysij Phernesij soror	80.9
	Auaritiæ Romanæ prætextus	173.22
	Austria à Turca fatigata cladibus	195.17

B

	Bucouina cædes	205.22
	Benedictio, qua Deus matrimonio benedixit, ad duo refertur	25.2
	Bernardus Prethuicius	247.15

C

	Casimirus rex cum Mathia in Silesia bellum gerit	230.16
	Casimiri Polonorum regis lex	229.5
	Coelibatus non probatus à Germanis	90.23
	Coelibatus legem soli Latini receperunt	91.22
	Coelibum	

I N D E X.

Cœlibum poena	59.4
Census meretricum Romæ	109.3
Christi dictum declaratur	66.27
Christi Ecclesia à uerbo Dei non discedit	151.7
Christi uerba, iam nō sunt duo, sed una caro, &c. explicantur	26.10
à Christo matrimonium honestatum	28.15
Claues traditæ Ecclesiæ ad salutem, non ad perniciem	114.14
Clemens septimus Pont.	167.12
Comitia Polonica	179.10
Commodum priuatum unde	221.10
Commune bonum unde	221.11
Concilium Constantiense	186.2
Confirmationem coniugij sui Orichouius petit à Pontifice	145.3
Coniugium non prohibuit, quo minus patribus fierent promissiones	29.18
de Coniugio testimonium Salomonis. 31.13. & 34.21. item Malachiæ	44.8
Consilia Syricij	7.10
Constantiense Concilium	179.10
Continentiæ uota, aperta periuria	149.5
Croacia, Dalmatia, Vngaria, à Turca capta.	208.
D	(12
Decretales constuprant Ecclesiam	154.27
Decretum Phalaridis	166.26
	Deus

I N D E X.

Deus non omnes uult continenter uiuere	66.14
Deus quomodo nobis præstò sit	66.6
Deus tacitè scelus exprobrat perfidæ menti	213.3
Diuisio Ecclesiæ	98.20

E

Ecclesia constuprata à Decretalibus	154.27
Ecclesia quando diuisa in orientalem & occidentalem	98.20
Ecclesiæ secundarium caput	169.9
Ecclesiæ uerus pastor quis	179.1
Episcopi et presbyteri uxorati usq; ad Syriciũ	53.4
Excommunicati Germani, quòd legem de cœlibatu non admitterent	91.9
Excommunicatio quid	176.7
Exilium sine culpa non metuendum	177.19

G

Germaniæ urbes munitæ	242.28
Germani excommunicati, quòd legem de cœlibatu non admitterent	91.9
Germanorum laus	232.8. & 243.24
Græci ob turpem cœlibatum, Romanam tanquam sterCUS contemnunt	53.7
Græcis, in rebus ecclesiæ sincerũ iudicium	91.3
Gregorius septimus Pont.	160.2

H

Herodis uota	147.17
Homini cur bonum non sit esse solum	19.7
Hominiũ	19.7

I N D E X.

Hominis uita duab. reb. trāquilla cōtinetur. 11. 14.

Honor uerus quis 219. 9

I

Iagelo dux Germanos deuicit 280. 14

Ibraimus Bassa 213. 23

Imperium non firmum quando 210. 20

Imperium si beneuolentia subditorum cōtinetur,
labores et pericula homines nō recusant. 210. 15

Incautorum excusatio 235. 24

Infantium multorū corpora clām in Tyberim Ro-
mæ coniecta 113. 5

Ioannis Alberti Regis cum Stephano Palatino
bellum 230. 17

Ioanni Alberto Poloniae Regi aduersa fortuna.

Ioannes Boccatus 160. 22 (251. 15

Ioannes Laski 100. 8

Ioannes Tarnouius exercitus Poloni Imperator

205. 26. & 240. 16

Ioannis Tarnouij laus 233. 14

Iudæus quidam Romam accedit 360. 22

Iudicia summæ existimationis tria 23. 3

Iulius secundus Pont. cum Venetis certat 167. 12

L

Ladislaus Rex contra Amurathum 290. 14

Latini legem cœlibatus soli receperunt 91. 22

Legati pontificij Maguntia uiolati 91. 11

Lex Casimiri Regis Polonorum 229. 5

Lex

I N D E X.

Lex Dei de matrimonio. 16. 26. eiusdem alterum caput explicatum	20. 6
Legem de coelibatu Itali primò receperunt, Ger- mani nunquam probauerunt, Hispani multo mi- nus, Græci funditus repudiarunt	90. 23
Lex de concubina	94. 18. & 96. 12
Lex Paunutia	127. 15

M

Malachia testimonium de coniugio	44. 8
Martinus Lutherus	85. 12
Matrimonium à Christo honestatum	28. 15
De matrimonio lex Dei	16. 26
Quaecunq; de matrimonio in ueteri testamento di- cta sunt, non signa, sed præcepta, ac lex censeri da sunt	49. 23
Meretricum Romæ census	109. 3
Miles alacris in bello propter duo	239. 19
Mors hominis comes	218. 11

N

Naturæ uoluptas comes	36. 19
Nestrùm flumen	197. 4

O

Opera coloni, militis, sacerdotis, quomodo in Re- pub. probatur	222. 20
Oppoca & Starodubum expugnantur	220. 6
Orichouius responsum gratis à Pontifice petit.	132. 1

Orichouij

I N D E X.

Orichouij patria	141.11
P	
Pastor uerus Ecclesie quis	170.2
Paulus secundus Pontifex consilium coepit de coe- libatu tollendo	77.26
Paulus secundus pontifex disticho notatus	77.6
Paulus tertius pontifex	77.26
D. Pauli locus de coniugio, declaratus	51.13. & 62.21. & 68.15. & 122.17
Paunugia lex de coelibatu	127.15
Petrus Aloysius Pauli tertij potificis filius.	79.10
Petrus Cmita commendatur	233.27
Phalaridis decretum	166.26
Phormiones & Sanniones Romani	157.11
Phryne qua arte se defenderit	37.25
Poloni caesi à Turca	154.2
Poloni in bello aut uincunt, aut moriuntur.	246.20
Poloni Valachia priuati	198.5
Poloni uiginti millia Scytharum ad Wisnouiicz occiderunt	217.1
Polonorum copiae ex equestri ordine.	233.9
Polonorum laus	246.21
Polonorum Regi neptis Caroli V. Imperatoris da- tur	231.27
Polonia nulla comitia habet, in quibus de minuen- da Romana intemperantia non deliberetur	179.10
	Polonia

I N D E X.

Polonia nullo fidens propugnaculo, neque muro.

245.1

Poloniae Rex legum seruus 178.13

*Pontifex secundariū caput Ecclesiae, quod ab ipsa
sponse sua sese abscidit* 169.9

Pontificij Legati Maguntiae uiolati 91.11

R

Rationes Bariselli Romani 111.1

Rex Poloniae legum seruus 178.12

Reges Poloniae aliquot uicti à Turcis 218.7

Rhodus qua ratione capta à Turca 208.9

*Roma ob coelibatum tanquam stercus à Grecis eo
temnitur* 53.7

*Romae multorum infantum corpora in Tyberim
coniecta reperiuntur* 113.5

Romae numerata XLV. millia meretricum 109.1

Romae uiri pij ac docti, impijs & indoctis cedunt.
170.24

Romanae auaritia praetextus 173.22

Romani Sanniones & Phormiones 157.11

Rusiae situs 141.13

S

*Sacerdotum connubium, contubernium appella-
tum in Decretalibus* 151.17

Sacerdotibus expedit uxorem habere 48.14

Sampson, David, Salomon, à mulieribus uicti.

38.10

Scorta

I N D E X.

Scorta Romæ quot	109.8
Scorta Romæ quotannis tributum conferunt.	110.
17. & quantum	23
Scytharum XX.M. à Polonis cæsi	217.1
Sigismundus, Ladislaus, Ludouicusq; reges Poloniæ, uicti à Turcis	218.7
Socaliensis clades	205.22
Solymanni uerba	248.7. & 10
Starodubum & Oppoca expugnantur à Polonis	220.6
Syricius Dei aduersarius, hostis naturæ, prædo iuris humani atq; diuini, pestis & perniciosa honestæ uitæ	9.27
Syricij consilia	7.10
Syricij lex de cœlibatu perniciofa ecclesiæ, repugnans Deo, &c.	11.10. & 12.22
à Syricio repetuntur crepta	9.8

T

Tacius hæreticus	88.24
Turca Austriam affligit	195.17
Turca quomodo in Rhodum introductus	208.9
Turca Viennam bis oppugnat	242.27
Turca unde	207.4
Turcarum uultus & mores	202.4

V

Veneti impugnantur à Iulio secundo Pontifice.	167.11

I N D E X.

<i>Vienna à Turcabis oppugnata</i>	242.27
<i>Viri decus uxor</i>	35.13
<i>Viri docti & pij, indoctis ac impijs Romæ cedūt.</i>	
170.14	
<i>Vita hominum duabus rebus trāquilla cōtinetur.</i>	
11.14	
<i>Vngaria quibus artibus capta</i>	198.8
<i>Vngarorum, & Petri Valachi monita</i>	247.4
<i>Voluptas comes naturæ</i>	36.19
<i>Vota continentie, aperta periuria</i>	149.5
<i>Votorum legitimorum tres conditiones.</i>	147.24
<i>Vxor decus uiri</i>	35.13
<i>Vxor non dimittenda</i>	146.14

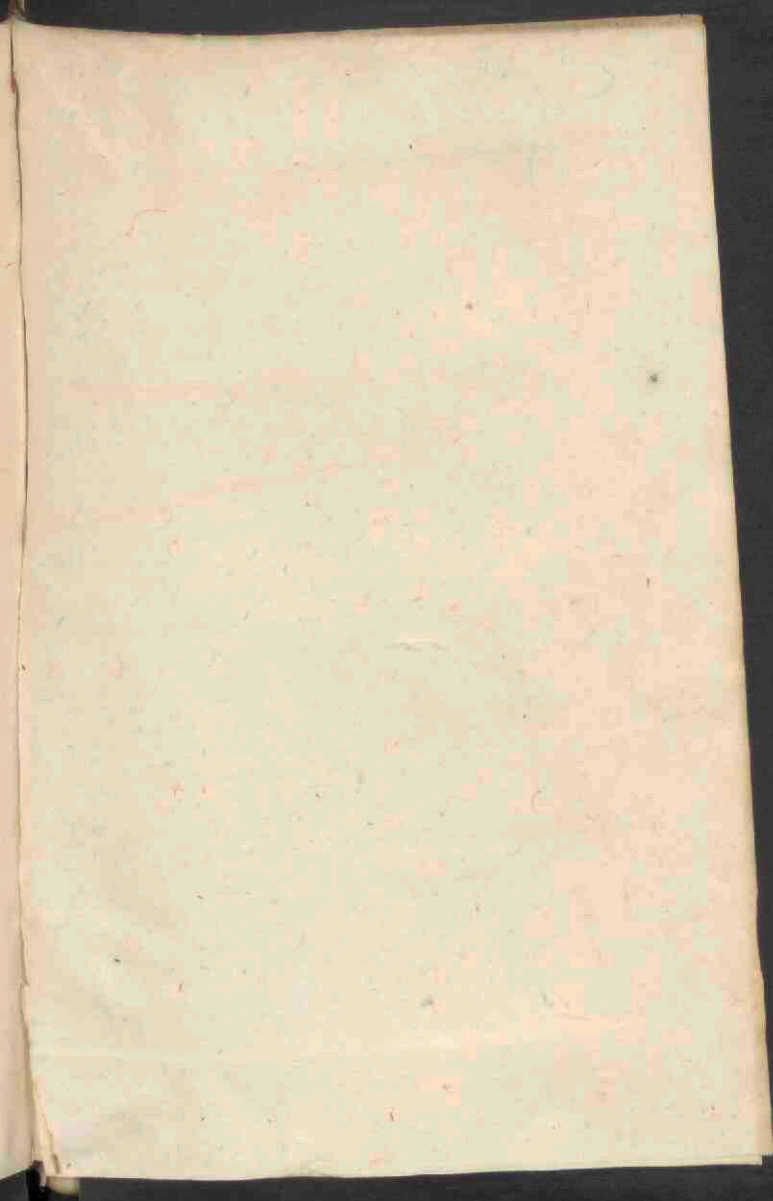
F I N I S.

C. IANITII P. L. EPI-
GRAMMA.

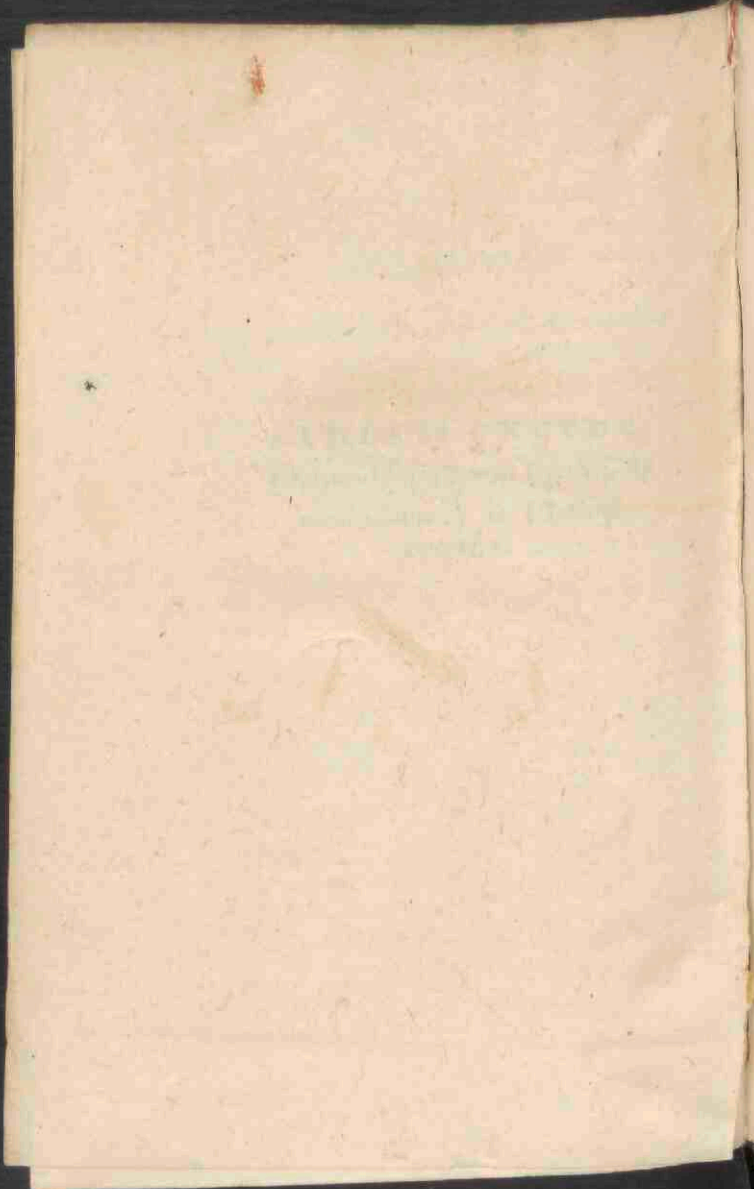
Quàm ruit in Turcas facundo Orichouius ore,
Irati uarium per Ciceronis iter:
Tam ruerent cuncti iuncto si fœdere reges,
Quotquot de Christi nomine nomen habent,
In præceptis rueret Solymanni gloria, & esset
Aut nihil, aut seruus, quod fuit antè, Getes.

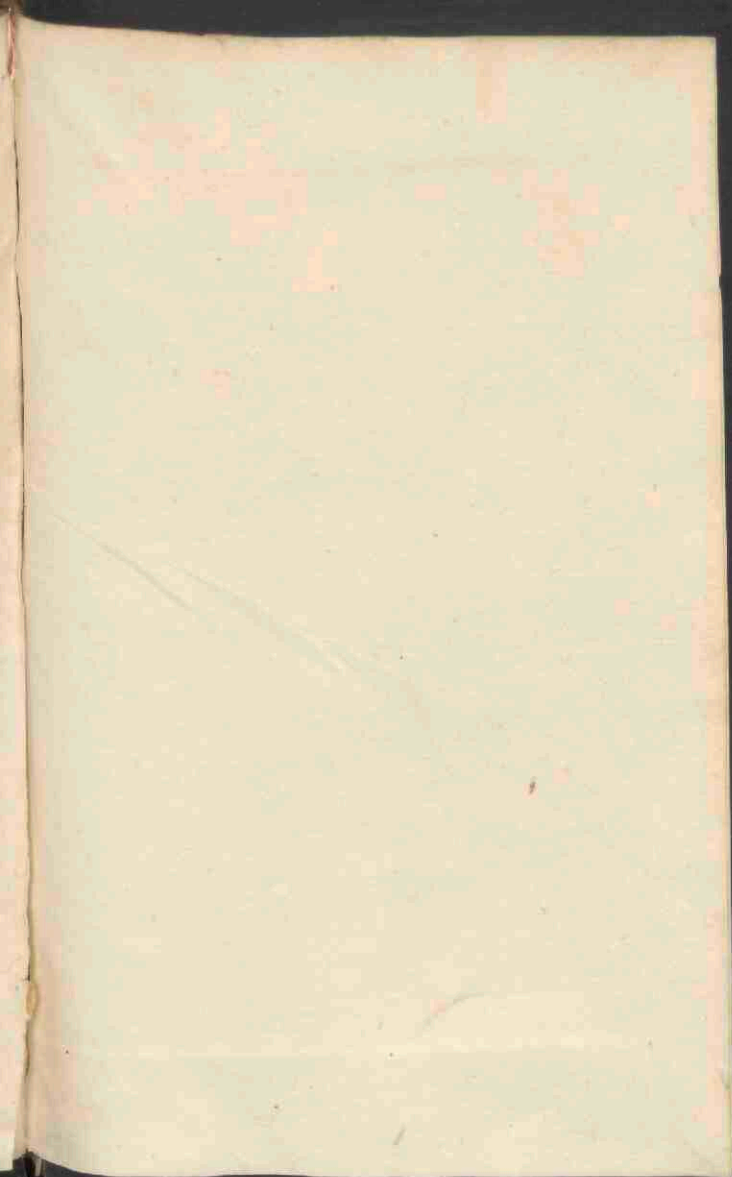
τέλος.

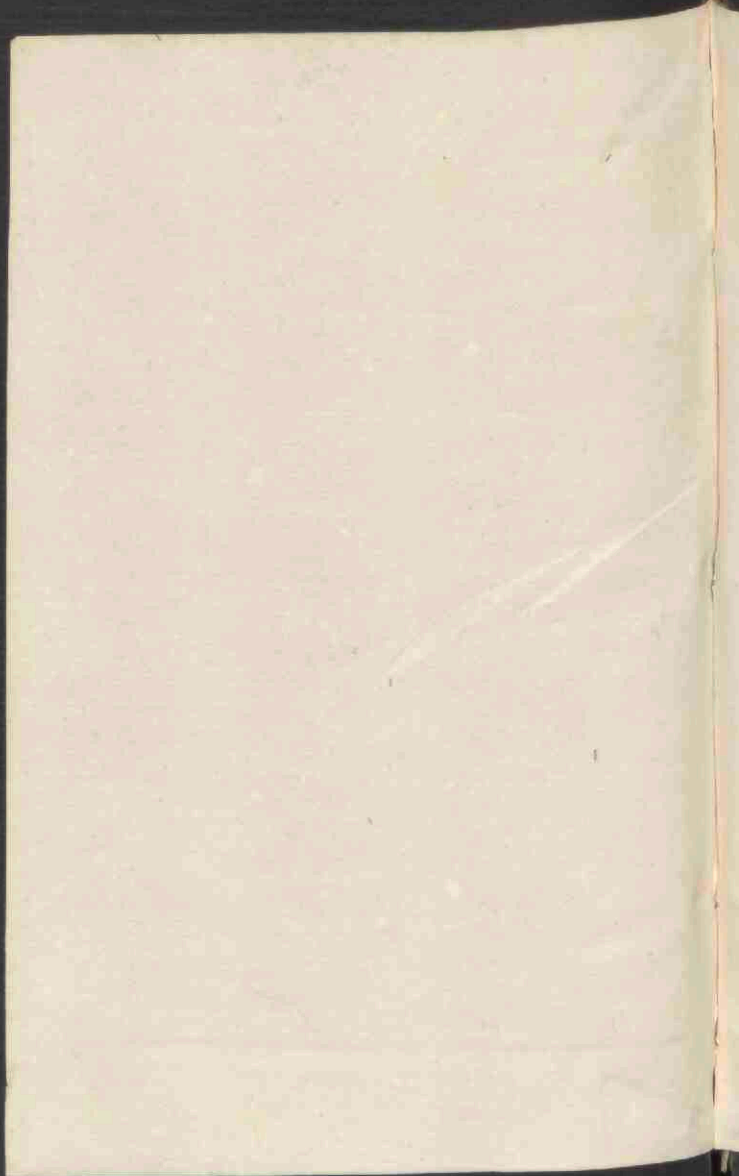
BASILEAE EXCVDE-
batur, in Officina Ioannis Oporini, Au-
tho Christiano M. D. LI. Mense
Decembri.

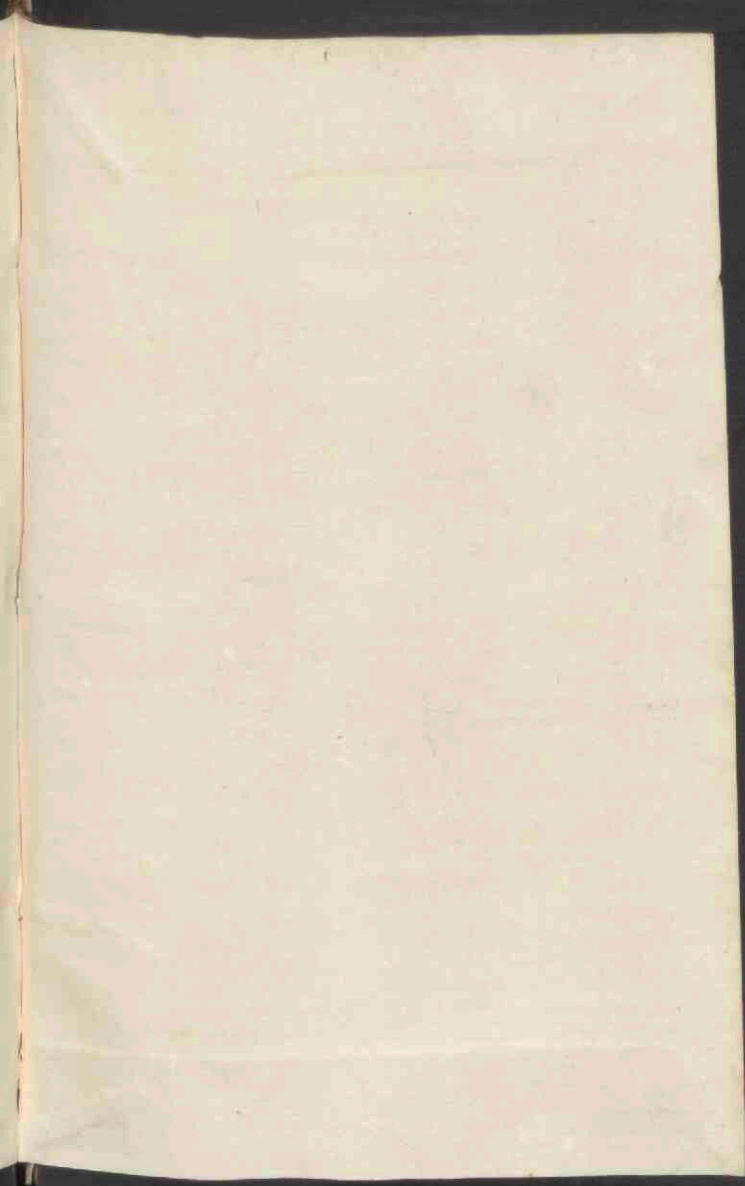

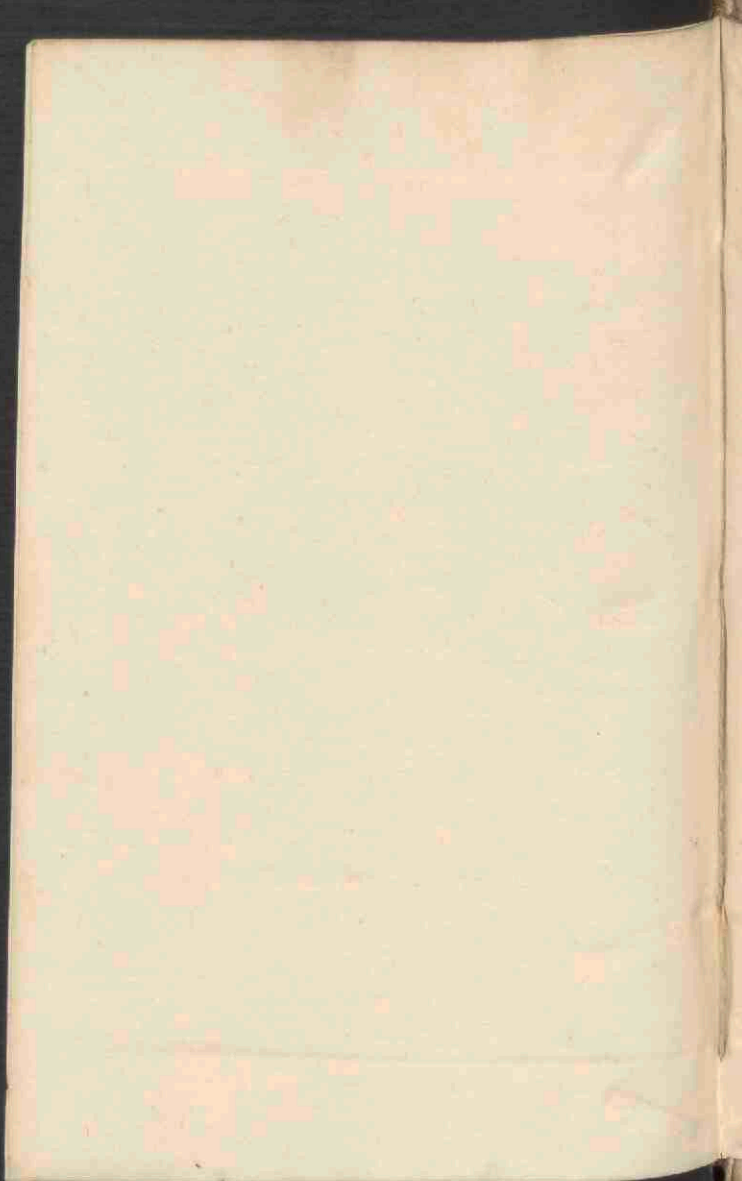

1929-30

